

Pali Text Society.

Journal

OF THE

PALI TEXT SOCIETY.

1889.

EDITED BY

T. W. RHYS DAVIDS, PH.D., LL.D.,

OF THE MIDDLE TEMPLE, BARRISTER-AT-LAW,

PROFESSOR OF PALI AND BUDDHIST LITERATURE IN UNIVERSITY COLLEGE,
LONDON.

LONDON :

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1889.

Journal of the Pali Text Society.

CONTENTS.

REPORT FOR 1889. BY T. W. RHYS DAVIDS	PAGE VII
KATHĀVATTHU-PPAKARANA-AṬṬHAKATHĀ. BY PROF. MINAYEFF .	1
NOTES AND QUERIES. BY DR. MORRIS	200
APPENDIX TO PROFESSOR MINAYEFF'S EDITION OF THE KATHĀ- VATTHU-PPAKARANA-AṬṬHAKATHĀ	213
LIST OF THE SUBSCRIBERS TO THE SOCIETY	223
ACCOUNTS	228
TEXTS ALREADY PUBLISHED	229

Report

OF

THE PALI TEXT SOCIETY

FOR 1889.

THE Chairman of the Society has only this year to report that Professor Kuhn has given up his intention of editing the *Netti Pakaraṇa*, and Dr. Steinthal his intention of editing the *Mahā-vaṇsa*. On the other hand, Mr. Strong has undertaken the editing of *Budhi-vaṇsa*.

The editions of the great *Nikāyas* are going on in a satisfactory way. Vol. I. of the *Dīgha* is now issued to subscribers, and Vol. II. is in preparation. Vol. II. of the *Samyutta* has been published, and Vol. III. is passing through the press. Professor Windisch's edition of the *Iti-vuttaka* is nearly ready for issue; and an edition of the *Saddhamma Saṅgaha* is in the press, and will be issued to subscribers for the year 1890. As these three last-mentioned works are so nearly ready, subscribers may expect to receive their works for 1890 early in that year.

T. W. RHYS DAVIDS,

Chairman.

Kathāvatthu-ppakaraṇa- Aṭṭhakathā.

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

Nisinno devalokasmiṃ devasaṃghapurakkhato
sadevakassa lokassa satthā appaṭipuggalo.
Sabbapaññattikusalo paññattiparidīpanaṃ
vatvā puggalapaññattiṃ loke uttamapuggalo.
Yaṃ puggalakathādīnaṃ kathānaṃ vatthubhāvato
Kathāvatthuppakaraṇaṃ saṃkhepena adesayī.
Mātikāthapanen' eva ṭhapitassa surālaye
tassa Moggaliputtana vibhattassa mahītale.
Idāni yasmā saṃpatto atthasaṃvaṇṇanākkamo ¹
tasmā naṃ vaṇṇayissāmi taṃ suṇātha samāhitā 'ti.

Yamakapāṭihīrāvasānasmiṃ hi bhagavā Tidasapure pāric-
chattakamūle paṇḍukambalasilāya ² vassaṃ upagantvā mā-
taraṃ kāyasakkhin katvā devaparisāya Abhidhammakat-
haṃ kathento Dhammasaṃgani-vibhaṅga-dhātukathā-pug-
galapaññattippakaraṇāni desayitvā Kathāvatthudesanāya
vāre saṃpatte anāgate mama sāvako mahābhīṇṇo ³ Mog-
galiputtatissatthero nāma uppannaṃ sāsanaṃ malaṃ sodhetvā
tatiyaṃgitiṃ karonto bhikkhusaṃghamajjhe nisinno
sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahas-
saṃ samodhānetvā imaṃ pakaraṇaṃ bhājessatīti tass' okā-
saṃ karonto yā esā puggalavāde tāva catūsu pañhesu dvim-

¹ B.—C. nayo.

² B. oyaṃ.

³ B. opañño.

naṃ pañcakānaṃ vasena aṭṭhamukhā vādayutti taṃ ādiṃ
 katvā sabbakathāmaggesu asaṃpuṇṇabhāṇavāramattāya
 tantiyā mātikaṃ ṭhapesi. Athāvasesaṃ¹ Abhidhamma-
 kathaṃ vitthāranayen' eva kathetvā vuṭṭhavasso suvaṇṇa-
 rajatasopānānaṃ majjhe maṇimayena sopānena devalokato
 Saṃkassanagare oruyha sattahitaṃ saṃpādentō yāvatāyu-
 kaṃ ṭhatvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi.
 Ath'assa Mahākassapapamukho vasigaṇo Ajātasatturājānaṃ
 sahāyaṃ gahetvā dhammavinayasarīraṃ saṃgahaṃ āro-
 pesi. Tato vassasatassa accayena Vajjiputtakā bhikkhū
 dasa vatthūni dīpayimsu. Tāni sutvā Kākaṇḍakabrāhma-
 ṇassa putto Yasatthero Susunāgaputtaṃ Asokaṃ nāma rājā-
 naṃ sahāyaṃ gahetvā dvādasannaṃ bhikkhusahassānaṃ
 antare sattattherasatāni uccinitvā tāni dasa vatthūni mad-
 ditvā dhammavinayasarīraṃ saṃgahaṃ āropesi. Tehi pana
 dhammasaṃgāhakattherehi niggaḥitā dasasahassā Vajji-
 puttakā bhikkhū pakkhaṃ pariyesaṃānā attano anurūpaṃ
 dubbalapakkhaṃ labhitvā visuṃ Mahāsaṃghikaṃ² ācariya-
 kulāṃ nāma akāmsu. Tato bhijjitvā aparāni dve ācariya-
 kulāni jātāni. Gokulikā³ ca Ekabboḥārikā³ ca. Gokulika-
 nikāyato bhijjitvā aparāni dve ācariyakulāni jātāni Paṇṇa-
 tivādā ca Bāhulikā⁴ ca. Bahussutikā⁵ 'ti pi tesāṃ yeva
 nāmaṃ. Tesāṃ yeva antare Cetiyavādā nāma apare
 ācariyā⁶ uppannā. Evaṃ Mahāsaṃghikācariyakulato dutiye
 vassasate pañcācariyakulāni uppannāni. Tāni Mahāsaṃ-
 ghikehi saddhiṃ cha honti. Tasmिṃ yeva dutiye vas-
 sasate Theravādato bhijjitvā dve ācariyavādā uppannā
 Mahimsāsakā ca Vajjiputtakā ca. Tattha Vajjiputta-
 kavādato⁷ bhijjitvā apare cattāro ācariyavādā uppannā
 Dhammuttariyā Bhadrāyānikā Channāgarikā⁸ Saṃmitiyā
 ti. Puna tasmिṃ yeva dutiye vassasate Mahimsāsakavādato
 bhijjitvā Sabbatthivādā Dhammaguttikā⁹ 'ti dve ācariyavādā
 uppannā. Puna Sabbatthivādakulato¹⁰ bhijjitvā Kassapikā¹⁰

¹ B.—C. athā vā sesaṃ. ² C. °kā. ³ C. °kāni.

⁴ B. °yā; C. ba°. ⁵ B. bā°. ⁶ B. ācariyavādā.

⁷ C. °ttikā°. ⁸ C. Can°; B. chandā°. ⁹ C. °vādī°.

¹⁰ C. °yā.

nāma jātā. Kassapikesu pi bhinnesu apare Saṃkantikā nāma jātā. Saṃkantikesu bhinnesu Suttavādā nāma jātā 'ti. Theravādato bhijjivā ime ekādasā ācariyavādā uppannā te Theravādehi saddhiṃ dvādasa honti. Iti ime ca dvādasa Mahāsaṃghikānaṃ ca cha ācariyavādā 'ti sabbe ca ¹ atthā-rasa ācariyavādā dutiye vassasate uppannā. Atthārasa nikāyā 'ti pi atthārasācariyakulāniti pi etesaṃ yeva nāmaṃ. Etesu pana sāttarasa vādā bhinnakā Theravādo ² asaṃ-bhinnako ti ³ veditabbo. Vuttaṃ pi c' etaṃ Dipavaṃse : *

Nikkaddhitā pāpabhikkhū therehi Vajjiputtakā aññaṃ pakkhaṃ labhivāna adhammavādi bahū janā. Dasasahassā samāgantvā akaṃsu dhammasaṃgahaṃ tasmāyaṃ dhammasaṃgīti mahāsaṃgīti vuccati. ⁴ Mahāsaṃgītikā bhikkhū vilomaṃ akaṃsu sāsane [†] bhinditvā mūlasaṃgahaṃ aññaṃ akaṃsu saṃgahaṃ. Aññatra saṃgahitaṃ suttaṃ aññatra akarīṃsu te atthaṃ dhammaṃ ca bhindīṃsu vinaye [‡] nikāyesu ca pañcasu.

Pariyāyadesitaṃ cāpi ⁵ atho nippariyāyadesitaṃ nītatthaṃ c' eva neyyatthaṃ ajānitvāna bhikkhavo. Aññaṃ saṃdhāya bhaṇitaṃ aññaṃ atthaṃ [§] ṭhapayīṃsu te

vyāñjanacehāyāya te bhikkhū bahuṃ atthaṃ vināsayuṃ. Chaddetvāna ⁶ ekadesaṃ suttaṃ vinayagambhiraṃ paṭirūpaṃ suttaṃ vinayaṃ taṃ ca ⁷ aññaṃ karīṃsu te. Parivāraṃ atthuddhāraṃ Abhidhammaṃ chappakaraṇaṃ ⁸ Paṭisaṃbhidaṃ ca Niddesaṃ ekadesaṃ ca Jātakaṃ. Ettakaṃ vissajjitvāna aññaṃ na ⁹ akarīṃsu te nāmaṃ liṅgaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇīyāni || ca

¹ B. va.² C. °dako.³ C. pi.⁴ C. nivuccati ('ti vucc°?)⁵ C. vāpi.⁶ C. °tvā.⁷ C. tanti ca akarīṃsu te.⁸ C. cappa°.⁹ B. aññāni.

* Oldenberg, The Dipavaṃso, p. 36.

† Old., sāsanaṃ.

‡ Old., ye.

§ Old., aññatthaṃ.

|| Old., °karaṇāni.

pakatibhāvaṃ vijāhitvā * tañ ca aññaṃ akaṃsu te.
 Pubbaṃgamā bhinnavādā Mahāsaṃgītikārakā
 tesaṃ ca anukārena bhinnavādā bahū ahū.
 Tato aparakālamhi tasmim̐ bhedo ajāyatha
 Gokulikā Ekabboharā ¹ dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Gokulikānaṃ dve bhedā ³ aparakālamhi jāyatha
 Bahussutikā † ca Paññatti dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Cetiya va ⁴ puna vādī Mahāsaṃgītibhedakā
 pañca vādā ime sabbe Mahāsaṃgītimūlakā.
 Atthaṃ dhammañ ca bhiṇḍiṃsu ekadesaṃ ca saṃgahaṃ
 ganthañ ⁵ ca ekadesaṃ hi chaḍḍetvā ⁶ aññaṃ akaṃsu te.
 Nāmaṃ ⁷ liṅgaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇiyaṃ ‡ ca
 pakatibhāvaṃ vijāhitvā § tañ ca aññaṃ akaṃsu te.
 Visuddhattheravādamhi puna bhedo ajāyatha
 Mahimsāsakā Vajjiputtakā ⁸ dvidhā ⁹ bhijjittha bhikkhavo.
 Vajjiputtakavādamhi catudhā bhedo ajāyatha
 Dhammuttarikā Bhadrāyānikā ¹⁰ Channāgarikā ¹¹ ca Saṃ-
 miti.

Mahimsāsakānaṃ dve bhedā aparakālamhi jāyatha
 Sabbatthivādā Dhammaguttā dvidhā ¹² bhijjittha bhikkhavo
 Sabbatthivādānaṃ Kassapikā Kassapikena pi Saṃkantikā ¹³
 Saṃkantikānaṃ ¹⁴ Suttavādī anupubbena bhijjatha.
 Ime ekādasavādā saṃbhinnā Theravādato
 atthaṃ dhammañ ca bhiṇḍiṃsu ekadesaṃ ca saṃgahaṃ.
 Ganthañ ¹⁵ ca ekadesaṃ hi chaḍḍetvā ¹⁶ aññaṃ ¹⁷ akaṃsu te

¹ Old., °byohārā; C. °vohāri; B. °byo°.

² B. duvidha bhijjattha. ³ C. dve va ca bhedo.

⁴ B. ca—Old. ⁵ B. gandhañ—Old., gaṇṭhiñ.

⁶ C. °dayi°. ⁷ C. nāma°. ⁸ C. B. °ttikā.

⁹ B. duvi° bhijja°. ¹⁰ C. °ni. ¹¹ B. Chandegā°.

¹² B. duvi° bhijja°.

¹³ See Old. 5, 48; B. Saṃkantikassapikena ca.

¹⁴ C. Saṃkanti. ¹⁵ B. °dhañ. Old., gaṇṭhin.

¹⁶ C. chaḍḍayi°; Old. °tvāna. ¹⁷ C. omits.

* Old., °hetvā.

† Old., °takā.

‡ Old., °ṇāmi.

§ Old., °hetvā.

nāmaliṅgaṃ ¹ parikkhāraṃ ākappakaraṇīyāni * ca.
Pakatibhāvaṃ vijahitvā tañ ² ca aññaṃ akaṃsu te
sattarasa bhinnavādā ekavādo abhinnako.

Sabbe 'v' atthārasa honti 'bhinnavādena te saha
nigrodho 'va mahārukkho Theravādānaṃ uttamo.

Anūnaṃ anadhikañ ca kevalaṃ jinasāsanaṃ
santakā † viya rukkhasmiṃ ³ nibbattā ⁴ vādasesakā.

Pathame vassasate natthi dutiye vassasatantare
bhinnā sattarasa vādā uppannā jinasāsane 'ti.

Aparāparaṃ pana Hemavatakā ⁵ Rājagirikā Siddhatthikā
Pubbaseliyā Aparaseliyā Vājiriyā ⁶ 'ti aññe pi cha ⁷ ācariya-
vādā uppannā. Te idha anadhippetā.

Purimakānaṃ pana atthārasannaṃ ācariyavādānaṃ
vasena pavattamāne sāsane paṭiladdhasaddho Asoko dham-
marājā divase divase buddhapūjāya satasahassaṃ dhamma-
pūjāya satasahassaṃ saṃghapūjāya satasahassaṃ attano
ācariyassa Nigrodhattherassa satasahassaṃ catūsu dvāresu
bhesajjatthāya satasahassan 'ti pañca satasahassāni paric-
cajanto sāsane ulāraṃ lābhasakkāraṃ pavattesi. Titthiyā
hatalābhasakkārā antamaso ghāsacchādanaṃ ⁸ pi alabhantā
lābhasakkāraṃ patthayamānā bhikkhūsu pabbajitvā ⁹ sa-
kāni sakāni ditthigatāni ayaṃ dhammo ayaṃ vinayo ¹⁰
idaṃ satthu sāsanaṃ ¹⁰ 'ti dipenti. Pabbajjaṃ alabhamānā
pi sayam eva kese chinditvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā
vihāresu vicarantā ¹¹ uposathakammādikaraṇakāle saṃgha-
majjhaṃ pavisanti. Te bhikkhū saṃghena dhammena
vinayena satthusāsanena niggayhamānā pi dhammavinayā-
nulomāya paṭipattiyā asaṃtāhantā anekarūpaṃ sāsanaṃ
abbudañ ca malañ ca kaṇṭhakañ ca samutthapenti : keci
aggim paricaranti keci pañcātape tapanti ¹² keci ādiccaṃ
anuparivattanti keci dhammañ ca vinayañ ca vo bhin-

¹ B. nāmaṃ. ² C. omits. ³ B. °mhi. ⁴ C. °tta.

⁵ B. °tika. ⁶ C. °jari°. ⁷ C. ca. ⁸ C. chāsa°.

⁹ B. °jjitvā. ¹⁰ C. omits. ¹¹ B. °nto. ¹² B. tappenti.

dissāmā 'ti tathā tathā paggaṇhimsu. Tadā bhikkhusaṅgho na tehi saddhiṃ uposathaṃ vā pavāraṇaṃ vā akāsi. Asokārāme satta vassāni uposatho upacchijji. Rājā āṇāya kāressāmīti vāyamanto¹ pi kāretun nāsakkhi. Aññad atthu duggahitaḡāhinā bālena amaccena anekesu bhikkhūsu jīvitāvoropitesu vippaṭisārī ahosi. So taṇ ca vippaṭisāraṃ taṇ ca² sāsane uppannaṃ abbudaṇ ca vūpasametukāmo ko nu kho imasmiṃ atthe paṭibalo 'ti saṅghaṃ pucchitvā Moggaliputtatissatthero mahārājā 'ti sutvā saṅghassa vacanena Ahogaṇgapabbatato therāṃ pakkosāpetvā iddhipāṭihāriyadassanena therassa ānubhāvena nibbīcīkiccho attano kukkuccaṃ pucchitvā vippaṭisāraṃ vūpasamesi. Thero pi taṃ rājuyyāne yeva vasanto satta divasāni samayaṃ uggaṇhāpesi. So uggaṇṭasamayo sattame divase Asokārāme bhikkhusaṅghaṃ saṃnipāṭāpetvā sāṇipākāraṃ parikkhipāpetvā sāṇipākārāntare nisīnuo. Ekaladdhike ekaladdhike bhikkhū ekato ekato kāretvā ekam ekam bhikkhusamūhaṃ pakkosāpetvā pucchi. Kiṃ vādī sammāsambuddho 'ti. Tato Sassatavādino Sassatavādīti āhaṃsu. Ekaccasassatikā³ Attānantikā⁴ Amarāvīk-khepikā Adhiccasaṃuppannikā Saññivādā Asaññivādā⁵ Nevasaññināsaññivādā Ucchedavādā Diṭṭhadhammanibbānavādā Diṭṭhadhammanibbānavādīti āhaṃsu. Rājā paṭhamam eva samayassa uggaṇṭatā na yime bhikkhū aññatitthiyā ime 'ti ñatvā tesāṃ setakāni vatthāni datvā uppabbājesi. Te sabbe pi satṭhi saḡassā ahesuṃ. Ath' aññe⁶ bhikkhū pakkosāpetvā pucchi. Kiṃvādī bhante sammāsambuddho 'ti. Vibhajjavādī mahārājā 'ti. Evaṃ vutte rājā therāṃ pucchi Vibhajjavādī sammāsambuddho bhante 'ti. Āma mahārājā 'ti. Tato rājā suddhaṃ bhante dāni sāsanaṃ karotu bhikkhusaṅgho uposathaṃ 'ti. Ārakhaṃ datvā nagaraṃ pāvisi. Saṃaggo saṅgho saṃnipatitvā uposathaṃ akāsi. Tasmiṃ saṃnipāte satṭhi bhikkhusatasahassāni ahesuṃ. Tasmiṃ saṃāgame Moggaliputtatissatthero yāni ca tadā uppannāni vatthūni yāni

¹ C. vāmanto.² B.—C. °ritāṇ ca.³ C. ekacce°.⁴ B. antā°.⁵ C. omits.⁶ C. omits.

ca āyatim uppajjissanti sabbesam pi tesam patibāhanattham satthārā dinnanayavasen' eva tathāgatena ṭhapitamātikam vibhajanto sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahassam āharitvā idam parappavādamathanam āyatilakkhaṇam ¹ Kathāvatthuppakaraṇam abhasi. Tato satasahassasamghesu ² uccinitvā 'va tipīṭakapariyattidharānam pabhinnaṭṭisambhidānam bhikkhūnam sahasam ³ ekam gahetvā yathā Mahākassapaṭṭhero ⁴ dhammañ ca vinayañ ca saṃgāyimsu. Evam evam saṃgāyanto sāsanaṃ malam visodhetvā tatiyaṃ saṃgītiṃ akāsi. Tattha Abhidhammam saṃgāyanto imam yathā bhāsitaṃ pakaraṇam saṃgahaṃ āropesi. Tena vuttaṃ.

Yam puggalakathādīnaṃ kathānaṃ vatthubhāvato
Kathāvatthuppakaraṇam saṃkhepena adesayi.
Mātikāṭṭhapanena 'va ⁵ ṭhapitassa surālaye
tassa Moggaliputtana vibhattassa mahitale.
Idāni yasmā saṃpatto atthasaṃvaṇṇanākkamo
tasmā tam vaṇṇayissāmi tam suvāṭṭha samāhitā 'ti.

Tattha puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramaṭṭhenā 'ti ayaṃ pucchā. Āmantā 'ti ayaṃ paṭijānanā. Kassa panāyaṃ pucchā kassa pana paṭijānanā 'ti. Asukassā 'ti na vattabbā. Bhagavatā hi imasmim pakaraṇe nānappakārānaṃ laddhīnaṃ visodhanattham tantivasena mātikā ṭhapitā. Sā therena satthārā dinnanaye ṭhatvā tantivasen' eva vibhattā. Na hi thero yattakā ⁶ ettha vādamaggā dassitā tattakehi ⁷ vādihi saddhim vārena ⁸ viggālikakathaṃ kathesi. Evam sante pi pana tāsaṃ kathānaṃ atthassa sukhāvadhāraṇattham sakavādipucchā paravādipucchā sakavādipaṭiññā paravādipaṭiññā 'ti evam vibhagam dassetvā atthavaṇṇanaṃ karissāma.

Puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramaṭṭhenā 'ti ayaṃ sakavādipucchā. Tāya ye atthi puggalo 'ti evaṃ laddhikā puggalavādino te evam pucchitabbā 'ti

¹ C. °tim. ² B. satthisata° and adds: bhikkhusu.

³ C. satasa°. ⁴ B. adds: Yasatthero ca. ⁵ B. °nen' eva.

⁶ C. yattha°.

⁷ C. °ke.

⁸ C.—B. vādēna.

dīpeti. Ke pana puggalavādino 'ti. Sāsane Vajjiputtakā¹ c'eva Saṃmitiyā ca bahiddhā ca bahū aññatitthiyā. Tattha puggalo attā satto jīvo. Upalabbhatīti paññāya uagantvā labbhati. Nāyatitī attho.

Saccikaṭṭhaparamaṭṭhenā 'ti ettha saccikaṭṭho 'ti māyāmarici-ādayo viya abhūtākārena agahetabbo bhūtattho. Paramaṭṭho 'ti anussavādivasena agahetabbo. Uttamaṭṭho. Ubhayenāpi yo parato puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamaṭṭhena rūpaṇ ca upalabbhatīti ādinā khandhāyatanadhātu-indriyavasena sattapaññāsavidho dhammappabhedo dassito. Yathā so bhūtena sabhāvaṭṭhena upalabbhati² kim³ evaṃ tava puggalo upalabbhatīti pucchati. Paravādī āmantā 'ti paṭijānāti. Paṭijānaṃ hi katthaci āma bhante 'ti āgacchati. Katthaci āmā 'ti paṭijānantitī āgacchati. Idha pana āmantā 'ti āgataṃ.⁴ Tatrāyaṃ adhippāyo. So hi yaṃ taṃ parato vuttaṃ bhagavatā atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti suttaṃ ābhaṭaṃ⁵ taṃ gahetvā yasmā pana bhagavā saccavādī na viśaṃvādanapurekkhāro vācaṃ bhāsati. Nāpi anussavādivasena dhammaṃ deseti. Sadevakam pana lokam sayam abhiññāya⁶ sacchikatvā pati-vedeti⁷ tasmā yo⁸ tena vutto⁹ atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti so saccikaṭṭhaparamaṭṭhen'eva atthitī laddhiṃ gahetvā āmantā 'ti paṭijānāti. Ath' assa tādissa lesava-canassa chalavādissa okāsaṃ adadamāno sakavādī yo¹⁰ saccikaṭṭho 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yv āyaṃ parato sappaccayo appaccayo saṃkhato asaṃkhato¹¹ sassato asassato sanimitto animitto 'ti evaṃ paridipito rūpādisatta-paññāsavidho dhammappabhedo āgato. Na sammutisaccavasena nāpi anussavādivasena gahetabbo. Attano pana bhūtātāya¹² evaṃ saccikaṭṭho attano¹³ paccakkhatāya ca paramaṭṭho. Taṃ saṃdbhāya. Yo saccikaṭṭho paramaṭṭho. Tato so¹⁴ puggalo upalabbhati.

¹ MSS. ottikā. ² B. °titi. ³ B. omits. ⁴ C. āyataṃ.

⁵ B. āga°. ⁶ B. °ññā. ⁷ B. pavedeti. ⁸ B.—C. so.

⁹ B.—C. otte. ¹⁰ C. omits. ¹¹ C. omits. ¹² C. bhūtāya.

¹³ B. atta°.

¹⁴ C. yo.

Saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti. Tato 'ti kārāṇavacanam etaṃ. Tasmā tena saccikaṭṭhaparamatṭhena so puggalo upalabbhatiti ayam ettha attho. Idam vuttam hoti. Ruppanādibhedena¹ vā sappaccayādibhedena vā ākārena yo saccikaṭṭhaparamatṭho upalabbhatiti. Kin te puggalo pi tenākārena upalabbhatiti. Na h' evaṃ vattabbe 'ti avajānanā² paravādiṣṣa. So hi tathārūpaṃ puggalaṃ anicchanto avajānāti. Tatrāyaṃ padacchedo. Na hi evaṃ vattabbe na hi evaṃ 'ti pi vaṭṭati. Dvinnam pi evaṃ na vattabbo 'ti attho.

Ājānāhi niggahaṇaṃ 'ti sakavādivacanam. Yasmā te purimāya vattabbapaṭiññāya pacchimā na vattabbapaṭiññā pacchimāya ca purimā³ na saṃdhīyati tasmā niggahaṃ patto taṃ niggahaṃ dosam aparādham saṃpaticchāhiti attho. Evaṃ niggahaṃ ajānāpetvā⁴ idāni taṃ ṭhapanāya c' eva anulomato⁵ paṭilomato pāpanāropanānaṃ ca vasena pākataṃ karonto hañci puggalo 'ti ādim āha. Tattha hañci puggalo 'ti yadi puggalo upalabbhati sace puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti attho. Ayam tāva paravādiṭṭhassa ṭhapanato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā anulomattṭhapanā nāma. Tena vata re 'ti ādi anulomapakkhe niggahassa pāpitattā anulomapāpanā nāma. Tattha tenā 'ti kārāṇavacanam vata 'ti okappanavacanam re 'ti āmantanavacanam. Idam vuttam hoti tena vata re vattabbaṃ⁶ vata hambho bhadramukha tena kārāṇena vattabbo yevā 'ti attho. Yaṃ tattha vadesi ti ādi anulomapakkhe niggahassa āropitattā anulomāropanā nāma. Yaṃ c' assa pariyosāne micchā 'ti padan tassa purato idan te 'ti āharitabbaṃ. Idan te micchā 'ti ayam h' ettha attho. Parato va⁷ pāliyam pi⁸ āgatam eva. No ce pana vattabbe 'ti ādi na h' evaṃ vattabbe 'ti paṭikkhittapakkhassa ṭhāpitattā paṭilomato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā paṭilomattṭhapanā nāma. No ca⁹ vata re 'ti ādi paṭilomapakkhe niggahassa pāpitattā paṭilomapāpanā

¹ B. ruppanādī°.² C. apa°.³ C. °māya.⁴ C. ajā°.⁵ B. anulomapaṭi°.⁶ B. °bbe.⁷ B. ca.⁸ B. etaṃ.⁹ C. omits.

nāma. Puna yaṃ tattha vadesīti ādi paṭilomapakkhe niggahassa āropitattā paṭilomaropanā nāma. Idhāpi pari-yosāne micchā 'ti padassa purato idaṇ te 'ti āharitabbam eva. Parato pi evarūpesu thānesu es' eva naḃo. Tatrāyaṃ ādito paṭṭhāya saṃkhepattho.

Yadi puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhena tena vata tato¹ so upalabbhatiti vattabbo. Yaṃ pana tattha vadesi² vattabbo kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatiti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatiti. Idam te micchā 'ti evaṃ³ tāva anulomato thapanā pāpanāropanā honti. Atha na vattabbo dutiyapañhe tato so upalabbhatiti. Purimapañhe pi na vattabbo va. Yaṃ pana tattha vadesi vattabbe⁴ kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatiti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatiti. Idam te micchā 'ti evaṃ paṭilomato thapanā pāpanāropanā honti. Evam etaṃ niggahassa ca anulomapaṭilomato catunnaṃ pāpanāropanānaṃ ca vuttattā upalabbhatiti ādikam anulomapañcakaṃ nāma. Ettha ca kiñcāpi anulomato pāpanāropanā hi eko. Paṭilomato pāpanāropanā hi eko 'ti dve niggahā katā. Ājānāhi niggahān 'ti etass' eva paṇ' ettha. Puggalo upalabbhatiti paṭhamam vadam nissāya paṭhamassa niggahassa dvih' ākārehi āropitattā eko vāyaṃ niggaho 'ti paṭhamo niggaho.

Idāni paccanikanayo hoti. Tattha pucchā paravādissa. So hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti gahitattā n' upalabbhatiti asampaticchanto evaṃ pucchati. Sakavādi yathā rūpādidhammā upalabbhanti evaṃ anupalabbhanīyato āmanā 'ti paṭijānāti. Puna itaro attano adhippetam saccikaṭṭham yeva saṃdhāya yo saccikaṭṭho 'ti ādim āha. Sammutisaccaparamatṭhasaccāni vā ekato katvā pi evam āha. Sakavādi puggalo 'ti upādā paññattisaṃbhāvato pi dvinnam saccānam ekato katvā pucchitattā pi na h' evā 'ti paṭikkhipati. Idāni kiñcāpi tena paṭhamam paramatṭhasaccavasena nopalabbhanīyatā⁵ sampaticchitā.⁶ Pucchā sam-

¹ C. bho.² C. vedayī.³ C. idam.⁴ B. obbo.⁵ C. °natā.⁶ C. °natā.

mutisaccavasena vā missakavasena¹ vā paṭikkhittā. Paravādi pana n' ūpalabbhatīti vacanasāmaññattā² chalavādaṃ³ nissāya. Yaṃ tayā paṭhamam paṭiññātam + pacchā paṭikkhittan 'ti bhaṇḍanassa paṭibhaṇḍanam viya attano katassa niggahakammassa paṭikammaṃ karonto ājānāhi paṭikamma n 'ti āha. Idāni yathāssa anulomapañcake sakavādinā vādattāpānam katvā anulomapaṭilomato pāpanāropanā hi niggaho pākato kato evaṃ paṭikammaṃ pākataṃ karonto hañci puggalo 'ti ādim āha. Taṃ hetthāvuttanayen' eva atthato veditabbam. Yasmā pan' ettha ṭhapanā nāma paravādi pakkhassa⁵ ayam tava doso 'ti dassetum ṭhapanamattam eva hoti. Na niggahassa vā paṭikammassa vā pākatabhāvakaranaṃ. Pāpanāropanā hi pan' assa pākatakaranaṃ hoti.⁶ Tasmā idaṃ anulomapaṭilomato pāpanāropanānam vasena catūh' ākārehi paṭikammassa katattā paṭikammacatukkaṃ nāmā 'ti ekaṃ⁷ catukkaṃ veditabbam.

Evaṃ paṭikammaṃ katvā idāni yv āyam⁸ anulomapañcake sakavādinā niggaho kato tassa⁹ tam eva¹⁰ chalavādaṃ nissāya dukkatabhāvaṃ dassento tvañ ce pana maññasīti ādim āha.

Tattha tvañ ce pana maññasīti yadi tvaṃ maññasi. Vattabbe¹¹ kho¹² 'ti idaṃ paccanike āmantā 'ti paṭiññam saṃdhāya vuttam. No ca vattabbe 'ti idaṃ pana na h' evā 'ti avajānanam saṃdhāya vuttam. Tena tava tatthā 'ti tena kāraṇena tvaṃ yeva tasmim n' ūpalabbhatīti pakkhe. H' evaṃ paṭijāna n¹³ 'ti āmantā 'ti evaṃ paṭijānanto. H' evaṃ niggahetabbo¹⁴ 'ti. Puna na h' evā 'ti avajānanto evaṃ niggahetabbo. Atha naṃ¹⁵ niggāṇhāma 'ti ath' evaṃ¹⁶ niggahārahan taṃ niggāṇhāma. Suniggaho¹⁷ 'sīti sakena matena niggahitattā suniggahito ca bhavasi.¹⁸ Evaṃ assa niggahetabbabhāvaṃ dassetvā idāni taṃ niggahanto¹⁹

¹ B. vomī°. ² B. °ttam. ³ C. °dī. ⁴ B.—C. paññātam.

⁵ B. adds: dhapanato. ⁶ C. °ṇato 'ti. ⁷ C. evaṃ.

⁸ C. yāvassa. ⁹ C. rūpassa. ¹⁰ B. adds: ca.

¹¹ C. °bbo. ¹² C. omits. ¹³ C. °jānatan. ¹⁴ B. °bbe.

¹⁵ B. tam.—C. niggayhā°. ¹⁶ C. adds: niggayhā.

¹⁷ B. °hito ca hositi. ¹⁸ C. °ti. ¹⁹ B. °ṇhanto.

h a ñ c ī ti ādim āha. Tattha t̥hapanā pāpanāropanā heṭṭhā vuttanayen' eva veditabbā. Pariyosāne pana ¹ i d a n t e m i c c h ā 'ti idam tava vacanam micchā hotiti attho. Idam chalavādena catūhi ākārehi niggahassa katattā niggahacatukkam ² nāma. Evam niggaham katvā idāni yadi ayam mayā tava matena kato ³ niggaho dunniggaho y o p i mama tayā heṭṭhā anulomapañcake kato niggaho so p i d u n n i g g a h o 'ti dassento esa ⁴ c e d u n n i g g a h i t e 'ti ādim āha. Tattha esa ⁴ c e d u n n i g g a h i t e 'ti eso ce tava vādo mayā dunniggahito. Atha vā eso ce tava mayā kato niggaho dunniggaho. Evam e v a m t a t t h a ⁵ d a k k h ā 'ti tattha ⁵ p i tayā mama heṭṭhā kate niggāhe evam evam passa. Idāni yv āyam ⁶ heṭṭhā sakavādinā niggaho kato t a m v a t t a b b e k h o 'ti ādi vacanena dassetvā puna tam niggaham aniggahabhāvam upanento n o c a m a y a m t a y ā 'ti ādim āha. Tattha n o c a m a y a m t a y ā t a t t h a h ' e t ā y a p a ṭ i ṇ ṇ ā y ā 'ti ādisu ayam attho. Yasmā so tayā mama kato niggaho dunniggaho ⁷ tasmā mayam tayā tattha anulomapañcake āmantā 'ti ⁸ e t ā y a p a ṭ i ṇ ṇ ā y a e v a m p a ṭ i j ā n a n t ā p u n a n a h ' e v ā 'ti paṭikkhepe kate p i ā j ā n ā h i n i g g a h a n 'ti evam na niggāhetabbā yeva. Evam aniggāhetabbam p i m a m n i g g a ṇ h ā s i. Idisena pana niggāhena dunniggāhitā mayam homa. Idāni ya m n i g g a h a m s a m d h ā y a d u n n i g g a h i t ā c a ⁹ h o m ā 'ti avoca tam ¹⁰ dassetum h a ñ c i p u g g a l o —pe— i d a n t e m i c c h ā 'ti āha. Evam idam anulomapaṭilomato catūhi pāpanāropanāhi niggahassa upanītattā upanayanacatukkam nāma hoti. Idāni n a h ' e v a m n i g g a h e t a b b e 'ti ādikam niggamanacatukkam ¹¹ nāma hoti. Tattha n a h ' e v a m n i g g a h e t a b b e 'ti yathāham tayā niggāhito na hi evam niggāhetabbo. Etassa hi niggahassa dunniggāhabhāvo mayā sādhitō. T e n a h i t i t e n a k ā r a ṇ e n a y a s m ā e s a n i g g a h o d u n n i g g a h o t a s m ā y a m m a m n i g g a ṇ h ā s i. H a ñ c i p u g g a l o —pe— i d a n t e m i c c h ā 'ti idam ¹² n i g g a ṇ h a n a m t a v a m i c c h ā 'ti attho. T e n a h i ¹³

¹ C. omits. ² C. niggayha°. ³ C. tato. ⁴ B. ese.

⁵ B.—C. tatra. ⁶ C. sv āssa. ⁷ C. omits.

⁸ C. pi. ⁹ C. adds: yaṃ. ¹⁰ C. nam. ¹¹ B. niga°.

¹² C. adds: te. ¹³ B. adds: ye kate.

niggahe 'ti yena kāraṇena idaṃ micchā tena kāraṇena
 yo tayā niggaho kato so dukkato. Yaṃ mayā paṭikammaṃ
 kataṃ tad eva sukaṭaṃ. Yā pi eṣā paṭikammacatukkādi-
 vasena kathāmaggasamṭipādanā katā sā pi sukaṭā 'ti.
 Evam evaṃ puggalo upalabbhatiti ādikassa anulomapañ-
 cakassa n' upalabbhatiti ādikānaṃ paṭikammaniggaho-
 panayanāniggamanacatukkānaṃ ca vasena anulomapac-
 canikapañcakaṃ nāma niddiṭṭhaṃ 'ti veditabbaṃ. Evaṃ
 tāva¹ sakavādinō pubbapakkhe sati paravādinō vacana-
 sāmāññamattena ca chālena jayo hoti. Idāni yathā para-
 vādinō pubbapakkhe sati² sakavādinō dhammen' eva tathena
 bhūtena jayo hoti. Tathā vāduppattiṃ dassetuṃ puggalo
 n' upalabbhatiti paccanikānulomapañcakaṃ āradḍhaṃ.
 Tattha paccanike pucchā paravādisa rūpādibhedena³
 saccikaṭṭhaparamatthaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādisa
 suddhasammutisaccaṃ vā⁴ paramatṭhamissakam vā sam-
 mutisaccaṃ saṃdhāya so⁵ saccikaṭṭho 'ti puna anuyogo
 paravādisa sammutivasena n' upalabbhatiti na vatta-
 bbattā. Missakavasena anuyogassa saṃkiṇṇattā na h' evā
 'ti paṭikkhepo sakavādisa paṭiññā taṃ paṭikkhipatīti
 vacanasāmāññamattena ājānāhi niggahaṃ 'ti ādi vacanaṃ
 paravādisa. Evam ayaṃ puggalo n' upalabbhatiti dutiya-
 vādaṃ nissāya dutiyo niggaho hoti veditabbo. Evam
 tena chālena niggahe āropite idāni tass' eva paṭiññāya
 dhammena samena attavāde jayaṃ dassetuṃ anulomanaye
 pucchā sakavādisa attano laddhiṃ nissāya paṭiññam⁶
 paravādisa laddhiyā⁷ okāsaṃ adatvā paramatṭhavasena
 puna anuyogo sakavādisa paramatṭhavasena pugga-
 lassa abhāvato paṭikkhepo paravādisa. Tato paraṃ
 dhammena samena attano jayaṃ dassanattam ājānāhi
 paṭikammaṃ 'ti ādikaṃ⁸ sabbaṃ sakavādivacanam eva
 hoti. Tattha sabbesaṃ paṭikammaṃniggaho pana yaṃ
 niggamanacatukkānaṃ hetṭhāvuttanāyena' eva attho vedit-
 abbo. Evam idaṃ puggalo n' upalabbhatiti ādikassa

¹ B. ettā vatā.² C. omits.³ B. °daṃ.⁴ B. omits.⁵ B. yo.⁶ B. °ññā.⁷ B. °niyā.⁸ B. ādi.

paccanīkapañcakassa upalabbhatīti ādīnaṃ paṭīkamma-niggaho yaṃ niggamanacatukkānañ ca vasena paccanīkā-nulomapañcakaṃ nāma niddiṭṭhaṃ hoti. Evam etāni paṭhamasaccikatṭhe dve pañcakāni niddiṭṭhāni. Tattha purime pañcake paravādissa sakavādinā kato niggaho suniggaho. Sakavādissa pana paravādinā chalavādaṃ nissāya paṭīkammaṃ katvā attano sādhitō jayo dujjayo. Dutiyapañcake sakavādissa paravādinā kato niggaho dun-niggaho.¹ Paravādissa pana sakavādinā dhammavādaṃ nissāya paṭīkammaṃ katvā attano sādhitō jayo sujayo 'ti.

PAṬHAMASACCIKATṬHO

NITṬHITO.²

Tatth' evaṃ vuccati

Niggaho paravādissa suddho³ paṭhamapañcake asuddho pana tass' eva paṭīkammajayo tahiṃ. Niggaho sakavādissa asuddho dutiyapañcake visuddho pana tass' eva paṭīkammajayo tahiṃ. Tasmā dvīsu pi tṭhānesu jayo va sakavādinō dhammena hi jayo nāma adhammena kuto jayo. Saccikatṭhe yathā c'ettha pañcakadvayamaṇḍite dhammādhammavasen 'eva vutto jayaparājayo. Ito paresu sabbesu saccikatṭhesu paṇḍito evam eva vibhāveyya ubho jayaparājayā⁴ 'ti.

Evam suddhisaccikatṭhaṃ vitthāretvā idāni tam eva aparehi okāsādihi nayehi vitthāretuṃ puna puggalo upalabbhatīti ādi āraddhaṃ. Tattha pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna sabbatthā 'ti sariraṃ saṃdhāya anuyogo sakavādissa. Rūpasmiṃ attānaṃ samanupassanadosaṃ ca aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sariraṃ 'ti āpajjanadosaṃ ca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam ettha anulomapaccanīkapañcake heṭṭhāvuttanayen'

¹ C. adds: na; B. omits.

² B. omits.

³ C. visuddho.

⁴ B. oye.

eva veditabbaṃ. Paṭho pana saṃkhitto. Tattha yasmā sarīraṃ saṃdhāya sabbattha n' ūpalabbhatīti vutte. Sarīrato bahi pi¹ upalabbhatīti āpajjati. Tasmā paccanike paṭikkhepo sakavādisa. Paṭhamam anujānitvā pacchā a va j ā n ā h ī ti ehalavādavasena paṭikammaṃ paravādisa. Sesam pākāṭikam² eva. Dutīye³ naye s a b b a d ā 'ti purimapacchimajātikālaṃ ca dharamānaparinibbuta-kālaṃ ca saṃdhāya anuyogo sakavādisa. Sv eva⁴ khattiyo so⁵ brāhmaṇo 'ti ādīnaṃ āpattidosāṃ ca dharamānaparinibbutānaṃ viśeṣā bhāvadosāṃ ca disvā paṭikkhepo paravādisa. Sesam paṭhamanayena⁶ vuttasadisam eva.

Tatiyanaye k h a n d h e s ū 'ti khandhāyatanādiṇi saṃdhāya anuyogo sakavādisa rūpasmiṃ attā cakkhusmiṃ attā 'ti ādidosaḥ bhayena paṭikkhepo paravādisa. Sesam tādīsam evā 'ti.

Evam imāni tiṇi mukhāni anulomapaccanikapañcake anulomamattavasen' eva tāva paṭipāṭiyā bhājetvā puna⁷ paccanikānulomapañcake paccanikamattavasen' eva bhājetuṃ puggalo n' ūpalabbhatīti ādi āraddhaṃ. Tattha anulomapañcakassa pāliṃ saṃkhipitvā āgate paccanike vuttanayen' eva paccanikassa ca pāliṃ saṃkhipitvā āgate anulome vuttanayen' eva attho veditabbo.

Ettāvataṃ suddhikassa c'eva imesaṃ ca tiṇṇaṃ 'ti catunnaṃ saccikaṭṭhānaṃ ekasmiṃ⁸ saccikaṭṭhe anulomapaccanikassa paccanikānulomassa cā 'ti dvinnam dvinnam pañcākānaṃ vasena aṭṭhamukhā⁹ nāma vādayutti niddiṭṭhā nāma¹⁰ hotīti veditabbā.¹¹ Sā ekekasmiṃ mukhe ekekassa niggahassa vasena aṭṭhakaniggaho 'ti pāliyaṃ likhīyati.

Tatth' etaṃ vuccati.

Evam catubbidhe pañhe pañcapañcapabhedato¹² esā aṭṭhamukhā nāma vādayutti pakāsitā.

¹ B. omits.

² B. oṭikam.

³ B. oya.

⁴ B.—C. sesavacanam.

⁵ C. omits.

⁶ B. oye.

⁷ C. puna.

⁸ B. ekekasmiṃ.

⁹ B.—C. ayaṃ muo.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. obbo.

¹² B. pañcakadvayabhedato.

Atth' eva niggahā tattha cattāro te sudhammikā
adhammikā va cattāro sabbattha sakavādino
jāyo parājāyo tv eva sabbattha paravādino' ti.

SACCIKATṬHAKATHĀVAṆṆANĀ

NIṬṬHITĀ.¹

Idāni rūpādihi saddhim saccikatṭhasaṃsandanaṃ hoti.
Tattha rūpaṃ cā² 'ti yathā rūpaṃ paramatthato upalab-
bhatīti kin te puggalo pi tath' eva upalabbhatīti saṃdhāya
pucchā sakavādissa. Atthi puggalo 'ti vacanamattaṃ
gahetvā paṭiññā paravādissa. Yadi te rūpaṃ viya paramat-
thato puggalo atthi rūpato vedanādināṃ viya pugga-
lassāpi aññattaṃ āpajjatīti anuyogo sakavādissa. Sama-
suttavirodhaṃ disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam
atthato³ pākataṃ eva. Dhammato pan' ettha sattapañ-
ñāsabhedassa saccikatṭhaparamatṭhavasena sakavādipak-
khamūlake anulomapaccanīke sattapaññāsa anulomapañca-
kāni⁴ dassitāni. Paṭikammacatukkādīni saṃkhittāni.
Paravādipakkhamūlake pi paccanīkānulome sattapaññāsa
paṭilomapañcakāni dassitāni paṭikammacatukkāni⁵ saṃ-
khittāni. Tattha vuttaṃ bhagavatā 'ti vacanamattena
puggalassa atthitaṃ rūpassa saccikatṭhaparamatṭhavasena
upalabbhanīyataṃ dassetvā ubhinnaṃ aññattaṃ paṭijānā-
panatthaṃ vuttaṃ bhagavatā 'ti anuyogo paravādissa.
Sammutiparamatṭhānaṃ ekattanānattapañhassa ṭhapani-
yattā paṭikkhepo sakavādissa. Sesam idhāpi atthato pā-
kaṭam evā 'ti.

SUDDHIKASAṃSANDANĀ

NIṬṬHITĀ.⁶

¹ B. omits.

² B.—C. vā.

³ C. attano.

⁴ C. paccanīkani.

⁵ C.—B. °kka°.

⁶ B. omits.

Idāni rūpādīh' eva saddhiṃ opammavasena saccikatthasamśandanaṃ hoti. Tattha rūpavedanānaṃ upaladdhisāmaññaena aññattapucchā¹ 'va puggalarūpānaṃ upaladdhisāmaññapucchā cā 'ti pucchādvayaṃ pi sakavādisa ubho pi paṭiññā paravādisa. Paravādinā anuññātena upaladdhisāmaññaena rūpavedanānaṃ viya rūpapuggalānaṃ aññattānuyogo sakavādisa. Paṭikkhepo itarassa. Sesam idhāpi atthato pākātaṃ eva. Dhammato pan' ettha rūpamūlakādināṃ cakkānaṃ vasena sakavādipakkhe viśādhikāni navaniggahapañcakasatāni dassitāni. Kathaṃ khandhesu tāva rūpamūlake cakke cattāri. Tathā vedanādimūlakesū 'ti viśati. Āyatanesu cakkhāyatanamūlake cakke ekādaśa. Tathā sesesū 'ti dvattimsasataṃ. Dhātūsu cakkhūdhātumūlake cakke sattarasa tathā sesesū 'ti chādhikāni tīpi satāni. Indriyesu cakkhundriyamūlake cakke ekaviśati. Tathā sesesū 'ti dvāsatthādhikāni cattāri satāni. Evaṃ sabbāni pi viśādhikāni nava niggahapañcakasatāni honti. Paravādipakkhe pi rūpam upalabbhatīti anulomavasena' eva rūpavedanādināṃ aññattha paṭiññaṃ kāretvā puna 'tthi puggalo 'ti suttaṃ nissāya chalavasena puggalassa rūpādīhi upaladdhisāmaññaṃ āropetvā aññattānuyogo² kato sesam idhāpi atthato uttānaṃ eva. Dhammato pi sakavādipakkhe vuttanāyena' eva viśādhikāni nava paṭikkammapañcakasatāni dassitāni.

RŪPĀDĪHI SADDHIṀ OPAMMAVASENA SACCIKATTHASAMŚANDANAṀ
NIṬṬHITAṀ.³

Idāni yaṃ saccikatthaparamatthena upalabbhati tena yasmā rūpādīsu vā sattapaññāsāya saccikatthaparamatthesu aññātarena bhavitabbaṃ. Rūpādinissitena vā aññātra vā rūpādīhi rūpādināṃ vā nissayena. Tasmā iminā catukkanāyena saccikatthasamśandanaṃ āradhama. Tattha rūpam puggalo 'ti anuyogo sakavādisa. Uccchedaṭṭhibhayaena na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādisa. Niggahāropanaṃ sakavādisa. Kiṃ pan' etaṃ yut-

¹ B.—C. añña°.² B. oṭṭama.³ B. omits.

taṃ nanu rūpaṃ vedanā 'ti vutte pi paṭikkhipitabbam eva. Āma paṭikkhipitabbam. Taṃ pana rūpato vedanāya añña-sabhāva¹sambhāvato na aññaattābhāvato. Ayañ ca rūpādisu ekadhammato pi puggalassa aññattam na icchati. Tasmāyuttam. Ayañ ca anuyogo rūpaṃ puggalo vedanā puggalo —pe—aññatāvindriyaṃ puggalo 'ti sakalam² paramatthasaccaṃ saṃdhāya āraddho. Sakalam pana paccattalak-khaṇavasena³ ekato vattum na sakkā 'ti. Tantivasena anuyogalak-khaṇamattam etaṃ ṭhapitaṃ. Tena viññū⁴ attham vibhāventi. Vādakāmena pana imaṃ lakkhaṇaṃ gahetvā yathā paravādissa okāso na hoti. Tathā vattabbaṃ. Iti tantivasena anuyogalak-khaṇassa ṭhapitattā pi yuttam eva. Iminā nayena sabbānuyogesu attho veditabbo. Ayaṃ pana viseso. Rūpasmiṃ puggalo 'ti ādisu yathā ekaṃ mahābhūtaṃ nissāya tayo mahābhūtā vatthurūpaṃ nissāya viññānaṃ⁵ rūpasmiṃ 'ti vattum vaṭṭati. Kiṃ te evaṃ rūpasmiṃ puggalo. Yathā ca⁶ sabhāvanibbhogato⁷ vedanādayo sabbadhammā āruppe vā pana cattāro khandhā nibbānaṃ eva⁸ aññatra rūpā 'ti vattum vaṭṭati kin te evaṃ puggalo. Yathā ca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ nissayavasena vedanāya rūpaṃ —pe—⁹ viññāna-smiṃ rūpan 'ti vattum vaṭṭati kin te evaṃ puggalo 'ti. Sabbānuyogesu pana ucchedaṭṭhibhayena c' eva samavairodhena ca paṭikkhepo paravādissa. Sesam ettha atthato pākataṃ eva. Dhammato pan' ettha sattapaññāsāya saccikaṭṭhesu ekekasmiṃ cattāri cattāri katvā niggahavasena aṭṭhavīsādhikāni dve pañcakasatāni dassitāni. Paravādipakkhe pi paṭikammavasena tattakān' eva. Yā pan' ettha atthi p u g g a l o 'ti vutte sakavādissa paṭiññā. Sā sutte¹⁰ āgatena sammutivasena y o r ū p a ṃ p u g g a l o 'ti ādisu paṭikkhepo so sakkāyaditṭhipaṇhassa ṭhapaniyattā paravādissa paṭikammaṃ chalavasen' evā 'ti.

CATUKKANAYASAṂSANDANAM NIṬṬHITAM.¹¹

NIṬṬHITĀ CA SAṂSANDANAKATHĀ.

¹ B. omits. ² C. °le. ³ C. paccattha°. ⁴ C. omits.

⁵ C. sa°. ⁶ B. va. ⁷ B. nibbo°. ⁸ B. adds : vā.

⁹ C. omits. ¹⁰ B.—C. yutte. ¹¹ B. omits.

Idāni lakkhaṇayutti nāma hoti. Tattha yasmā ṭhapetvā nibbānaṃ seso saccikatṭhaparamatṭho paccayapaṭibaddha-tāya sapaccayo paccayehi samāgama kātattā saṃkhato. Uppajjitvā nirujjhanato sadā abbhāvato ca asassato ca.¹ Uppattikāraṇasaṃkhatassa nimittassa atthitāya sanimitto. Nibbānaṃ vuttappakārābhāvato appaccayaṃ asaṃkhatam sassatam animittan 'ti idaṃ saccikatṭhassa lakkhaṇam. Tasmā yadi puggalo pi saccikatṭhaparamatṭho va tassāpi iminā lakkhaṇena bhavitabban 'ti saṃdhāya puggalo sap-paccayo 'ti ādayo attha pi anuyogā sakavādissa paṭikkhepo paravādissa. Ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādi pan' ettha saṃkhittam. Evam etāni sakavādipakkhe anulomapaccanike anulomamattavasen' eva atṭha pañcakāniveditabbāni. Paravādipakkhe pi paccanikānulome paccanikamattavasen' eva² atṭh' eva. Tattha yasmā paravādinā suddhavasena sammutisaccaṃ dassitam.³ Sammutiyā ca sappaccayādibhāvo n'atthi. Tasmā yātāvato ca paṭikkhepo sakavādissa. Chalavasena pana vattabbaṃ ājānāhi paṭikaṃ man 'ti ādi sabbaṃ idhāpi saṃkhittam eva 'ti.

LAKKHAṆAYUTTIKATHĀ

NĪṬṬHITĀ.⁴

Idāni vacanasodhanaṃ hoti. Tattha yad etaṃ puggalo upalabbhatīti vacanatthaṃ sodhetuṃ puggalo upalabbhatīti upalabbhatīti puggalo 'ti pucchā sakavādissa. Tassattho yad etaṃ puggalo upalabbhatīti padadvayaṃ ekaṭṭham⁶ vā bhaveyya nānatṭham⁶ vā. Yadi tāva nānatṭham⁶ yathā aññaṃ rūpaṃ aññā vedanā evaṃ añño⁷ puggalo añño

¹ B. omits.² C. omits.³ B. sādhitam.⁴ B. omits.⁵ C. omits.⁶ B. ottham.⁷ C. aññesu.

upalabbhatīti āpajjati. Ath' ekatṭham yathā yaṃ cittaṃ taṃ mano evaṃ sv eva puggalo so ¹ upalabbhatīti āpajjati. Tena taṃ vadāmi. Yadi te yo ² puggalo so upalabbhati. Evaṃ sante yo yo upalabbhati so so puggalo 'ti āpajjati. Sampaticchasi etan 'ti. Tato puggalavādī yasmā puggalassa upalabbhatam ³ icchati na ⁴ upalabbhamānānaṃ pi rūpādinam puggalabhāvaṃ. Tasmā puggalo upalabbhati upalabbhati kehici puggalo kehici na puggalo 'ti ādim ⁵ āha. Tass' attho. Mama puggalo atthi puggalo 'ti satthuvacanato upalabbhati. Yo pana upalabbhati. Na so sabbo puggalo. Atha kho ke hi ci puggalo ke hi ci na puggalo 'ti. Tattha kokāratthe kekāro ⁶ hikāro ca nipātamatto. Koci puggalo koci na puggalo 'ti ayaṃ pan' ettha attho. Idam vuttam hoti. Puggalo pi hi rūpādisu pi yo ⁷ koci dhammo upalabbhati yeva. Tattha ⁸ puggalo 'va puggalo rūpādisu pana ⁹ koci pi na puggalo 'ti. Tato naṃ sakavādī āha. Puggalo kehici upalabbhati kehici na upalabbhatīti. Tassatho puggalo upalabbhatīti padadvayassa atthato ekatte ¹⁰ yadi upalabbhatīti anuññāto dhammo puggalato anañño pi koci puggalo koci na puggalo. Puggalo pi te koci upalabbhati koci na upalabbhatīti āpajjati kiṃ sampaticchasi etan 'ti. So puggalassa anupaladdhiṃ aniechanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Ito param ājānāhi niggahan 'ti ādi sabbam samkhittam. Vitthārato pana veditabbam. Puggalo saccikatṭho 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sabbāni h' etāni upalabbhativevacanān' eva. Api ca yasmā puggalo upalabbhati saccikatṭhaparamātṭhenā 'ti ayaṃ puggalavādinō paṭiññā. Tasmā 'ssa yath' eva ¹¹ puggalo upalabbhatīti laddhi. Evaṃ evaṃ puggalo saccikatṭho 'ti pi āpajjati. Yā pana 'ssa puggalo atthīti laddhi tassāvijjamāno 'ti ¹² samvijjamāno ¹³ 'ti vevacanam eva. Tasmā sabbāni p' etāni vacanāni sodhitāni. Tattha yaṃ avasāne puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ādi vuttam. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yaṃ h'

¹ B.—C. omits.² C. omits.³ C. oṇam.⁴ C. omits.⁵ C. omits.⁶ C. ko.⁷ C. so.⁸ 3.—C. natthi.⁹ C. na.¹⁰ C. oṇte.¹¹ B. yathā.¹² B. om.¹³ C. oṇam.

etaṃ paravādino ¹ puggalo atthi atthi kehici puggalo kehici na puggalo 'ti vuttaṃ taṃ yasmā atthato puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ettakaṃ hoti. Tasmā taṃ ² saka-vādi saṃpaṭicchāpetvā idāni naṃ evaṃ anuyuñjati tayā hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti vacanamattaṃ nis-sāya puggalo atthiti laddhi gahitā. Yathā ca bhagavatā etaṃ vuttaṃ ³ yathā suññato lokaṃ avekkhassu mogharāja sadā sato 'ti ādinā nayena natthiti pi ⁴ vuttaṃ. Tasmā yath' eva te puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti laddhi tathā puggalo natthi natthi sabbo puggalo 'ti pi āpajjati. Kiṃ etaṃ saṃpaṭicchasi. Atha naṃ asaṃpaṭicchanto na h' evā 'ti paṭikkhipati sesam ettha niggahādividhānaṃ vuttanayen' eva veditabban' ti.

VACANASODHANAM

NITTHITAM.

Idāni paññattānuyogo nāma hoti. Rūpadhātuyā hi puggalavādi rūpiṃ puggalaṃ paññāpeti tathā arūpadhātuyā arūpiṃ. Tassa taṃ laddhiṃ bhinditum sabbā pi pucchā sakavādissa paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. So hi rūpīti vutte rūpakāyasambhāvato ca tathā rūpāya ca taṃ paññattiyā atthitāya paṭijānāti. Kāmīti vutte vītarāga-sambhāvato ca tathā rūpāya ca paññattiyā natthitāya ca paṭikkhipati. Arūpīti vutte pi arūpakkhandhasambhāvato c'eva tathā rūpāya ca paññattiyā atthitāya ca paṭijānāti. Dvīsu pi nāyesu satto 'ti puggalassa vevacana-vasena vuttaṃ. Idāni yasmā so kāye kāyānupassīti āgatatthāne añño kāyo añño puggalo 'ti icchati. Tasmā taṃ laddhiṃ bhinditum kāyo 'ti vā sarīran' ti vā 'ti ādi sakavādi pucchā hoti. Tattha kāyaṃ appiyaṃ karitvā 'ti kāyaṃ appetabbaṃ alliyāpetabbaṃ ekībba-vaṃ upanetabbaṃ avibhajitabbaṃ katvā pucchāmīti attho. E se se ⁵ 'ti eso ⁵ so ⁵ yevā ⁵ 'ti. E se so ⁶ 'ti pi pāṭho. Eso

¹ B. onā.² B. naṃ.³ C. evaṃ suttaṃ.⁴ C. vimuttaṃ.⁵ B.—C. omits.⁶ B. ese ese.

so¹ yevā 'ti attho. Ekaṭṭhe 'ti ekaṭṭho. Same samabhāge tajjāte 'ti samo samabhāgo tajjātiko. Vacanamatte yev' ettha bhedo. Atthato pana kāyo ca² eso 'ti pucchati. Paravādī nānattaṃ apassanto āmantā 'ti paṭijānāti. Puggalo 'ti vā jīvo 'ti vā 'ti³ pucchāya pi es' eva nayo. Añño kāyo 'ti puṭṭho pana kāyānupassanāya evaṃ taṃladdhikattā paṭijānāti. Aññaṃ jīvaṇ 'ti puṭṭho pana āhaccabhāsitaṃ suttaṃ paṭikkhipitum asakkonto avajānāti. Tato paraṃ ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādi uttānattham eva. Paravādipakkhe pana añño kāyo añño puggalo 'ti puṭṭho sakavādī ṭhapaniṃyapañhattā paṭikkhipati paravādī chalavasena paṭikammaṃ karoti. Taṃ pi uttānattham evā 'ti.

PAÑSATTĀNUYOGO

NĪṬṬHITO.⁴

Idāni gatiparivattimukhena⁵ cutipaṭisaṃdhi-anuyogo hoti. Tattha yasmā puggalavādī sattakkhattuparamaṃ saṃdhāvitvāna puggalo 'ti ādini suttāni nissāya puggalo saṃdhāvatīti laddhiṃ gahetvā voḥarati. Tasmāssa taṃ laddhiṃ bhinditum saṃdhāvatīti pucchā sakavādissa. Tattha saṃdhāvatīti saṃsarati gamanāgamaṇaṃ karoti. Attano laddhivasena paṭiññā paravādissa. So puggalo 'ti ādayo anuyogo pi sakavādissa paṭikkhepo itarassa. Tattha so 'ti so yevā 'ti attho evaṃ pana anuyutto sassatadiṭṭhibhayena paṭikkhipati. Añño 'ti puṭṭho ucchedadiṭṭhibhayena so ca añño cā 'ti puṭṭho ekacca-sassatadiṭṭhibhayena n' eva so na añño 'ti puṭṭho amarāvikkhepadīṭṭhibhayena. Puna cattāro pi pañhe ekato puṭṭho catunnaṃ pi diṭṭhiṇaṃ bhayena paṭikkhipitvā puna yāni 'ssa suttāni nissāya laddhi uppannā⁶ 'ti dassento tena hi puggalo saṃdhāvatīti ādim āha.

¹ B. eso.² B. va.³ B. omits.⁴ B. omits.⁵ B. °vatta°.⁶ B. adds: tāni.

Puna sakavādinā sv¹ āyaṃ tava laddhiyā saṃdhāvati kiṃ so asmiṃ ca parasmim² ca loke eko yevā 'ti adhippāyena sv evā 'ti niyāmetvā puṭṭho sassatabhayā paṭikkhipitvā³ dāhaṃ katvā tath' eva puṭṭho yasmā so puggalo va na añño bhāvo so tato cuto idh' upapanno 'ti ādikaṃ vacanaṃ pi atthi tasmā paṭijānāti. Sv eva manusso 'ti puṭṭho manussass' eva devattābhāvato⁴ paṭikkhipati puna puṭṭho ahaṃ tena samayena Sunetto nāma satthā aho sin 'ti ādi suttavasena paṭijānāti. Atha 'ssa sakavādi devamanussu-papattinaṃ nānattato tava vacanaṃ micchā 'ti pakāsentō manusso hutvā 'ti gāthaṃ⁵ āha. Tattha h' evaṃ maraṇaṃ na hotiti. Evaṃ sante⁶ maraṇaṃ na bhavissatiti attho. Ito paraṃ yakkho peto 'ti attabhāvanānattavasena anuyogānānattaṃ veditabbaṃ. Khatthiyo 'ti ādini pi jātivasena c' eva aṅgavekallādivasena ca vuttāni. Puna na vat-tabbaṃ 'ti paravādinā puṭṭho idhaṭṭhakassa upapattivasena paralokassa gamanābhāvato paṭiññā sakavādisa. Puna sotāpannassa bhavantare pisotāpannabhāvāvijahanato dutiyapaṭiññā pi tass' eva. Hañ cīti ādivacanaṃ paravādisa. Puna devaloke upapannassa manussābhāvadasanena⁷ anuyogo sakavādisa. Tato paraṃ anañño avigato⁸ 'ti ettha anañño 'ti sabbākāreṇa ekasadiṣo. Avigato⁸ 'ti ekena pi ākāreṇa avigato⁸ 'ti attho. Na h' evā 'ti devaloke upapannassa manussābhāvābhāvato evaṃ āha. Puna dāhaṃ katvā⁹ anuyutto sv eva puggalo saṃdhāvātiti laddhiyā anujānāti. Hatthacchinno 'ti ādi-ākāravigamadassanena avigato¹⁰ saṃdhāvātiti laddhibhīdanatthaṃ vuttaṃ. Tattha alacchinno¹¹ yassa aṅguṭṭhakā chinṇā kaṇḍaracchinno 'ti yassa mahānahāru¹² chinno sarūpo 'ti ādiṣu¹³ paṭhame¹⁴ pañhe iminā rūpakāyena saddhiṃ āgamaṇaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutīye antarābhavapuggalaṃ saṃdhāya paṭijānāti. So hi

¹ B. yo. ² C. omits. ³ B. °petvā, adds: puna.

⁴ C. °ttabhā°. ⁵ C. °thā; B. ādi. ⁶ C. °tte.

⁷ C. °ttabhā°. ⁸ C. avigano; B. adhi°.

⁹ C. adds: ya. ¹⁰ B. adhi°. ¹¹ B. ala°.

¹² B. °nhā°. ¹³ C. adds: ādi. ¹⁴ C. °ma.

tassā laddhiyā sarūpo va gantvā mātukucchiṃ pavisati. Ath' assa taṃ rūpaṃ bhijjati. Taṃ jīvan' ti yena rūpasamkhātena sarīrena saddhiṃ gacchatiti. Kim assa ta d e va jīvaṃ taṃ sarīraṇ' ti pucchati. Paravādī idha sarīrassa nikkhepā suttavirodhā ca paṭikkhipati. Savedano' ti ādisu asaṇṇupapattiṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Tadaṇṇaṃ upapattiṃ saṃdhāya paṭijānāti. Taṃ jīvan' ti yena vedanādisamkhātena sarīrena saddhiṃ gacchati. Kim assa ta d e va jīvaṃ taṃ sarīraṇ' ti pucchati. Taṃ jīvaṃ taṃ sarīraṃ aṇṇaṃ jīvaṃ aṇṇaṃ sarīraṇ' ti etassā¹ hi laddhiyā pañca pi khandhā sarīraṇ' ti adhippetā. Paravādī suttavirodhā paṭikkhipati. Sa rūpe ti² ādisu paṭhame pañhe antarābhavaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Duttiye āruppā³ āruppaṃ upapajjamānaṃ⁴ saṃdhāya paṭijānāti. Aṇṇaṃ jīvan' ti yaṃ rūpasamkhātaṃ sarīraṃ pahāya arūpo saṃdhāvati. Kin te taṃ sarīraṃ aṇṇaṃ jīvan' ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. A v e d a n o' ti ādi⁵ asaṇṇabhavaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Ta d a ṇ ṇ a ṃ upapattiṃ⁶ saṃdhāya paṭijānāti. Aṇṇaṃ jīvan' ti yaṃ vedanādisamkhātaṃ sarīraṃ pahāya avedano aviṇṇāno saṃdhāvati. Kin te taṃ⁷ sarīraṃ aṇṇaṃ jīvan' ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Rūpaṃ saṃdhāvati⁸ ādisu ye rūpādayo khandhe upādāya puggalaṃ paññapesi. Kin te tasmīṃ puggale saṃdhāvante taṃ pi rūpaṃ saṃdhāvati⁹ pucchati. Paravādī avijjānīvaraṇānaṃ satānaṃ taṇhāsaṇṇojanānaṃ saṃdhāvanam¹⁰ saṃsaritaṇ' ti sattass' eva saṃdhāvanavacanato paṭikkhipati. Puna¹⁰ puṭṭho yasmā rūpādidhammena vinā¹⁰ puggalo n'atthi tasmā tasmīṃ saṃdhāvante tena pi rūpena saṃdhāvitabban' ti saṇṇāya paṭijānāti. Vedanādisu pi es' eva nayo. Rūpaṃ na saṃdhāvati¹¹ ādisu yasmā te rūpaṃ puggalo na hoti sv eva ca¹⁰ saṃdhāvati¹¹ vadasi. Tasmā taṃ puc-

¹ B. etissā.² B. arūpo.³ C. oppa.⁴ C. uppa°.⁵ B. °su saṇṇi°.⁶ C. uppa°.⁷ B. adds: aṇṇaṃ aṇṇaṃ sarīraṃ.⁸ B. °tam.⁹ C. saṃsaraṇ' ti.¹⁰ C. omits.¹¹ B. vadesi.

chāmi kin te rūpaṃ na saṃdhavatīti attho. Itaro puggale¹ saṃdhāvante² na sakkā tassa upādānabhūtena rūpena saṃdhāvitun 'ti saññāya paṭikkhipati. Puna puttḥo sat-tānañ ñeva saṃdhāvanavacanato paṭijānāti. Sesam ettha uttānam³ eva. Gāthānaṃ pana āyam eva⁴ 'ttho āyas-mato matena rukkhāṃ upādāya chāyā viya indhanaṃ upā-dāya aggi viya ca yo⁵ khandhe upādāya puggalo rūpādānaṃ saṃdhāvane asati tesu khandhesu bhijjamānesu⁶ so tava puggalo bhijjati ce. Evaṃ sante ucchedā bhavati diṭṭhi. Ucchedadiṭṭhi te āpajjati. Katarā⁷ buddhena vivajjitā akusaladiṭṭhi. Yā pana ucchedavādī samaṇo Gotamo 'ti pariyāyabhiñāsita⁸ na taṃ⁹ vadāmā 'ti dasseti. Athāpi tesu tesu¹⁰ khandhesu bhijjamānesu¹¹ so puggalo na bhijjati. Evaṃ sante sassato puggalo hoti tato so nibbānena sama-samo āpajjati. Sa ma sa ma o 'ti ativiya samo. Samena vā samo¹² samabhāven' ¹³ eva samo. Yath' eva nibbānaṃ na uppajjati na¹⁴ bhijjati¹⁴ evaṃ te puggalo pi tena sama-samo 'ti.

GATIPARIVATTI MUKHENA¹⁵ CUTIPAṬISAMDHĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni upādāya paññatti-anuyogo¹⁶ hoti. Tattha pucchā sakavādissa paṭiññā paṭikkhepo paravādissa. So hi ruk-khāṃ upādāya chāyā viya indhanaṃ upādāya viya¹⁴ aggissa viya ca rūpādāni upādāya puggalassa paññattim¹⁷ paññāpa-naṃ avabodhanaṃ icchati. Tasmā rūpaṃ upādāya 'ti puttḥo paṭijānāti. Puna yathā rukkhupādānā chāyā ruk-kho viya indhanupādāno ca aggi indhanaṃ viya aniccādi dhammo evaṃ te rūpādi-upādāno puggalo rūpādāyo viya

¹ C. olo. ² B. otena. ³ C. vu°. ⁴ B. omits.

⁵ B. ye. ⁶ C. bhaja°. ⁷ B. adds: yā.

⁸ C. otānaṃ. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. omits.

¹¹ C. bhajja°. ¹² B. omits. ¹³ C. °gen'.

¹⁴ C. omits. ¹⁵ B. otta°. ¹⁶ C. °gato 'ti.

¹⁷ C.—B. °tti.

anicco 'ti imam atthaṃ puṭṭho attano laddhiyaṃ thatvā paṭikkhipati. Nīlaṃ¹ upādāya nīlo 'ti ādisu nīla-rūpena saddhiṃ puggalassa ekattaṃ ekasarīre nīlādīnaṃ bahunnaṃ² vasena bahubhāvaṃ ca aniechanto paṭikkhipati. Kusala vedanān 'ti ettha pi vedanāya saddhiṃ ekattaṃ ekasamāne bahunnaṃ kusalavedanānaṃ vasena bahubhāvaṃ ca aniechanto paṭikkhipati. Duttiyanayena³ magga kusalo 'ti ādivacanasambhāvato⁴ chekaṭṭhaṃ samdhāya paṭijānāti. Saphalo⁵ 'ti ādini puṭṭho tathā-rūpassa vohārassa abhāvato paṭikkhipati. Akusalapak-khe⁶ acchekaṭṭhaṃ samdhāya paṭijānāti. Avyākata pak-khe sassatādivasena avyākatabhāvaṃ samdhāya paṭijānāti. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayen' eva veditabbaṃ. Cak-khum upādāyā 'ti ādisu cakkhumā viya⁷ mā 'ti ca pāpāni parivajjayeti ādi vohārasambhāvato paṭijānāti. Cakkhumattādinirodhena puggalassa nirodhaṃ aniechanto paṭikkhipati. Rūpaṃ upādāya vedanaṃ upādāyā 'ti ettha aññe⁸ rūpamūlakā⁹ dukatikacatukkapañcakā veditabba. Yasmā pana khandhe upādāya puggalassa paññatti tasmā dve pi tayo pi cattāro pi pañca pi upādāya paññattim paṭijānāti. Ekasamānena¹⁰ pana dvinnam pañcannaṃ vā abhāvā paṭikkhipati. Āyatanādisu pi es' eva nayo. Idāni yaṃ upādāya yassa paññatti yathā tassa aniecatāya tassāpi ānicchatā¹¹ tato pi¹² aññattaṃ siddhaṃ evaṃ tava puggalassāpi āpajjatiti dassetuṃ yaṭhā ru k k h a n 'ti ādim āha. Tattha upādāyā 'ti paṭicca¹³ āganna na vinā tan 'ti attho. Paravādi pana tathā aniechanto laddhiyaṃ tha-petvā¹⁴ paṭikkhipati. Nigalo 'ti saṃkhalikabandhanaṃ. Negaḷiko 'ti tena bandhanena bandhako. Yassa rūpaṃ so rūpavā 'ti yasmā yassa rūpaṃ so rūpavā hoti. Tasmā yaṭhā na nigalo —pe— aññorūpavā 'ti attho. Cित्ते cित्ते 'ti ādisu sarāgādicittavasena sarā-

¹ B. adds : rūpaṃ.² B. °hūnaṃ.³ B. °ye.⁴ B. °sabbha°.⁵ C. °sa elo.⁶ C. °kkho.⁷ B. vissamāni va.⁸ C. aññā.⁹ C. rūpi.¹⁰ B. ekantāne.¹¹ B. anicca°.¹² B. ca.¹³ B. °nicca.¹⁴ B. dhatvā.

gāditam¹ samdhāya cittānupassanāvasena paṭijānāti. Jāyatīti ādinā nayena puṭṭho puggalassa khaṇika-bhāvaṃ anicchanto paṭikkhipati. So 'ti vā² aññō 'ti vā puṭṭho sassatucchedabbayā paṭikkhipāti. Puna na vattabbam kumārako 'ti vā kumārikā 'ti vā puṭṭho lokavohārasamucchedabbhayena vattabbam 'ti paṭijānāti. Sesam ettha pākāṭam eva. Idāni paravādi³ aññenākārena laddhiṃ paṭiṭṭhāpetukāmo na vattabbam puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha na vattabbam 'ti kin te iminā evaṃ bahunā upādāya⁴ paññatti-anuyogena⁵ idam tāva vadehi⁶ kiṃ na vattabbam puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti. Tato sakavādinā āmantā 'ti vutto⁷ nanu yo passatīti ādim⁸ āha. Tattha yo 'ti puggalo. Yan 'ti rūpaṃ. Yenā 'ti cakkhunā. So 'ti puggalo. Tan 'ti rūpaṃ. Tenā 'ti cakkhunā. Idam vuttaṃ hoti. Nanu yo yaṃ rūpaṃ yena cakkhunā passati so taṃ rūpaṃ tena cakkhunā passanto puggalo 'ti. Sakavādi kiñcāpi cakkhuvīññānassa nissayabhāvaṃ gacchantam cakkhum eva rūpaṃ passati. Tathā sotam eva saddaṃ sunāti. Viññānam eva dhammam vijānāti. Atthi arahato cakkhu passati arahā cakkhunā rūpaṃ 'ti ādi. Sammutivasena pana āmantā 'ti paṭijānāti. Tato chalavādaṃ nissāya paravādinā puggalassa vattabbatāya sādhitāya tam eva vādaṃ parivattetvā puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha yo na passatīti andho asaññasatto arūpaṃ upapanno nirodham samāpanno anandho pi ca aññatradassanasamayā⁹ na passati nāma. Sesavāresu pi es' eva nayo. Sesam pāḷivasen' eva atthato veditabbam. Suttasaṃsandanāya dibbacakkhuno¹⁰ rūpagocarattā rūpaṃ passatīti āha. Dutiyavāre satte¹¹ passāmīti vacanato puggalaṃ passatīti āha. Tatiyavāre rūpaṃ disvā puggalaṃ vibhāvetīti laddhito ubhayaṃ passatīti āha. Yasmā pana passitabbam nāma diṭṭham

¹ C. oḍi na.² C. tava.³ C. oḍinaṃ.⁴ C. upādā.⁵ C. oṭṭiṃanu°.⁶ C. oḍesi hi.⁷ B. vutte.⁸ B. omits.⁹ C. oṣṣanaṃsamayā.¹⁰ C. dibbassa.¹¹ C. tante.

sutaṃ mutaṃ viññātan¹ 'ti catubbidhe² rūpasamgahe rūpāyatanam eva saṃgaḥitaṃ. Tasmā sakavādi rūpaṃ puggalo puggalo rūpaṃ ubho rūpaṃ 'ti anuyogaṃ karoti tass' attho pākaṭo yevā 'ti.

UPĀDĀPAÑÑATTĀNUYOGO

NIṬṬHITO.

Idāni purisakārānuyogo hoti.³ Tattha kamme sati niyamato tassa kāraṇenāpi⁴ bhavitabban 'ti laddhiyā pucchā paravādissa. Tathārūpānaṃ kammānaṃ atthitāya paṭiññā sakavādissa. Puna kattākāretā⁵ 'ti pucchā paravādissa. Tattha kattā 'ti tesam kammānaṃ kāraṇo. Kāretā⁵ 'ti āṇattidesanādihi upāyehi kāraṇo. Idāni yasmā paravādi puggalaṃ saṃdhāya kattā 'ti pucchati na kāraṇamattaṃ. Tasmā paṭikkhepo sakavādissa. Tassa kattā kāretā 'ti ettha yaḍi yaṃ yaṃ upalabbhati tassa tassa kattā puggalo upalabbhati puggalo te upalabbhati. Kin tassāpi kāraṇo ca añño puggalo upalabbhatiti attho. Paravādi tathā aniechanto issaranimmānavādabhayena paṭikkhipati. Puna puṭṭho yasmā puggalaṃ mātāpitaro janenti nāmaṃ karonti posenti tasmāssa te kārakā. Ye ca⁶ pana taṃ kalyāṇamittā vā ācariyā vā tāni tāni vijjattāṇa⁷ sippāyatanādini⁸ sikkhāpenti te kārapakā nāmā 'ti imaṃ atthaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Purimakammam evāssa⁹ kattā c' eva kārapako¹⁰ cā 'ti adhippetam. Tassa tass' evā 'ti iminā imaṃ¹¹ pucchati. Yadi kammānaṃ kārakassa kattā.¹² Kassāpi¹³ kattā atth' eva.¹⁴ Evaṃ sante purimena purimena avassaṃ pacchā pacchā puggalo kātabbo 'ti. Imināpi te kammānaṃ kārakena puggalena āyatim¹⁵ añño puggalo kātabbo. Tenāpi añño pi natthi. Dukkhaṃ antakiriyaṃ natthi ca. Vattassa

¹ C. oṇan. ² C. oḍhena. ³ C. 'ti. ⁴ C. okenāpi.

⁵ C. reṇāni.

⁶ C. omits.

⁷ C. oṭṭhāyatana.

⁸ C. oṭanāni.

⁹ B. tassa.

¹⁰ B. oṭetā.

¹¹ B. idam.

¹² atth' eva.

¹³ B. tassāpi.

¹⁴ B. tassā katta.

¹⁵ B. oti.

ucchedo¹ natthi appaccayaparinibbānaṃ. Paccayābhā-
 vena paccayapaṭibaddhassa dukkhassa abhāvā yaṃ nib-
 bānaṃ vuttaṃ natthi te naṃ 'ti.² Atha vā tassa tass'
 evā 'ti yadi kammaṃ kammamattaṃ na hoti tassa
 pana kāraḷo puggalo tassāpi kāraḷo 'ti evaṃ pugga-
 laparamparā atthi. Evaṃ sante yā³ esā kammava-
 tṭṭassa appavattikāraṇena⁴ dukkhassa antakiriya vuttā sū
 natthīti attho. Paravādi taṃ⁵ anicchanto paṭikkhipati.
 Ito parāsu pi upalabbhatīti sāmāññena kāraḷapucchāsu
 puggalaṃ yeva saṃdhāya kattā kāretā 'ti vuttaṃ. Na
 paccayo⁶ na hi mahāpathavi-ādināṃ paccayā. Natthi
 a ñ ñ o k a l y ā ṇ a p ā p a k ā n a ṃ k a m m ā n a ṃ k a t t ā
 'ti⁷ pañho saṃkhāravantaṃ vā attānaṃ 'ti ādi diṭṭhibhaya⁸
 paṭikkhitto. Vipāko upalabbhatīti ādi vipākapa-
 ṭisaṃvedivasena puggalaṃ dassentassa laddhibhindana-
 tthaṃ āraddhaṃ.⁹ Tattha vipākapaṭisaṃvedīti
 anuyogo paravādissa. Vipākappavattito aññassa vedakassa
 abhāvā¹⁰ paṭikkhepo sakavādissa. Puna pucchā sakavādissa
 paṭiññā itarassa. Tassa vipākapaṭisaṃvedīti tassa vipāka-
 paṭisaṃvedakassa. Paṭisaṃvedī. Yasmā pana paṭisaṃ-
 veditabbo nāma vipāko. Na ca puggalo vipāko. Tasmā
 paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho yasmā puññavipāke
 ṭhitattā vipākapaṭisaṃvedī puttāṃ vā paṭiṃ vā mātā vā
 jāyā vā paricumvati parissajati tasmā¹¹ tathārūpaṃ paṭisaṃ-
 veditaṃ¹² saṃdhāya paṭijānāti. Tassa tass' evā 'ti yadi
 vipāko vipākamattaṃ na hoti. Tassa pana paṭisaṃvedī-
 puggalo tassāpi¹³ paṭisaṃvedīti puggalo tassāpi paṭisaṃ-
 vedīti evaṃ puggalaparamparā atthi. Evaṃ sante yā¹⁴
 esā vipākavattṭassa appavattikāraṇena¹⁵ dukkhassantakiriya
 vuttā. Sā natthīti attho. Ito paraṃ upalabbhatīti sāmā-
 ññena paṭisaṃvedīti pucchāsu hetthāvuttanāyena' eva attho
 veditabbo. A ñ ñ o k a l y ā ṇ a p ā p a k ā n a ṃ k a m m ā -
 n a ṃ v i p ā k a p a ṭ i s a ṃ v e d i t i ; pañho. Vedanāvan-

¹ B. upa°. ² B. taṃ. ³ C. sā. ⁴ B. °karaṇena.

⁵ C. naṃ. ⁶ B. °ye. ⁷ C. ri. ⁸ C. ādinidiṭṭhi°.

⁹ B. vuttaṃ. ¹⁰ C. °va. ¹¹ C. tathā.

¹² C. °naṃ. ¹³ C. kassāpi. ¹⁴ C. sā. ¹⁵ C. °ne.

taṃ vā attānaṃ 'ti ādi diṭṭhibhayaṃ paṭikkhitto. Dibbaṃ sukhānaṃ 'ti ādi kalyāṇapāpakānaṃ kammānaṃ vipākānaṃ bhājetvā dassanavasena āradḍhaṃ taṃ sabbānaṃ heṭṭhā vuttanāyena' eva veditabbānaṃ. Sakavādinō c' ettha puggalavasena' eva paṭisaṃvedipaṭikkhepo veditabbo na¹ vedayitavasena. Mahāpaṭhavi-ādini hi ārammaṇaṃ katvā vedayitānaṃ uppatti appaṭisiddhā. Kattā kareṭā vipākapaṭisaṃveditā ādi vomissakanāyavasena āradḍhaṃ. Tattha so karotīti yaṃ tvāṃ kattā 'ti ca paṭisaṃveditā ca vadesi. Kiṃ so yeva karoti so paṭisaṃvedetīti² ayaṃ anuyogo sakavādisa Suttavirodhabbhayena paṭikkhepo paravādisa. Puna puṭṭho idha nandati pecca³ nandatīti ādi suttavasena paṭiññā tass' eva. Ath' assa vacanokāsaṃ paṭibāhanto sakavādi⁴ sayāṃ katāṃ sukhadukkhaṃ 'ti āha. Tattha aññāso karotīti kārakavedakānaṃ aññattha pucchāvasena vuttaṃ. Tato paravādi suttavirodhabbhayena paṭikkhipitvā⁵ puna puṭṭho manussabhūto katvā devabhūto paṭisaṃvedetīti maññamāno paṭijānāti. Evaṃvādinō pana parakatāṃ sukhadukkhaṃ 'ti āpajjatīti. Tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati.⁶ So ca aññāso cā 'ti kārakavedakānaṃ ekatta⁷-aññattapucchāvasena vuttaṃ. Tato paravādi suttavirodhabbhayena' eva⁸ paṭikkhipitvā puna puṭṭho purime dve pi naye ekato katvā paṭijānāti. Evaṃvādinō pana sayāṃkatāṃ ca parakatāṃ sukhadukkhaṃ āpajjatīti tassa vasena puna⁹ puṭṭho pana¹⁰ paṭikkhipati. N' eva so karotīti kārakavedakānaṃ ekatta-aññattapaṭikkhepavasena vuttaṃ. Tato paravādi suttavirodhabbhayena' eva¹¹ paṭikkhipitvā puna puṭṭho yasmā manusso devālokaupapattiyā kammaṃ katvā na¹ manussabhūto va¹ paṭisaṃvedeti nāpi yena kammaṃ katāṃ tato aññāso 'va¹ paṭisaṃvedeti. Tasmā kārakato 'ti¹ vedako¹² n' eva so hoti na aññāso¹³ 'ti maññamāno paṭijānāti. Laddhimattā ev' etaṃ. Evaṃvādinō pana asayaṃkāraṃ aparakāraṃ

¹ C. omits. ² B. °dīti. ³ B. pacca. ⁴ C. °diṃ.

⁵ B. °petvā. ⁶ C. °pitvā. ⁷ C. °kaṃ.

⁸ B. °vasena' eva. ⁹ B. omits. ¹⁰ B. puna.

¹¹ B. °vasena'. ¹² C. °kato. ¹³ C. aññe.

adhiccasamuppannaṃ sukhadukkhaṃ āpajjatīti. Tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati. Api ca imasmiṃ vomisakanaye ādito paṭṭhāya imināpi nayena attho veditabbo. Yasmā hi ayaṃ puggalavādī kammānaṃ kārakaṃ c' eva vedakaṃ ca icchati. Tasmāssa yo¹ kārako ten' eva vā vedakena bhavitabbaṃ. Aññena vā ubho hi vā pi na bhavitabban 'ti idam āpannaṃ hoti. Evam āpannaṃ eva anuyogaṃ anuyuñjanto² sakavādī so ka ro t i t i ādayo cattāro pi vikappe āha. Sesam vuttappakāram eva pariyoṣāne³ pana cattāro pi paṇḥā ekato puṭṭhā. Tattha paṭikkhepapatijānaṇā ca sayamkatādi+dosappavatti⁵ ca purimanayen 'eva veditabbā. Ito paraṃ kalyāṇa p ā p a k ā n i t i avatvā heṭṭhāvuttanayā eva kammaṃ atthiti ādinā vikappena dassitā. Tesam pi heṭṭhāvuttanayen' eva attho veditabbo.

PURISAKĀRĀNUYOGO NIṬṬHITO. KALYĀṆAVAGGO 'TI PI ETASS'
EVA NĀMAṃ.

Ito paraṃ abhiññānuyogādivasena⁶ arahattasādhana⁷ hoti. Tattha⁸ āmantā 'ti sakavādinā paṭiññā te paravādī bahiddhā anindriyabaddharūpena iddhividhādivisesādhigamo n'atthi. Ajjhattaṃ atthi. Tasmā ettha⁹ iddhādinibbatkena puggalena bhavitabban'ti maññamāno¹⁰ nanu ko ci id d h i m ca¹¹ v i k u b b a t i t i ādim āha. Tam sabbam uttānattham evā 'ti.

ABHIÑÑĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni m ā t ā 'ti ādiko nātakānuyogo. K h a t t i y o 'ti ādiko jāti-anuyogo. G a h a ṭ ṭ h o p a b b a j i t o 'ti paṭipattianuyogo. D e v o m a n u s s o 'ti upapatti-anuyogo. S o

¹ C. so. ² C. anuvajanto. ³ B. paṭi°.

⁴ C. °tāni. ⁵ C. °ttiñ; B. dosuppatti ca.

⁶ C. anuññātayogādi°. ⁷ B. °sodhanā.

⁸ C. omits. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °māne. ¹¹ C. ci.

tāpanno 'ti ādi paṭivedhānuyogo. Ariyānuyogo 'ti pi vuccati. Te sabbe uttānatthā yeva. Arahā hutvā na arahā 'ti pan' ettha moghapāññattā na vuttaṃ. Cattāro purisayugā 'ti saṃghānuyogo so pi uttānattho yeva. Saṃkhāto 'ti ādi saccikatthasabhāvānuyogo.¹ Tattha taṭṭiyakoṭṭi² pucchā sakavādissa. Tathā rūpassa saccikatthassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho³ puggālaṃ saṃdhāya paṭiññā. Tass' eva añño puggalo 'ti pañhe pi saṃkhatehi khandhehi aññattaṃ anicchato paṭikkhepo tass' eva. Khandhā saṃkhatā 'ti ādi saṃkhatā saṃkhatāni⁴ sarūpena dassetvā aññattha⁵ pucchanattham vuttaṃ. Rūpaṃ saṃkhatan 'ti ādi khandhehi⁶ vibhāgato dassetvā aññattha pucchanattham vuttaṃ. Puggalassa uppādeti⁷ pucchā sakavādissa. Jātidhammā jarādhammā atho maraṇadhammino⁸ 'ti ādi suttavasena paṭiññā paravādissa. Saṃkhatābhāvaṃ pan' assa so na icchati,⁹ tasmā paṭikkhipati. Puna uppādo paññāyatīti ādinā nayena puṭṭho dukkham eva hi saṃbhoti dukkham titthati vedīcā 'ti ādivacanato puggalassa upādādayo nāma na yujjantīti paṭijānāti.⁹ Atth' attham bhīti¹⁰ attham pucchati¹¹ nibbānaṃ tattha atthīti pucchati tassa atthitāya puggala¹² sassataṃ natthitāya ucchedo āpajjati. Tad ubhayaṃ pi anicchanto pacchā¹³ paṭikkhipati. Nissāyapañhe bhavanti upapattibhāvaṃ¹⁴ vediyam¹⁵ vediyamānapañhe vedanaṃ vediyamāno pariggahītavedano yogāvacaro va¹⁶ pajānāti. Bālaputhujjano na pajānāti. Kāyanupassanādipañho¹⁷ uttānattho¹⁸ yeva. Pārāyanagāthāya¹⁹ suññato lokam avekkhassū 'ti sattasuññatāvasena khandhalokam olokehīti attho. Puggalo avekkhatīti sakavādi pucchā. Paravādissa hi suññato lokam avekkhassū 'ti gāthāya²⁰ yo avekkhati so puggalo 'ti laddhi

¹ B. oṭṭhābhā°. ² C. taṭṭiyā. ³ C. pana puṭṭhe.

⁴ C. saṃkhātīti saṃkhatam. ⁵ B. oṭṭam. ⁶ B. omits.

⁷ B. uppādo. ⁸ B. omo. ⁹ C. omits from here till paṭi°.

¹⁰ C.—B. atattham hiti. ¹¹ B. vuccati. ¹² B. omits.

¹³ B. omits. ¹⁴ C. bhavam. ¹⁵ B. omits. ¹⁶ B. ca.

¹⁷ B. oñhā. ¹⁸ B. oṭṭhā. ¹⁹ B. pārāya. ²⁰ B. katāya.

tas mā taṃ¹ evaṃ pucchati. Sa ha rūpeṇā 'ti rūpa-
kāyena saddhiṃ tato anissaṭo hutvā 'ti attho.² Idaṃ pañ-
cavokāravasena anujānitvā puna taṃ jīvaṇ 'ti puttḥo
suttavirodhabhayena³ paṭikkhipati. Vinā rūpeṇā 'ti
idaṃ catuvokāravasena anujānitvā puna aññaṃ jīvaṇ
'ti puttḥo suttavirodhabhayen'⁴ eva paṭikkhipati. Ab-
bhantaragato 'ti ca bahiddhā nikkhamitvā
cā 'ti idaṃ saha rūpeṇa vinā rūpeṇā 'ti hetthāvuttassa
lakkhaṇavacanāṃ. Tattha abbhantaragato 'ti rū-
passa anto gato ito vā etto vā anikkhamitvā⁵ rūpaparicche-
davasen' eva ṭhito hutvā 'ti attho. Nikkhamitvā 'ti rū-
paparicchedaṃ atikkamitvā rūpaṃ anissaṭo hutvā 'ti attho.
Anattā 'ti attanā jīvena⁶ puggalena rahito. Ekadhamme
pi puggalo natthi attho. Evaṃ sabbasutta 7-āgamaṭṭha-
kathāvuttanayen'⁸ eva attho veditabbo. Idha pana saṃ-
dhāya bhāsitaṃ eva vakkhāma. Vuttaṃ ca⁹ bhaga-
vatā sappikumbho 'ti ādi sabbā 'va² desanā yathāruta-
vasen'¹⁰ eva atthato na gaheṭabbā 'ti dassanattāṃ āha
taṃ.¹¹ Yathā hi suvaṇṇaṃ gaheṭvā tato¹² suvaṇṇavikāro
kumbho suvaṇṇakumbho 'ti vuccati. Na evaṃ sappiṃ
gaheṭvā tato¹² sappissa vikāro sappikumbho nāma atthi.
Yasmiṃ pana kumbhe sappi pakkhittaṃ so sappikumbho
nāmā 'ti ayam ettha attho. Telakumbhādīsu pi es' eva
nayo. Yathā ca nibbānaṃ niccaṃ dhuvāṃ na evaṃ bha-
taṃ vā yāguṃ vā atthi. Kālaparicchedaṃ vā⁹ pana akatvā
divase divase⁹ dassāmā 'ti paññattavasena¹³ niccabhattaṃ
dhuvayāgū 'ti vuccati⁹ ayam ettha attho. Atthi puggalo
attahitāya paṭipanno 'ti ādīsu pi yathā rūpādayo dhammā
paccattalakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena atthi na⁹ evaṃ
puggalo. Rūpādīsu pana sati evaṃnāmo evaṃgotto 'ti
vohāro hoti. Iti¹⁴ iminā lokavohārena lokasammutiya
lokaniruttiya atthi puggalo' ti ayam ettha attho. Vuttaṃ

¹ B. naṃ. ² C. omits. ³ C. suttaṃ bhayena.

⁴ B. °dhana°; C. omits virodha. ⁵ C. atikka°.

⁶ B. attāṭhitaṇa. ⁷ B. °ttānaṃ. ⁸ B. °suvutta°.

⁹ B. omits. ¹⁰ C. °rutha°. ¹¹ B. °āgatā.

¹² B. kato. ¹³ B. paññatti°. ¹⁴ B. adds: vuccati.

pi c' etaṃ bhagavatā. Imā kho citta lokasāmaññalokaniruttilokavohāralokapaññattiyo 'ti. Rūpādidhammā pana vinā pi lokasammutiṃ paccattasāmaññalakkhaṇavasena paññāpanato atthiti ayam ettha attho. Buddhānaṃ pana dve kathā sammutikathā ca ¹ paramatthakathā cā 'ti. Tattha satto puggalo devabrahmā 'ti ādikā sammutikathā nāma. Aniccaṃ dukkhaṃ anattā khandhā dhātuyo āyatanāni satipatṭhānā sammappadhānā ² 'ti ādikā paramatthakathā nāma. Tattha yo sammutidesanāya satto 'ti vā —pe— brahmā cā ³ 'ti ⁴ vutte vijānituṃ ⁵ vā ³ pativijjhituṃ niyyātum arahattajayaggāhaṃ ⁶ gahetuṃ sakkoti. Tassa bhagavā ādito 'va satto 'ti vā puggalo 'ti vā poso 'ti vā devo 'ti vā brahmā 'ti vā katheti. So paramatthadesanāya aniccaṃ 'ti vā dukkhaṃ 'ti vā 'ti ādisu aññataraṃ sutvā vijānituṃ pativijjhituṃ niyyātum arahattajayaggāhaṃ gahetuṃ sakkoti. Tassa aniccaṃ 'ti ādisu aññataraṃ katheti. Tathā sammutikathāya bujjanakasattassa pi ³ na paṭhamam ³ paramatthakathaṃ katheti. Sammutikathāya pana ⁷ thatvā ⁷ pacchā paramatthakathaṃ katheti. Paramatthakathāya bujjanakasattassa pi na paṭhamam sammutikathaṃ katheti. Paramatthakathāya pana bodhetvā pacchā sammutikathaṃ katheti. Pakatiyā pana paṭhamam eva paramatthakathaṃ kathentassa desanā lūkhākārā hoti tasmā buddhā paṭhamam sammutikathaṃ kathetvā pacchā paramatthakathaṃ kathenti. Te sammutikathaṃ kathentā pi saccam eva sabbhāvaṃ eva amusā 'va kathenti. Paramatthakathaṃ kathentā pi saccam eva sabbhāvaṃ eva amusā va kathenti.

Ayam hi.

Duve saccāni akkhāsi sambuddho vadatam varo sammutiṃ paramatthañ ca tatiyaṃ n'upalabbhati.

Tattha. Saṃketavacanaṃ saccam lokasammutikāraṇaṃ paramatthavacanaṃ saccam dhammānaṃ tathā lakkhaṇaṃ 'ti.

¹ C. omits.

² B. samappatṭhānā.

³ B. omits.

⁴ B. adds: vā.

⁵ C. jā.

⁶ C. °dasaggāhaṃ.

⁷ B. vatvā.

Aparo nayo dve bhagavato desanā paramatthadenanā ca khandhādivasena sammutidesanā ca sappikumbhādivasena. Na¹ hi bhagavā sāmāññaṃ² atidhāvati.³ Tasmā atthi puggalo 'ti vacanamattato abhiniveso na kātabbo. Satthārā hi paññattiṃ anatikkamma paramattho pakāsito. Tasmā añño pi paṇḍito paramatthaṃ pakāsento sāmāññe⁴ nātidhāvaye. Sesā⁵ sabbattha uttānatthā⁶ yevā 'ti.

PUGGALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni parihānikathā hoti. Parihānidhammo aparihānidhammo⁷ 'ti¹ dve ime bhikkhave dhammā sekhassa bhikkhuno parihānāya saṃvattanti. Pañc' ime bhikkhave dhammā samayavimuttassa bhikkhuno parihānāya saṃvattanti² evaṃ ādini hi suttāni nissāya⁸ Saṃmitiyā⁹ Vajjiputtiyā¹⁰ Sabbatthivādino ekacce ca Mahāsaṃghikā arahato parihāniṃ icchanti. Tasmā te vā hontu aññe yeva vā yesaṃ ayaṃ laddhi tesāṃ laddhibhinnanatthaṃ parihāyati arahā arahattā 'ti pucchā sakavādisa. Tattha¹¹ parihāyati² dve parihāniyo pattaparihāni ca apattaparihāni ca. Tattha dutiyam pi kho āyasmā Godhiko tambhā samādhikāyā¹² cetovimuttiyā parihāyati ayaṃ pattaparihāni. Mā vo sāmāññatthikānaṃ sataṃ sāmāññattho parihāyati¹³ ayaṃ apattaparihāni. Tāsu idha pattaparihāni adhippetā.¹⁴ Taṃ hi saṃdhāya āmantā 'ti paṭiññā paravādisa. Sakavādisamaye¹⁵ pana imaṃ pattaparihāniṃ nāma lokiyasamāpattiya¹⁶ 'va¹⁶ icchanti na⁷ arahattādisāmaññaphalehi.¹⁷ Parasamaye hi¹⁸ naṃ sabbasāmāññaphalesu sabbabhavesu sabbakālesu sabbesaṃ ca puggalānaṃ¹⁹ icchanti. Taṃ pana tesāṃ laddhimattam evā 'ti. Sabbhaṃ laddhijālaṃ bhindituṃ

¹ C. omits. ² B. sa°. ³ B. abhi°. ⁴ B. oññaṃ.

⁵ B. °saṃ. ⁶ B. tthaṃ. ⁷ B. omits. ⁸ C. nissiya.

⁹ C. Sammiti. ¹⁰ MSS. sic. ¹¹ B. tatra.

¹² B. samāhitāya. ¹³ B. °hāyati. ¹⁴ C. °taṃ.

¹⁵ C. sakasamaye. ¹⁶ B. ca. ¹⁷ B. °ttādihi.

¹⁸ B. pi.

¹⁹ B. adds : na.

puna sabbatthā 'ti ādinā nayena desanā vaḍḍhitā. Tattha yasmā paravādī kamena parihāyitvā sotāpatti-phale ̐hitassa arahato parihāniṃ na icchati upariphalesu ̐hitass' eva icchati. Yasmā ca rūpārūpabhavesu ̐hitassa na icchati. Kammāramatādinam¹ pana parihāniyadhammānam² bhāvā kāmabhave ̐hitass' eva icchati. Tasmā sabbatthā 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Puna dalham katvā puṭṭho kāmabhavam saṃdhāya paṭijānāti. Sabbasmim pi hi kāmabhave parihānikarā kāmaguṇā atthi tasmā tattha parihāyatitī tassa laddhi. Tatiyapucchāya parihāyatitī³ parihānikare dhamme pucchati. Tasmā parihāni nāma kammāramatādidhammā visesato vā kāmāragavyāpādā eva. Te ca rūpārūpabhave natthi. Tasmā⁴ na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādissa. Sabbadā 'ti kālupucchā. Tattha paṭhame paṇhe yonisomanasikārakāle aparihāyanato paṭikkhipati. Dutīye ayonisomanasikaroto ratti-bhāge vā divasabhāge vā sabbadā parihāyanato paṭijānāti. Tatiye parihānikaradhammasamāyoge sati muhuttam eva parihāni nāma hoti. Tato pubbe aparihīnassa pacchā parihīnassa ca aparihāni nāma natthitī paṭikkhipati. Sabbe⁵ va arahanto 'ti paṇhānam paṭhamasmim tikkhindriye saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyasmim mudindriye saṃdhāya paṭijānāti. Tatiyasmim pi tikkhindriyā va adhippetā. Tesam hi sabbesam pi parihāni na hotitī tassa laddhi. Setṭhi-udāharāṇe paṭhamā pucchā paravādissa. Dutiyā sakavādissa. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yaṃ maṇi tumhe pucchatha arahā arahattā parihāyanto ca⁶ catūhi phalehi ca parihāyatitī. Tatra vo⁷ paṭipucchāmi catūhi satasahasseehi setṭhī⁸ setṭhattam⁸ dhārento⁸ satasahasseehi⁸ parihīno setṭhī setṭhattā parihīno hotitī. Tato sakavādinā ekadesena parihāniṃ saṃdhāya āmantā 'ti vutte sabbasāpateyyā parihīno hotitī⁹ pucchati. Tathā¹⁰ aparihīnattā sakavādī na h' evā 'ti vatvā. Atha naṃ evam⁶

¹ B. °ramatāninam. ² B. °dhammam. ³ B. °hāniti.

⁴ C. yasmā. ⁵ C. adds : sabbe 'va. ⁶ B. omits.

⁷ B. te.

⁸ C. omits.

⁹ C. adds : vuccatitī.

¹⁰ B. tato.

evaṃ arahā na ¹ pi parihāyati ca na ² ca catūhi phalehīti uppannam ³ laddhikaṃ. Dutiyam bhabbapañham ⁴ pucchi. ⁵ Paravādī seṭṭhino abhabbatāya ⁶ niyamam apassanto paṭijānitvā arahato catūhi phalehi parihāni-bhabbatam puṭṭho. Niyato sambodhiparāyano 'ti vacanassa ayoniso attham gahetvā laddhiyā ⁷ t̥hito sotāpatti-phalato parihāyitum abhabbatam samdhāya paṭikkhipati. Tam pana 'ssa laddhimattam evā 'ti.

ETTĀVATĀ VĀDAYUTTI NĀMA NIṬṬHITĀ HOTI.

Idāni ariyapuggalasamsandanā āraddhā. Tattha yasmā keci arahato ca ⁸ parihāniṃ icchanti. Keci anāgāmino. Keci sakadāgāmiṃ pi. Sotāpannassa pana sabbe pi na icchanti yeva. Ye arahattā parihāyitvā anāgāmisakadāgāmiṃbhāve t̥hita tesam ⁹ parihāniṃ icchanti na itaresam anāgāmisakadāgāmiṃ. Sotāpannassa pana te pi sabbaṭhā pi na icchanti yeva. Tasmā peyyālamukhena pucchākathā. Tattha tesam laddhivasena ¹⁰ paṭiññā ca paṭikkhepā ca veditabbā. Parihāyati anāgāmi ¹¹ a n ā g ā m i p h a l ā 'ti hi pañhasmiṃ ye ¹² anāgāmino parihāniṃ na icchanti tesam vasena paṭikkhepo. Ye pakati-anāgāmino vā arahattā parihāyitvā t̥hita-anāgāmino vā parihāniṃ icchanti tesam vasena paṭiññā 'ti idham ettha nayamukham. Tassānusārena sabbapeyyālā atthato veditabbā. Yam ¹³ pan' ettha sotāpattiphalassa anantarā ¹⁴ arahattam yeva sacchikarotiti vuttam. Tam parihīnassa puna vāyamato arahattappavattiṃ samdhāya vuttam. Tam ¹⁵ itaro sotāpattiphalānantaram arahattassa abhāvā paṭikkhipati. Tato param parihāni nām' esā kilesa-ppahānassa vā mandatāya bhavēyya ¹⁶ maggabhāvanādīnam

¹ C. omits.

² C. tañ ca.

³ B. °nnā.

⁴ B. sabba°.

⁵ C. pucchā.

⁶ C. °vya°.

⁷ B. °yam.

⁸ B. 'va.

⁹ C. yesam.

¹⁰ C. yeva.

¹¹ B. omits.

¹² B. yeva.

¹³ C. yā.

¹⁴ C. antarā.

¹⁵ C. na.

¹⁶ C. vaveyya.

vā anadhimattatāya saccānaṃ vā adassanena 'ti evaṃ ādinaṃ vasena anuyuñjitum kassa¹ bahutarā kilesā pahīnā 'ti ādi vuttam. Taṃ sabbam uttānādhippāyam eva. Suttānaṃ pan' attho² āgamatṭhakathāsu vuttanayen'³ eva veditabbo. Sa may a vi mut to a ra h ā a ra ha tt ā pa ri h ā ya t ī ti ettha mudindriyo samayavimutto tikkhindriyo asamayavimutto⁴ 'ti tesam laddhi. Sakasamaye pana avasippatto jhānalābhī samayavimutto. Vasippatto⁵ jhānalābhī c'eva sabbe ca⁶ ariyapuggalā ariye vimokkhe asamayavimutto 'ti saṃniṭṭhānaṃ. So pana taṃ attano laddhiṃ gahe tv ā sa may a vi mut to pa ri h ā ya ti ita ro na pa ri h ā ya t ī ti ā ha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ARIYAPUGGALASAṂSANDANĀ

NIṬṬHITĀ.

Idāni suttasādhanaṃ hoti. Tattha uccāvacā 'ti uttamahīnabhedato uccā ca avacā ca. Paṭipadā⁷ 'ti paṭipadā samaṇena⁸ pakāsitā 'ti. Buddhasamaṇena⁸ jotitā⁹. Sukhā paṭipadā hi¹⁰ khippābhīñṇā uccā. Dukkhā paṭipadā dandhābhīñṇā avacā. Itarā dve ekenaṅgena uccā. Ekena¹¹ avacā. Paṭhamaṃ vuttā eva¹² uccā. Itarā tisso pi avacā. Tāya¹³ uccāvacāya paṭipadāya na p ā r a ṃ d ī g u ṇ a ṃ y a n t i. Ekamaggena dvikkhattum nibbānaṃ na gacchanti attī. Kasmā yena maggena ye¹⁴ kilesā pahīnā tesam puna appahātabbato. Etena parihānidhammābhāvaṃ dipenti.¹⁵ Na y i d a ṃ e k a g u ṇ a ṃ m u t a n 'ti tañ ca idaṃ ekavāraṃ yeva phusanārahaṃ pi na hoti. Kasmā⁵ ekena maggena sabbakilesānaṃ

¹ B. kassā. ² B. ettha. ³ C. °nasevan'eva.

⁴ C. sama°. ⁵ B. omits. ⁶ C. va.

⁷ C. paṭipāṭipadā. ⁸ B. °yena. ⁹ B. °kā.

¹⁰ C. omits. ¹¹ B. °naṅgena. ¹² B. adds : va.

¹³ C. adds : te tāya. ¹⁴ B. yena. ¹⁵ B. dipeti.

appahānato. Etena ekena maggen' ¹ eva arahattābhāvaṃ dipenti.² Atthi chinnassa chedanīyaṃ ³ 'ti. Chinnassa kilesavattassa puna chinditabbam kiñci atthi pucchati. Itaro tikkhindriyaṃ saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puttḥo mudindriyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sakavādi suttam āharitvā natthibhāvaṃ dasseti.⁴ Tattḥa ⁵ oghapāso ⁶ 'ti kilesogho c'eva kilesapāso ca. Kattaṃsa paticayo ⁷ 'ti bhāvitassa maggassa puna bhāvanā. Idhāpi paṭikkhepapaṭijānanāni purimanayen' eva vedi-tabbāni. Parihānāya saṃvattantīti paravādinā ⁸ āhaṭasutte pañca dhammā appattaparihānāya c' eva lokiyasamāpattiparihānāya ca saṃvattanti. Yo ⁹ pana pattassa arahattaphalassa parihānāya sallakkheti. Ten' eva na ¹⁰ atthi arahato ¹¹ kammarāmatā ¹² 'ti āha. Itaro asamayavimuttam saṃdhāya paṭikkhipitvā itaram saṃdhāya paṭijānāti. Kāmarāgavasena vā pavat-tamānatam paṭikkhipitvā itarathāpavattamānatam ¹³ paṭi-jānāti. Rāgadinam pana atthi ¹⁴ 'ti puttḥo paṭijānitum na sakkoti. Kiṃ pariyoṭṭhito ¹⁵ 'ti kena pariyoṭṭhito anubaddho ¹⁶ ajjhotthaṭo ¹⁷ vā hutvā ¹⁸ 'ti attho. Anusaya-pucchāya ¹⁹ pi tikkhindriyamudindriyavasen' eva paṭi-kkhepapaṭijānanāni vedittabbāni. Kalyāṇanusayo ²⁰ 'ti vacanamattasāmaññena vā paṭijānāti. Rāgo upa-cayaṃ gacchatīti bhāvanāya pahīnaṃ saṃdhāyāha. Parato dosamohesu pi es' eva nayo sakkāyadiṭṭhādīnaṃ pana dassanena pahīnattā upacayaṃ na icchati. Sesam sabbattha uttānattham evā ²¹ 'ti.

PARIHĀNIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni brahmacariyakathā hoti. Tattha dve brahmacari-

¹ B. ekama°. ² B. dipeti. ³ B. ccheriyan 'ti.

⁴ B. dipeti. ⁵ B. attha. ⁶ C. opāso.

⁷ B. °dī c' ettha. ⁸ B. so. ⁹ B. naṃ. ¹⁰ C. °nto.

¹¹ C. °mānaṃ. ¹² C. adds : °tama. ¹³ B. °bandho.

¹⁴ B. °to. ¹⁵ C. anussa°. ¹⁶ B. °ṇadayo.

yavāsā maggabhāvanā ca pabbajjā ca. Pabbajjā¹ sabba-
 devesu natthi. Maggabhāvanā² ṭhapetvā asaṇṇasatte sesesu
 appaṭividdhā.³ Tattha ye paranimmitavasavattideve upā-
 dāya⁴ taduparidevesu maggabhāvanam pi na icchanti sey-
 yathāpi Sammitiyā te saṃdhāya natthi devesū 'ti
 pucchā sakavādissa. Tihi bhikkhave ṭhānehi Jambudīpikā⁵
 manussā Uttarakuruke ca manusse adhigaṇhanti deve ca
 Tāvātīmse. Katamehi tihi surā satimanto idha⁶ brahma-
 cariyavāso 'ti imam⁷ suttaṃ nissāya dve pi brahmacariya-
 vāsā natthi devesū 'ti uppannaladdhivasena paṭiññā para-
 vādissa. Puna dvinnam pi brahmacariyanam antarāyika-
 dhammavasena sabbe devā jaḷā 'ti pucchā sakavā-
 dissa. Tattha hatthasamvācikā⁸ 'ti⁹ mūgā¹⁰ viya
 hatthamuddāya vattāro. Parato atthi devesū 'ti
 pañhe pi¹¹ maggabhāvanam saṃdhāya paṭiññā sakavādissa.
 Paṭiññāya¹² adhippāyam asallakkhetvā pabbajjāvasena
 anuyogo paravādissa. Yattha natthi pabbajjā 'ti
 pañhe gihīnañ c' eva ekaccānañ ca devānam maggaṭṭilā-
 bham saṃdhāya paṭikkhepo tass' eva. Puna puṭṭho paccan-
 tavāsino c' eva asaṇṇasatte ca saṃdhāya paṭiññā tass' eva.
 Yo¹³ pabbajātīti ādipucchāsu¹⁴ pi es' eva nayo. Puna
 atthi devesū 'ti pañhe pi maggabhāvanam saṃdhāy'
 eva paṭiññā sakavādissa. Sabba devesū 'ti vutte asaṇṇe¹⁵
 saṃdhāya paṭikkhepo tass' eva. Manussesū 'ti pañ-
 hadvaye Jambudīpake saṃdhāya paṭiññā paccantavā-
 sino saṃdhāya paṭikkhepo veditabbo. Atthi yattha
 atthīti atthi te devā atthi vā so padeso yattha atthīti
 evam sattapadesavibhāgamukhena vissajjanam sakavādissa.
 Iminā nayena sabbe ekantarikapañhā veditabbā. Sutta-
 nuyoge¹⁶ kuhim phalappattīti¹⁷ tassa anāgāmino
 arahattaphalappatīti¹⁸ kubin 'ti pucchā sakavādissa.
 Tatt' evā 'ti suddhāvāsesū 'ti attho. Handa hīti

¹ C. omits. ² B. °siddha. ³ C. upādā. ⁴ C. °dvīo.

⁵ B. magga. ⁶ B. idaṃ. ⁷ C. hattham sāpikā.

⁸ B. mūlāgā. ⁹ B. pucchā paravādissa. ¹⁰ B. °yam.

¹¹ C. so. ¹² B. °chādisu. ¹³ C. °ñam.

¹⁴ C. °yogo. ¹⁵ B. phaluo.

kāraṇatthe nipāto. Idam vuttam hoti. Yasmā anāgāmi-puggalo idha loke bhāvitena maggena tattha suddhāvāsesu phalam sacchikaroti. Na ¹ tatth' ² aññam maggam bhāveti. Tasmā natthi devesu brahmacariyavāso 'ti. Idāni yadi aññattha bhāvitena maggena aññattha phalasacchikiriya hoti. Sotāpannādinam pi siyā 'ti etam attham dassetum puna anāgāmiti ādi ³ saṃsandanapucchā sakavādissa. Tattha anāgāmiṃ phalasacchikiriya paṭiññā sesānam phalasacchikiriya paṭikkhepo paravādissa. Idha bhāvitamaggo hi anāgāmi idha vihāya niṭṭho ⁴ nāma hoti. So idha anāgāmi maggam bhāvetvā opapātiko hoti. Tattha parinibbāyīti vacanato puna maggabhāvanam vinā upapattivasen' ⁵ eva arahattaphalam sacchikarotīti tassa ⁶ laddhi. Sotāpannasakadāgāmino pana tattha ¹ maggam bhāvetvā tat' upapattikā ⁷ nāma honti. Tesam idhāgamanāñ ñeva ⁸ natthi. Iti so anāgāmi phalasacchikiriyaṃ puṭṭho paṭijānāti. Itaresam paṭikkhipati. Anāgāmi puggalo tattha bhāvitena maggenā 'ti pañhe anāgāmino tattha maggabhāvanā 'va ¹ natthīti laddhiyā paṭikkhipati. Maggo ca bhāviyati na ca kilesā pahiyantīti pucchā sakavādissa rūpāvacaramaggaṃ saṃdhāya paṭiññā itarassa. Rūpāvacaramaggena hi so idha vihāya niṭṭho nāma jāto. Anāgāmi puggalo katakaraṇiyo 'ti pañhe opapātiko. Tattha parinibbāyīti vacanato upapattiyā va 'ssa ⁹ katakaraṇiyādibhāvam saṃdhāya paṭijānāti. Arahā 'ti pañhe idha parinibbāyito arahato vasena paṭikkhipati puna puṭṭho tattha parinibbāyino vasena paṭijānāti. Atthi aranato puna bbalavo 'ti ādisu pi tattha parinibbāyi-idha-parinibbāyi-vasen' eva 'ttho veditabbo. Appaṭividdhākuppo 'va tattha parinibbāyatīti ¹⁰ puṭṭho idh' eva bhāvitena maggena tassa akuppapaṭivedham icchanto paṭikkhipati. Yathā migo 'ti paṭhamam

¹ C. omits.² B. adds: kuhi.³ B. ādinam.⁴ C. tittho.⁵ C. uppatti°.⁶ C. 'ssa.⁷ C. uppa°.⁸ B. ñene va.⁹ C. uppatti c' assa.¹⁰ B. °yīti.

udāharaṇaṃ paravādissa dutiyaṃ sakavādissa sesaṃ sabbattha uttānattham' evā 'ti.

BRAHMACARIYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni odhisokathā nāma hoti. Tattha ye¹ sotāpannādinam² jhānābhisamayavasena dukkhadassanādihi odhiso³ ekadesena kilesappahānaṃ icchanti seyyathāpi etarahi Saṃmitiyādayo. Tesam taṃ laddhiṃ bhinditum o d h i s o 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna anuyogo sakavādissa. Ekadesena sotāpannādibhāvassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Iminā upāyena sabbavāresu attho veditabbo 'ti.

ODHISOKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni jahatikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ jhānalābhi puthujjano saha saccābhisamayā anāgāmi nāma hoti. Tassa puthujjanakāle yeva kāmarāgavyāpādā pahinā 'ti laddhi seyyathā pi etarahi Saṃmitiyānaṃ. Tesam taṃ laddhiṃ bhinditum j a h a t i p u t h u j j a n o 'ti pucchā sakavādissa. Jhānavikkhambhitānaṃ pana tesam pari-
yuṭṭhānaṃ apassantassa paṭiññā paravādissa. Yasmā pana tesam jhānavikkhambhitānaṃ pi anāgāmimaggen' eva accantaṃ³ pahānaṃ hoti. Tasmā puna accantan 'ti ādi anuyogo sakavādissa. Tathārūpasa pahānassa abhāvato paṭikkhepo itarassa. V i k k h a m b h e t i t i accanta-
vikkhambhanaṃ eva saṃdhāya pucchā sakavādissa. Tato paraṃ anāgāmimaggaṭṭhena saddhiṃ puthujjanasamsandanaṃ hoti. Taṃ uttānattham eva. Tato paraṃ a n ā g ā m i p h a l e s a m ṭ h ā t i t i puṭṭho jhānanāgāmitaṃ⁴ saṃdhāya paṭijānāti. A r a h a t t e s a m ṭ h ā t i t i puṭṭho

¹ B. omits. ² C. adds: odhiso. ³ C. oṇta.

⁴ B. jhānanāgāmīti; C. oṇgādinam.

dassanamaggena uddhambhāgiyānaṃ pahānābhāvato paṭikkhipati. A p u b b a ṃ ā c a r i m a ṃ t a y o m a g g e¹ 'ti puṭṭho tathārūpāya bhāvanāya abhāvā paṭikkhipati. Puna puṭṭho tiṇṇaṃ maggānaṃ kiccasaṃbhāvaṃ² saṃdhāya paṭijānāti. Sāmaññaphalapucchāsu pi es' eva nayo. K a t a m e n a m a g g e n ā 'ti puṭṭho anāgāmimaggenā 'ti jhānānāgāmitaṃ³ saṃdhāya vadati. Puna saṃyojana-ppahānaṃ puṭṭho anāgāmimaggena tesāṃ kilesānaṃ appaheyyattā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho paṭhamamaggass' eva jhānānāgāmimaggabhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

JAHATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbam atthīti vādakathā hoti. Tattha yesaṃ yaṃ kiñci rūpaṃ atitānāgatapaccuppannaṃ —pe— ayaṃ vuccati rūpakkhando 'ti ādivacanato sabbe pi atitādibhedā dhammā khandhasabhāvaṃ na vijahanti. Tasmā sabbam atthi yeva nāmā 'ti laddhi. Seyyathā pi etarahi Sabbatthi-vādānaṃ. Tesāṃ laddhivisodhanattham s a b b a m a t t h i ti p u c c h ā sakavādissa vuttappakārāya laddhiyā ṭhatvā paṭiññā itarassa. S a b b a t t h ā 'ti sabbasmiṃ sarīre sabbam atthiti pucchati. S a b b a d ā 'ti sabbasmiṃ kāle sabbam atthiti pucchati. S a b b e n a s a b b a n 'ti sabbenākārena sabbam atthiti pucchati.⁴ S a b b e s ū 'ti sabbesu⁶ dhammesu sabbam atthīti pucchati. A y o g a n 'ti ayuttaṃ. Nānāsabhāvānaṃ⁷ hi yogo hoti na ekasabhāvassa⁸ iti imasmiṃ pañhe rūpaṃ vedanāya vedanā vā rūpena anānaṃ ekalakkaṇaṃ eva katvā s a b b a m a t t h i ti p u c c h a t i . Ya ṃ⁹ pi natthi taṃ pi atthi. Yaṃ chatṭhakhandhādikaṃ sasaviśāṇādikaṃ vā kiñci natthīti siddhaṃ. Taṃ pi te atthiti pucchati. S a b b a m

¹ C. maggo. ² B. °sabhāvaṃ. ³ C. jhānaṅgādināṃ.

⁴ C. omits. ⁵ B. hi. ⁶ B. omits.

⁷ B. nānāsakavādasāññi. ⁸ C. ekabhā°.

⁹ C. nam hi natthi taṃ p' atthīti.

atthīti yā diṭṭhi sā¹ diṭṭhi¹ micchādiṭṭhīti yā diṭṭhi sammādiṭṭhīti h' evam atthīti iminā idam pucchati. Yā te esā sabbam atthīti diṭṭhi sā diṭṭhi ayāthāvakattā micchādiṭṭhīti evam yaṃ amhākaṃ diṭṭhi sā diṭṭhi yāthāvakattā sammādiṭṭhīti evaṃ tava samaye na¹ atthi.¹ Itaro sabbesu pi etesu nayesu vuttappakarāya atthitāya abhāvato paṭikkhipati. Imesu pana sabbesu pi nayesu ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādiṃ katvā sabbo kathāmaggabhedo vitthārato veditabbo 'ti. Ayaṃ tāv' ettha vādayutti. Idāni atītaṃ atthīti kālasaṃsandanaṃ² hoti. Tattha atītaṃ atthīti ādikaṃ suddhika-saṃsandanaṃ. Atītaṃ rūpaṃ atthīti ādikaṃ³ khandhavasena kālasaṃsandanaṃ. Paccuppannaṃ rūpaṃ appiyaṃ karitvā 'ti atītānāgataṃ pahāya paccuppannaṃ rūpaṃ eva appiyaṃ avibhajitabbaṃ karitvā. Rūpa bhāvaṃ⁴ jaḥatīti pañhe niruddhassāpi rūpassa rūpakkhandhassa saṃgaḥitattā paṭikkhipati. Rūpa bhāvaṃ na jaḥatīti paṭilomapañhe pi rūpakkhandhena⁵ saṃgaḥitattā 'va⁶ paṭijānāti. Odātaṃ vatthaṃ appiyaṃ karitvā 'ti ettha kiñcāpi na sabba-vatthaṃ odātaṃ iminā pana vatthan 'ti avatvā odātaṃ vatthaṃ appiyaṃ karitvā 'ti vutte sakavādinā ekatthata⁷ anuññātā. Odāta bhāvaṃ⁸ jaḥatīti pañhe vaṇṇavigamaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādisa. Vattha bhāvaṃ jaḥatīti ettha paññattiyā adhigatattā paṭikkhepo tass' eva. Paṭilome pi es' eva nayo. Atītaṃ atīta bhāvaṃ na jaḥatīti puṭṭho pana yadi jaheyya anāgataṃ vā paccuppannaṃ vā siyā 'ti mañña-māno paṭijānāti. Anāgataṃ anāgata bhāvaṃ na⁶ jaḥatīti puṭṭho pana yadi na jaheyya anāgataṃ eva 'ssa paccuppanna bhāvaṃ na pāpuṇeyyā 'ti mañña-māno paṭikkhipati. Paccuppannapañhe pi atītabhāvaṃ anāpajjanadoso siyā 'ti paṭikkhipati. Anulomapañhesu pi iminā nayena attho veditabbo. Evaṃ suddhikanayaṃ vatvā

¹ B. omits. ² C. °nā. ³ B. ādi. ⁴ C. °bhavaṃ.

⁵ C. °dhe 'va. ⁶ C. omits. ⁷ B. ekatṭhata.

⁸ C. adds: na.

puna khandhavasen' eva dassetum a t i t a m r ū p a n ' t i
 ādi vuttam tam sabbam pi pāli-anusāren' eva sakkā jāni-
 tum. Idāni a t i t a m ¹ a t t h i t i ādi vacanasodhanā
 hoti. Tattha hañci a t i t a m n v' ² a t t h i t i yadi atitam
 no atthi attho. A t i t a m ³ a t t h i t i ³ micchā 'ti.
 Atitañ ca tam ³ atthi vā ⁴ 'ti micchā. Evañ tañ h' eva ⁵
 anāgataṃ paccuppannañ 'ti puṭṭho anāgate khañe yev'
 assa paccuppannatāya abhāvaṃ saṃdhāya kālanānattena
 paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yaṃ uppādato pubbe anā-
 gataṃ ahosi. Tassa uppannakāle paccuppannatā paṭi-
 jānāti. H u t v ā h o t i t i ⁶ yad ⁷ eva tam tayā anāgataṃ
 hutvā ⁸ paccuppannaṃ hoti vadatañ ñeva anāgataṃ
 paccuppannañ 'ti laddhivasena anāgataṃ vā paccuppannaṃ
 vā hutvā hoti vuttam hoti. Kim te tam pi hutvā hoti.
 Itaro hutvā ⁸ bhūtaṃ puna ⁹ hutvā abhāvato na h' evā
 'ti paṭikkhipati. Dutiyam pi puṭṭho yasmā tam anāgataṃ
 hutvā paccuppannaṃ hontam ¹⁰ hutvā hoti saṃkham
 gataṃ tasmā paṭijānāti. Atha nañ sakavādi ¹¹ yadi ³ te ³
 a n ā g a t a m h u t v ā p a c c u p p a n n a m h o t i t i ¹²
 saṃkham gataṃ ¹³ puna hutvā paccuppannaṃ hontam na
 hutvā na hoti saṃkham gataṃ sasaviśāṇam ¹⁴ kin te tam
 pi puna hutvā na hoti adhippāyena h u t v ā h o t i t i pañ-
 ham pucchati. Itaro yaṃ natthi tam natthitāya evam ¹⁵
 anāgataṃ na hutvā paccuppannaṃ na ¹⁶ hoti. Na h u t v ā
 n a h o t i ¹⁷ nāma. Tāva hotu. Puna na hutvā na hoti.
 Bhāvo pan' assa kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. Ta ñ

¹ B.—C. adds : na ca. ² B.—C. na ca. ³ B. omits.

⁴ B. cā.

⁵ B. tañ ñe n' eva.

⁶ B. adds : hutvā hoti.

⁷ B. etaṃ.

⁸ B. omits the whole sentence till itaro hutvā. ⁹ B. pana.

¹⁰ B. honti. ¹¹ B. odisa. ¹² B. honti hutvā hoti.

¹³ B. adds : punapunaṃ hutvā na hoti.

¹⁴ B. omits the whole sentence till : natthitāya.

¹⁵ B. yaṃ.

¹⁶ C. omits.

¹⁷ B. hoti saṃkham gataṃ asadhi jhākam (?) ki dde (kin te?) tam pi puna na hutvā na hoti adhippāyena na hutvā na hoti na hutvā na hoti na. Omits next till p. 47.

ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atitāṃ 'ti pañhe pi paccuppannaṃ khaṇe yeva 'ssa atitātāya abhāvaṃ saṃdhāya kālanānattā paṭikkhipati. Dutiyapañham puṭṭho ayaṃ atitabhāvato pubbe paccuppannaṃ ahosi. Tass' eva atitattā paṭijānāti. Hutvā hoti hutvā hotīti yad eva taṃ tayā paccuppannaṃ hutvā atitaṃ hotīti vadatā tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti laddhivasena paccuppannaṃ vo atitaṃ hutvā hotīti vuttaṃ. Kin te taṃ pi hutvā hotīti. Itaro hutvā bhūtassa puna hutvā abhāvato na h' evā 'ti paṭikkhipati. Dutiyapañhe yasmā taṃ paccuppannaṃ hutvā atitaṃ hontaṃ hutvā hotīti yad etaṃ tayā paccuppannaṃ hutvā atitaṃ hotīti vadatā tañ ñeva paccuppannaṃ saṃkhaṃ gataṃ tasmā paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi yadi te paccuppannaṃ hutvā atitaṃ hontaṃ hutvā hotīti saṃkhaṃ gataṃ taṃ pana hutvā hoti yaṃ pana paccuppannaṃ hutvā atitaṃ na hontaṃ hutvā hotīti saṃkhaṃ gataṃ sasavisāṇaṃ. Kin te taṃ pi puna hutvā na hotīti adhippāyo. Na ¹ hutvā na hotīti pañhaṃ pucchati. Itaro yaṃ ² natthi taṃ natthitāya evaṃ paccuppannaṃ hutvā atitaṃ na hotīti taṃ na hotīti na hutvā na hoti na mattā 'va hoti. Puna hutvā na hoti bhāvo pan' assa kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. Ubhayaṃ ekato katvā āgate tatiyapañhe pi iminā ubhayena yojanā kātābbā.

Aparo nayo yadi tañ ñeva anāgataṃ paccuppannaṃ anāgatassa paccuppanne vutto hoti bhāvo. Paccuppannassa anāgate vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante anāgataṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotīti. Itaro tañ ñeva anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti pañhe paṭikkhittanāyena' eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanāyena' eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ 'ti pañhavasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotīti paṭijānantāṃ purimapaṭikkhittāṃ pañhaṃ parivatetvā pucchanto. Na hutvā na hoti na hutvā na hotīti pucchati. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti vuttaṃ. Paṭhamapañhaṃ paṭikkhipantena anāga-

¹ C. adds: na.² C. itaresaṃ.

tassa hoti bhāvo paccuppannessa ca hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti tena anāgataṃ na hoti nāma paccuppannaṃ na hutvā nāma. Dutiyapañhe ca te tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante anāgataṃ pi na hutvā na hoti nāma paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotiti paravādi sabbato andhakārena pariyo-naddho viya. Tesam na hutvā na hoti bhāvaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Dutiyavāre pi yadi tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ paccuppannessa atīte vutto hoti bhāvo atītassa ca paccuppanne vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi hutvā hoti nāma atītaṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma. Kin te etesu ekekaṃ¹ hutvā hotiti. Itaro tañ ñeva anāgataṃ² paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti pañhaṃ³ paṭikkhittanāyena⁴ eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanāyena⁵ eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti pañhavasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotiti paṭijānantaṃ purimaṃ paṭikkhittaṃ pañhaṃ parivattetvā⁶ pucchanto na hutvā na hotiti pucchati. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti vutte paṭhamam pañhaṃ paṭikkhipantena paccuppannessa hoti bhāvo. Atītassa ca hutvā bhāvo² paṭikkhitto 'ti. Tena paccuppannaṃ te² na hoti nāma. Atītaṃ nāma hutvā na.⁵ Dutiyapañhe ca te tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti nāma. Atītaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena⁶ tam⁶ pucchāma kin te etesu etesu⁶ ca⁶ ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotiti. Paravādi sabbato andhakārena pariyo-naddho viya tesam nahutvā-nahotibhāvaṃ apassanto. Na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tatiyavāre pi yadi⁶ tañ ñeva anāgataṃ taṃ⁶ paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti anāgata-paccuppannānaṃ paccuppannā⁶ 'ti tesu vutto hoti bhāvo. Paccuppannātītaṇaṃ ca anāgata-

¹ B. adds: hutvā hoti. ² B. omits. ³ B. pañhe.

⁴ B. adds: pañhaṃ na hotiti. ⁵ B. na hutvā nāma.

⁶ C. omits.

paccuppannesu vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante anāgataṃ pi hutvā hoti nāma. Paccuppannaṃ pi atitaṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma. Kin te tisu pi etesu ¹ ekekaṃ hutvā ² hoti ² hutvā hotīti. Itaro tañ ñeva ³ anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhe paṭikkhittanāyena' eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanāyena' eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhavāsen' eva tesu ekekaṃ hutvā ² hoti ² hutvā hotīti paṭijānantaṃ purimaṃ paṭikkhittapañhaṃ parivattetvā pucchanto na hutvā na hoti na hutvā na hotīti pucchati. Tass' attho. Nanu tayā tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ ⁴ atitaṃ 'ti vutte paṭhamapañhaṃ paṭikkhipantena anāgatapaccuppannānaṃ hoti bhāvo. Paccuppannātītānañ ca ⁵ hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti. Tena anāgataṃ tena ⁶ paccuppannañ ca ⁵ na hoti nāma ⁷ paccuppannaṃ ⁸ atitañ ca na ⁹ hutvā nāma. Dutiyapañhe va ¹⁰ tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ atitaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante anāgataṃ pi na hutvā na hoti nāma. Paccuppannaṃ pi atitaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotīti. Paravādī sabbato ¹¹ andhakārena pariyaṇaddho viya tesam nahutvānahotibhāvaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipatīti.

VACANASODHANĀ NĪṬṬHITĀ.

Niggahādini paṇ' ettha heṭṭhāvuttanāyena' eva yojetabāni. Atitaṃ ca kkhumaṃ atthīti ādisu pi cakkhādi-bhāvavijāhanena' eva atthi taṃ paṭijānāti. Paṇsatīti ādini puṭṭho pana tesam viññānānaṃ kiccasabhāvavāsen' ¹² eva paṭikkhipati. Tena ñānena ñānakaraṇīyaṃ karotīti pi pañhe tassa ñānassa niruddhattā. Kiccabhāvaṃ ¹³

¹ B. adds: pi. ² C. omits. ³ B. pañhe va.
⁴ B. ti. ⁵ B. va. ⁶ C. te. ⁷ C. adds: hoti nāma.
⁸ B. adds: ca. ⁹ C. taṃ. ¹⁰ C. tate. ¹¹ C. so.
¹² B. kiccābhāva°. ¹³ B. kiccābhāvaṃ.

assa apassanto paṭikkhipati. Puna pi puṭṭho atitāramma-
ṇaṃ paccuppannañānaṃ atitānaṃ dhammaṇaṃ jānanato
atitāñānaṃ 'ti lesena ¹ paccuppannaṃ eva atitaṃ ñānaṃ 'ti
katvā tena ñānena karaṇīyassa atthitāya paṭijānāti. Atha
'ssa sakavādī lesokāsaṃ ² adatvā tena ñānena duk-
khaṃ paṭijānātīti ādim āha. Itaro atitārammaṇen'
eva ñānena imesaṃ catunnaṃ kiccānaṃ abhāvā paṭikkhipati.

Anāgatapañhe pi es' eva nayo. Paccuppannapañho
ca ³ saṃsandanapañho ⁴ ca ⁴ uttānatthā yeva.

Arahato atite ⁵ rāgo atthīti ādisu pi rāgādi-
bhāvavijahanato ⁶ evaṃ paṭijānāti. Sarāgo 'ti ādisu
suttavirodhabhayena c' eva yuttivirodhabhayena ca paṭik-
khipati. Evaṃ sabbaṃ pāli-anusāren' eva viditvā parato
atthīsiyā. Atitaṃ siyā nātītan 'ti ettha evaṃ
attho veditabbo.

Yaṃ ⁷ atitaṃ eva atthi taṃ atitaṃ yaṃ paccuppannānā-
gataṃ atthi ⁸ taṃ no atitan 'ti. Tenātitaṃ na vātitaṃ na
vātitaṃ ⁴ atitan 'ti. Tena karaṇena atitaṃ no atitaṃ ⁴
no ⁴ atitaṃ ⁴ atitan 'ti. Anāgatapaccuppannapucchāsu pi
es' eva nayo.

Na vattabbaṃ atitaṃ atthi anāgataṃ
atthīti suttasādhanaṃ pucchā paravādissa paṭiññā
sakavādissa. Puna attano laddhiṃ nissāya yaṃ ⁺ kiñci
bhikkhave rūpaṃ 'ti anuyogo paravādiss' eva. ⁹ Duttiyanaye
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Evaṃ sabbattha
pucchā ca paṭiññā ca veditabbā 'ti. Yaṃ paṇ' etaṃ para-
vādinā anāgatassa atthibhāvasādhanaṃ. Nanu vuttaṃ
bhagavatā kabalimkārahārā ce ⁺ bhikkhave 'ti suttassa
pariyosāne atthi tattha āyatitaṃ punabbhavābhiniḍḍhātīti ādi
dassitaṃ na taṃ anāgatassa atthibhāvasādhakaṃ. Taṃ
hi hetuṇaṃ pariniṭṭhitattā avassabhāvitāṃ saṃdhāya
tattha vuttaṃ. Ayaṃ suttādhippāyo. Sesāṃ sabbattha
uttānattham evā 'ti.

SABBAMATTHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. kilesena.

² B. adds : naṃ.

³ C. va.

⁴ C. omits.

⁵ B. oṭo.

⁶ B. 'bhāvāvī'.

⁷ C. ayaṃ.

⁸ C. paccuppannaṃ atthi anāgataṃ.

⁹ B. omits.

Idāni¹ atitādikhandhā 'ti² ādi kathā hoti. Tattha khandhādibhāvavijahanato³ atitānāgatānaṃ atthitaṃ icchantassa atitānaṃ khandhā 'ti pucchā paravādissa. Atitassa khandhassa⁴ saṃgaḥitattā āmanatā 'ti paṭiññā sakavādissa. Puna atitānaṃ atthiti pucchā paravādissa. Tassa niruttipathasuttena⁵ atthitāya nivāritattā paṭikkhepo sakavādissa. Āyatanadhātupucchāsu pi anāga-tapañhesu pi paccuppannaena saddhiṃ saṃsandetvā⁶ anulomapaṭilomato āgatapañhesu⁷ pi atitānaṃ rūpanaṃ 'ti ādipañhesu pi iminā⁸ upāyena attho veditabbo. Suttasādhane⁹ pana na vattabban 'ti pucchā sakavādissa. Tattha¹⁰ natthi cetō 'ti natthi ca ete dhammā 'ti attho. Khandhādibhāve sati natthitaṃ anicchantassa āmanatā 'ti paṭiññā paravādissa. Atha nesam natthibhāvasādhanattham suttāharaṇaṃ sakavādissa. Dutiyapucchā pi paravādissa. Paṭiññā sakavādissa. Suttāharaṇaṃ paravādissa na¹¹ pana nesam khandhādibhāvaṃ eva sādheti. Na¹² atthi bhāvan 'ti āhaṭaṃ pi anāhaṭasadisam evā 'ti.

ATITĀNAṃ KHANDHĀ 'TI ĀDIKATHĀ
NĪTTHITĀ. 7.

Idāni ekaccaṃ atthiti kathā hoti. Tattha ye ekaccaṃ atitānaṃ atthiti maññanti seyyathā pi Kassapikā. Tesam laddhibhindanattham atitānaṃ atthiti pucchā sakavādissa ekaccaṃ atthiti vissajjanaṃ paravādissa. Ayaṃ hi 'ssa adhippāyo.

Avipakkavipākam¹³ atthi vipakkavipākam natthiti. Ekaccaṃ niruddhan 'ti anuyogo sakavādissa. Tass' attho. Yadi te atitānaṃ ekaccaṃ atthi ekaccaṃ natthi evaṃ sante ekaccaṃ atitānaṃ¹⁴ niruddham. Ekaccaṃ atitānaṃ¹⁵ na

¹ B. atitānaṃ. ² B. khandhādi. ³ B. oti bhāvā°; C. obhāvā°.

⁴ C. khandha. ⁵ B. °padha°; C. °pata°. ⁶ B. °ditvā.

⁷ C. pañhāsu. ⁸ B. adds: va. ⁹ C. °naṃ.

¹⁰ C. tathā. ¹¹ B. taṃ. ¹² C. atthi bhāvatthi.

¹³ B. adhimutta°. ¹⁴ C. atthiti. ¹⁵ C. omits.

niruddham tath' eva t̥hitan 'ti āpajjati. Vigatan¹ 'ti ādisu pi es' eva nayo.

Avipakkavipākā² dhammā ekacce 'ti idam yasmā so avipakkavipākānaṃ atthitaṃ icchati. Te pi atitā yeva. Tasmā³ yathā te atitaṃ ekaccaṃ atthi. Tathā⁴ avipakkavipākā⁵ pi dhammā ekacce atthi ekacce natthīti codetum vuttam. Vipakkavipākā⁶ 'ti idam yesaṃ so natthitaṃ icchati tesam vasena codetum vuttam. Avipākā 'ti idam avyākatānaṃ⁷ vasena codetum vuttam. Iti imesaṃ tiṇṇaṃ rāsiṇaṃ vasena sabbesu anulomapaṭilomesu paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo.

Atitā ekadesaṃ vipakkavipākā ekadesaṃ avipakkavipākā 'ti. Vippakkavipākā⁸ vuccanti. Yena hi kammaṇa paṭisaṃdhi nibbattitā bhavaṅgaṃ pi⁹ cutiṃ pi tass' eva vipāko. Tasmā paṭisaṃdhitō yāva cuti tāva¹⁰ taṃ vipakkavipākānaṃ nāma hoti. Tathārupe dhamme saṃdhāy 'etaṃ vuttam. Vipaccissantīti katvā te atthīti pucchā sakavādissa.¹¹ Yathā dhammadharassa puggalassa niddāyantassāpi¹² bahupavattino dhammā atthīti vuccanti. Evaṃ lokavohārasena atthitaṃ saṃdhāya paṭiññā paravādissa. Vipaccissantīti natvā.¹³ Paccuppannā 'ti dutiyapañhe kammānaṃ avippanāsasaṃkhato¹⁴ kammupacayo¹⁵ nām' eko¹⁶ atthīti laddhiyā¹⁷ t̥hapetvā¹⁸ paṭiññā paravādissa.

Anāgataṃ atthīti ādisu ekaccaṃ atthīti uppādinō dhamme saṃdhāya vadatīti. Sesam sabbattha heṭṭhā vuttanayattā uttānattham evā 'ti.

EKACCAṃ ATTHĪTI KATHĀ

NIP̥THITĀ. 8.

-
- ¹ C. viha°. ² C. avipā°. ³ C. yasmā.
⁴ B. ki tathā; C. tatthā. ⁵ B. °kānaṃ. ⁶ C. vipākā.
⁷ C. avipākānaṃ. ⁸ C.—B. vipakata°. ⁹ B. omits.
¹⁰ B. cutitā ca. ¹¹ C. adds: dhammaṃ. ¹² B. niddhā°. ¹³ B. vatvā; C. adds: katvā. ¹⁴ C. °nāyā°; B. °nnāsa°. ¹⁵ B. kammupacayo. ¹⁶ C. ko.
¹⁷ B. °yam. ¹⁸ B. thatvā.

Idāni satipaṭṭhānakathā hoti. Tattha catunnaṃ bhikkhave satipaṭṭhānanāṃ samudayaṃ ca atthagamaṃ ca dassessāmi¹ satipaṭṭhānasanyutte vuttanāyena² eva yesaṃ kāyādayo satiyā ārammaṇadhamme gahetvā sabbe dhammā satipaṭṭhānā 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Andhakā nāma Pubbaseliyā Aparaseliyā Rājagiriya Siddhatthikā 'ti ime pacchā-uppannanikāyā. Tesāṃ laddhivivecanatthaṃ pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Tattha yasmā patitṭhāti tesū³ 'ti paṭṭhānā. Kā⁴ patitṭhāti. Sati. Satiyā paṭṭhānā satipaṭṭhānā 'ti iminā atthena satigocarā pi⁵ satipaṭṭhānā. Patitṭhahantīti paṭṭhānā. Kā patitṭhahantīti. Satiyo. Satiyo 'va paṭṭhānā satipaṭṭhānā 'ti. Iminā atthena satiyo yeva⁶ satipaṭṭhānā. Tasmā dve pi vādā pariyāyena yujjanti. Ye paṇ' etaṃ pariyāyaṃ pabhāya ekanten⁷ eva sabbe dhammā satipaṭṭhānā 'ti vadanti. Te samdhāya pucchā sakavādissa. Ārammaṇavasena paṭiññā paravādissa. Sabbe dhammā satīti anuyuttassa pana sabbesaṃ satisabblāvābhāvato⁸ paṭikkhepo tass' eva. Tattha⁹ khaya-gāmi-ti ādini¹⁰ maggavisesanāni. Ekāyanamaggo hi kilesānaṃ khāyabhūtaṃ nibbānaṃ gacchatīti khaya-gāmi. Cattāri saccāni bujjhanto gacchatīti bodha-gāmi. Vaṭṭaṃ apacinanto gacchatīti apaca-gāmi.¹¹ Evam etehi padehi kin te sabbe dhammā evarūpo ekāyanomaggo hontīti pucchati. Anāsavā asaṃyojanīyā 'ti ādini pi lokuttarabhāvapucchanaatthāya vuttāni. Buddhānussatīti ādini pabbhedapucchāvasena vuttāni. Cakkhāyatanaṃ satipaṭṭhānaṃ 'ti ādi sabbadhammānaṃ pabbhedapucchāvasena vuttaṃ. Tatthāpi¹² sativasena paṭikkhepo ārammaṇavasena paṭiññā 'ti evaṃ sabbapañhesu attho veditabbo.

Sutta-sādhanaṃ uttānatthā yevā 'ti.

SATIPAṬṬHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

¹ B. desessāmi.

² C. oṭayena.

³ B. etesu.

⁴ B. kā satipaṭṭhānā 'ti.

⁵ C. adds: sati.

⁶ C. va.

⁷ B. ete yeva.

⁸ B. satibhā^o.

⁹ C. tassa.

¹⁰ C. ādi.

¹¹ B. apacagāmi.

¹² B. tathāpi.

Idāni h' evatthikathā¹ nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbe pi atitādiḥhedā dhammā rūpādivasena atthīti. Atitaṃ anāgatapaccuppannavasena anāgatapaccuppannāni vā atitādivasena natthi. Tasmā sabbam ev' idaṃ evaṃ atthi evaṃ natthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi vuttappabhedānaṃ Andhakānaṃ. Te saṃdhāya a t i t a ṃ a t t h i p u c c h ā s a k a v ā d i s s a . H ' e v a t t h i h ' e v a n a t t h i t i v i s a j j a n a ṃ p a r a v ā d i s s a . T a t t h a ² h ' e v ā ' t i h i ³ e v a ṃ . A t h a t a ṃ s a k a v ā d i ⁴ y a d i a t i t o v a e v a ṃ n a t t h i t i ⁵ e v a ṃ s a n t e s o y e v a a t t h i s o y e v a n a t t h i t i n ā m ā ' t i p u c c h a n t o h ' e v a t t h i h ' e v a n a t t h i t i ā h a . I t a r o t e n ' e v a s a b h ā v e n a a t t h i t a ṃ ⁶ t e n ' e v a n a t t h i t a ṃ s a ṃ d h ā y a p a ṭ i k k h i p a t i . D u t i y a ṃ p u ṭ ṭ h o s a k a b h ā v e n a a t t h i t a ṃ p a r a b h ā v e n a n a t t h i t a ṃ s a ṃ d h ā y a p a ṭ i j ā n ā t i . T a t o p a r a ṃ a t t h a ṭ ṭ h o ⁷ n a t t h a ṭ ṭ h o ' t i a t t h i s a b h ā v o n a t t h i s a b h ā v o n ā m a h o t i t i p u c c h a t i ⁸ i m i n ā v a ⁹ u p ā y e n a s a b b a v ā r e s u a t t h o v e d i t a b b o . P a r i y o s ā n e p a n a t e n a h i a t i t a ṃ h ' e v a t t h i h ' e v a ṃ n a t t h i t i c a . T e n a h i r ū p a ṃ h ' e v a t t h i h ' e v a ṃ n a t t h i t i v ā ' t i ¹⁰ ā d i n i v a t v ā k i ṇ c ā p i p a r a v ā d i n ā l a d d h i p a t i ṭ ṭ h ā p i t ā . A y o n i s o p a t i ṭ ṭ h ā p i t a t t ā p a n ' e s ā a p p a t i ṭ ṭ h ā p i t ā y e v ā ' t i .

H' EVATTHIKATHĀ ¹⁰ NIṬṬHITĀ. 10.

MAHĀVAGGO NIṬṬHITO. I.

¹ B. everywhere: so' va°.

² C. natthi.

³ B. so.

⁴ B. °ssa.

⁵ C. omits.

⁶ C. atitaṃ.

⁷ B. °ddho.

⁸ B. °tīti.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. so 'va°.

Idāni parupāhārakathā nāma hoti. Tattha ye arahattam paṭijānantānam apatte pattasaññīnam adhimānikānam¹ kuhakānam vā arahattam paṭijānantānam sukkavisatṭhiṃ disvā Mārakāyikā devatā arahato asuciṃ upasaṃharantīti maññanti seyyathāpi etarahi Pubbaseliyā ca Aparaseliyā ca. Te saṃdhāya atthi arahato asucisukkavisatṭhīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Idāni yasmā sukkavisatṭhi nāma rāgasamuṭṭhānā hoti tasmā atthi arahato rāgo 'ti anuyogo āraddho so sabbo pi uttānattho yeva. Mārakāyikā devatā attano 'ti ādipañhe yasmā tasmaṃ devatānam sukkavisatṭhi nāma natthi. Aññesaṃ pi sukkam gahetvāna upasaṃharanti. Arahato sukkam eva natthi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. N' eva attano 'ti pañhe pana nimminivā² upasaṃharantīti laddhiyā paṭijānāti. Lomakūpehīti pañhe sappitelānam viya lomakūpe upasaṃharaṇabhāvaṃ³ disvā paṭikkhipati. Hānda hīti vavassaggatthe⁴ nipāto. Arahā nu kho ahaṃ nā⁵ 'ti evaṃ vimatiṃ gāhāyissāmā 'ti evaṃ vavasāyaṃ katvā upasaṃharantīti attho. Atthi arahato vimatīti puṭṭho atthavatthukaṃ vicikiccham saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho itthipurisādinam nāmagottādisu saṃnitṭhānābhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Atthi tassa āsāyo 'ti tassa sukkassa uccārapassāvaṭṭhānam⁶ viya paṭiṭṭhānokāso atthīti pucchati. Sa dhammakusalassā 'ti attano arahattadhammamatte yeva kusalassa paññāvimuttam saṃdhāy' evaṃ vadati. Paraddhammakusalassā⁷ 'ti dhammato⁸ parasmaṃ attha samā-

¹ C. °tikānam. ² B. nimmitvā. ³ B. °nābhāvaṃ.

⁴ B. vavasāyatthe. ⁵ B. no. ⁶ B. °vānam.

⁷ C. pavara.

⁸ C.—B. adham°.

pattidhamme pi kusalassa ubhato bhāgavimuttam samdhāy' evaṃ vadati.

Sesam ettha pāli-anusāren' eva veditabban 'ti

PARUPĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni ¹ aññānakañkhāparavitaranā 'ti tisso va ² kathā nāma ² honti. Tattha yesaṃ arahato itthipurisādinam nāmagottādisu nānappavattiyā abhāvena atthi aññānam. Tatth' eva samñiṭṭhānābhāven' eva atthi kañkhā. Yasma ca yesaṃ ³ tāni vatthūni pare vitaranti pakāsentī ācikkhanti tasmā tesam ³ atthi parivitaranā 'ti imā laddhiyo seyyathāpi etarahi Pubbaseliyanam. ⁴ Tesam tam laddhiṃ bhinditum tisu pi kathāsu pucchā sakavādisa. Paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. Tattha sabbesu pi pañhesu ⁵ c' eva vissajjanesu ca pāliṃ anugantvā attho veditabbo 'ti.

AÑÑĀNAKAÑKHĀPARAVITARANĀKATHĀ ⁶

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vacibhedakathā hoti. Tattha yesaṃ sotāpattimagakkhaṇe paṭhamajjhānam samāpannassa dukkhan 'ti vācā bhijjatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Pubbaseliyādinam. Te samdhāya samāpannassa atthi vacibhedo 'ti pucchā sakavādisa laddhiyaṃ thatvā paṭiññā paravādisa. Puna sabbatthā 'ti tayo bhava samdhāya puṭṭho āruppaṃ samdhāya paṭikkhipati. Sabbadā 'ti kālava-sena puṭṭho paṭhamamaggakkhaṇe paṭhamajjhānasamāpattito aññam sabbam ² samāpattikālam samdhāya paṭikkhipati. Sabbesaṃ ² samāpannānaṃ 'ti lokiya-samāpattiyo samāpanne samdhāya paṭikkhipati. Sabbasamāpattisū 'ti puṭṭho dutiyajjhānādikaṃ lokuttaram sabbañ ca lokiyasamāpattiṃ ⁷ samdhāya paṭikkhipati.

¹ B. aññānam.

² C. omits.

³ B. nesaṃ.

⁴ B. oḃāḃini.

⁵ B. adds: pi.

⁶ C. everywhere: °vitā°.

⁷ B. oṭṭikālam.

Kāyabhedo 'ti paṭikkamavasena ¹ pavattā ² kāyaviññatti idaṃ yāni cittāni vaci viññattim samuṭṭhāpentī tān' eva kāyaviññattim. Evaṃ sante kasmā kāyabhedo pi na hotīti codanattam pucchati. Itaro laddhivasena paṭikkhipati c' eva paṭijānāti ca. Idāni yadi so maggakkhaṇe dukkhan 'ti vacam bhāsatī samudayo 'ti ādikaṃ pi bhāseyya. Yadi vā tam na bhāsatī itaram pi na bhāseyyā 'ti codanattam dukkhan 'ti jānanto 'ti ādayo pañhā vuttā. Itaro pana attano laddhivasen' eva paṭijānāti c' eva paṭikkhipati ca. Lokuttaram paṭhamajjhānam samāpanno dukkham dukkhan 'ti vipassatīti hi 'ssa laddhiñānan 'ti lokuttaram catusaccañānam sotān 'ti sotaviññānam adhippetam. Yena tam saddam suṇāti dvinnam phassānan 'ti sotasaṃphassamanosaṃphassānam. Nō vata revattābbe 'ti yadi avisesena yaṃ kiñci samāpannassa natthi vacibhedo na avisesena na vattabbam samāpannassa atthi vacibhedo 'ti seṣam ettha uttānattham eva.

Saddhim suttasādhanaṃ yaṃ pana tena ³ Sikhissa ⁴ Ānanda bhagavato 'ti pariyosāne suttaṃ ābhatam ⁵ tattha yena samāpatticittena yo ⁶ vacibhedo samuṭṭhito kāyabhedo ⁷ pi tena samuṭṭhāti. Yena ⁸ ca tam lokuttaram paṭhamajjhānacittam tasmā asādhakan 'ti.

VACIBHEDAKATHĀ NITTITĪ. 3.

Idāni dukkhāhārakathā nāma hotī. Tattha dukkhan ⁹ 'ti vacam bhāsanto dukkhe ¹⁰ ñānam āharati. ¹¹ Tam dukkhāhāro nāma vuccati. Tañ ca pan' etaṃ maggaṅgaṃ magga-pariyāpannan 'ti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Pubba-seliyānam. Te saṃdhāya dukkhāhāro 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Ye kecīti paṭhama-

¹ B. abhikkamādivasena. ² B.—C. ottakāyam. ³ B. etena.

⁴ B. sikkhissamānanda°. ⁵ B. āgatam. ⁶ B. so.

⁷ B. adds: 'ti. ⁸ C. ye vacanam. ⁹ C. dukkhadukkhan.

¹⁰ C. dukkha.

¹¹ B. ārahati.

pañhe avipassake saṁdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe vipassake saṁdhāya paṭijānāti. Taṁ pan' assa laddhi-mattam eva. Tasmā sabbete 'ti vādassa bhindanattam bālaputhujjanā 'ti ādim āha. Tam uttānattham evā 'ti.

DUKKHĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni cittatṭhitikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ samā-patticittaṁ c' eva¹ bhavaṅgacittaṁ ca anuppabandhena pavattamānaṁ disvā ekam eva cittaṁ ciraṁ tiṭṭhatiti laddhi seyyathāpi etarahi heṭṭhāvuttappabhedānaṁ An-dhakānaṁ taṁladdhivisodhanattam ekam cittaṁ di-vasam pi tiṭṭhatiti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Upaḍḍha divaso uppāda kkaṇo 'ti ettha ṭhitikkhaṇaṁ anāmasitvā aniccā vata saṁ-khārā uppādavayadhammino 'ti desanāvasāne² uppādava-yavasena' eva pucchā katā te dhammā cittaṁ la hupari-vattā 'ti puṭṭho cittato lahutaraparivattino³ dhamme apassanto paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yassa cittassa dighappavattiṁ⁴ icchati taṁ saṁdhāya paṭijānāti. Yāvatāyukam tiṭṭhatiti pañhe. Cullāsītisahas-sāni kappāni tiṭṭhanti ye marū 'ti ādivacanavasena āruppato aññatra paṭikkhipati āruppe paṭijānāti. Mu-huttam muhuttam⁵ uppajjati pañhe⁵ para-vādissa. Uppādavayadhammino 'ti ādisu suttavirodhabha-yena paṭijānāti ṭhitiṁ pan' assa laddhivasena icchati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

CITTATṬHITIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kukkulakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ sabbam bhikkhave ādittam sabbe saṁkhārā dukkhā 'ti ādini suttāni ayoniso gahetvā nippariyāyen' eva sabbe saṁkhārā kukkulā vitaccikaṅgārasammissā⁶ chārikanirayasadisā⁷ 'ti laddhi

¹ B. omits.

² B. desanāyena.

³ B. lahupa°.

⁴ B. otthiti.

⁵ C. pañham.

⁶ B. vitajjita-aṅgāra°.

⁷ B. chādika°.

seyyathāpi etarahi Gokulikānaṃ. Tesam nānappakārasukhasaṃdassanena taṃ laddhiṃ vivecetum pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Tattha a n o d h i k a t v ā 'ti odhiṃ mariyādaṃ ¹ koṭṭhāsaṃ akaritvā avisesena sabbe yevā 'ti attho.

Sesaṃ sabbam pālinayen' eva veditabbaṃ. Saddhiṃ suttasādhanaṃyā 'ti.

KUKKULAKATHĀ ² NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni anupubbābhisamayakathā hoti. Tattha yesaṃ

Anupubbena medhavī thokaṃ thokaṃ khaṇe khaṇe
Kammāro rajatass' eva niddhame ³ malam attano 'ti.

Ādini suttāni ayoniso gahetvā sotāpatti-phalasacchikiriyaṃ paṭipanno ekacce kilese dukkha-dassanena pajahati ekacce samudayanirodhamaggadassanena. Tathā sesāpīti. Evaṃ soḷasahi koṭṭhāsehi anupubbena kilesappahānaṃ katvā arahattapaṭilābho hotīti. Evarūpā nānābhisamayaladdhi uppannā seyyathāpi etarahi Andhaka-Sabbatthivāda - Saṃmitiya - Bhadrāyānikānaṃ. Tesam laddhivivecanatthaṃ a n u p u b b ā b h i s a m a y o 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. A n u p u b b e n a s o t ā p a t t i m a g g a n 'ti puṭṭho pana ekassa maggassa bahubhāvāpattibhayena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho dukkha-dassanādivasena paṭijānāti. Tāni vā cattāri pi ñānāni eko sotāpattimaggo yevā 'ti paṭijānāti. Phalaṃ pana ekam eva icchati tasmā paṭikkhipati. Sakadāgāmi-maggādisu pi es' eva nayo. M a g g e d i ṭ ṭ h e 'ti pañhe yasmā dukkha-dassanādihi dassanaṃ apariniṭṭhitam maggadassanena pariniṭṭhitam nāma hoti. Tadā sotāpatti-phale ⁴ ṭhito 'ti saṃkham gacchati tasmā paṭijānāti. D u k k h e d i ṭ ṭ h e c a t t ā r i s a c c ā n ī t i p u c c h ā paravādissa. Ekābhisamayavasena paṭiññā paravādissa.⁵

¹ B.—C. °yādāyam.

² B. °la° everywhere.

³ B. niṭṭhitam eva.

⁴ B. sophale.

⁵ B. saka°.

Puna dukkhasaccam cattāri saccānīti anuyoge¹ catunnam pi nānāsabhāvattā paṭikkhepo tass' eva ca. Rūpakhandhe aniccato diṭṭhe 'ti pucchā sakavādissa. Samuddato ekabindussa rase paṭividdhe sesa-udakarasa-veddho² viya ekadhamme aniccādito paṭividdhe sabbe pi paṭividdhā hontīti laddhiyā paṭiññā paravādissa.

Catūhi nānehīti dukkhe nānādīhi. Aṭṭhahi nānehīti sāvakānam sādharāṇehi³ saccañānehi c' eva paṭisaṃbhidañānehi ca. Dvādasahi nānehīti dvādasāṅgaṭṭheccasamuppādañānehi. Catu cattārīsāya nānehīti⁴ jarāmarāṇe nānam jarāmarāṇasamudaye nānam 'ti evaṃ nidānavagge vuttañānehi. Sattasattatiyā nānehīti jarāmarāṇam bhikkhave aniccam saṃkhatam paṭṭheccasamuppannam khayadhammam vāyadhammam virāgadhammam nirodhadhamman 'ti evaṃ tatth' eva vuttañānehi sesam ettha pālinayen' eva veditabham saddhim suttasādhanaṇā 'ti.

ANUPUBBĀBHISAMAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni vohārakathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā lokuttarena vohārena⁵ voharatīti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā paravādissa. Lokuttaro⁶ sotā⁷ 'ti ādīni tassa ayuttavādibhāvadīpanattham⁸ vuttāni. Ayam h' ettha adhippāyo. Saddāyatanam eva te⁵ lokuttaram udāhu sotādīni pīti. Hañci buddhassa bhagavato vohāro lokiye sote paṭihaññatīti. Ettha yadi lokuttare paṭihaññeyya lokuttaro siyā 'ti evaṃ attho na gaheṭabbo. Lokiye paṭihaññamānassa pana⁵ lokuttaratā nāma natthīti ayam ettha adhippāyo. Lokiyena viññānenā⁹ 'ti etthāpi

¹ C. °go. ² B. udakassapaṭiveddho. ³ C. °hīti.

⁴ C. °rīsa.

⁵ C. omits.

⁶ B. °re.

⁷ B. sote.

⁸ B. °vāda°.

⁹ B. nānenā.

lokiyen 'evā¹ 'ti attho. Itarathā anekatthata siyā. Lokut-taraṃ hi lokiyeṇāpi ñānena ñāyati. Evaṃ sabbam yathānurūpato veditabbaṃ. Sabbe te maggaṃ bhāventīti pañhesu ye maggaṃ na paṭilabhanti te saṃdhāya paṭikkhipati. Ye paṭilabhanti te saṃdhāya paṭijānāti. So vaṇṇayaṇyā² 'ti suvaṇṇamayāya idaṃ paravādissa udāharaṇaṃ. Elaṇḍayaṇyā² 'ti elaṇḍamayāya² idaṃ sakavādissa udāharaṇaṃ. Lokiyaṃ voharantassa lokiyo 'ti ayaṃ pi ekā laddhi. Sā etarahi ekaccānaṃ Andhakānaṃ atthi.³

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

VOHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni nirodhakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ appaṭisaṃkhā⁴ nirodhañ ca paṭisaṃkhā nirodhañ ca dve pi ekato katvā nirodhasaccan 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Mahimsāsakānañ c'eva Andhakānañ ca. Te saṃdhāya dve nirodhā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Dve dukkhanirodhā 'ti pañhesu yasmā dve dukkhasaccāni na icchati tasmā paṭikkhipati. Yasmā dvih' ākārehi dukkhaṃ nirujjhatīti icchati tasmā paṭijānāti. Dve nirodhasaccānīti pañhesu dvinnaṃ dukkhasaccānaṃ nirodhavasena⁵ anicchanto paṭikkhipati dvih' ākārehi dukkhassa nirujjhanato paṭijānāti. Dve taṇhānīti⁶ ādisu pi es' eva nayo. Atthi dvinnaṃ nibbānaṃ 'ti ādisu pucchāsu uccanīcatādini⁷ apassanto paṭikkhipati. Appaṭisaṃkhā niruddhe 'ti ye paṭisaṃkhāya lokuttarena ñānena aniruddhā suddhapakatikattā vā uddesaparipucchādīnaṃ vā vasena⁸ samudācaraṇato niruddhā 'ti vuccanti. Te saṃkhāre paṭisaṃkhā nirodhentīti lokuttarañānena nirodheti anuppattibhāvaṃ gamenti. Nanu appaṭisaṃ-

¹ C. vā.

² C. eladdhamayā.

³ B. laddhi.

⁴ C. okhāra.

⁵ B. °saccena.

⁶ C. tāṭṭi.

⁷ C. ucchatimatādīti.

⁸ B. adds : na.

khā niruddhā saṃkhārā 'ti pucchā sakavādissa.
 Tattha bhaggānaṃ puna na ¹ bhañjanato ² appaṭisaṃkhā-
 niruddhānaṃ vā ariyamagge uppanne tathā niruddhato va
 sakavādī accantabhaṅgataṃ ³ paṭijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

DUTIYO VAGGO.⁴

¹ B. omits.

² C. bhajanato.

³ B. °gaggataṃ.

⁴ C. omits.

Idāni balakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ Anuruddha-samyutte imesaṃ ca² pahānaṃ³ āvuso catunnaṃ sati paṭṭhānaṃ bhāvitattā bahulikatatā ṭhānaṃ ca ṭhānato atṭhānaṃ ca atṭhānato yathābhūtaṃ pajānāmīti ādini dasa suttāni ayoniso gahetvā tathāgatabalaṃ sāvaka-sādhāraṇaṃ 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa laddhiyaṃ thatvā paṭimāna paravādissa.

Tathāgatabalaṃ ca nāma⁴ etaṃ sāvakehi sādharmaṇaṃ pi atthi asādharmaṇaṃ pi sādharmaṇasādharmaṇaṃ pi. Tattha āsavānaṃ khaye ñānaṃ sādharmaṇaṃ. Indriyaparopariyattaṃ ñānaṃ⁵ asādharmaṇaṃ. Sesāṃ sādharmaṇaṃ asādharmaṇaṃ ca. Ṭhānāṭhānādini hi sāvaka padesena jānanti. Tathāgatā nippadesena iti. Tāni uddesato sādharmaṇāni.⁶ Niddesato asādharmaṇāni.⁷ Ayaṃ pana avisesena⁸ sabbāṃ pi sādharmaṇaṃ 'ti āha. Tam enaṃ tato vivecetum. Tathāgatabalaṃ sāvaka-balaṃ 'ti puna anuyogo āraddho. Tattha paṭhamapañhe⁹ niddesato sabbākāraṇiṇaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe niddesato¹⁰ ṭhānāṭhānamattādi jānana-vasena paṭijānāti. Taṃ ñevā¹¹ 'ti ādi pañhesu sabbākāreṇa¹² ninnānākaraṇatāya¹³ abhāvena paṭikkhipati. Pubbayogo ca pubbacariyā¹⁴ ca atthato ekaṃ. Tathā dhammakkhānaṃ ca dhammadesanā ca. Indriyaparo-pariyattipañhe ekadesena sādharmaṇataṃ saṃdhāya sāvaka-visaye paṭijānāti.

Idāni yasmā uddesato ṭhānāṭhānādini¹⁵ sāvako jānāti. Tasmā sāvakassa tattha jānaṇaṃ pakāsetvā. Tena jāna-

¹ C. omits.² B. ime pañca.³ B. panāhasā.⁴ B. adds: na.⁵ B. omits.⁶ C. visesena.⁷ C. °pañha.⁸ B. udde°.⁹ B. °resu.¹⁰ C. ti°.¹¹ C. pubbā°.¹² C. ṭhānādinaṃ.

namattasāmaññena tesam sāvakasādhāraṇattham paṭi-
 ṭhāpetum sāvako ṭhānāthānaṃ jānātīti ādayo
 paravādipaṇhā honti. Tattha indriyaparopariyattiṇānaṃ
 chaṇṇaṃ asādhāraṇāñānaṃ aṇṇataran 'ti na gahītaṃ.
 Āsavakkhayaena vā āsavakkhayan 'ti yaṃ tathāgatassa
 āsavakkhayaena saddhiṃ sāvakassa āsavakkhayaṃ paṭicca
 vattabbaṃ siyā nānākaruṇaṃ¹ natthi.

Vimuttiyā ca vimuttin 'ti pade pi es' eva nayo. Sesam
 ettha uttānattham eva. Idāni yaṃ sakavādinā āsavānaṃ
 khaye ñānaṃ sādharmaṇaṃ 'ti anuññātaṃ. Tena saddhiṃ
 saṃsanditvā² sesānaṃ³ pi asādhāraṇabhāvaṃ pucchitum
 puna āsavānaṃ khaye 'ti ādayo paravādipaṇhā va
 honti. Tesam vissajjane sakavādinā āsavakkhaye visesā-
 bhāvena taṃ ñānaṃ sādharmaṇaṃ 'ti anuññātaṃ. Itaresu
 pi visesābhāvena sādharmaṇatā paṭikkhittā. Puna ṭhānā-
 ṭhānādinā āsavakkhayan' eva saddhiṃ saṃsanditvā²
 asādhāraṇapucchā paravādiss'eva. Tattha³ āsavakkha-
 yañāne paṭikkhepo sesesu pi paṭiññā sakavādisa. Tato
 indriyaparopariyattena saddhiṃ saṃsandetvā asādhāraṇa-
 pucchā paravādisa. Sā saṃkhipitvā dassitā. Tatrāpi⁴
 indriyaparopariyatte⁵ paṭiññā sesesu paṭikkhepo sakavā-
 disa. Tato ṭhānāthānādihi saddhiṃ saṃsandetvā indriya-
 paropariyattassa sādharmaṇapucchā paravādisa. Sā pi
 saṃkhipitvā dassitā. Tattha indriyaparopariyatte paṭik-
 khepo sesesu paṭiññā sakavādisa 'ti.

BALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni ariyaṃ 'ti³ kathā nāma³ hoti. Tattha yesaṃ na
 kevalaṃ āsavakkhayañānaṃ eva ariyaṃ atha kho purimāni
 pi nava balāni ariyānice' eva laddhi seyyathāpi etarahi
 Andhakānaṃ. Te saṃdhāya ariyaṃ 'ti pucchā sakavā-
 disa paṭiññā itarassa. Puna yadi taṃ ariyaṃ maggādisu
 tena aṇṇatarena bhavitabbaṃ 'ti maggādivasena pucchā
 sakavādisa. Paṭikkhepo itarassa. Puna suññatāram-

¹ B. °ṇataṃ.

² B. °detvā.

³ C. omits.

⁴ B. tatthāpi.

⁵ B. °ttena.

manādivasena pucchā sakavādisa. Tattha dve suññatā sattasuññatā ca saṃkhārasuññatā ca. Sattasuññatā nāma dīṭṭhiyā parikkappetabbena ¹ sattena suññā pañca khandhā. Saṃkhārasuññatā nāma sabbasaṃkhārehi suññam vivittam ² nissatam ³ nibbānam. Tattha paravādī nibbānārammaṇatam saṃdhāya paṭikkhipati. Saṃkhārārammaṇatam saṃdhāya paṭijānāti. Manasi karotīti puṭṭho pi nibbānam eva saṃdhāya paṭikkhipati saṃkhāre saṃdhāya paṭijānāti. Tato sakavādinā tñānāṭhānamanasikāro saṃkhārārammaṇo suññatāmanasikāro nibbānārammaṇo 'ti imam nayaṃ gahetvā dvinnam phassānam dvinnam cittānam samodhānam hotīti puṭṭho lesokāsam alabhanto ⁴ paṭikkhipati. Animittappaṇihitesu pi es' eva nayo.

Sattanimittābhāvato hi khandhā animittā. Saṃkhārānimittābhāvato nibbānam. Ekadhammasmiṃ pi āropetvā tṭhapetabbasaṃkhātena ca ⁵ paṇidhitabbatṭhena ⁶ paṇidhīti saṃkham gatena sattapaṇidhinā ca appaṇihitā khandhā. Taṇhāpaṇidhinā taṇhāsavā ⁷ ārammaṇabhūtena sabbasaṃkhārapaṇidhinā appaṇihitam nibbānam. Tasmā idhāpi paṭikkhepo ca ⁸ paṭiññā ca ⁸ purimanayen' eva veditabbā. ⁹ Tato yathā satipaṭṭhānādayo lokuttaradhammā ariyā e' eva suññatādi-ārammaṇā ca kin te evaṃ tñānāṭhānāñānān 'ti anulomapaṭilomapucchā honti. Tattha sabbā ¹⁰ pi paṭiññā sabbe pi ¹¹ paṭikkhepā paravādis' eva. Iminā ca ¹² upāyena sesāñānesu pi pucchāvissajjanam veditabbam. Pāliyam pana sesāni saṃkhipitvā avasāne cutupapātāñānam eva vibhattam. Tato param sakasamaye pi ariyan 'ti sabbena ¹³ āsavānam khayāñānena saddhiṃ saṃsandetvā sesāñānānam anulomato ca paṭilomato ca ariyabhāvapucchā honti. Tā sabbā paravādisa. Paṭiññā ca ¹⁴ paṭikkhepo ca ¹⁴

¹ B. °ppita°.² C. vici°.³ B. nisaṭam.⁴ C. °nte ; B. °ntā.⁵ B. °n'eva.⁶ B. paṇidhihi°.⁷ B. °ya vā.⁸ B. va.⁹ B. °bbo ; C. °bbaṃ.¹⁰ C. sabbe.¹¹ B. ca.¹² C. omits.¹³ B. siddhena.¹⁴ B. va.

sakavādisa. Te uttānatthā yeva. Pāliyaṃ pan' ettha ¹ paṭhamanavamān'eva dassetvā satta ñānāni ² saṃkhittāni.

ARIYAN 'TI KATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ vitarā-gacittānaṃ vimuttiṭṭhayaṃ nāma natthi. Yathā pana malinaṃ vatthaṃ dhoviyamānaṃ malā vimuccati evaṃ sarāgaṃ cittaṃ sarāgato vimuccatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya sa r ā g a n 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tato r ā g a s a h a g a t a n 'ti ādinā nayena puṭṭho maggakkhaṇe cittaṃ vimuccati nāma. Tadā ca ³ evarūpaṃ cittaṃ natthīti paṭikkhipati. Sa p h a s s a n 'ti ādinā nayena puṭṭho va ⁴ yathā phasso ca cittañ ca ubho rāgato vimuccanti. Evaṃ rāgassa vimuttiṃ apassamāno paṭikkhipati. Sa d o s ā d i s u p i iminā va upāyena attho veditabbo.

VIMUTTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni vimuccamānakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ jhānena vikkhambhanavimuttiyā vimuttaṃ cittaṃ mag-gakkhaṇe samuechedavimuttiyā vimuccamānaṃ ⁵ nāma hotīti laddhi. Te saṃdhāya v i m u t t a ṃ v i m u c c a m ā n a n 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Puna ekadesaṃ 'ti pucchā sakavādisa. Tattha e k a d e s a n 'ti bhāvanapūṃsakam. Yathā vimuttaṃ ekadesaṃ ⁶ vimuttaṃ ⁶ ekadesena vā ⁶ ekadese ⁶ vā vimuttaṃ hoti. Kiṃ ⁶ evaṃ e k a d e s a ṃ v i m u t t a ṃ e k a d e s a ṃ a v i m u t t a n 'ti pucchati. Kiṃ kārāṇā evaṃ pucchatīti. Vimuttaṃ vimuccamānaṃ 'ti vippakatabhāvena vuttattā. Yathā hi kayiramānā kaṭādayo vippakatattā ekadesena katā ekadesena akatā honti. Tathā idaṃ pi ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttan 'ti āpajjati. Tato paravādi

¹ C. omits.

² C. viññāṇaṃ.

³ B. va.

⁴ B. pi.

⁵ B. vijjamānaṃ.

⁶ B. omits.

kaṭādinam viya cittassa ekadesabhāvapaṭhamapañhe¹ paṭikkhipitvā dutiye vimuccamānassa apariniṭṭhitavimuttitāya² paṭijānāti. Lokiyajhānakkhaṇam vā saṁdhāya paṭikkhipati. Na hi tam tadā samucchadavimuttiyā vimuccamānam³ lokuttarajhānakkhaṇam saṁdhāya paṭijānāti. Tam hi tadā samucchadavimuttiyā vimuttekaḍḍhesena vimuccamānam 'ti 'ssa laddhi. Tato sakavādi yadi te ekam eva cittaṁ ekadesaṁ vimuttaṁ ekadesaṁ avimuttaṁ evaṁ sante yo eken' eva cittaṇa sotāpanno hoti so pi te ekadesaṁ sotāpanno ekadesaṁ na sotāpanno āpajjati codanattamaṁ ekadesaṁ sotāpanno 'ti ādim āha. Itaro tam vidhānam apassanto paṭikkhipati. Sesavāresu pi es' eva nayo. Uppāḍakkhaṇe pañhe yadi ekam eva cittaṁ vimuttaṁ ca vimuccamānaṁ ca ekasmiṁ khaṇe vimuttaṁ ekasmiṁ vimuccamānam āpajjati kin te evarūpaṁ cittaṁ 'ti attho.

Suttasādhane paṭhamam suttam paravādisa. Tatrassa ayam adhippāyo. Vimuccatiti vip̐pakataniddeso tasmā yaṁ tassa yogino evaṁ jānato evaṁ passato etehi āsavehi cittaṁ vimuccati⁴ tam⁵ vimuccamānam nāma hotiti. Dutiyasuttam sakavādisa. Tatrassa ayam adhippāyo. Yadi te vimuccatiti vacanato vimuttaṁ vimuccamānam idha vimuccatiti vacanābhāvato vimuttaṁ eva siyā na vimuccamānam 'ti. Idāni yathā te vip̐pakatavimuttitāya vimuccamānam 'ti.⁶ Kiṁ evaṁ vip̐pakatarāgāditāya rajjamānādiṇi pi atthiti codanattamaṁ puna atthi cittaṁ 'ti ādi⁷ āraddham. Paravādinā pi tathārūpaṁ cittaṁ apassantena sabbam paṭikkhittam. Atha nam sakavādi dve yeva koṭiyo tatiyā⁸ natthīti anubodhento. Nanu rattaṁ c' eva arattaṁ cā 'ti ādim āha. Tass' attho nanu bhāramukha⁹ rāgasampayuttam cittaṁ rattam cittaṁ¹⁰ vip̐payuttam arattan 'ti dve yeva koṭiyo. Rajjamānam nāmā 'ti tatiyā koṭi natthīti. Duṭṭhādisu pi es' eva nayo. Atha nam āmā¹¹ 'ti paṭijānitvā t̐hitam.

¹ B. pathamabhāvāpañhe.² B. pari°.³ C. vimutta°.⁴ C. °titi.⁵ C. evaṁ.⁶ C. omits.⁷ B. ādim.⁸ B. °yo.⁹ B. °khā.¹⁰ B. omits.¹¹ B. āgamantā 'ti.

Vimuttipakkhe pi dve yeva koṭiyo dassetum hañci rattañ c' evā 'ti ādim āha. Tassa 'ttho yadi etā dve¹ koṭiyo sampaticchasi avimuttañ c' eva vimuttañ eā 'ti imā pi sampaticchati. Kilesasampayuttam hi cittam avimuttam vippayuttam² vimuttam vimuccamānam nāmā 'ti. Paramatthato tatiyā koṭi natthi.

VIMUCCAMĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni aṭṭhamakakathā nāma hoti. Tattha yesam anuloma-gotrabhū maggakkhaṇe kilesānam samudācārābhāvato³ aṭṭhamakassa sotāpattimaggaṭṭhapuggalassa dve pariyuṭṭhānā pahinā⁴ 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānañ c' eva Sammitiyānañ ca tesam aññataram samdhāya pucchā sakavādissa. Maggakkhanato paṭṭhāya diṭṭhiyā anuppattim samdhāya paṭiññā itarassa. Tato yasmā diṭṭhi nām' esā sotāpanness' eva pahinā na maggaṭṭhassa. Tasmā aṭṭhamako puggalo sotāpanno 'ti anuyogo sakavādissa. Vicikicchāpañhe pi es' eva nayo. Anusayapañhe pariyuṭṭhānato añño⁵ anusayo 'ti tesam laddhi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhittam. Silabbataparāmāsa-pañhe silabbataparāmāsapariyuṭṭhānam 'ti vohāraṇaṇa passati tasmā paṭikkhipati. Pariyuṭṭhānam eva pahinaṇa 'ti laddhi. Maggo bhāvito 'ti pañhe tasmim khaṇe bhāveti na bhāvito. Tasmā paṭikkhipati. Amaggena⁶ 'ti ādi anuyoge paṭhamamaggen' eva pahinabhāvaṇam samdhāya paṭikkhipati. Yadi hi amaggena pahiyetha gotrabhūpuggalādinam pi⁶ pahiyethā 'ti āpajjanto⁷ uppajjis-satīti pucchā paravādissa vissajjanam sakavādissa. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

AṬṬHAMAKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni aṭṭhamakassa indriyakathā nāma hoti. Tattha yesam aṭṭhamako maggakkhaṇe indriyāni paṭilabhati

¹ C. adds : dve. ² B. omits. ³ B.—C. °rabhāvato.

⁴ B. pari°. ⁵ C. omits. ⁶ B. °dini. ⁷ B. °jjato.

nāma no ca 'ssa paṭiladdhāni hontīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya natthi saddhindriya¹ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Natthi saddhā 'ti puṭṭho pana saddhindriyato saddhāya nānattam sallakkhetvā paṭikkhipati. Sesesu pi es' eva nayo. Yathā pana² yassa atthi mano tassa manindriyaṃ pi atthi. Evaṃ yassa saddhādayo atthi tassa³ saddhindriyādi⁴ pīti dīpanattham atthi mano atthi manindriya⁵ 'ti ādi⁵ āradham.

Tam sabbam uttānattham eva saddhim suttasādhanaenā 'ti.

ATTHAMAKASSA INDRIYAKATHĀ

NITTHITĀ. 6.

Idāni dibbacakkhukathā nāma hoti. Tattha yesaṃ catutthajhānadhammupatthaddham⁶ maṃsacakkhum⁷ eva dibbacakkhu nāma hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ c' eva Saṃmitiyānañ ca. Te saṃdhāya maṃsacakkhun⁸ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Puna maṃsacakkhum⁹ dibbacakkhum¹⁰ maṃsacakkhun¹¹ 'ti puṭṭho. Tam-mattam¹² eva tam na hotīti paṭikkhipati.

Yādisa¹³ 'ti ādipucchāsu pi ubhinnaṃ ekasabhāvābhāven' eva paṭikkhipati. Visayo 'ti ādisu ubhinnaṃ pi rūpāyatanam eva visayo. Maṃsacakkhum¹⁴ pana āpāthagataṃ¹⁵ eva passati. Itaraṃ anāpāthagataṃ tiropabbatādigataṃ pi dibbacakkhussa ca atisukhumam¹⁶ pi rūpaṃ gocaro. Na tādisaṃ¹⁷ itarassā 'ti eva etesaṃ ānubhāvagocarā¹⁸ asadisā. Upādinnaṃ hutvā¹⁹ anupādinnaṃ²⁰ hotīti puṭṭho yasmā maṃsacakkhum²¹ upādinnaṃ dibbacakkhum²² anupādinnaṃ. Na ca maṃsacakkhum²³ eva dibbacakkhun²⁴ 'ti icchati. Tasmā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho yasmā²⁵ maṃsacakkhussa uppādo maggo dibbassa

¹ C. oṃāni ti.

² B. omits.

³ C. adds : patthi.

⁴ B. oṃāni.

⁵ C. omits.

⁶ C. oḍḍhattham.

⁷ B.—C. katakammantam.

⁸ B. ābādhān āgatam.

⁹ C. adds : na.

¹⁰ C. anubha°.

cakkhuno 'ti vacanam nissāya maṃsacakkhupaccayā dibbacakkhum uppajjati. Tañ ca rūpāvacarakānaṃ catunnaṃ mahābhūtānaṃ pasādo 'ti icchati tasmā paṭijānāti. Kā m ā v a c a r a ṃ h u t v ā 'ti puṭṭho pi yasmā naṃ maṃsacakkhum eva dibbacakkhum icchati tasmā paṭikkhipati.¹ Dutiyam puṭṭho rūpāvacarajhānapaccayena uppannattā rūpāvacaraṃ nāma jātan 'ti paṭijānāti. R ū p ā v a c a r a ṃ h u t v ā a r ū p ā v a c a r a ṇ 'ti puṭṭho pi tato paraṃ bhāvanāya arūpāvacarakkhaṇe. Rūpāvacaracittassa abhāvā² paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho arūpāvacarakānaṃ³ catunnaṃ mahābhūtānaṃ pasādo hutvā uppajjatīti laddhiyā paṭijānāti. Apariyāpan-nabhāvaṃ pana 'ssa na⁴ icchati. Tasmā paṭikkhipati yeva.

Dibbacakkhu dhammupatthaddhan 'ti. Kāmāvacara-dhammena upatthambhitam hutvā. Puna dhammu-patthaddhan 'ti lokuttaradhammena upatthaddham. D v e s c a k k h ū n ī t i puṭṭho kiñcāpi dibbacakkhuno dhammu-patthaddhassa paññācakkhubhāvaṃ na⁴ icchati paññā-cakkhussa pana atthitāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho maṃsacakkhum dhammupatthaddham dibbacakkhum hotīti laddhivasena paṭijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DIBBACAKKHUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni dibbasotakathā nāma hoti. E k a ñ⁶ ñ e v a s o t a ṇ 'ti puṭṭho dvinnam atthitāya paṭikkhipitvā. Puna⁴ puṭṭho yasmā tad eva dhammupatthaddham dibbasotaṃ nāma hoti tasmā paṭijānāti.

Sesam heṭṭhā vuttanayam evā 'ti.

DIBBASOTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. omits from above y a s m ā etc.

² C. bhagavā.

³ B. °rikānaṃ.

⁴ C. omits.

⁵ B. adds : va.

⁶ C. etañ.

Idāni yathākammupagañānakathā hoti. Tattha yesaṃ iti dibbena cakkhunā visuddhena —pe— yathā kammupage satte pajānātīti suttam ayoniso gahetvā yathākammupagañānam eva dibbacakkhun 'ti laddhi. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna yathā kammupagatañ¹ ca manasikarotīti putṭho ekacittassa ārammaṇadvayābhāvā paṭikkhipati dutiyaṃ putṭho nānācittavasena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā dvīnam phassānan 'ti putṭho paṭikkhipati. Iti yathā iminā² yathā kammupagatapadena evam eva ito³ vata bhonto sattā 'ti ādipadehi pi saddhim yojanāsu attho veditabbo.

Āyasmā Sāriputto yathā kammupagataṃ nānam jānātīti idam sakavādi. Yasmā thero appicchatāya abhiññānānāni⁴ na valaṇjetīti.⁵ Ekaccena jahanti⁶ tāni. Pana 'ssa n' eva atthīti maññati tasmā tam dibbacakkhuno alābhī thero 'ti maññamānam⁷ pucchati. Ten' eva kāraṇena atth' āyasmato Sāriputtassa dibbacakkhun 'ti parato⁸ putṭho paṭikkhipati. Dutiyam putṭho yaṃ kiñci⁹ sāvakena pattabbam sabban tam therena pattan¹⁰ 'ti paṭijānāti. Idān' assa paṭikkhepaṃ¹¹ karonto sakavādi nanu āyasmā Sāriputto 'ti ādim āha. Imaṃ hi gātham thero valaṇjanapaṇidhiyā¹² evam abhāvena¹³ āha. Abhiññānassa¹⁴ abhāvena. Paravādi pana abhāven' eva cā 'ti attham sallakkhesi. Tasmā tassa laddhiyā therassa yathākammupagatañānam eva atthi no dibbacakkhum. Tena vuttam tena hi na¹⁵ vattabbam yathākammupagatañānam dibbacakkhun 'ti.

YATHĀKAMMUPAGATAÑĀNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

¹ B. °gañ. ² C. adds: na. ³ B. ime. ⁴ B. °ñā 'ti.

⁵ B. °ñceti. ⁶ B. jānanti. ⁷ C. °no.

⁸ B. padato. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. anupattan.

¹¹ B. vikkhepaṃ. ¹² C. °dhāyā. ¹³ C. evaṃ sāve.

¹⁴ B.—C. °nam.

¹⁵ C. tam.

Idāni saṃvarakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tāvatim-se deve upādāya tat' uttarim¹ devesu yasmā te pañca-verāni na samācaranti tasmā saṃvaro atthīti laddhi. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Verasamudācāraṃ apasato² paṭiññā itarassa. Tato³ yasmā saṃvaro nāma saṃvaritabbe asaṃvare sati hoti. Tasmā asaṃvara-pucchā⁴ sakavādissa. Devesu pāṇātipātādīnaṃ abhāvena paṭikkhepo itarassa. Atthi manussesu⁵ 'ti ādi saṃvare sati asaṃvarassa asaṃvare ca sati saṃvarassa pavattisaṃdassanattamaṃ vuttaṃ. Pāṇātipātā veramaṇīti ādipañhesu pāṇātipātādīnaṃ asaṃcāravasena⁶ paṭiññā. Pāṇātipātādīnaṃ natthitāya paṭikkhepo veditabbo.

Paṭilomapañhā uttānatthā yevā⁷ 'ti.

Avasāne natthi devesu saṃvaro⁸ 'ti pañhe pāṇātipātādīni katvā puna tato saṃvarābhāvaṃ⁹ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato chalavasena yadi saṃvaro natthi sabbe devā pāṇātipātino¹⁰ 'ti ādi pucchā paravādissa. Devānaṃ verasamudācārassa¹¹ abhāvena paṭikkhepo sakavādissa. Na h' evā¹² 'ti vacanamattaṃ gahetvā laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ paravādissa. Evaṃ paṭiṭṭhitā te¹³ laddhi appaṭiṭṭhitā¹⁴ 'va hotīti.

SAMVARAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni asaṇṇakathā¹⁵ nāma hoti. Tattha ye saṃkhārapaccayā viññānaṃ 'ti vacanato vinā viññānena paṭisaṃdhi nāma natthi. Saṇṇuppādā¹⁶ va¹⁷ pana te¹⁸ devā tamhā kāyā cavaṇṇitī vacanato asaṇṇasattānaṃ pi cutipaṭisaṃdhikkhaṇe saṇṇā atthīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Tato naṃ sakavādī¹⁹ kin te taṃ ṭhānaṃ saṇṇā-

¹ B. ori. ² B. oyato. ³ C. tam. ⁴ B.—C. ore.

⁵ B. carana°. ⁶ B. dīnaṃ vagabhāvaṃ. ⁷ B. deva°.

⁸ B. va na. ⁹ C. asaṃvara°. ¹⁰ B. sappaññu°.

¹¹ B. ca. ¹² C. omits. ¹³ C. adds: naṃ.

bhāvo 'ti ādihi codetum saññābhāvo¹ saññāgati ti
ādim āha. Tam sabbam tato parañ ca pālinayen' eva
veditabban 'ti.

ASAÑÑAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

Idāni n'evasaññānāsaññāyatanakathā nāma hoti. Tattha
yesam n'evasaññānāsaññāyatanan 'ti vacanato na vattab-
bam tasmim bhava saññā atthīti. Seyyathāpi etarahi
Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa.

Sesam ettha sabbam² pālinayen' eva veditabban 'ti.

N'EVASAÑÑĀNĀSAÑÑĀYATANAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 12.

TATIYO VAGGO.

¹ B. °gate.

² C. omits.

Idāni gihī'ssa arahā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ Yasakulaputtādīnaṃ gihivyañjane t̥hitānaṃ arahattapattim disvā gihī assa¹ arahā 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ² te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Tattha gihī'ssā 'ti yo gihisaṃyojanasammutatāya gihī so arahā³ assā 'ti attho.

Paravādī pana adhippāyaṃ asallakkhetvā 'ti gihivyañjanamattam eva passanto paṭijānāti. Idāni 'ssa gihī nāma gihisaṃyojanena hoti na vyañjanamattena yathāha bhagavā.

Alaṃkato ce pi samaṃ careyya
Santo danto niyato brahmacārī
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ
So brahmaṇo so samaṇo sa bhikkhū 'ti.

Imaṃ nayaṃ dassetuṃ atthi arahato 'ti ādi āradhaṃ. Taṃ sabbaṃ uttānattham evā 'ti.

GIHĪ 'SSA ARAHĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni uppattikathā⁴ nāma hoti. Tattha yesaṃ opapātika hoti. Tattha parinibbāyīti ādini vacanāni ayoniso gahetvā Suddhāvāsesu uppanno saha uppattiyā arahā hotīti laddhi. Yesaṃ vā upahacca parinibbāyīti idaṃ⁵ parivattetvā uppajja parinibbāyīti pariyāpuṇantānaṃ saha uppattiyā arahā hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ⁶ te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ B. ssa.

² B. °padhama°.

³ C. °ham.

⁴ B. everywhere upapa°.

⁵ B. padaṃ.

⁶ B. °padhamakānaṃ.

paṭiññā itarassa. Tattha yasmā uppatticittam nāma lokiyam tena sotāpannādayo pi na honti pag eva arahā. Tasmāssa¹ imam nayam dassetum saha uppattiyā sotāpanno 'ti ādi āraddham. Sāriputto 'ti ādi imesu mahātheresu ko eko pi² saha uppattiyā arahā nāmā 'ti codanattam vuttam. Uppattesi no³ 'ti paṭisaṇḍhicittena tam hi uppattim esati gavesati tasmā uppattesi yan 'ti vuccati.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

UPPATTIKATHĀ NĪTTHITĀ. 2.

Idāni anāsavakathā⁴ nāma hoti. Tattha ye dhammā anāsavassa arahato sabbe te⁵ anāsavā 'ti yesam laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam⁶ te samdhāya arahato 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam anāsavā nāma maggādayo kin⁷ tassa te yeva uppajjantiti codanattam maggo phalan 'ti ādi āraddham. Cakkhum anāsavan 'ti puṭṭho sāsavattā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho anāsavass' etan 'ti paṭijānāti. Civarapañhe⁸ eko va dhammo anāsavo ca sāsavo ca na⁹ hotiti. Lakkhaṇavirodhabhayā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho anāsavass' eva⁹ hutvā sāsavassa hotiti paṭijānāti.¹⁰ Taññeva anāsavan 'ti pañhadvaye es' eva nayo. Sakavādī pana tam taññevā 'ti anuññātattā maggo anāsavo hutvā 'ti ādihi codeti. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

ANĀSAVAKATHĀ NĪTTHITĀ. 3.

Idāni samannāgatakathā nāma hoti. Tattha dve saman-nāgamā paccuppannakkhane samāṅgibhāvasamannāgamo ca rūpāvacarādisu aññatarabhūmippattito paṭilābhasam-

¹ B. ya. ² B. hi. ³ B. upapa tte pi yenā 'ti.

⁴ C. anāpatti°. ⁵ C. sabbato.

⁶ B. °padhamakānam. ⁷ B. omits. ⁸ B. °paññe.

⁹ C. omits. ¹⁰ B. °titi.

annāgamo ca. So yāva adhigataviseso¹ na parihāyati. Tavad eva labbhati. Yesam² pana t̐apetvā ime dve samannāgame añño pattidhammavasena³ eko samannāgamo nāma hotiti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam.⁴ Tesam⁵ pattidhammo nāma koci natthiti anubodhanattham⁶ arahā catūhi phalehi samannāgato⁷ 'ti pucchā sakavādisa pattiṃ samdhāya paṭiññā itarassa. Ath' assa yadi te arahā⁸ catūhi khandhehi viya catūhi phalehi samannāgato evam⁹ sante yeva catūsu phalesu cattāro phassādayo tehi te arahato samannāgatattā pāpupātiti codanattham¹⁰ arahā catūhi phassehīti ādi āraddham. Tam¹¹ sabbam¹² paravādinā ekakkhaṇe catunnam¹³ phassādīnam¹⁴ abhāvā¹⁵ paṭikkhittam¹⁶. Anāgāmi-paṇhādisu pi es' eva nayo. Sotāpatti phalam¹⁷ vītivatto¹⁸ 'ti na paṭhamajhānam¹⁹ viya dutiyajhānalābhī puna anuppattiya²⁰ pana vītivatto²¹ 'ti pucchati. Sotāpattimaggan²² 'ti ādi yaṃ vītivatto ten' assa puna asamannāgaman²³ dassetum āraddham. Tehi ca aparihīno²⁴ 'ti²⁵ pañhe yasmā yathā paccanikasamudācārena lokiya-jhānadhammā parihāyanti. Na evam²⁶ lokuttaramaggena hi ye kilesā pahiyanti phalena ca²⁷ paṭippassambhanti te tathā pahinā va tathā paṭippassaddhā yeva ca honti. Tasmā sakavādinā āmantā²⁸ 'ti²⁹ paṭiññātam³⁰. Sv āyam³¹ attho parato³² arahato cattāro maggā patiladdhā³³ 'ti ādisu pakāsito yeva.

Sesam³⁴ uttānattham³⁵ evā³⁶ 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Arahā chahi upekkhāhīti kathāya pi iminā va nayena attho veditabbo. Arahā hi chasu dvāresu³⁷ upekkhānam³⁸

¹ C. aviga°. ² B. upapatti°. ³ B. °padhapakānam.

⁴ B. samannāgame arahā 'ti.

⁵ B. °ham.

⁶ B. arahāvā.

⁷ C. °gatam.

⁸ C. va.

⁹ C. phale tava.

¹⁰ B. °titi.

¹¹ C. ayam.

¹² B. padato.

¹³ C. vāresu.

uppattibhabbatāya ¹ hi ² samannāgato 'ti vuccati na ekak-
khaṇe. Sabbāsaṃ uppattibhāvenā 'ti.

UPEKKHĀSAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni bodhiyā buddho 'ti kathā nāma hoti. Tattha
b o d h i t i catumaggañānassāpi sabbaññutañānassāpi adhi-
vacanam tasmā yesaṃ yathā odātena vaṇṇena odāto
sāmena vaṇṇena ³ sāmo. Evaṃ b o d h i y ā b u d d h o
'ti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ yeva te
saṃdhāya pucchā ca anuyogo ca sakavādisa. Paṭiññā ca
paṭikkhepo ca itarassa. A t i t ā y ā ⁴ 'ti pañhe tasmim
khaṇe abhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho paṭilābham
saṃdhāya paṭijānāti. Puna kiccavasena ⁵ puṭṭho kiccā-
bhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yaṇ tena tāya
karaṇiyam katam tattha sammohābhāvā ⁶ paṭijānāti.
Lesokāsaṃ ⁷ pana adatvā dukkham paṭijānātīti
ādinā nayena puṭṭho tassa kiccassa abhāvā paṭikkhipati.
Anāgatapañhe tasmim khaṇe maggañānassa abhāvā paṭik-
khipati. Dutiyam puṭṭho agamā ⁸ Rājagaham buddho 'ti
anāgatāya bodhiyā buddhabhāvaṃ maññamāno paṭijānāti.
B o d h i k a r a ṇ i y a ṃ k a r o t i t i puṭṭho tasmim khaṇe
kiccābhāvena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yadi na
kareyya buddho 'ti na vucceyya. Yasmā avassaṃ karis-
sati tasmā karoti ⁹ yeva nāmā 'ti paṭijānāti. Puna lesa-
kāsaṃ adatvā puṭṭho paṭikkhipati. Paccuppannapañhe
saddhim saṃsandanāya uttānattho yeva ¹⁰ tisso bodhiyo
ekato katvā buddho ¹¹ sabbaññutañānaṃ ¹² saṃdhāya ¹³ tihi
pi buddho 'ti pi vattabbabhāvato ¹⁴ paṭijānāti. Puna t i h i t i
puṭṭho sabbāsaṃ ekakkhaṇe abhāvā paṭikkhipati. Dutiyam

¹ B. °gabba°; C. °vya°. ² B. tāhi. ³ C. omits.

⁴ B. °tassā.

⁵ B. kimvasena.

⁶ B. samohā°; C. sammohāvē. ⁷ C. lokānaṃ.

⁸ C. āgama. ⁹ C. tato ti. ¹⁰ B. va. ¹¹ C. puṭṭho.

¹² C. °ṇāya.

¹³ C. °yata.

¹⁴ C. adds: tā.

puṭṭho atitānāgatapaccuppannessa sabbaññutañānassa va-
sena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā satatam
sa mitaṃ 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Na¹ vattabbaṃ
bodhiyā 'ti pucchā paravādissa. Bodhiyā abhāvakkhaṇe
buddhabhāvāpattito² paṭiññā sakavādissa.³ Nanu bo-
dhipaṭilābhā 'ti pañhe pana yasmim saṃtāne bodhi-
saṃkhātam maggañānaṃ uppannam. Tattha buddho
'ti sammuti sabhāvato paṭiññā tass' eva. Tassa adhippāyaṃ
ajānitvā hañcīti laddhiṭṭhapanā paravādissa. Idāni yadi
sallakkhaṇam pākataṃ katum bodhipaṭilābhā buddho 'ti
bodhiyā buddho 'ti pucchā sakavādissa. Tass' attho tan
te⁴ yasmā bodhipaṭilābhā buddho tasmā bodhiyā buddho
'ti. Itaro bodhipaṭilābhā nāma bodhiyā uppajjitvā nirud-
dhāya pi saṃtāne uppanne⁵ bhāvo yeva bodhi nāma
maggakkhaṇe ñānaṃ 'ti imaṃ vibhāgaṃ asallakkhento ca⁶
puna paṭijānāti. Tato sakavādinā bodhipaṭilābhā
bodhi⁷ti puṭṭho vacanokāsaṃ alabhanto paṭikkhipatīti.

BODHIYĀ BUDDHO 'TI KATHĀ

NITṬHITĀ. 6.

Iti imā tisso pi kathā Uttarāpathakānaṃ⁷ yeva. Idāni
lakkhaṇakathā nāma hoti. Tattha yehi samannāgatassa
mahāpurisassa dve gatiyo bhavantīti imaṃ⁸ suttaṃ ayoniso
gahetvā lakkhaṇasamannāgato⁹ bodhisatto¹⁰ va¹¹ hotīti
yesaṃ laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ¹² te
saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Ca k-
kavattisatto 'ti pañhesu yasmā cakkavattisatto bo-
dhisatto pi abodhisatto¹ pi¹ tasmā abodhisattaṃ saṃdhāya
paṭikkhipati bodhisattaṃ¹³ saṃdhāya paṭijānāti. Dvat-

¹ C. omits. ² B. abu°. ³ C. omits till tass' attho.

⁴ B. ki te.

⁵ B. °na.

⁶ B. va.

⁷ B. uttānā va padhamakānaṃ.

⁸ B. idaṃ.

⁹ C. °te.

¹⁰ C. tte.

¹¹ C. ca.

¹² B. °padhamakānaṃ.

¹³ B. omits.

tiṃs' imānīti suttam bodhisattam eva saṃdhāya vuttam.
So hi pacchime bhava buddho hoti. Itaresu cakkavattī.
Tasmā āgataṃ pi anāgatasadisam evā 'ti.

LAKKHAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni niyāmokkantikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
Ghaṭikārasutte Jotipālassa pabbajjaṃ saṃdhāya bodhi-
satto Kassapassa bhagavato pāvacane okkantaniyāmo
caritabrahmacariyo 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi An-
dhakānaṃ. Te saṃdhāya bodhisatto 'ti pucchā saka-
vādissa laddhiyaṃ thatvā¹ paṭiññā itarassa. Tato yasmā
niyāmo 'ti vā brahmacariyaṃ 'ti vā ariyamaggassa nāmaṃ
bodhisattānaṃ ca ṭhapetvā pāramipūraṇaṃ aññā niyāmok-
kanti nāma natthi. Yadi bhaveyya bodhisatto sotāpanno
sāvako bhaveyya. Na c' etam eva kevalaṃ hīnaṃ. Bud-
dhā² attano³ ñānabale thatvā ayaṃ buddho bhavissatīti
vyākaronti. Tasmā puna bodhisatto 'ti anuyogo
sakavādissa. Pacchimabhavaṃ saṃdhāya paṭikkhepo ita-
rassa. Dutiyapañhe Jotipālakālaṃ⁴ saṃdhāya paṭiññā
tass'⁵ eva. Sāvako hutvā 'ti ādisu pi es' eva nayo.
Anussaviko 'ti anussavapaṭividdhadhamme⁶ pac-
chimabhavaṃ⁷ saṃdhāya paṭikkhipitvā Jotipālakāle anus-
savaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Aññaṃ sattihaṃ⁸ 'ti
Ālāraṇ ca Rāmaputtaṇ ca saṃdhāya vuttam. Āyasmā
Ānando 'ti ādi okkantaniyāmā 'va sāvakā honti na itare
okkantaniyāmā evarūpā hontīti dassetuṃ vuttam sāvako
jātivīti vatto 'ti yāya jātiyā sāvako taṃ vīti vatto
aññasmiṃ⁸ bhava asāvako hotīti pucchati. Itaro sotāpan-
nādinam sāvakabhāvato paṭikkhipati. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti.

NIYĀMOKKANTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ B. datvā. ² B. buddho. ³ C. atthano.

⁴ C. okānaṃ. ⁵ B. taṃ yeva.

⁶ B. anussavena oḍhammo. ⁷ B. bhāvaṃ.

⁸ B. aññatarasmiṃ.

Idāni aparā pi samannāgatakathā hoti. Tattha yesaṃ catutthamaggatṭho puggalo pattadhammavasena¹ tihi phalehi² samannāgato 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhā catūhi phalehi samannāgatakathāya vuttanayen' eva veditabban 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nipariyāyen' eva sabbasamyojanappahānaṃ arahattan 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna sabbe saṃyojanā 'ti puṭṭho heṭṭhāvuttamaggatayena pahīne saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho tena maggena appahīnāya abhāvā paṭijānāti. Sakkāya-ditṭhi-ādisu viya paṭhamamaggena pahīnapahīnabhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Catutthamaggena anavasesappahānaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Es' eva nayo sabbatthā 'ti.

SAMYOJANAPPAHĀNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ.² 10.

CATUTTHO VAGGO.

¹ B. patti°.² C. omits the kathā 10.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha vipassanā maggo phalaṃ paccavekkhaṇaṃ ¹ 'ti catuṇṇaṃ ñānānaṃ vimutti-ñānaṃ 'ti nāma. Tesu pi vipassanāñānaṃ niccanimittādihi ² vā vimuttattā tadaṅgavimuttibhāvena vā vimuttattā vimuttiñānaṃ. Maggo samucchedavimutti. Phalaṃ paṭippa-ssaddhivimutti. Paccavekkhaṇāñānaṃ ³ pana vimuttiṃ jānātīti vimuttiñānaṃ. Evaṃ catubbidhe vimuttiñāne nippariyāyena phalañānaṃ eva vimuttaṃ. ⁴ Sesāni vimut-tānīti vā na ⁵ vattabbāni. Tasmā idaṃ nāma vimuttiñānaṃ vimuttan 'ti avatvā. Avisesen' eva vimuttiñānaṃ ⁶ vimuttan 'ti yesaṃ ⁷ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna yaṃ kiñcīti puṭṭho paccavekkhaṇādīni saṃdhāya paṭikkhipati. Paṭipanna ssa 'ti puṭṭho maggañānassa anāsavaṭaṃ saṃdhāya paṭijānāti. ⁸ Yasmā pana taṃ ⁹ sotāpannassa phale ṭhitassa ñānaṃ na ¹⁰ hoti tasmā vimut-taṃ ¹¹ nāma na ¹² hotīti codanattamaṃ. Puna sakavādi ¹³ sotāpannassa 'ti ādim āha. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

VIMUTTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni asekkhakathā nāma hoti. Tattha yasmā Ānandaṭṭherādayo sekkho ¹⁴ uḷāro bhagavā 'ti ādinā nayena asekkhe jānanti. Tasmā sekkhassa asekkhañā-

¹ B. °kkhan.

² B. niccādi.

³ B. °ñāñānaṃ.

⁴ B. adds: sesāni vimuttaṃ.

⁵ B. ti.

⁶ B. vimuttaṃ.

⁷ C. tesam.

⁸ B. adds: na.

⁹ B. etaṃ.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. oṭṭi.

¹² C. omits.

¹³ B. °dissā.

¹⁴ C. sekkhā; B. sekkha.

naṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakā-
naṃ.¹ Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa.
Jānāti passatīti idaṃ attanā adhigatassa jānana-
vasena vuttaṃ. Gotrabhūno² 'ti ādi hetṭhimāya he-
tṭhimāya bhūmiyā tṭhitassa uparupariñānassa abhāvadas-
sanatthaṃ vuttaṃ. Nanu ayaṃ ānando sekkho
uḷāro bhagavā³ 'ti² jānātīti paravādi asekkho bha-
gavā³ 'ti pavattattānaṃ³ asekkhaṃ ñānaṃ 'ti icchati. Na
pan' etaṃ asekkhaṃ. Tasmā evaṃ paṭiṭṭhāpitā pi laddhi
appaṭiṭṭhāpitā⁴ 'va hotīti.

ASEKKHAÑĀNAKATHĀ + NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni viparītakathā nāma hoti. Tattha yv⁵ āyaṃ paṭha-
vikasiṇe paṭhavisaññī samāpajjati. Tassa taṃ ñānaṃ
viparītañānaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te
saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Paṭha-
vin nissāya uppannamittam⁶ hi na paṭhavi yeva. Tatrā-
yaṃ⁶ paṭhavisaññī tasmā viparītaṃ taṃ⁷ ñānaṃ 'ti ādim
āha itaro.⁷ Ayaṃ⁸ h' etassa⁹ adhippāyo. Tato sakavādi
lakkhaṇapaṭhavi¹⁰ pi sambhārapaṭhavi¹¹ pi nimittapaṭhavi¹² pi
paṭhavidevatā¹⁰ pi sabbā paṭhavi yeva. Tāsu paṭhavīti
ñānaṃ viparītaṃ na hoti. Anicce niccaṇ¹³ 'ti ādi vipariyeso
pana viparītaṃ ñānaṃ nāma. Kin te idaṃ etesu aññataran
'ti codetum anicce niccaṇ¹³ 'ti ādim āha. Itaro vipal-
lāsakkaṇabhāvaṃ¹¹ saṃdhāya paṭikkhipati. Paṭhavini-
mittam⁶ saṃdhāya paṭijānāti. Kusalaṇ¹² 'ti sekkhaputhu-
janānaṃ ñānaṃ saṃdhāya vuttaṃ. Atthi araha¹³ to 'ti
pañhesu¹² pi vipallāsakkaṇabhāven¹³ eva paṭikkhipati.
Paṭhavīnimittam⁶ saṃdhāya paṭijānāti. Sabb¹⁴ 'eva pa-
ṭhavi¹⁰ hotīti sabbā taṃ paṭhavikasīṇalakkhaṇaṃ pa-

¹ B. °dhakānaṃ.

² C. omits.

³ C. °ntānaṃ; B. °ttātaṃ.

⁴ B. asekkhakathā.

⁵ C. sv.

⁶ C. tatra vāyaṃ.

⁷ B. omits.

⁸ C. yaṃ.

⁹ B. hi tassa.

¹⁰ C. devatā.

¹¹ C. °ṇabhāvaṃ.

¹² B. saññāsu.

¹³ C. °ṇabhāvena.

ṭhavi yeva hotīti pucchati. Sakavādi tathā abbhāvato paṭikkhipati. Nanu paṭhavi atthi atthi ca¹ koci paṭhaviṃ² paṭhavitto samāpajjati ti pucchā sakavādisa. Tass' attho nanu nimittapaṭhavi atthi atthi ca³ koci tam paṭhaviṃ² paṭhavitto ca samāpajjati na āpato vā tejato vā⁴ paṭhavi atthīti ādi yadi yam⁵ yathā atthi tam tathā samāpajjantassa ñānaṃ viparītaṃ hoti. Nibbānaṃ atthi tam pi samāpajjantassa sabbam vipariyesasamugghātana-maggañānaṃ⁶ pi te viparītaṃ hoti⁷ dassanattamaṃ vuttan 'ti.

VIPARĪTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha yo puggalo samataniyāmaṃ⁸ okkamissati tam bhabbo esa dhammaṃ abhisametun 'ti yasmā⁹ bhagavā jānāti tasmā aniyatassa puthujjanass' eva sato¹⁰ puggalassa niyāmagamanāya ñānaṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya aniyatassā 'ti pucchā sakavādisā 'ti.² Tattha niyāmagamanāya 'ti niyāmo vuccati maggo maggagamanāya maggokkamanāya 'ti attho. Yaṃ pan' assa ñānaṃ disvā bhagavā bhabbo ayan 'ti jānāti tam saṃdhāya paṭiññā paravādisa. Ath' assa sakavādi ayuttavāditam dipetum niyatassā 'ti viparītānuyogam āha. Tattha¹¹ paṭhamapañhe maggena niyatassa niyāmagamanāya¹² ñānaṃ nāma natthīti paṭikkhipati. Dutiyena natthibhāvena paṭijānāti. Tatiye aniyatassa¹³ natthīti pucchā tam¹⁴ laddhivirodhena paṭikkhipati. Puna paṭhamapañhe¹⁵ catuttamaṃ ñatvā¹⁶ aniyatassa niyāmagamanādivasena tayo pañhakathā. Tesu paṭhame yasmā ādimaggena niyatassa puna

¹ B. va. ² B. omits. ³ C. omits. ⁴ B. adds: 'ti.

⁵ B. yad idam. ⁶ B. °ghātakam. ⁷ B. hotū 'ti.

⁸ C. sammatta°; B. samattam. ⁹ C. tasmā.

¹⁰ B. tā. ¹¹ B. sabba. ¹² C. aniya°.

¹³ B. niya°. ¹⁴ B. puṭṭhattā. ¹⁵ B. adds: va.

¹⁶ B. katvā niya°.

tadatthāya ñānaṃ natthi tasmā paṭikkhipati dutiye-natthibhāven' eva paṭijānāti. Tatiye laddhivirodhen' ¹ eva paṭikkhipati. Puna paṭhamamaṃ pañhamaṃ aṭṭhamamaṃ katvā aniyatassa ² aniyāmagamaṇādivasena tayo pañhakathā. Tesamaṃ attho vuttanayen' eva veditabbo. Puna paṭhamapañhamaṃ eva dasamaṃ ³ katvā taṃmūlakā ⁴ atthi niyāmo 'ti ādayo pañhakathā. Tattha yasmā niyāmagamaṇāya ñānaṃ nāma maggañānaṃ eva hoti tasmā taṃ saṃdhāya atthi niyāmo 'ti vuttaṃ. Itaro pana niyāmo 'ti vutte paṭikkhipati ñānaṃ 'ti vutte paṭijānāti. Satipaṭṭhānādisu pi es' eva nayo. Paccanikamaṃ uttānattham eva. Gotrabhuno 'ti ādinā nayena yam ⁵ appattaṃ tassa taṃ natthiṭi dassanattham. Vuttaṃ bhagavatā ⁶ jānātiṭi attano ñānabalenā jānāti. Na ⁷ tassa niyāmagamaṇāñānaṃ sabhāvato. ⁸ Tasmā iminā kāraṇena paṭiṭṭhitā pi 'ssa laddhi appaṭiṭṭhitā yevā 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paṭisambhidākathā nāma hoti. Tattha yesamaṃ yamaṃ kiñci ariyānaṃ ñānaṃ sabbalokuttaram evā 'ti gahetvā sabbamaṃ ñānaṃ paṭisambhidā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sammutiñānapañhesu paṭhavikasinasammutiyamaṃ samāpattiñānaṃ saṃdhāya paṭikkhipati niruttiñānaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Ye keci sammutin 'ti pañhe puthujane saṃdhāya paṭikkhipati. Cetopariyāyapañhesu puthujanassa ñānaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Ariyassa ñānaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sabbāpaññattipañhesu pathavikasinasamāpattiapañhamaṃ ⁹ saṃdhāya paṭikkhipati lokuttaram saṃdhāya paṭijānāti. Paṭhavikasinasamāpattin 'ti ādi yā etesu ettakesu thānesu paññā kiṃ sabbā sā ¹⁰ paṭisambhidā

¹ B. 'bhāven' eva. ² B. omits. ³ B. dvā°.

⁴ C. na. ⁵ B. 'ssa. ⁶ B. 'vā. ⁷ C. omits.

⁸ C. sabbā°. ⁹ B. 'saññāma. ¹⁰ B. sappassa.

'ti pucchānattham vuttam. Tena hi sabbam nānan 'ti yasmā sabbā¹ lokuttarapaññā paṭisambhidā tasmā sabban 'ti vacanasāmaññato chalena² saddhim patitṭhāpetiti.

PAṬISAMBHIDĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sammutiñānakathā nāma hoti. Tattha sammuti-saccam paramatthasaccan 'ti dve saccāni. Ye pana etaṃ vibhāgaṃ akatvā saccan 'ti vacanasāmaññena sammutiñānam pi saccārammaṇam evā 'ti vadanti³ seyyathāpi Andhakā⁴ te⁵ ayuttavādino 'ti tesam vāDavisodhanattham ayaṃ kathā āradhdhā. Tattha na vattabban 'ti pucchā paravādissa. Paramatthasaccam saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Sammutisaccamhīti sammuti-anupavītthe saccamhi paccatte⁶ vā bhumma vacanam. Sammutisaccan 'ti attho sammutiñānam saccārammaṇāññevā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato na yadi taṃ avisesena saccārammaṇāññevā 'ti tena nānena dukkha paṭiññādinī⁷ kareyyā 'ti codetum tena nānenā 'ti ādim āha.

SAMMUTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni cittārammaṇakathā nāma hoti. Tattha ceto-pariyāye nānan 'ti vacanamattam eva gahetvā taṃ nānam cittārammaṇam evā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha 'ssa yo sarāgādivasena cittam jānāti tassa rāgādayo pi ārammaṇā honti. Tasmā na vattabban cittārammaññevā 'ti codanattham nanu atthi ko cīti ādi āradhdham. Phassārammaṇe⁸ 'ti phassasamkhāte ārammaṇe⁹ vedanārammaṇe¹⁰ 'ti ādisu pi es' eva nayo. Puna phassārammaṇe¹¹ nānam na vattabban

¹ C. sabba.

² B. phalena.

³ B. laddhi.

⁴ B. okānam.

⁵ C. omits.

⁶ C. otthe.

⁷ C. o'pari'o.

⁸ B.—C. o'po.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. o'nā-ārammaṇe.

¹¹ B.—C. o'ñā.

'ti puṭṭho phassassa¹ phusanalakkhaṇaṃ manasikaronto² phasse³ vārammaṇaṃ hotīti paṭijānāti. Kiṃ pan' etaṃ phassapariyāye nānaṃ 'ti puṭṭho pana tādisassa suttapadassa abhāvā paṭikkhipati. Vedanādisu pi es' eva nayo. Idāni yaṃ nissāya yassa⁴ laddhi⁵ tad⁴ eva⁴ dassetvā laddhiṃ patitṭhāpetuṃ nanu cetopariyāye nānaṃ 'ti ādim⁶ āha. Sā pan' esā vacanamattābhini-
vesena patitṭhāpitā pi appatitṭhāpitā va hotīti.

CITTĀRAMMAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni anāgatakathā⁷ nāma hoti. Tattha anāgataṃ nāma anantaraṃ pi atthi na anantaraṃ pi. Etesu⁸ anantare ekanten' eva nānaṃ natthi. Yathā ca anantare tathā ekavīthi-ekajavanapariyāpanne⁹ pi. Tattha ye sabbasmim pi anāgate nānaṃ icchanti seyyathāpi Andhakā¹⁰ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yaṃ te anāgate nānaṃ kiṃ tena anantaraṃ anāgataṃ mūlādivasena jānātīti codetuṃ anāgataṃ mūlato 'ti ādim āha. Tattha mūlato 'ti ādini sabbāni kāraṇavevacanān'¹¹ eva kāraṇaṃ hi yaṃ¹² attano phalaṃ¹³ karoti. Taṃ tattha mūlayati patitṭhātīti mūlaṃ. Tato 'va taṃ hinoti pavattayatīti¹⁴ hetu. Tad eva naṃ deti¹⁵ banda naṃ gaṇhathā 'ti niyyāteti¹⁶ viyā¹⁷ 'ti nidānaṃ. Tato taṃ saṃbhavati saṃbhavo. Pabhavatīti pabhavo. Tattha va taṃ¹⁸ samutṭhāti taṃ vā naṃ samutṭhāpetīti samutṭhānaṃ. Tad eva taṃ¹⁹ āharatīti āhāro. Taṃ ca tassa apaṭiccajita-batṭhena²⁰ ārammaṇaṃ. Tad eva c' etaṃ paṭicca etīti paccayo. Tato taṃ samudetīti samudayo 'ti vuccati.⁶

¹ B. phassa.² C. °roto.³ B. phasso.⁴ B. omits.⁵ B. laddhivāre.⁶ C. omits.⁷ B. anāgatañāna°.⁸ B. tesu.⁹ C. °kapavana°.¹⁰ B. °kānaṃ.¹¹ B. kāraṇavaca°.¹² B. yaṃ hi.¹³ C. palaṃ.¹⁴ C. °ttatīti.¹⁵ B. nideti.¹⁶ B. niyyāde°.¹⁷ C. viyāyati.¹⁸ C. matam.¹⁹ B. naṃ.²⁰ C. aparicchitabba°.

Yasmā pana anantaraṃ cittaṃ eteḥ' ākārehi na sakkā jānituṃ tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Anāgataṃ hetu¹ paccayatantiyā anantarā-anāgate² citte hetupaccayaṭṭam jānāti. Ye tattha dhammā³ hetupaccayena paccayā honti. Te jānātīti attho. Sesapadesu pi es' eva nayo. Gotrabhuno 'ti ādi. Yasmim anāgate ñānaṃ na uppajjati taṃ sarūpato dassetuṃ vuttaṃ. Pāṭaliputtassā 'ti suttaṃ yasmā⁴ anāgate ñānaṃ uppajjati taṃ dassetuṃ āhaṭaṃ. Yasmā pan' etaṃ na⁵ sabbasmissim anāgate ñānassa sādhanam tasmā anāhaṭaṃ evā 'ti.

ANĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni paccuppannakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbasamkhāresu aniccato ditṭhesu taṃ pi ñānaṃ⁶ aniccato ditṭhaṃ hotīti vacanaṃ nissāya avisesena sabbasmissim paccuppanne⁷ ñānaṃ atthīti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ. Te samdhāya paccuppanne⁸ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi avisesena paccuppanne ñānaṃ atthi⁹ khaṇapaccuppanne pi tena bhavitabbaṃ. Evaṃ sante dvinnam ñānānaṃ ekato abhāvā¹⁰ ten' eva ekañānena taṃ jānitabbaṃ. Hotīti codetuṃ¹¹ tenā 'ti anuyogo sakavādisa. Tattha paṭhamapañhe ten' eva taṃ jānituṃ na sakkā 'ti paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe pana samtatiṃ samdhāya paṭiññā tass' eva. Paṭipāṭito bhaṅgaṃ passanto 'ti hi⁵ bhaṅganupassanā ñānen' eva bhaṅganupassanāñānaṃ¹² passatīti tassa adhippāyo. Tena ñānena taṃ ñānaṃ jānātīti ādisu pi es' eva nayo. Tena phassena taṃ phassan 'ti ādini assa lesokāsanivāraṇatthaṃ vuttāni. Yaṃ pan' etena¹³ laddhim paṭiṭṭhāpanatthaṃ

¹ B. hetuṃ.

² B. orānāgate.

³ B. tasmā.

⁴ C. yasmim.

⁵ B. omits.

⁶ B. viññānaṃ.

⁷ C. onnena.

⁸ B. samuppanne.

⁹ B. atthiti.

¹⁰ B. oyo.

¹¹ B. codanatthaṃ.

¹² C. ossane.

¹³ B. tena.

nanu sabbasaṃkhaṛehīti ādi vuttam. Tattha na sato¹ tañ ñānaṃ diṭṭhaṃ hoti na ārammaṇato 'ti adhippāyena paṭiññā sakavādissa. Tasmā evaṃ paṭiṭṭhitā pi tassa laddhi appaṭiṭṭhitā va hotīti.

PACCUPPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni phalañānakathā nāma hotīti. Tattha buddhā pi sattānaṃ ariyaphalappattiya² dhammaṃ desenti sāvakā pīti iminā sāmāññena buddhānaṃ viya sāvakānaṃ pi tena³ sattena pattaphale⁴ ñānaṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya sāvakassa⁵ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi sāvakassa phale ñānaṃ atthi yathā buddhasamā⁵ te pi sotāpattiphale attano ñānabalena ayaṃ bijī ayaṃ kolaṃkolo ayaṃ sattakkhattuparamo 'ti phalassa kataṃ paññapenti. Kin⁶ te evaṃ sāvako pīti codetum sāvako phalassa kataṃ paññapetīti āha. Itaro paṭikkhipatī. Atthi sāvakassa phale paropariyattīti ādi phale ñānassa atthitāya paccayapucchanaṭṭhaṃ vuttam. Ayaṃ h' ettha adhippāyo buddhānaṃ idaṃ oraṃ⁷ idaṃ paraṃ⁸ evaṃ phalaṇaṃ uccāvacabhāvajānanasaṃkhātā phalaparopariyatti nāma atthi.⁹ Tathā indriyapuggalā paropariyattiyokāsaṃ-atthitāya tassa tassa¹⁰ puggalassa tesāṃ tesāṃ indriyānaṃ vasena taṃ taṃ phalaṃ jānanti. Kin te sāvakassāpi etā paropariyattīyo atthīti. Atthi sāvakassa khandhapaññattīti ādīni pi yadi te sāvakassa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi imāhi pi 'ssa paññattīhi bhavitabbaṃ.¹¹ Kim assa tā atthi¹² sakkoti so etā paññattīyo attano balena jānitum 'va¹³ paññapetum vā⁶ 'ti⁶ codanaṭṭhaṃ¹⁴ vuttāni.

¹ C. yato. ² B. ādissaphaluppa°. ³ C. adds: tena.

⁴ B. vattabbe phalena. ⁵ B. buddhā samā ne.

⁶ C. omits. ⁷ B. phalaṃ. ⁸ B. padaṃ opadanti.

⁹ B. adds: tathā indriyapuggalaparo pariyatti nāma atthi.

¹⁰ B. kāya. ¹¹ B. adds: ti. ¹² B. adds: na.

¹³ B. va.

¹⁴ C. paṭi°.

Sāvako jino¹ 'ti² ādi. Yadi sāvakassa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi. Evaṃ sante³ yeva jino 'ti codanatthaṃ vuttaṃ. Sāvako anuppannassā 'ti pañhe pi ayam eva nayo. Aññānīti pañhe avijjāsamkhātassa aññānassa vibhattapaṭikkhitto⁴ na pan' assa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi tasmā appaṭiṭṭhito ca⁵ paravādo⁶ 'ti.

PHALAÑĀNAKATHĀ NĪṬṬHITĀ. 10.

PAÑCAMO VAGGO.

MAHĀPAṆṆĀSAKO SAMATTO.

¹ C. pi no.

² B. titi.

³ B. °ntesv eva.

⁴ B. vihatattā pa°.

⁵ B. va.

⁶ B. °vādivādo.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha niyāmo hoti¹ bhabbo² niyāmaṃ okkamituṃ kusalesu dhammesu samattan³ 'ti vacanato ariyamaggo vuccati. Yasmā pana tasmim uppajjitvā niruddhe pi puggalo aniyato nāma na hoti. Tasmā so niyāmo⁴ niccatthēna asaṃkhato 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tato yadi so asaṃkhato evarūpena tena bhavitabban 'ti dīpento nibbānaṃ 'ti ādim āha. Saṃsandanapucchā uttānatthā yeva. Atthi koci ti niyāmassa asaṃkhatabhāvaṃ dīpanatthaṃ vuttam. Maggo asaṃkhato 'ti pañhe tassa uppādani-rodhabhāvato paṭikkhipati. Niyāmo saṃkhato 'ti pañhe niruddhe pi magge niyāmassa atthitaṃ⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Sotāpattiniyāmo 'ti ādi pañhesu pi anulomato ca paṭilomato ca iminā 'va nayena attho veditabbo. Pañca asaṃkhatāni ti puṭṭho pañcannaṃ asaṃkhatānaṃ āgatattānaṃ⁶ apassanto paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho catunnaṃ samattaniyāmānaṃ niyāmavacanato nibbānassa⁷ ca asaṃkhatabhāvato paṭijānāti. Micchattaniyāmapañho niyāmavacanamattena asaṃkhatatāya ayuttabhavadīpanatthaṃ vutto 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni paṭiccasamuppādakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nidānavagge uppādā vā tathāgatānaṃ anuppādā vā tathāgatānaṃ ṭhitā va sā dhātudhammatṭhitatā 'ti vacanato

¹ B. omits.

² B. gabbo.

³ C. samma°.

⁴ B. adds: 'ti.

⁵ B. atthīti.

⁶ C. anāga°.

⁷ C. omits till the end of the page.

paṭṭiccasamuppādo asaṃkhato 'ti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ ca Mahimsāsakānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Avijjā asaṃkhata 'ti ādayo pañhā avijjādinam yeva paṭṭiccasamuppādashāradassanattam vuttā.¹ Yena pan' atthena tattha ekekaṃ aṅgaṃ paṭṭiccasamuppādo 'ti vuccati so paṭṭiccasamuppādashāradassanattam vutto yeva. Avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā tattha dhammatthitā² 'ti ādinayena suttana laddhi paṭiṭṭhāpitā. Tass' eva³ atthadassanena laddhibhinnanattam vuttam. Ayaṃ h' ettha attho. Yā ayaṃ hetthā thitā va sā dhātudhammatthitā 'va dhammaniyāmatā 'ti vuttā na sā aññatra avijjādihi visum ekā atthi. Avijjādinam pana paccayānam yev' etaṃ nāma⁴ uppanne pi⁵ hi tathāgate anuppanne pi hi tathāgate avijjāto saṃkhārā saṃbhavanti saṃkhārādihi ca viññānādini tasmā avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā etasmim pade⁶ saṃkhārādharmānam kāraṇatthena thitā⁷ 'ti³ dhammatthitā.³ Tesam yeva ca³ dhammānam kāraṇatthen' va niyāmatā 'ti dhammaniyāmatā 'ti avijjā vuccati. Sā ca asaṃkhata 'ti.⁸ Nibbānaṃ ca asaṃkhataṇi⁹ 'ti pucchati. Paravādi laddhivasena paṭijānitvā puna dve asaṃkhataṇi⁹ 'ti puttho suttabhāvena⁹ paṭikkhipitvā va laddhivasen' eva paṭijānāti sesapadesu pi es' eva nayo. Hetthā vuttasadisam pana tattha vuttanayam¹⁰ evā 'ti.

PAṬṬICCASAMUPPĀDAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni saccakathā nāma hoti. Tattha yesam cattārīmāni bhikkhave tathāni avitathānīti suttam nissāya cattārīsaccāni asaṃkhataṇi⁹ 'ti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ C. vuttam.

² C. oṭṭā.

³ C. omits.

⁴ B. nāmam.

⁵ B. siti.

⁶ B. pāde.

⁷ C. thitā.

⁸ B. na.

⁹ C. suttabhāvena.

¹⁰ B. oṃen' eva veditabban 'ti.

paṭiññā itarassa. Ayaṃ hi 'ssa adhippāyo. Dukkhasa-
mudayamaggesu vatthusaccaṃ saṃkhatam lakkhaṇasac-
cam asaṃkhatam. Nirodhe vatthusaccaṃ nāma natthi
asaṃkhatam eva tan¹ 'ti. Tasmā āmantā 'ti āha.
Taṃ pan' assa laddhimattam eva yo² hi dukkhaṃ vatvā³
saccaṃ icchati⁴ tathā samudayaṃ maggañ ca. Yāni pana
nesaṃ bādhana-pabbhavanīyānikalakkhaṇāni tāni lakkha-
ṇasaccaṃ nāma 'ti. Na ca⁵ bādhana-lakkhaṇādīhi aññāni
dukkhādīni nāma atthīti. Tā paṇānīti ādisu adhippāyo
vuttanāyen' eva veditabbo. Dukkhaṇ⁶ 'ti pañhe lad-
dhivasena lakkhaṇam saṃdhāya paṭijānāti. Dukkhaṇ
'ti pañhe vatthum saṃdhāya paṭikkhipati. Tato⁷ paraṃ
suddhikapañhā saṃsandana-pañhā ca sabbe paḷi-anūsāren'
eva veditabbā. Avasāne laddhipaṭiṭṭhāpanattham āhaṭa-
suttaṃ atthassa micchāgaḥitattā anāhaṭasadisam evā 'ti.

SACCAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni āruppakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ cattāro
āruppā anekajā⁸ 'ti vacanaṃ nissāya sabbe pi te dhammā
asaṃkhatā 'ti laddhi te saṃdhāya ākāsaṇaṇcāyatanā
nān 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha
uttānattham evā 'ti. Sādhakasuttaṃ pi⁹ ajānitvā āhaṭattā
anāhaṭasadisam evā 'ti.

ĀRUPPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni nirodhasamāpattikathā nāma hoti. Tattha niro-
dhasamāpattiti catunnaṃ khandhānaṃ appavatti yasmā
pana sā kariyamānā kariyati¹⁰ samāpajjiyamānā samāpaj-

¹ B. etan. ² B. so. ³ C. vatthu. ⁴ C. itthi.

⁵ B. na ca tadbala^o; C. tañ ce bodha^o.

⁶ B. dukkhasaccan. ⁷ B. ito. ⁸ B. ānañcā 'ti.

⁹ B. adds : attham.

¹⁰ B. oyyati.

jīyati¹ tasmā nippannā² 'ti vuccati. Saṃkhatāsamkhatalakkhaṇānaṃ³ pana abhāvena na⁴ vattabbā. Saṃkhatā 'ti vā asaṃkhatā 'ti vā tattha yesaṃ yasmā saṃkhatā na hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya nirodhasamāpattīti⁵ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Uppādentīti⁵ ādi samāpajjanapaṭilābhavasen' eva vuttaṃ. Yathā pana rūpādayo saṃkhatadhamme uppādenti na tathāgatam keci uppādenti nāma nirodhavodānaṃ⁶ vuṭṭhānaṃ 'ti phalasamāpatti veditabbā. Asaṃkhatam⁷ pana⁸ natthi yeva tasmā paṭikkhipati. Tenā hīti yasmā saṃkhatā na⁹ hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Idaṃ pana asaṃkhatābhāve kāraṇaṃ na hotīti vuttaṃ pi avuttasadisam¹⁰ evā 'ti.

NIRODHASAMĀPATTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni ākāsakathā nāma hoti. Tattha tividho ākāso paricchedākāso kasiṇugghāṭimākāso ajatākāso tucchākāso 'ti pi tass' eva nāmaṃ. Tesu paricchedākāso saṃkhato itarā dve paññattimattā. Yesaṃ pana duvidho pi yasmā saṃkhato na hoti tasmā asaṃkhato 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ Mahimsāsakānaṃ ca te saṃdhāya ākāso 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀKĀSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni ākāso sanidassano 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tālacchiddādisu ñānappavattiṃ nissāya sabbo pi

¹ B. °jissati.² B. nibbannā.³ B. °ni.⁴ B. omits.⁵ C. °dinti.⁶ C. °dhāvodhānaṃ.⁷ B. °tā.⁸ B. adds : tam.⁹ B. °tānaṃ.¹⁰ C. vutta°.

ajātakāso sanidassano 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya ākāso sanidassano 'ti pucchā sakavādisa. Paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi sanidassano evaṃ vidho bhaveyyā 'ti codanattamaṃ rūpaṃ 'ti ādi vuttaṃ. Cakkhūṇa paṭicecā 'ti pañhesu evarūpassa suttassa abhāvena paṭikkhipitvā thūnantarikādīnaṃ¹ upaladdhiṃ saṃdhāya paṭijānāti dvīnaṃ rukkhānaṃ antaraṃ² 'ti ettha rukkhārūpaṃ cakkhūṇā disvā antare rūpābhāvato³ ākāsaṃ 'ti manodvāraviññānaṃ uppajjati na cakkhuvīññānaṃ. Sesaṃ pi es' eva nayo. Tasmā asādhakam etaṃ 'ti.

ĀKĀSO SANIDASSANO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni paṭhavīdhātu sanidassano 'ti ādikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pāsāpa-udaka-thala⁴-rukkhacalanānaṃ c' eva pañcīndriyapatitṭhokāsānaṃ ca vaṇṇāyatanaṃ kāyaviññātikāle hatthapādādirūpaṃ ca disvā paṭhavīdhātu-ādayo sanidassanā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu ādipucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesaṃ sabbattha pāli-anusārena c' eva heṭṭhāvuttanāyena eva veditabbaṃ 'ti. Paṭhavīdhātu sanidassanā 'ti ādi katvā kāyakammaṃ sanidassanaṃ 'ti.

PARIYOSĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

CHAṬṬHO VAGGO.

¹ B. dhūnanantikādīnaṃ.

² B. aṇṇaṇaṃ 'ti.

³ C. rūpābhāvato.

⁴ C. jāla.

Idāni saṃgahakathā nāma hoti. Tattha yasmā dāmādihi balivaddādayo¹ viya keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā nāma natthi. Tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā. Evaṃ sante ekavidhena rūpasamgaho 'ti ādi niratthakan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ² c' eva Siddhatthikānañ³ ca. Te saṃdhāya aññen' aṭṭhena saṃgahabhāvaṃ dassetuṃ pucchā sakavādisa. Attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Idāni yen' aṭṭhena saṃgaho labbhati taṃ dassetuṃ na n u a t t h i k e c i d h a m m ā 'ti ādi āradḍhaṃ. Taṃ sabbaṃ heṭṭhāvuttanayattā uttānattham eva. Yā⁴ pañ' eṣā paravādinā attano laddhipatitṭhāpanattham ya t h ā d ā m e n a v ā ⁵ 'ti ādikā upamā āhaṭā. Sakavādinā taṃ⁶ anabhinanditvā appaṭikkositvā. H a ñ c i d ā m e n a v ā 'ti tassa laddhi bhinnā 'ti veditabbā. Ayam h' ettha attho. Yadi te dāmādihi ca balivaddādayo⁷ saṃgahitā⁸ nāma natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā 'ti.

SAMGAHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni saṃpayuttakathā nāma hoti. Tattha yasmā tilamhi⁹ telaṃ viya na vedanādayo saññādisu anupatitṭhā¹⁰ tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃpayuttā. Evaṃ sante nānasampayuttan 'ti ādi niratthakaṃ hotiti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ ca Siddhatthikā-

¹ B. °bandhādayo

² B. Rājākiriyaṇaṃ ca.

³ C. omits.

⁴ C. sā.

⁵ B. cā.

⁶ B. ti.

⁷ B. °bandhādayo.

⁸ B. °tvā.

⁹ C. ti laddhimhi.

¹⁰ C. anupaci°.

nañ c' eva. Te saṃdhāya aññe va¹ sabbe va² saṃpayutta-
taṃ³ dassetuṃ pucchā sakavādisa attano laddhivasena
paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā uttā-
nattham eva. Yo pañ' eso⁴ paravādinā yathā tila m h i
t e l a n 'ti ādikā-upamāpaññe āhaṭo so yasmā vedanā-
saññānaṃ⁵ viya tilatelānaṃ⁶ lakkhaṇato nānatthavavat-
thānaṃ⁷ natthi. Sabbesu pi hi tela-aṭṭhitacesu tilo 'ti
vohāramattaṃ. Ten' eva tilaṃ nibbattetvā⁸ gahite purima-
saṃphāne⁹ na tilo nāma paññāyati tasmā anāhaṭasadisam¹⁰
eva hotīti.

SAMPAYUTTAKATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 2.

Idāni cetasikakathā nāma hoti. Tattha yasmā phassi-
kādayo nāma natthi. Tasmā cetasikenāpi na¹¹ bhavitabbaṃ.
Iti natthi cetasiko dhammo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Rājagīrika-Siddhatthikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavā-
disa paṭiññā itarassa. Sa ha j ā t o 'ti saṃpayutta-
sahajātaṃ saṃdhāya vuttam. Phassikā¹² 'ti tādisaṃ
vohāraṃ apassantassa pucchā paravādisa.¹³ Kiṃ vohārena
yathā¹⁴ cittanissitako¹⁵ 'ti cetasiko 'ti.¹⁶ Evaṃ so pi phas-
sanissitakattā¹⁷ phassanissitako¹⁸ 'ti vutte¹⁹ doso natthīti
paṭiññā sakavādisa. Sesam uttānattham evā 'ti.

CETASIKAKATHĀ NĪṬṬHITĀ. 3.

Idāni dānakathā nāma hoti. Tattha dānan nāma
tividhaṃ cāgacetanā pi virati pi deyyadhammo pi saddhā

¹ C. bbenā ; B. aññen' eva tthe. ² B. ³ B. ottataṃ.
⁴ C. so. ⁵ C. °paññ°. ⁶ B. °lādināṃ.
⁷ B. nānatta°. ⁸ C. nibbēhetvā.
⁹ B. purimabhavaṃ saṃ°. ¹⁰ B. °so. ¹¹ C. omits.
¹² B. phassasikā. ¹³ B. saka°. ¹⁴ B. kathā.
¹⁵ B. °nisidato. ¹⁶ B. omits. ¹⁷ B. nisīdakattā.
¹⁸ B. phassasiko. ¹⁹ C. vutto.

hiriyaṃ kusalañ ca dānaṃ 'ti. Āgataṭṭhāne cāgacetanā dānaṃ. Abhayaṃ detiti āgataṭṭhāne virati. Dānaṃ deti annaṃ pānaṃ 'ti āgataṭṭhāne deyyadhammo. Tattha cāgacetanā detivā deyyadhammaṃ dentivā etāya deyyadhammaṃ 'ti dānaṃ virati. Avakhaṇḍanaṭṭhena¹ lavanaṭṭhena vā dānaṃ. Sā hi uppajjamānā bhayaabheravādisaṃkhātaṃ dus-selyacetanaṃ² khaṇḍeti lunāti cā 'ti dānaṃ. Deyyadhammo deyyatiti³ dānaṃ. Evam etan tiividhaṃ pi atthato cetasiko c' eva dhammo deyyadhammo cā 'ti duvidhaṃ hoti. Tattha yesaṃ cetasiko va dhammo dānaṃ na deyyadhammo 'ti laddhi. Seyyathāpi Rājagirika + Siddhatthikānaṃ te saṃdhāya cetasiko 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ deyyadhammavasena codetum labbhā ti pucchā sakavādissa. Annādiṇi⁵ viya so na sakkā dātun 'ti paṭikkhepo itarassa. Puna daḥhaṃ katvā puṭṭho abhayaṃ detiti suttavasena paṭiññā tass' eva. Tassa⁶ paṭiññādisu pana tassa⁷ detiti ādi vohāraṃ apassanto paṭikkhipat' eva. Anitṭhaphalaṃ 'ti ādi⁸ acetasikassa⁹ dhammassa dānabhāvadipanaṭṭhaṃ vuttaṃ. Na hi acetasiko annādi-dhammo āyatim vipākaṃ deti itṭhaphalabhāvanīyācānataṃ¹⁰ pan' etaṃ vuttan 'ti veditabbaṃ. Ayaṃ pi h' ettha adhippāyo yadi acetasiko annādidhammo dānaṃ bhaveyya hitacittena anitṭhaṃ akantaṃ bhesajjaṃ dentassa nimbabijā-dihi viya nimbādayo anitṭhaṃ eva phalaṃ nibbatteyya yasmā¹¹ pan' etthahitaharaṇacāgacetanā¹² dānaṃ tasmā anitṭhe pi deyyadhamme dānaṃ itṭhaphalaṃ eva hotiti. Evaṃ paravādinācetasikadhammassa dānabhāvepaṭiṭṭhāpīte sakavādi itarena pariyāyena deyyadhammassa dānabhāvaṃ sādhetum dānaṃ itṭhaphalaṃ vuttaṃ bhagavatā 'ti ādim āha. Paravādi pana cīvarādiṇaṃ¹³ itṭhavipākaṭaṃ apassanto¹⁴ paṭikkhipati. Suttasādhanaṃ paravādivāde¹⁵ pi yujjati. Sakavādivāde¹⁵ pi na puna ekena 'tṭhena¹³

¹ C. akaṇḍa°. ² C. °nānaṃ°. ³ B. deyya°.

⁴ C. °ya. ⁵ C. adinnā°.

⁶ C. ssa; B. phassa pañhādisu. ⁷ B. phassaṃ.

⁸ B. ādinaṃ. ⁹ C. ceta°. ¹⁰ B. °niyāddhanatṭhaṃ.

¹¹ C. yasmim. ¹² C. °pharaṇa°. ¹³ C. omits.

¹⁴ B. °ko.

¹⁵ B. °vāre.

deyyadhammo itthaphalo hoti¹ itthaphalabhāvamattam² eva paṭikkhittam. Tasmā tena hi na vattabban 'ti ettha itthaphalabhāven' eva na vattabbatā yujjati. Dātabbatthena pana deyyadhammo dānam eva. Dvinnam hi dānānam sāgarabhāvamocanattam³ eva ayaṃ kathā 'ti.

DĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paribhogamayapuññakathā nāma hoti. Tattha yesam⁴ divā ca ratto ca sadā puññam pavaddhatiti ca⁵ yaṃ⁶ bhikkhave bhikkhu cīvaram paribhuñjamāno 'ti ca evam ādini suttāni ayoniso gahetvā yesam⁷ paribhogamayaṃ nāma puññam atthīti laddhi seyyathāpi Rājagirika⁸-Siddhatthika-Saṃmitiyānam te saṃdhāya paribhogamayaṃ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ puññam nāma phassādayo kusalā dhammā na tato aññam tasmā phassādihi te vaddhitabban 'ti codetum paribhogamayo phasso⁹ 'ti ādi āradham tam sabbam itarena tesam avaddhanato¹⁰ paṭikkhittam. Latā viyā 'ti ādini kiriyāya¹¹ vā bhāvatāya¹² vā vinā pi yathā latādini sayam eva vaddhanti. Kinte evaṃ vaddhantiti codanattam vuttāni. Tathā pan' assa avaddhanato na h' evā 'ti paṭikkhittam. Na samannāharatiti pañhe paṭiggāhakānam paribhogena¹³ purimacetanā pavaddhati. Evaṃ tam hoti puññan 'ti laddhivasena paṭijānāti. Tato anāvajjantassā¹⁴ 'ti ādihi puṭṭho dāyakassa cāgacetanam tam¹⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Tattha anāvajjantassā¹⁶ 'ti dānacetanāya pure cārikena āvajjanena¹⁷ bhavaṅgam anāvattantassa¹⁸ aparivattentassa¹⁹

¹ B. ti.² B. °phalābhā°.³ B. saṅgāra°.⁴ B. yesam.⁵ C. omits.⁶ B. yassa.⁷ C. sesam.⁸ C. °ya.⁹ B. °ssā 'ti.¹⁰ C. avaddhamnato ; B. avaddhinato.¹¹ B. °yassa.¹² B. °nāya.¹³ B. panabhogena.¹⁴ B. °vaṭṭa°.¹⁵ B. omits.¹⁶ B. °vaṭṭa°.¹⁷ B. °ne nam.¹⁸ C. °ttassa.¹⁹ B. °ttantassa.

anābhogassā 'ti nirābhogassa asamannāharantassā 'ti. Āvajjanam hi bhavaṅgaṃ pi vicchinditvā attano gatamaggen' ¹ eva uppajjamānaṃ dānacetaṇaṃ samannāharati nāma. Evaṃ kiccena iminā cittaṇa ² asamannāharantassa puññaṃ hotiti pucchati. A manasikarontassā 'ti manam akarontassa. Āvajjanena ³ hi tad anantaram uppajjamānaṃ manam karoti nāma evam karontassā 'ti attho. Upayogavacanasmim hi ⁴ etaṃ ⁵ bhummaṃ. Acetayantassā 'ti cetanaṃ anuppāden-tassa appatthayantassā 'ti patthanāsamkhātaṃ kusala-cchandaṃ akarontassa apaṇidāhantassā 'ti dāna-cetanāvasena cittaṃ atthapentassā 'ti attho. Nanu ca āvaṭṭantassā 'ti vāre ⁶ abhogassā ⁷ 'ti abhogavato. ⁸ Atha vā abhogo ⁹ assa abhogassa ⁹ vā anantaram taṃ puññaṃ hotiti pi attho. Dvinnaṃ phassānaṃ 'ti ādisu ekakkhaṇe dāyakassa dvinnaṃ phassādīnaṃ abhāvā paṭikkhipati. Dāyakassa ca paribhuñjantassa vā 'ti ubhinnaṃ phassādayo saṃdhāya paṭijānāti. Api ¹⁰ c' assa pañcannaṃ viññānaṃ samodhānaṃ hotiti laddhi tassāpi vasena paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi pariyāyassa dvāraṃ pidahitvā ujuvipaccanikavasena codetum kusalādi-paṇhaṃ ¹¹ pucchi. ¹² Tatrāpi kusalākusalānaṃ ¹³ ekassa ekakkhaṇe ¹⁴ sampayogabhāvaṃ ¹⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Paribhogamayaṃ pana cittavippayuttaṃ uppajjatīti laddhiyā paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi suttena niggahāti suttasādhane ārāmaropakādīnaṃ ¹⁶ anussaraṇapaṭisaṃkharaṇādivasena antara ¹⁷ uppajjamānaṃ puññaṃ saṃdhāya sadā ⁶ puññaṃ pavaḍḍhatīti vuttaṃ. Appamaṇo tassa puññābhisando 'ti idaṃ pi appamānavihārino dinna-paccayattā ca evarūpo me cīvaraṃ paribhuñjatīti anumodanavasena vuttaṃ. Taṃ so paribhogamayaṃ 'ti sallak-

¹ B. gamanamagge. ² C. kiccena. ³ B. āvajjamānena.

⁴ C. omits. ⁵ B. evaṃ. ⁶ B. omits. ⁷ B. ābho°.

⁸ B. ābhogavacanato. ⁹ B. ābho°. ¹⁰ B. adhi.

¹¹ B. kussalassā 'ti. ¹² B. pucchati. ¹³ B. kusalānaṃ.

¹⁴ B. °ṇaṃ. ¹⁵ B. gābhāvaṃ. ¹⁶ B. °nādīnaṃ.

¹⁷ B. antaranāra.

khetitī. Yasmā pana paṭiggāhakena paṭiggāhetvā apari-
bhutte pi deyyadhamme puññaṃ hoti yeva. Tasmā saka-
vādivādo 'va balavā.¹ Tattha paṭiggāhake paṭig-
gahīte 'ti parassa² paṭiggāhakena paṭiggahite 'ti attho
datṭhabbo. Sesam uttānattham eva 'ti.

PARIBHOGAMAYAPUÑÑAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni itodinnakathā nāma hoti. Tattha yesam itodinnena
yāpenti petā kālamkatā tahiṇ 'ti vacanam nissāya yaṃ³ ito
cīvarādi dinnam ten' eva yāpentitī laddhi seyyathāpi
Rājagiriya-Siddhatthikānam. Te samdhāya ito dinnenā
'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Puna cīvarādiva-
sena anuyutto paṭikkhipati. Aññā⁴ añaṃssa kārako 'ti
aññassa vipākadāyakanam kammānam añño kārako na
attanā va attano kammam karotitī vuttam hotitī evam
puṭṭho pana itaro suttavirodhabhayena paṭikkhipati.
Dānam⁵ dentan 'ti dānam dadamānam disvā 'ti attho.
Tattha yasmā attānam⁶ anumodittha⁷ va⁸ te⁹ tattha
bhogā uppajjanti. Tasmā ssa iminā kārāṇena laddhi⁹
patitṭhāpentassāpi appatitṭhāpitā¹⁰ va hoti. Na hi te
itodinnen' eva vatthunā yāpentitī. Sesusu pi suttasā-
dhanesu es' eva nayo.

ITODINNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni paṭhavi kammavipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha
issariyasamvattaniyam kammam adhipaccasamvattaniyam
kamman 'ti. Tattha issarānam issariyam nāma adhipati-
nam adhipaccam nāma paṭhavi issariyādhipaccassa samvat-
tanikañ ca kammam atthitī vuttam. Tasmā yesam paṭhavi

¹ B. phalavā. ² C. padassa. ³ B. omits.

⁴ C. añña-aññam. ⁵ B. oṇo.

⁶ B. oṭthā; C. anumāditatthā. ⁷ B. ca. ⁸ B. tesam.

⁹ C. laddhim. ¹⁰ B. oṭṭhitā.

kammavipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya paṭhavīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sukhavedanīyā 'ti ādi kammavipākassa bhāvasanavasena vuttaṃ. Phasso hotīti¹ ādinā nayena niddiṭṭhesu vipākesu phasso sukhavedanīyādiḥedo hoti. Te² saññādayo ca³ sukhavedanādihi sampayuttā vedanādayo saññādihi sabbe pi sārammaṇā.⁴ Atthi⁵ va nesam pure cārikam āvaṭṭanādisamkhātāṃ āvajjanam kammappaccaya-bhūtā cetanādayo⁶ tattha iṭṭhavipāko tassa patthanā paṇidhānavasena pavattā mūlatanā. Kin te evarūpā paṭhavīti pucchati. Itaro paṭikkhipati. Paṭilomapucchādini uttānatthā⁷ yeva. Kammavipāko paresam sādharāṇo 'ti pañhe phassādayo saṃdhāya paṭikkhipati. Kammasamutthānarūpaṇ ca paṭhavī-ādinam yeva ca sādharāṇābhāvam saṃdhāya paṭijānāti. Asādharāṇapañhe santisuttaṃ parasamayato⁸ āharitvā dassitaṃ sabbe sattā paṭhavim paribhuñjantīti pañhe. Paṭhavī-anissite saṃdhāya paṭikkhipati. Nissite saṃdhāya paṭijānāti. Paṭhavim aparibhuñjitvā parinibbāyanti⁹ itaruppe parinibbāyantānaṃ⁹ vasena paṭijānāti. Kammavipākam akhepetvā¹⁰ 'ti idam parasamayavasena¹¹ vuttaṃ. Kammavipākam hi khepetvā va⁵ parinibbāyantīti tesam laddhi sakasamaye pana katokā-sassa kammaṃ uppannam vipākam akhepetvā parinibbānam natthīti tesā ca laddhiyā paṭhavisādhāraṇavipākattā uppannavipāko yeva hoti taṃ vipākabhāvena ṭhitaṃ akhepetvā parinibbānam na yujjati¹² codetum vaṭṭati. Itaro pi laddhivasen' eva paṭikkhipati. Cakkavattisattassa kammavipākan 'ti pañhe⁵ asādharāṇam phassādini¹² saṃdhāya paṭikkhipati. Sādharāṇam saṃdhāya paṭijānāti. Paṭhavisamuddacandasuriyādayo¹³ pi¹⁴ sabbesam sādharāṇakammavipāko 'ti tesam laddhi. Issa-

¹ B. adds : hi.² B. so ca.³ B. va.⁴ C. °nādi.⁵ C. omits.⁶ C. °nā so.⁷ B. uttānam eva.⁸ B. pada°.⁹ C. °taṃtaṃ.¹⁰ C. atthapetvā.¹¹ B. padasamassana°.¹² B. °di.¹³ B. °suriyacandimādayo.¹⁴ B. hi.

riya samvattanīyaṃ 'ti. Ettha issariyaṃ nāma bahudhanatā. Adhipaccam nāma sesajane attano vase vattetvā tehi gurukātabbatthena adhipatibhāvo. Tattha kamma paṭilābhavasena taṃ samvattanikaṃ nāma hoti na janakavasena. Tasmā kammavipākabhāve¹ asādhāraṇam etan 'ti.

PAṬHAVĪKAMMAVIPĀKAKATHĀ²

NITṬHITĀ. 7.

Idāni jarāmarañam vipāko 'ti kathā hoti. Tattha yesam atthi dubbaṇṇasamvattanīyaṃ kammaṃ appāyukasamvattanīyaṃ kamman 'ti. Ettha dubbaṇṇakā nāma jarā. Appāyukatā nāma marañam tamsamvattanīyaṃ ca kammaṃ atthi tasmā jarāmarañam vipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Paṭilomapañhe anārammaṇan 'ti rūpadhammānaṃ tāva anārammaṇaṃ c' eva. Arūpānaṃ pi pana jarāmarañasampayogalakkaṇābhāvā anārammaṇaṃ c' eva akusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarañam akusalānaṃ dhammānaṃ vipāko 'ti pañhe jarāmarāṇena nāma anitṭhavipākena bhavitabban 'ti laddhiyā paṭijānāti ten' eva kāraṇena kusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarāṇassa kusalavipākatam paṭikkhipati. Parato c' assa akusalavipākatāṃ nēva paṭijānāti. Kusalānaṃ ca akusalānaṃ cā 'ti pucchāvasena ekato kataṃ. Ekakkhaṇe pan' etaṃ³ natthi avyākatavipākānaṃ⁴ jarāmarāṇavipāko⁵ 'ti vattabbatāya pariyaṃ atthi.⁶ Tasmā avyākatavasena pucchā na katā. Dubbaṇṇasamvattanīyaṃ 'ti ettha dubbaṇṇiyaṃ nāma aparisuddhavaṇṇatā. Appāyukatā nāma āyuno ciraṃ pavattitum asaṃmatthatā. Tattha akusalakammaṃ kamma samuṭṭhānassa dubbaṇṇarūpassa kammappaccayo hoti. Asadisattā pan' assa taṃ vipāko na hoti. Utu samuṭṭhānādino pana taṃ paṭilābhavasena āyuno 'va ucche-

¹ C. °pāke bhāve. ² B. °pāko 'ti kathā. ³ B. taṃ.

⁴ B. abyākatānaṃ avipākānaṃ. ⁵ B. °ṇaṃ vipāko.

⁶ B. natthi.

danavasena¹ paccayo hoti. Evam etaṃ pariyāyena taṃ 'va samvattanikaṃ nāma hoti navipākaphassādinam viya janakavasena tasmā vipākabhāve² asādhakaṃ. Sesam ettha hetthāvuttasadisam evā 'ti.

JARĀMARANAṆAVIPĀKO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni ariyadhammavipākakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ kilesappahānamattam eva sāmāññaphalaṃ na cittacetasikā dhammā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya natthi ariyadhammavipāko 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ariyadhammavipāko 'ti maggasamkhātassa³ ariyadhammassa vipāko kilesakkhaya-mattam ariyaphalaṃ 'ti laddhiyā paṭiññā itarassa. Sāmāññān 'ti samanabhāvo. Maggass' etaṃ nāmaṃ. Sāmāññān ca vo bhikkhave desissāmi sāmāññaphalaṃ cā 'ti hi vuttaṃ. Brahmaññe pi es' eva nayo. Sotāpattiphalam⁴ na⁵ vipāko 'ti ādisu sotāpattimaggādinam ācayagāminam⁶ saṃdhāya ariyaphalaṃ na vipākabhāvaṃ paṭijānāti. Dānaphalādinam paṭikkhipati. So ca⁷ ācayagāmiti⁸ kassa evaṃ atthaṃ dhāreti. Vipākasaṃkhātaṃ ācayam gacchati. Taṃ vā ācayam ācinantā gacchanti ācayagāmino vipākaṃ apacinantā gacchanti apacayagāmino 'ti tasmā evaṃ paṭijānāti ca paṭikkhipati ca. Kāma vacarakusala vipākam⁹ apacayagāmiti ādikā pucchā¹⁰ paravādissa paṭiññā ca paṭikkhepo ca sakavādissa. Lokikaṃ¹¹ hi kusalaṃ savi-pākaṃ cutipaṭisaṃdhiyo c' eva vaṭṭaṇ ca ācinantaṃ gacchatiti ācayagāmi.¹² Lokuttarakusalaṃ cutipaṭisaṃdhiyo c' eva vaṭṭaṇ ca apacinantaṃ gacchatiti apacāyagāmi.

¹ B. upacchedaka°. ² B. °bhāva. ³ C. vasagga°.

⁴ C. °lānaṃ. ⁵ C. omits. ⁶ B. apaca°; C. acca°. ⁷ B. hi.

⁸ C. āmayagāmin; B. °gāmitti.

⁹ B. akusala°; C. °pāka. ¹⁰ B. pucchāya.

¹¹ B. °yaṃ.

¹² B. apacaya°.

Evam c' etaṃ savipākaṃ eva hoti na apacayagāmiti vacanamattena avipākaṃ. Imam atthaṃ saṃdhāy' ettha sakavādino paṭiññā ca paṭikkhepo ¹ ca veditabbo 'ti.

ARIYADHAMMAVIPĀKAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā hoti. Tattha yasmā vipāko ² vipākassa aññamaññādipaccayavassena paccayo hoti. Tasmā vipāko pi vipākadhammadhammo ³ 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tassa vipāko 'ti tassa vipākadhammadhammassa ⁴ vipākassa yo vipāko so pi te vāde vipākadhammadhammo hotiti pucchati. Itaro āyatim ⁵ vipākadānabhāvaṃ ⁶ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho tappaccayāpi aññassa vipākassa uppattim saṃdhāya paṭijānāti. Evaṃ sante pana 'ssa kusalākusalassa viya tassāpi vipākassa ⁷ vipāko tassa ⁸ vipāko ² 'ti vattānupacchedo ⁸ āpajjati. Taṃ ⁹ puṭṭho samayavirodhabhayena paṭikkhipati. Vipāko 'ti vā ² ādimhi vacanasodhanena yadi vipākassa vipākadhammadhammena ekatṭhaṃ ¹⁰ bhaveyya. Kusalākusalāvya-katānaṃ ekattaṃ āpajjeyyā ¹¹ 'ti paṭikkhipati. Vipāko ca vipākadhammadhammo cā 'ti ettha ayaṃ adhippāyo. So hi catūsu vipākakkhandhesu ekekaṃ aññamaññapaccayādisu paccayaṭṭhena vipākadhammadhammaṃ taṃ paccayuppannaṭṭhen' eva vipākaṃ maññamāno vipāko vipākadhammadhammo 'ti puṭṭho āmantā 'ti paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi yasmā tayā ekakkhaṇe catūsu khandhesu vipāko pi vipākadhammadhammo pi anuññāto tasmā tesam saḥagatādibhāvo āpajjatiti codetum

¹ C. °pañ ca. ² B. omits. ³ C. vipākadhammo.

⁴ C. vipākadhammavipākassa. ⁵ B. °ti.

⁶ B. °nābhāvaṃ. ⁷ B. adds : tassāpi.

⁸ B. °ppacchedo. ⁹ C. saṃ. ¹⁰ B. °tā bhaveyyaṃ.

¹¹ B. vāpa°.

evam āha. Itaro kusalākusalasaṃkhātāṃ vipākadhamma-
dhammaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Taññeva akusala-
lan'ti yadi te vipāko vipākadhammadhammo yo akusala-
vipāko so akusalaṃ āpajjati. Tasmā¹ vipākadhamma-
dhammena ekattā. Taññeva kusalan'ti ādisu
pi es'eva nayo. Aññamaññapaccayā'ti idaṃ
sahajātānaṃ paccayamattavasena² vuttaṃ. Tasmā asā-
dhakaṃ³ mahābhūtānaṃ pi ca aññamaññapaccayatā
vuttā na ca tāni vipākāni⁴ vipākadhammadhammānīti.

VIPĀKO VIPĀKADHAMMADHAMMO 'ti KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

SATTAMO VAGGO.

¹ B. kasmā.

² B. paccayavasena.

³ C. °katam.

⁴ B. adds: na.

Idāni gatikathā nāma hoti. Tattha asurakāyena sad-
dhim cha gatiyo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ
c'eva Uttarāpathakānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādī pañca kho¹ pan'
imā Sāriputta gatiyo 'ti lomahaṃsanapariyāye² paric-
chinnānaṃ gatīnaṃ vasena codetum nanu pañca
gatiyo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena paṭi-
jānāti. Tasmā pana sakavādī cha gatiyo na sampāṭi-
chatī. Nanu catūhi apāyehi vimutto³ ettha asurakāyo pi
gahito 'ti saccam gahito na pan' esā gati kasmā visum
abhāvato asurakāyasmiṃ hi Kālakañjakā⁴ asurapetagatiyā
saṃgahitā Vepacittiparisādevagatiyā asurakāyo 'ti visum
ekā gati nāma natthi. Idāni etam eva atthaṃ dassetum
nanu Kālakañjakā⁴ 'ti āradham. Tattha samāna-
vaṇṇā 'ti sadisarūpasamṭhānā. Bībhacchā⁵ 'ti
virūpā duddasikā. Samānabhogā 'ti sadisamethuna-
samācārā samānāhārā 'ti sadisakheḷasiṅghānika-
pubbalohitādi-āhārā. Samānāyukā 'ti sadisa-āyupa-
ricchedā. Āvāhavivāhan 'ti kaññāgahaṇaṃ⁶ c'eva
kaññādānañ ca. Sukkapakkhe samānavāṇṇā 'ti
sadsisarūpasamṭhānā abhirūpā pāsādikā dassaniyā pabhā-
saṃpannā samānabhogā 'ti sadisapañcakāmaguṇa-
bhogā. Samānāhārā 'ti sadisasuddhā bhojanā-
di-āhārā. Sesam vuttanayam eva. Nanu atthi
asurakāyo 'ti idaṃ asurakāyass' eva sādhaṃ⁷ tassa
pana visum gatiparicchedābhāvena gatisādhakan 'ti.

GATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

¹ C. panc' ime.

² B. °yena.

³ C. vimatto.

⁴ B. kālañcukā.

⁵ B. vigacchā.

⁶ C. °gaṇhañ.

⁷ B. °kakataṃ.

Idāni antarābhavakathā¹ nāma hoti. Tattha yesaṃ antarāparinibbāyīti suttapadam ayonisogahetvā antarābhavo nāma atthi yattha satto dibbacakkhuko viya adibbacakkhuko iddhimā viya aniddhimā mātāpitisamāgamañ ca utusamayañ ca olokayamāno sattāhaṃ vā atirekasattāhaṃ vā tiṭṭhatīti laddhi seyyathāpi Pubbeseliyānam² eva Saṃmitiyānañ ca te saṃdhāya atthīti pucchā sakavādissa laddhiyaṃ tathvā paṭiññā itarassa. Atha naṃ ye bhagavatā tayo bhavā vuttā tesam vasena codetum kāmabhāvo³ 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhipāyo. Yadi te antarābhavo nāma koci bhavo atthi. Tena kāmabhavādīnaṃ yeva aññatarena bhavitabbaṃ. Pañca vokārabhavādīnaṃ viya tena taṃ pucchāma. Kin te yadi antarābhavo nāma kāmabhavo udāhu rūpabhavo arūpabhavo 'ti.⁴ Itaro tathā⁵ aniechanto sabbam paṭikkhipati. Kāmabhavassa vā 'ti ādi. Yadi antarābhavo nāma atthi imesaṃ bhavānaṃ antarā dvinnam sīmānaṃ sīmantarikā viya bhaveyyā 'ti codetum āradham. Paravādi pana tathā aniechanto sabbapañhe paṭikkhipati. Kevalaṃ laddhiyā na⁶ sahadhammena ten' eva taṃ⁷ sakavādino vata re⁸ 'ti paṭisedheti.⁹ Pañcaviśā yonīti¹⁰ yathāparicchinnaṃ yoni-ādisu so samodhānaṃ¹¹ na gacchati. Atha tena tato atirekena bhavitabbaṃ 'ti codetum vuttāni. Antarābhāvūpagaṃ kammaṃ 'ti yadi so pi eko bhavo yathā kāmabhavūpagādinī¹² kammāni atthīti satthārā vibhajitvā dassitāni. Evaṃ tadūpagenāpi¹³ kammena bhavitabbaṃ 'ti codanattam vuttaṃ. Yasmā pana parasamaye antarābhavūpagaṃ nāma paṭiekkam kammaṃ natthi. Yaṃ yaṃ bhavaṃ upapajjissati tadupagen' eva kammena antarābhavē nibbattīti tesam laddhi. Tasmā na h'evā 'ti paṭikkhittam. Atthi antarābhavūpagā satta¹⁴ 'ti puṭṭho pi kāmabhavarūpabhavūpagā yeva nāma

¹ B. °gatakathā.² B. °nañ c' eva.³ B. 'titi; C. omits.⁴ C. kathā.⁵ C. iddhiyā naṃ.⁶ B. omits.⁷ B. va vāde.⁸ C. °dhati.⁹ B. adds: ādinī pi.¹⁰ C. °kam.¹¹ C. °bhāvādīni.¹² C. °pakenāpi.

te laddhiyā paṭikkhipati. Jāyanta¹ti ādini¹ puṭṭho pi. Tattha jātijarāmarāṇāni c'eva cutipaṭisam²dhiparaṃparaṃ² ca aniechanto paṭikkhipati. Rūpādivasena puṭṭho pi yasmā antarābhavūpagasattassa³ anidassanaṃ rūpavedanādayo pi aññesaṃ viya na oḷārikā⁴ 'ti'ssa⁴ laddhi tasmā paṭikkhipati. Iminā ca⁵ kāraṇena pañca vokārabhave⁶ pi⁴ paṭikkhepo veditabbo. Idāni kāmabhavo⁷ gatitī ādi bhavasamsandanam nāma hoti. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yadi te antarābhavo⁷ nāma koci gatibhavo⁸ bhaveyya. Yathā kāmabhavadīsu bhavagati-ādibhedo⁹ labbhati. Tathāpi¹⁰ labbhettha yathā vā tatra na labbhati tathā imesu pi na labbhettha.¹¹ Samānasmiṃ hi bhavābhavo¹² etesv ev' esa vibhāgo¹³ atthi na itarasmin¹³ 'ti ko ettha visesahetū¹³ 'ti. Itaro pana laddhimattavasena taṃ taṃ paṭijānāti c'eva paṭikkhipati¹⁴ ca. Sabbesaññeva¹⁴ sattānaṃ atthi antarābhavo¹⁴ 'ti puṭṭho. Yasmā nirayūpa-ga-asaññasattūpa-ga-arūpūpa-gānaṃ antarābhavaṃ na¹⁵ icchati tasmā paṭikkhipati. Ten' eva kāraṇena paṭilome paṭijānāti. Anantarikassa¹⁵ 'ti ādi. Yesaṃ so antarābhavaṃ¹⁶ na icchati te tāva¹⁶ vibhajitvā dassetuṃ vuttaṃ. Taṃ sabbam pāli-anusāren' eva veditabbaṃ. Saddhiṃ suttasādhanaṇā¹⁶ 'ti.

ANTARĀBHAVAKATHĀ NITṬHITĀ. 2.

Idāni kāmaguṇakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye tāva kāmādhātūhiti vatt'ukāmā¹⁷ 'ti¹⁷ pi vuccanti kilesakāmā pi kāmabhavo¹⁷ 'ti.¹⁸ Etesu pi¹⁷ hi vatthukāmā kāmāniyaṭṭhena kāmā¹⁹ sabhāvanissattasunñatattṭhena dhātū¹⁹ 'ti

¹ C. ādiṃ āha. ² B. °rānañ ca. ³ C. °bhavasattassa.
⁴ C. omits. ⁵ B. va. ⁶ B. °bhavabhāve.
⁷ C. ananta°. ⁸ C. bhavo. ⁹ C. bhavagatibhedo.
¹⁰ B. tatrāpi. ¹¹ B. labbhati ¹² B. bhavabhāve.
¹³ B. °ge. ¹⁴ B. °khepati. ¹⁵ B. āna°. ¹⁶ B. ananta°. ¹⁷ B. omits. ¹⁸ B. pi. ¹⁹ B. °ma.

kāmadhātu. Kilesakāmaṇiyatṭhena ¹ ca kāmā. Yathā vutten' ev' atṭhena dhātū' ti kāmadhātu. Kāmabhavo kāmaṇiyatṭhena kammanatṭhena ² vatthukāmappattidesatṭhenā ³ 'ti tihi kāraṇehi ⁴ kāmā yathāvutten' ev' atṭhena dhātū 'ti kāmadhātu. Parasamaye pana pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya pañc' eva ⁵ kāmaguṇā kāmadhātū 'ti gahitam. Tasmā yesam ayaṃ laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyaṇam. ⁶ Te saṃdhāya kāmadhātunānattam bodhetum pañc' evā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā itarassa. Na nu atthi ti ādi. Kilesakāmadassanattam vuttam. Tattha tappatīsaṃyutto 'ti kāmaguṇapaṭīsaṃyutto kāmaguṇarammaṇo 'ti attho. No vata re vattabbe pañc' evā 'ti imesu tappatīsaṃyuttachandādisu sati pañc' eva kāmaguṇā kāmadhātū 'ti na vattabham. Ete pi hi chandādayo kamaṇiyatṭhena ⁷ kāmā ca ⁸ dhātu cā 'ti pi kāmadhātu. Kamanatṭhena kamasāṃkhātā dhātu pi kāmadhātū 'ti attho. Maṇussānaṃ cakkhun 'ti ādi vatthukāmadassanattam vuttam. Tattha paravādi channam pi āyatanānaṃ vatthukāmabhavena ⁹ kāmadhātubhavaṃ paṭikkhipivā puna maṇo 'ti puttṭho mahagatalokuttaram saṃdhāya 'ssa ⁹ na ⁹ kāmadhātubhavaṃ paṭijānāti. Yasmā pana sabbe pi te bhūmakamaṇo kāmadhātu yeva. Tasmā naṃ sakavādi suttēna niggaṇhāti. Kāmaguṇabhavo ¹⁰ 'ti ādibhavassa ¹¹ kāmadhātubhavadassanattam vuttam. Yasmā ¹² pana kāmaguṇamatte bhavo 'ti vohāro natthi tasmā paravādi na h'evā 'ti paṭikkhipati. Kāmaguṇupagaṃ ¹³ kamman 'ti ādi sabbam ¹⁴ kāmaguṇamattassa na ⁹ kāmadhātubhavadassanattam ¹⁵ vuttam kāmadhātusaṃkhātam kāmabhavūpagam eva hi kammam atthi kāmabhavūpagā eva ca sattā

¹ B. kilesakāmākā°. ² C. kamaṇa°. ³ B. oppavatti°.

⁴ B. kara°. ⁵ C. omits. ⁶ B.—C. °kānaṃ.

⁷ B. kamma°. ⁸ C. va. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °bhāvo.

¹¹ C. °bhāva°. ¹² C. tasmā. ¹³ B. bhavaṃ.

¹⁴ C. sabbā. ¹⁵ C. kāmabbāva°.

honti. Tattha jāyanti jīyanti mīyanti cavanti upapajjanti¹ na kāmaguṇesu 'ti iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

KĀMAGUṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni kāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya rūpāyatanādini pañc' evāyatanāni kāmā 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ tesam kilesakāmāss' eva nippariyāyena kāmabhavaṃ dassetuṃ pañc' evā' ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpadhātukathā nāma hoti. Tattha rūpino va dhammā rūpadhātu nāmā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya rūpino 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādi yasmā rūpadhātu nāma rūpabhavo na rūpamattam eva tasmā ten' atthena codetuṃ rūpabhavo 'ti ādim āha. Tam² sabbam kāmaguṇakathāya vuttanāyena' eva veditabbam. Sā ca kāmādhātū 'ti puṭṭho bhūmipacchedavirodham sampassamāno paṭikkhipati puna daḥham katvā puṭṭho attano laddhivasena paṭijānāti. Evaṃ sante pana dvīhi bhavehi samannāgatattā³ āpajjati tena tam sakavādi kāmabhavena vā 'ti ādim āha. Itaro ekassa dvīhi samannāgamābhāvato⁴ paṭikkhipatiti.

RŪPADHĀTUKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Arūpadhātukathāya pi iminā 'va upāyena attho veditabbo arūpadhammesu pana vedanākkhandham eva gahetvā vedanābhavo 'ti ādinā nayena tattha⁵ desanā katā.⁶ Tattha

¹ C. uppa°.

² B. sā tam.

³ B. °tatā.

⁴ B. °gatābhagavato.

⁵ B. ettha.

⁶ B. gatā.

kinte arūpino dhammā 'ti saṃkham gatā vedanābhavādisu aññataro hotīti evam attho datṭhabbo. Sesam heṭṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

ARŪPADHĀTUKATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni rūpadhātuyā āyatanakathā nāma hoti. Tattha yesam rūpī manomayo sabbaṅgapacceṅgī ahinindriyo 'ti suttam nissāya brahmakāyikādinam ghāṇanimittādini pi āyatanān' evā 'ti kappetvā saḷāyataniko tesam attabhāvo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Saṃmitiyānam te saṃdhāya saḷāyataniko 'ti pucchā sakavādisa laddhivasena paṭijñā itarassa. Atha nam yaṃ tattha āyatanam natthi tassa¹ vasena codetum atthi tattha² ghāṇāyatanan 'ti ādi āraddham. Tato paravādī yaṃ tattha ajjhattikānam tinnaṃ āyatanānam ghāṇādikam³ saṃṭhānanimittam tad eva āyatanan 'ti laddhiyā paṭijñāti. Bāhirānam⁴ gandhāyatanādinam vasena puṭṭho ghāṇappasādayo tattha na icchati tasmā tesam gocaram paṭisedhento paṭikkhipati. Paṭilomapañhe saṃsandanapañhesu pi iminā va upāyena attho veditabbo. Atthi tattha ghāṇāyatanam atthi gandhāyatanam tena ghāṇena tam gandham ghāyatīti⁵ tasmiṃ yeva pana⁶ samaye ekacce ācariye saṃdhāya vuttam te kira tattha cha ajjhattikāyatanāni⁷ paripuṇṇāni icchanti āyatanena ca⁸ nāma sakiccekkena⁹ bhavitabban 'ti tehi ghāṇādihi te gandhādayo ghāyanti sāyanti phusantīti¹⁰ pi icchanti tam laddhiṃ saṃdhāya paravādī āmantā 'ti paṭijñāti. Atthi tattha¹¹ mūlagandho 'ti ādini pana puṭṭho atthibhāvaṃ sādhetum asakkonto paṭikkhipati. Nanu atthi tattha

¹ C. tattha.

² C. tassa.

³ B. °tam.

⁴ C. bāhiram.

⁵ C. °ntīti.

⁶ C. para.

⁷ B. °kāni āya°.

⁸ C. omits.

⁹ C. kicca°.

¹⁰ C. adds : icchantīti pi.

¹¹ B. kattha.

ghāṇa nimittan 'ti ādi saṁṭhānamattass' eva sādha-
kaṁ na āyatanassa tasmā udāhaṭaṁ pi anudāhaṭasadisam
evā 'ti.

RŪPADHĀTU¹-ĀYATANA²KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni āruppe rūpakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ
viññānapaccayā nāmarūpan 'ti vacanato āruppabhava pi
olārikarūpanissaṭaṁ ³ sukhumarūpaṁ atthīti laddhi. Sey-
yathāpi Andhakānaṁ te saṁdhāya atthi rūpan 'ti
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti.

ĀRUPPE RŪPAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni rūpakamman + 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṁ
kāyavacīviññāttisaṁkhātāṁ rūpaṁ eva kāyakammaṁ vacī-
kammaṁ nāma. Tañ ca kusalasamuṭṭhānaṁ kusalaṁ
akusalasamuṭṭhānaṁ akusalan 'ti laddhi seyyathāpi Mahi-
sāsakānañ c' eva Saṁmitiyānañ ca te saṁdhāya ku sa la -
cittena⁵ samuṭṭhitān 'ti pucchā sakavādissa
paṭiññā itarassa. Atha naṁ sace taṁ kusalaṁ sv āyaṁ
sārammaṇādibhedo kusalassa labbhati. Atthi te⁶ so
tassā 'ti codetum sāra m ma ṇ a n 'ti ādi āraddhaṁ.
Tattha patthanā⁷ paṇidhīti cetanāy' ev' etaṁ
vevacanaṁ. Kusalacetanāy' eva hi pakappamānā patthanā
'ti pakappanavasena⁸ ṭhitattā paṇidhīti ca vuccati. Parato⁹
pana kusalena cittena samuṭṭhitā vedanā saññā cetanā
saddhā 'ti¹⁰ ādisu vedanādīnañ ñeva cetanā patthanā paṇ-
idhīti labbhati na cetanāya.¹¹ Kasmā dvinnaṁ cetanānaṁ

¹ C. ārū°. ² B. omits. ³ B. adds : yā āyatana.

⁴ B. rūpan 'ti kamman 'ti. ⁵ B. kusalena cittena.

⁶ C. omits. ⁷ C. °na. ⁸ C. pakappavasena.

⁹ B. padato. ¹⁰ C. sati. ¹¹ B. vedanāya.

ekato abhāvā sotapatitattā pana eva¹ tantigatā 'ti vedittabbā. Rūpāyatanaṇ 'ti ādisu purimavāre² sabbam tam kusalan 'ti saṃkhittassa pabhedadassanattam vuttam. Sesā saṃsandanayā vacikammamapathā³ akusalena cittena samuṭṭhitān 'ti ādi vidhānaṇ ca sabbam pāli-anusāreṇ⁴ eva vedittabbam. Asucīti pan' ettha sukkam adhippetam. Suttasādhanaṇ uttānattham eva 'ti.

RŪPAKAMMAN⁴ 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni jīvitindriyakathā nāma 'hoti. Tattha yesaṇ jīvitindriyaṇ nāma cittavippayutto arūpadhammo tasmā rūpajīvitindriyaṇ natthīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṇ c' eva Saṃmitiyānaṇ ca te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Natthī rūpīnaṇ dhammānaṇ⁵ āyū 'ti pañhe. Upādinnaṇ rūpādīnaṇ pi tiṇakatthādīnaṇ pi saṃtānavasena⁷ pavattaṇ⁸ c' eva āyutṭhitiyāpanā⁹ yāpanā iriyaṇā pavattanaṇ¹⁰ pālanā 'ti icchati tasmā paṭikkhipati. Atthīti pañhe pi iminā 'va kāraṇena¹¹ paṭijānāti. Atthī arūpajīvitindriyaṇ¹² 'ti pañhe arūpadhammānaṇ cittavippayuttaṇ jīvitindriya-saṃtānaṇ nāma atthīti icchati tasmā paṭijānāti. Rūpīnaṇ dhammānaṇ āyū arūpajīvitindriyaṇ 'ti pañhe rūpasattasaṃtāne¹³ rūpino vā dhammā honti¹⁴ arūpino vā sabbesaṇ cittavippayuttaṇ arūpajīvitindriyaṇ eva icchati tasmā paṭijānāti. Nirodhasamāpānnapañhesu pi cittavippayuttaṇ arūpajīvitindriyaṇ eva saṃdhāya paṭikkhipati ca paṭijānāti ca. Sakavādi pana tam asaṃ-

¹ B. evaṇ.

² B. vāde.

³ B. okatā.

⁴ B. rūpaṇ.

⁵ C. omits.

⁶ B. opānaṇ.

⁷ C. sattāna°; B. saṃdhā yana°.

⁸ B. pavattim eva.

⁹ B. vāyandhā; C. vāpanā.

¹⁰ B. vattanaṇ.

¹¹ B. pakā°.

¹² C. rūpa°.

¹³ C. sattasattāne.

¹⁴ C. hontu.

paṭicchanto yaṃ¹ arūpappavatte asati atthi rūpena tena bhavitabban 'ti codetum hañcīti ādim āha. Saṃkhārakkhandhapañhesu² phassādisaṃkhārakkhandhaṃ² saṃdhāya paṭikkhipati kāyakammādisaṃkhārakkhandhaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Kāyaviññattivacīviññatti-sammā-vācā-sammakammanto pi jīvitindriyaṃ 'ti evaṃ ādayo pi dhammā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti yassa³ laddhi. Sakavādi pana taṃ asaṃpaṭicchanto⁴ yaḍi niruddhe pi arūpappavatte saṃkhārakkhandho atthi catunnaṃ pi khandhānaṃ atthitā hotū 'ti codetum atthi vedanakkhandho 'ti ādim āha. Itaro antosamāpattim⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Samāpajjantassa ca vuṭṭhabantassa⁶ ca pubbāparabhāgaṃ⁷ saṃdhāya paṭijānāti. Asaṃnasattavāre⁸ pi es' eva nayo. Tassa hi laddhiyā asaṃnasattānaṃ paṭisaṃdhi-kāle cittaṃ uppajjitvā nirujjhati. Tena saha cittavippayuttaṃ arūpajīvitindriyaṃ uppajjitvā yāvata-yukaṃ pavattati⁹ tasmā tesam jīvitindriyaṃ natthi ti puṭṭho paṭikkhipati. Atthi ti puṭṭho paṭijānāti. Vedanakkhandhādayo pi tesam pavattivasena paṭikkhipati. Cutipaṭisaṃdhiyasena paṭijānāti. Sakavādi pana taṃ anicchanto ca² sa ce tattha ekakkhaṇe pi vedanādayo atthi pañcavokārabhavaṃ¹⁰ pāpunātīti codetum pañcavokārabhavo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena¹¹ paṭikkhipati. Ekadesaṃ bhijjatīti¹² pañhe saṃpayuttaṃ bhijjatīti¹² vippayuttaṃ tiṭṭhatīti tassa laddhi. Tasmā paṭijānāti. Dve jīvitindriyānīti pucchā paravādissa paṭiññā sakavādissa. Rūpārūpavasena hi dve jīvitindriyāni tehi yeva satto jīvati¹³ tesam bhaṅgena maratīti vuccati. Cutikkhaṇasmiṃ hi dve pi² jīvitāni sah' eva bhijjantīti.¹⁴

JĪVITINDRIYAKATHĀ

NĪTTHITĀ. 10.

¹ B. taṃ. ² C. omits. ³ B. ssa. ⁴ C. sampā°.⁵ C. ante. ⁶ B. vuṭṭhā°. ⁷ C. °bāgaṃ.⁸ B. °vāde. ⁹ B. °vattā. ¹⁰ C. °bhavavattāhā.¹¹ B. °bhayā. ¹² B.—C. bhajja°. ¹³ C. pavatti.¹⁴ B.—C. bhajjanti.

Idāni kammahetukathā nāma hoti. Tattha yena arahatā purimabbhave arahā abbhācikkhitāpubbo so tassa kammaṣa hetu arahattā parihāyatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ c' eva Saṃmitiyānaṃ ca. Te saṃdhāya kammaṃ hetū 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesaṃ parihānikathāya vuttanayam eva. Handa hi arahantānaṃ abbhācikkhatīti idaṃ yassa kammaṣa¹ hetu parihāyati² taṃ saṃpaṭicchāpetuṃ vadati. Atha naṃ sakavādī taṃ pakkhaṃ paṭijānāpetvā yadi evaṃ ye³ hi arahanto abbhācikkhitapubbā te sabbe arahattaṃ pāpuṇeyya⁴ 'ti codetuṃ ye ke cī ti ādim āha. Itaro tassa kammaṣa arahattaṃ⁵ saṃpāpuṇeyya⁶ niyāmaṃ apassanto paṭikkhipatīti.

KAMMAHETUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

ATTHAMO VAGGO.

¹ C. kamma.

² B. °yanti.

³ C. omits.

⁴ B. °yyan.

⁵ C. °ntaṃ.

⁶ B. °pūṇe.

Idāni ānisamsakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye samkhāre ādinavato nibbānaṃ ca ānisamsato passantassa samyojanappahānaṃ hotīti nicchayo. Yesaṃ¹ pana tesu² dvisu ekamsavādaṃ³ gahetvā ānisamsadassāvino evaṃ samyojanappahānaṃ hotīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha 'ssa ekamsavādo tayā gahito ādinavo pi datthabbo yevā 'ti. Vibhāgadassanattham sakavādi samkhāre 'ti ādim āha. Samkhāre ca aniccato manasikaroti nibbāne ca⁴ gahetvā⁵ ānisamsadassāvī hotīti pañhasmiṃ ayam adhippāyo. Ānisamsadassāvissa⁶ samyojanānaṃ pahānaṃ⁷ hotīti tesam⁸ laddhi. Nanu samkhāre aniccato manasikaroto samyojanā pahīyanti ca puttho āmantā 'ti paṭijānāti. Tena te samkhāre⁹ ca aniccato manasi karoti nibbāne ca ānisamsadassāvī hotīti idaṃ āpajjatīti kiṃ sampañcasi¹⁰ pi¹¹ etan 'ti tato paravādī ekacittakkhaṇaṃ samdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puttho nānācittavasena paṭijānāti. Sakavādi pan' assa adhippāyaṃ madditvā aniccamanasikārassa ca ānisamsadassāvitāya ca ekato paṭiññātattā¹² dvinnam phassānaṃ dvinnam cittānaṃ samodhānaṃ hotīti pucchati. Itaro dvinnam samodhānaṃ apassanto paṭikkhipati. Dukkhato 'ti¹³ ādipañhesu¹⁴ pi es' eva nayo. Kiṃ pan' ettha samnitthānaṃ kiṃ aniccādito manasikaroto¹⁵ samyojanā pahīyanti. Udāhu nibbāne ānisamsadassāvissa¹⁶

¹ C. sesā. ² B. yesu. ³ B. ekamsaka°.

⁴ B. va. ⁵ B. omits. ⁶ B. °ssāvī viya.

⁷ B. °janapahānaṃ. ⁸ B. yesam. ⁹ B. °te.

¹⁰ B. °ti. ¹¹ C. omits. ¹² B. paṭiññātattā.

¹³ C. pi. ¹⁴ B. °panñāsu. ¹⁵ B. °kabhedo.

¹⁶ B °padassā viya.

udādu dve pi ekato karontassā 'ti¹ yadi tāva aniccādito manasikaroto pahānaṃ bhaveyya vipassanā citten' eva ca bhaveyya. Atha vā² ānisaṃsadassāvino anussavavasena nibbāne³ ānisaṃsaṃ passantassa vipassanā citten' eva bhaveyya. Atha dve pi ekato karontassa bhaveyya. Dvinnā phassādīnaṃ samodhānaṃ bhaveyya. Yasmā pana ariyamaggakkhaṇe aniccādimanasikāraṃ⁴ tassa² kiccaṃ nipphattiṃ⁵ gacchati. Puna aniccato 'ti ādigahaṇassa anuppattidhammato nibbāne paccavekkhato⁶ ca ānisaṃsadassanaṃ icchati. Tasmā kiccanipphattivasena aniccādito manasikaroto⁷ ārammaṇaṃ katvā pavattivasena ca nibbāne ānisaṃsadassāvissa saṃyojanānaṃ pahānaṃ hotīti veditabbaṃ. Nibbāne sukhānupassatīti suttaṃ nibbāne sukhānupassanādibhāvaṃ eva sādheti na ānisaṃsadassāvitamattena saṃyojanānaṃ pahānaṃ tasmā anāgatasadisam evā 'ti.

ĀNISAṂSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni amatārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nibbānaṃ maññatīti ādīnaṃ ayoniso atthaṃ gahetvā amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ⁸ hotīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ amatassa saṃyojanīyādibhāvo āpajjatīti codetum amataṃ saṃyojanaṃ⁹ 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena sabbam paṭikkhipati. Iminā va upāyena sabbavāresu¹⁰ attho veditabbo: Nibbānaṃ nibbānato 'ti āhaṭasuttaṃ¹¹ pana diṭṭhadhammanibbānaṃ¹² saṃdhāya bhāsitaṃ tasmā asādhakaṃ 'ti.

AMATĀRAMMAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. pi.	² B. omits.	³ C. nibbānaṃ.
⁴ B. °rassa.	⁵ B. kiccanipphatti.	⁶ B. paccakkhato.
⁷ B. °kabhedo.	⁸ C. adds: na.	⁹ B. °niyan 'ti.
¹⁰ B. sabbadhātu.	¹¹ C. āgatta°.	¹² B. °niṭṭhānaṃ.

Idāni rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tatttha rūpaṃ sapaccayatṭhena sārammaṇaṃ nāma hoti na aññaṃ ārammaṇaṃ karotīti ārammaṇapaccayavasena yesaṃ pana avisesena rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya ārammaṇassa¹ vi-bhāgadassanattthaṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesaṃ ettha pāli-anusāreṇ' eva veditabbaṃ. Na vattabbaṃ 'ti pañhe oṭṭhabbhārammaṇaṃ² saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Dutiyapañhe pi paccayārammaṇaṃ saṃdhāya paṭiññā tass' eva. Iti sappaccayatthen' ev' ettha sārammaṇatā pi siddhā 'ti.

RŪPAṀ SĀRAMMAṆAṆ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni anusayā anārammaṇā 'ti kathā nāma hoti. Tatttha yesaṃ anusayā nāma cittavippayuttā ahetukā avyākātā ten' eva anārammaṇā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ c' eva ekaccānaṃ ca Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya anusayā pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ anārammaṇena nāma evaṃvidhena bhavitabban 'ti codetum rūpaṃ 'ti ādim āha. Kāmarāgo 'ti ādi kāmarāgānusayato anaññattā dassitaṃ saṃkhārakkhandho anārammaṇo 'ti pañhe cittasampayuttaṃ saṃkhārakkhandhaṃ saṃdhāya paṭikkhipati anusayaṇ ca jīvitindriyaṃ kāyakammādirūpaṇ ca saṃkhārakkhandhapariyāpannaṃ taṃ³ saṃdhāya paṭijānāti. Iminā va upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Sānusayo 'ti pañhe pana appahinānusayattā sānusayatā anuññātā. Na anusayaṇaṃ pavattisaṃbhavā⁴ yo hi⁵ appahīno na so atīto nānāgato na paccuppanno maggavajjhakilesa paṇ' esaṃ⁶ appahinattā nāma⁷ atthīti vuccati evaṃrūpassa ca idaṃ nāma ārammaṇaṃ 'ti na vattabbaṃ. Tasmā taṃ pi

¹ B. °paṭṭhassa na. ² B. olubbhā°. ³ C. °pannatam.

⁴ B. °saṃbhāva. ⁵ C. ti. ⁶ C.—B. esa. ⁷ B. va.

paṭikkhittam pan' etam na¹ kevalam anusayassa rāgā-
dīnam pi tādisam eva. Tasmā anusayānam anāra-
mmaṇatāsādhakam² na hotīti.

ANUSAYĀ ANĀRAMMAṆĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni ñānam anārammaṇan 'ti kathā nāma hoti.
Tattha yasmā arahā³ cakkhuvīññānasamaṅgī ñānīti
vuccati tassa ñānassa tasmim khaṇe ārammaṇam⁴ natthi
tasmā ñānam anārammaṇan 'ti yesam laddhi seyyathāpi
Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Sesam ettha anusayakathāya vuttanāyena' eva
veditabban 'ti.

ÑĀNAM ANĀRAMMAṆAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni atītārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yasmā
atitānāgatārammaṇam nāma natthi. Tasmā tadāramma-
ṇena cittaena ārammaṇassa natthitāya anārammaṇena
bhavitabban 'ti. Atitam ārammaṇan⁵ 'ti yesam laddhi
seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya atītāramma-
ṇan 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha
yathā pāḷim eva niyyatīti.⁶

ATĪTĀRAMMAṆAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni vitakkānupatitakathā nāma hoti. Tattha vitakkā-
nupatitā nāma duvidhā ārammaṇato ca sampayogato ca.
Tattha asukacittam nāma vitakkassārammaṇam na⁷ hotīti;

¹ C. omits. ² C. āra°. ³ C. aho cakkhuvīññānan 'ti.

⁴ C. anāra°.

⁵ C. anā°.

⁶ B. adds : dhi.

⁷ B. omits.

niyamābhāvato siyā sabbam cittaṃ vitakkānupatitaṃ. Vitakkavippayuttacittasaṃbhāvato pana na sabbam cittaṃ vitakkānupatitaṃ iti imaṃ vibhāgaṃ akatvā avisesen' ¹ eva sabbam cittaṃ vitakkānupatitaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pālivasen' eva niyyatīti.

VITAKKĀNUPATITAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni vitakkavipphārasaddakathā nāma hoti. Tattha ² yasmā ³ vitakkavicārā vacīsaṃkhārā 'ti vuttā tasmā ⁴ sabbaso vitakkayato ⁵ vicārayato antamaso ⁶ manodhātuppavattikāle pi vitakkavipphāro ⁷ saddo yevā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya sabbaso 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi vitakkavipphāramattaṃ saddo phassādivipphāro pi saddo bhaveyyā 'ti codetum sabbato phassato 'ti ādim āha. Itaro tādisaṃ suttalesam apassanto paṭikkhipati. Vitakkavipphārasaddo sotaviññeyyā 'ti vitakkassa vipphāramattam eva saddo 'ti katvā pucchati. Na vitakkavipphārasamutthitaṃ suttappamattānaṃ saddaṃ. Itaro paṭikkhipati. Nanu vitakkavipphāro na ³ saddo na sotaviññeyyo 'ti idaṃ tass' eva laddhiyā dasseti. So hi vitakkavipphāramattam eva saddaṃ vadati. So na sotaviññeyyo 'ti itaro pana vitakkavipphārasaddaṃ sutvā ādissatīti ⁸ vacanato sotaviññeyyo cā 'ti vadati.⁹

VITAKKAVIPPHĀRASADDAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni na yathā vitakkassa vācā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇati tasmā na yathā cittaassa vācā cittānurūpā cittānugatikā na

¹ C. viseo.² B. tasmā.³ B. omits.⁴ C. tampana.⁵ C. vitakkato.⁶ C. mantamayo.⁷ C. ora.⁸ C. ādisāti.⁹ C. omits.

hoti. Vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi taṃ samuṭṭhāpakam cittaṃ¹ na siyā phassādayo pi tasmim khaṇe na siyūn 'ti codetum aphaṣṣakassā² 'ti ādim āha. Na bhaṇitukāmo 'ti ādisu yasmā aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇanto pi bhaṇitukāmo yeva nāma hoti. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Nanu atthi koci aññaṃ bhaṇissāmīti ādisu³ cīvaran⁴ 'ti bhaṇitukāmo cīran⁵ 'ti bhaṇeyya. Tattha taṃ⁶ aññaṃ bhaṇitukāmatacittam aññaṃ bhaṇanacittam iti pubbabhāgacittena⁷ asadisattā ayathācitto nāma hoti. Ten' assa kevalaṃ anāpatti nāma hoti. Na pana cīran 'ti vacanasamuṭṭhāpakacittam natthi. Iti acittikā sāvācā 'ti atthaṃ saṃdhāya imina udāharāṇena na yathācittassa⁸ vācā pi⁹ patitṭhāpitā pi appatitṭhāpitā 'va¹⁰ hotīti

NA YATHĀCITTASSA VĀCĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni na yathācittassa kāyakamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññatra gacchissāmīti aññatra gacchati. Tasmā na yathācittassa kāyakamma cittānurūpaṃ cittānugatikam na hoti vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetṭhāvutta-nayen' eva veditabban 'ti.

NA YATHĀCITTASSA KĀYAKAMMAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni atitānāgatehi samannāgatakathā nāma hoti. Tattha samannāgatapaññatti paṭilābhapaññattīti dve paññattiyo

¹ B. adds: kassa vācācittā. ² C. athassa tassā.

³ C. ādi. ⁴ C. vicaran. ⁵ B. cīvaran. ⁶ B. omits.

⁷ B. °rāga°. ⁸ B. °citta. ⁹ B. ti. ¹⁰ B. pi.

veditabbā. Tāsu paccuppannadhammasamaṅgī samannāgato 'ti vuccati aṭṭhasamāpattilābhino pana samāpattiyo kiñcāpi na ekakkhaṇe pavattanti. Aññā atitā honti aññā anāgatā aññā paccupannā paṭivijjhivā appahīnatāya¹ pana lābhīti vuccati. Tattha ye imaṃ vibhāgaṃ agahetvā yasmā jhānalābhīnaṃ atitānāgatāni pi² jhānāni atthi tasmā te atitena³ pi anāgatena pi sammannāgatā 'ti laddhi⁴ seyyathāpi Andhakānam.⁵ Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Aṭṭha vimokkhā jhāyīti⁶ ādi pana lābbihāvassa sādhaṃ na samannāgatabhāvassā 'ti.

ATĪTĀNĀGATASAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

NAVAMO VAGGO.

¹ B. apari^o.² C. omits.³ C. anenā pi.⁴ C. °kā.⁵ C. Andhakā.⁶ C. jhānāditi.

Idāni nirodhakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ uppatti siyeti² saṃkhaṃ gatassa³ bhavaṅgacittassa bhavaṅgakhaṇena⁴ h' eva kiriyā 'ti saṃkhātā kusalā vā akusalā vā cattāro khandhā cittasamutthānaṃ rūpaṃ cā 'ti pañca khandhā uppajjanti. Tesu⁵ hi anuppannesu bhavaṅge⁶ niruddhe saṃtativicchedo bhaveyyā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya uppatti⁷ siyeti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tattha uppatti⁸ siyeti catūsu pi padesu bahuvacanaṃ bhummatthe ekavacanaṃ bhummaṃ. Uppatte⁹ siy' esu pañcasu khandhesu aniruddhesu¹⁰ 'ti ayam h' ettha attho. Dasannan 'ti uppatte siyā¹¹ khandhānaṃ ca kiriyā-khandhānaṃ ca vasena vuttaṃ. Tattha paṭhamapañhe khandhalakkhaṇavasena pañc' eva nāma te saṃdhāyā¹² 'ti paṭikkhipati. Dutiyapañhe purimapacchimavasena¹³ uppatte siyā¹⁴ kiriyāvasena ca nānattaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Dvinnam vā pana phassānaṃ cittānaṃ ca samodhānaṃ puttḥo suttalesābhāvena paṭikkhipati. Kiriyā cattāro¹⁵ 'ti rūpena vinā kusalā vā akusalā vā cattāro gahitā. Kiriyā ñānan 'ti paravādinā cakkhuvīññānasamaṅgikkhaṇe arahato anuññātāṃ anārammaṇanānaṃ. Niruddhe¹⁶ magge uppajjatīti pucchā paravādisa. Aniruddhe¹⁷ anuppajjanato paṭiññā sakavādisa. Mato maggaṃ bhāvetīti chalena¹⁸

¹ B. hotīti.² B. upapatti pisiyun 'ti.³ B. saṃkhārā tassa.⁴ C. bhaṅga°; B. adds : sa.⁵ C. tesam.⁶ C. °gesu.⁷ B. upapatti.⁸ C. uppanne.⁹ B. upapatte.¹⁰ B. niru°.¹¹ B. siye.¹² B. khandhā.¹³ B. purimapacchimānaṃ ca.¹⁴ C. sisa.¹⁵ B. cittāno.¹⁶ B. °ddho maggo.¹⁷ C. ananuruddhe.¹⁸ C. palena.

pucchā paravādissa. Yasmā pana paṭisaṃdhitō yāva cuti cittāsatto jīvati yeva nāma tasmā sakavādi na h' evā 'ti paṭikkhipati.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni rūpaṃ maggo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sammāvācā-kammantājīvā rūpaṃ 'ti laddhi. Seyyathāpi Mahiṃsāsaka-Saṃmitiya-Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya magga samaṅgissā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te sammāvācādayo rūpaṃ na¹ viratiyo yathā sammādiṭṭhādimaggo sārammaṇādi-bhāvo² evaṃ taṃ pi rūpaṃ siyā 'ti³ codetum sārammaṇo 'ti ādim āha. Tattha paṭikkhepo ca paṭiññā ca paravādinō laddhi-anurūpena veditabbā. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAṀ MAGGO⁴ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni pañcaviññānasamaṅgikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hotiti suttam nissāya pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sacetassa maggabhāvanā atthi pañcaviññānagatikena vā maggena maggagatikēhi vā pañcaviññānehi bhavitabbam. Na ca tāni maggagatikāni anibbānārammaṇattā alokuttarattā na ca maggo pañcaviññānagatiko. Tena⁵ lakkhaṇena asaṃgahitattā 'ti codetum. Na nu pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yadi pañcaviññānasamaṅgissa maggabhāvanā siyā. Yena manoviññānena maggo saṃpayutto taṃ pi pañcaviññānasamaṅgissa siyā. Evaṃ sante yad idaṃ⁶

¹ C. ka.

² B. °sabhāvo.

³ B. pi.

⁴ B. rūpamaggo.

⁵ B. tesam.

⁶ C. yadi taṃ.

pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādi lakkhaṇaṃ vuttaṃ. Evaṃ avatvā cha¹ viññānā 'ti² vattabbaṃ siyā tathā³ paṇa avatvā pañca viññānā t' eva⁴ vuttaṃ. Tasmā na vattabbaṃ pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti yasmā c' ettha ayam eva adhippāyo. Tasmā sakavādi taṃ⁵ lakkhaṇaṃ paravādiṃ sampañicchāpetvā no⁶ vata re 'ti vattabbe pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti pi āha. Aparo nayo pañcaviññānā⁷ uppannavatthukā⁸ maggo avatthuko hoti. Te ca⁹ uppannārammaṇā maggo na vattabbārammaṇo te purejātavatthukā va maggo avatthuko pi te purejātārammaṇā maggo apurejātārammaṇo¹⁰ te ajjhattikavatthukā va maggo avatthuko pi te rūpādivasena bāhirārammaṇā maggo nibbānārammaṇo te aniruddhaṃ vatthunissāyaṃ¹¹ katvā pavattanato asaṃbhinnavatthukā maggo avatthuko pi te aniruddhān' eva rūpādini ārabba pavattanato āsaṃbhinnārammaṇā maggo nibbānārammaṇo te nānāvatthukā maggo avatthuko vā ekavatthuko vā te attano attano⁹ ca¹² rūpādigocare pavattanato na¹³ aññamaññassa¹⁴ gocara-visayā¹⁵ paccanubhonti¹⁶ maggo rūpādisu pi¹³ ekaṃ pi gocaraṃ na karoti te kiriyamaṇo dhātuṃ pure cārikaṃ¹⁷ caritvā¹⁸ uppajjanato na asamannāhārā na amanasikārā uppajjanti maggo nirāvajjano¹⁹ va te²⁰ sampañicchannādihi vokiṇṇā uppajjanti maggassa vokāro yeva natthi. Te aññamaññaṃ pubbacarimabbhāvena uppajjanti maggassa tehi saddhiṃ purimapacchimatā²¹ va²² natthi tesam anupattikāle²³ paccitā¹³ va¹³ natthi¹³ tesam anupattikāle²³ tikkhavipassanāsamaye tesam anupattidese āruppe hi²⁴ ca uppajjanato. Te sampañicchannādihi antaritattā na

¹ C. ca. ² C. °nāni. ³ B. taṃ. ⁴ C. °n' eva.

⁵ C. naṃ. ⁶ B.—C. na. ⁷ C. °na. ⁸ C. °ko.

⁹ C. omits. ¹⁰ C. ajātā°.

¹¹ B. vatthum; C. °nissasaṃ. ¹² B. va.

¹³ B. omits. ¹⁴ B. °ña. ¹⁵ B. gocaraṃ viya.

¹⁶ B. °bhavanti. ¹⁷ C. vātikaṃ. ¹⁸ B. katvā.

¹⁹ C. °to. ²⁰ C. ne. ²¹ C. purimattā. ²² C. ca.

²³ C. °lo. ²⁴ B. pi.

aññamaññassa samanantarā¹ uppajjanti maggassa saṃ-
 paṭicchannādihi antaritabhāvo va natthi tesam aññatra
 abhinipātā² abhogamattam pi kiccam natthi maggassa
 kilesasamugghatanam kiccam 'ti yasmā c' ettha ayam pi
 adhippāyo tasmā³ sakavādi imeh' ākārehi paravādīmag-
 gassa apañcaviññānagatikabhāvam saṃpaṭicchāpetvā n o
 v a t a r e v a t t a b b e p a ñ c a v i ñ ñ ā n a s a m a ñ -
 g i s s a a t t h i m a g g a b h ā v a n ā 't i ā h a . S u ñ ñ a -
 t a m ā r a b b h ā 't i y a t h ā l o k u t t a r a m a g g e s u ñ ñ ā t a m
 nibbānam ārabbha lokiyo suddham saṃkhārapuñjam ārab-
 bha uppajjati. Kin te evam cakkhuvīññānaṇ 'ti
 pucchati. Itaro cakkhuṇ ca paṭicca rūpe cā 'ti vacanato
 paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho na nimittaggāhīti vacanato
 yam tattha animittam tad eva suññatan 'ti saṃdhāya paṭi-
 jānāti. C a k k h u ṇ c a p a ṭ i c c ā 't i p a ñ h a d v a y e p i e s'
 eva nayo cakkhuvīññānam atītānāgatam ārab-
 b h ā 't i e t t h a a y a m a d h i p p ā y o . M a n o v i ñ ñ ā n a s a m a ñ g i s s a
 atthi maggabhāvanā manovīññānaṇ ca atītānāgatam pi
 ārabbha uppajjati. Kin te evam cakkhuvīññānam pīti.
 P h a s s a m ā r a b b h ā 't i ā d i s u p i e s' e v a n a y o . C a k -
 k h u n ā r ū p a m d i s v ā n a n i m i t t a g g ā h i t i e t t h a
 javanakkhaṇe⁴ na nimittaggāhitā vuttā na cakkhuvīññā-
 nakkhaṇe tasmā lokikamaggam⁵ pi saṃdhāy' etam asādhā-
 kam.

PAÑCAVINŠSĀNASAMAÑGISSA MAGGAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni pañcaviññānākusalā pīti kathā nāma hoti. Yathā⁶
 heṭṭhāvuttanayen' eva atthato veditabbo 'ti.

PAÑCAVINŠSĀNĀ KUSALĀ PĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. samantarā.

² B. °vātā.

³ B. tattha.

⁴ B. °lakkhaṇe.

⁵ B. lokiya°.

⁶ B. sā.

Idāni sābhogakathā¹ nāma hoti. Tattha ābhogo nāma kusalākusalavasenā 'ti² satthārā va cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hoti na nimittaggāhī hotitī ādi vuttaṃ. Taṃ³ ayoniso gahetvā pañca viññānā sābhogā⁴ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha purimakathā sadisam evā 'ti.

SĀBHOGAKATHĀ⁵ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni dvihi sīlehīti kathā nāma hoti. Tattha sīle patitṭhāya naro sapañño⁶ 'ti ādi vacanato yasmā lokiyena sīlena sīlavā lokuttaraṃ maggaṃ bhāveti tasmā purimena ca lokiyena maggakkhaṇe lokuttarena cā 'ti dvihi sīlehi samannāgato nāma hotitī yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva te saṃdhāya maggasamaṅgīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi³ so³ ekakkhaṇe lokiyalokuttarehi dvihi sīlehi samannāgato dvihi phassādihi pi tena samannāgatenā bhavitabban 'ti codetum dvihi phassehīti ādim āha. Itaro⁷ tathārūpaṃ nayaṃ apassanto paṭikkhipati. Lokiyena ca lokuttarena cā 'ti pañhe pubbasamādinnaṃ⁸ ca maggakkhaṇe uppannaṃ sammāvācādi⁹ saṃdhāya paṭijānāti. Lokiyasīle¹⁰ niruddhe¹¹ ti¹² pucchā paravādissa¹³ khaṇabhaṅganīrodhabhaṅgaṃ¹⁴ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa itaro pana taṃ vitikkamaṃ viya sallakkhanto dussīlo 'ti ādim āha. Laddhipatitṭhāpanaṃ¹⁵ paṇ'assa pubbe abhinnaśīlataṃ yeva dīpeti na dvihi samannāgamaṃ¹⁶ tasmā appatitṭhā va laddhīti.

DVIHI SĪLEHĪTI KĀTHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. ābhogo. ² B. hoti. ³ C. omits. ⁴ B. abhogo.

⁵ B. abhoga°. ⁶ B. samaro. ⁷ B. omits.

⁸ C. °nno. ⁹ B. °dini ca. ¹⁰ B. °ye sīle.

¹¹ B. °ddho. ¹² C. hi. ¹³ B. saka°.

¹⁴ B. °nīrodhaṃ. ¹⁵ B. °sanaṃ. ¹⁶ B. °taṃ.

Idāni silaṃ acetasikan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā sile uppajjitvā niruddhe pi samādānahetuko silo-
pacayo nāma atthi yena so¹ silavā yeva nāma hoti.
Tasmā silaṃ acetasikan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahā-
saṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Sesam ettha dānaṃ acetasikan 'ti kathāyaṃ
vuttanayen' eva veditabbaṃ. Laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ pi
ayoniso gahītattā appaṭiṭṭhāpanaṃ evā 'ti.

SĪLAṀ ACETASIKAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni silaṃ na² cittānuparivattitī kathā nāma hoti.
Tattha na³ cittānuparivattitī bhāsantaram³ eva nāma.⁴
Sesaṃ purimakathāsadisam evā 'ti.

NA CITTĀNUPARIVATTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni samādānahetukathā⁵ nāma hoti. Tattha āra-
maropā 'ti gāthāya atthaṃ ayoniso gahetvā sadā puññaṃ
pavaḍḍhatitī vacanato samādānahetukaṃ silaṃ pavaḍ-
ḍhatitī yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva
te saṃdhāya pucchā sakavādissa cittavippayuttaṃ silopa-
cayaṃ saṃdhāya paṭiññā paravādissa sesaṃ purimakathā-
sadisam evā 'ti.

SAMĀDĀNAHETUKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni viññatti silaṃ 'ti kathā nāma hoti. Idāni kāyaviñ-
ñatti kāyakammaṃ vacīviññatti vacīkamman 'ti gahītattā
viññatti silaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikā-
naṃ c' eva Saṃmitiyānañ ca ete⁶ saṃdhāya viññattitī

¹ C. omits. ² B. omits. ³ C. °re me va yāma.
⁴ B. nānaṃ. ⁵ B. °hetuka°. ⁶ B. te.

pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā silaṃ nāma virati na rūpadhammo tasmā ten' atthena codetum pāṇātipātā veramaṇīti ādim āha. Abhivādanasīlan 'ti ādi yathā rūpaṃ viññatti so ¹ silaṃ 'ti maññati taṃ uddharitvā dassetum vuttam yasmā pana sā virati na hoti tasmā pana pāṇātipātā 'ti ādim āha. Laddhi pan' assa chalena paṭiṭṭhāpitattā ² appaṭiṭṭhitā yevā 'ti.

VIÑṢATTI SĪLAN' TI KATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni aviññatti dussilyan 'ti kathā nāma hoti. Tattha katthaci ³ cittavippayuttam apuññupacayaṇ ⁴ c' eva āpatiyā ca pāṇātipātādisu āṅgapāripūriṃ saṃdhāya aviññatti dussilyan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace sā dussilyaṃ pāṇātipātādisu aññatarā siyā 'ti codetum pāṇātipāto 'ti ādim āha. Pāpakammaṃ samādiyitvā ⁵ 'ti asukaṃ nāma ghātessāmā ⁶ 'ti asukaṃ bhaṇḍaṃ avaharissāmā ⁷ 'ti evaṃ pāpasamādānaṃ katvā ubho vaḍḍhantīti puttḥo dānakkhaṇe pāpassa anuppattiṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyaṃ puttḥo cittavippayuttam pāpupacayaṃ ⁸ saṃdhāya paṭijānāti sesam ettha paribhogamayakathāya ⁹ vuttanayen' eva veditabbaṃ. Laddhi paṭiṭṭhāpanaṃ pi 'ssa pāpassa samādinnaṃ pubbabhāgam eva sādheti na aviññattiyā dussilyabhāvan ¹⁰ 'ti.

AVIÑṢATTI DUSSĪLYAN 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

DASAMO VAGGO.

DUTIYO PAṆṆĀSAKO SAMĀTTO.

¹ C. yo. ² B. paṭiṭṭhatattam. ³ B. omits.

⁴ C. °pasavayaṇc' eva. ⁵ B. °dayitvā. ⁶ B. °mi.

⁷ B. avaharāmīti. ⁸ C. pāpapaccayaṃ.

⁹ C. °samaya°. ¹⁰ B. °lābhavan 'ti.

Idāni anusayā avyākātā ahetukā cittavippayuttā 'ti tisso anusayākathā nāma honti. Tattha yasmā puthujjano¹ kusalāvyākate² citte vattamāne sānusayo 'ti na vattabbo yo³ c' assa tasmim khane hetu na tena hetunā anusayā sahetukā na tena cittena⁴ sampayuttā. Tasmā te avyākātā ahetukā cittavippayuttā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānañ c' eva Saṃmitiyānañ⁵ ca. Te saṃdhāya tisu pi kathāsu pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam hetthāvuttanayattā sakkā pālimaggen' eva jānitun 'ti tasmā na vitthāritan 'ti.

TISSO PI ANUSAYAKATHĀ

NITTHITĀ. 1.

Idāni ñānakathā nāma hoti. Tattha maggañānena aññāne vigate pi puna cakkhuvīññānādivasena ñānavippayutte citte vattamāne yasmā taṃ maggacittam na pavattati tasmā na vattabbaṃ ñānīti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi aññāne vigate ñānīti paññatti na siyā rāgādisu vigatesu vitarāgādi⁶ paññatti pi na siyā 'ti. Puggalapaññattiyam akovido sīti codetum rāge⁷ vigate 'ti ādim āha. Itaro tesu vigatesu rāgādibhāve⁸ yuttim apassanto paṭikkhipati. Pariyosāne yasmā ñānapaṭilābhena so ñānīti vattabbataṃ arahati tasmā na h' evā 'ti paṭikkhepo sakavādisā 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NITTHITĀ. 2.

¹ B. °nā. ² B. °labyā°. ³ C. so. ⁴ B. adds : na.⁵ C. °kānañ. ⁶ B. °disu. ⁷ C. rāgo. ⁸ B. sarā°.

Idāni ñānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā cakkhuviññānādisamaṅgī paṭiladdhaṃ maggañānaṃ saṃdhāya ñānīti¹ vuccati na c' assa taṃ tena cittaṇa saṃpayuttaṃ tasmā ñānaṃ cittavippayuttan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te ñānaṃ cittavippayuttan 'ti cittavippayuttesu rūpādisu aññataraṃ siyā 'ti codetum rūpaṇ 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesā heṭṭhāvuttanayam eva pariyosāne pana paññavā² 'ti vā³ puttḥo paṭilābhavasena taṃ paññattim icchati⁴ tasmā paṭijānātīti.

ÑĀNAṃ CITTAVIPPAUUTTAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni idaṃ dukkhan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ lokuttaramaggakkhaṇe yogāvacaro idaṃ dukkhan 'ti vācaṃ bhāsati evaṃ⁵ assa idaṃ dukkhan 'ti vācaṃ bhāsato ca idaṃ dukkhan 'ti ñānaṃ pavattatīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa. Maggakkhaṇe tathā vācābhāsanañ⁶ ca ñānappavattiñ ca saṃdhāya paṭiññā itarassa. Yasmā pana so sesasaccapaṭisaṃyuttaṃ vācaṃ puthujjano ca⁷ bhāsati na c' assa⁸ tathā ñānaṃ pavattatīti icchati. Tasmā samudayā 'ti pañhesu paṭikkhipati. Rūpaṃ aniccaṇ 'ti ādi dukkhapariyāyadassanavasena⁹ vuttaṃ. Itaro pana sakavādisamaye¹⁰ tādisaṃ vohāraṃ apassanto paṭikkhipati. Iti vadanti cā¹¹ 'ti ādi yadi tassa dukkhe ñānaṃ pavattatīti ikāra-damkāra-dukāra-kkhaṅgesu paṭipāṭiyā catūhi ñānehi pavattitabban 'ti dassetum vuttaṃ itaro pana tathā na icchati tasmā paṭikkhipatīti.

IDAM¹² DUKKHAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. ñāna 'ti.

² C. paññam evā.

³ B. omits.

⁴ C. ga°.

⁵ C. imassa.

⁶ C. vābhā°.

⁷ B. va.

⁸ B. tassa.

⁹ C. dukkham.

¹⁰ B. sakasamaye.

¹¹ C. vā.

¹² B. itī.

Idāni iddhibalakathā nāma hoti. Tattha iddhipādabhāva-nānisamsassa atthaṃ ayonisogahetvā iddhibalena saman-nāgato kappam tiṭṭheyyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānaṃ te saṃdhāya iddhibalena¹ samannāgato kappam tiṭṭheyyā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha kappo nāma mahākappo kappekadeso āyukappo 'ti tividho. Cattārimāni bhikkhave kappassa asaṃkheyyānti ettha hi mahākappo 'va kappo 'ti vutto.² Brahmakāyikānaṃ devānaṃ kappo āyuppamāṇan 'ti ettha kappekadeso. Ekam³ kappam nirayamhi paccati kappam saggamhi modatīti ettha āyukappo. Āyukappānaṃ āyuvīdhānaṃ kammaassa vipākavasena vā vassagaṇanāya vā āyuparicchedo 'ti attho. Tesu mahākappam saṃdhāya pucchati itaro paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī sace te⁴ iddhibalena samannāgato yo cīraṃ jīvati so vassasataṃ appam vā bhiyyo vā 'ti evaṃ paricchinna āyukappā uddham⁵ mahākappam vā mahākappekadesam vā jīveyya⁶ iddhimayikena 'ssa āyunā bhavitabban 'ti codetum iddhimayiko⁷ so⁸ āyū 'ti ādim āha. Itaro jivitindriyam nāma iddhimayikaṃ natthi kammamasamutthānaṃ⁹ evā 'ti vuttattā paṭikkhipati. Ko pan' ettha iddhimato viseso. Nanu aniddhimā pi āyukappam vā³ tiṭṭheyyā 'ti ayam⁸ viseso. Iddhimā hi yāvatāyukam jivitappavattiya antarāyakare⁹ dhamme iddhibalena paṭibāhitvā antarā¹⁰ akālamaraṇam nivāretum¹¹ sakkoti aniddhimato etaṃ balaṃ natthi. Ayam etesaṃ viseso. Atītaṃ anāgatan 'ti idaṃ avisesena kappam tiṭṭheyyā 'ti paṭiññātattā codeti. Dve kappe 'ti ādi yadi iddhimā jīvitaparicchedaṃ atikkamitum sakkoti na kevalaṃ ekam aneke pi kappe tiṭṭheyyā 'ti codanattam vuttam. Uppanno phasso 'ti ādi na sabbam iddhiyā

¹ C. °khaṇena.² C. vuttam.³ B. omits.⁴ C. omits.⁵ C. laddham.⁶ C. bhaveyya.⁷ B. kammam.⁸ C. mahā.⁹ B. ananta°.¹⁰ B. antārā.¹¹ C. vāretum.

labbhati iddhiyā avisayo pi atthiti dassetum vuttam. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

IDDHIBALAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni samādhikathā nāma hoti. Tattha yesam ekacittak-khaṇe uppannāpi ekaggatā samādānatthēna samādhīti agahetvā sattarattimdivāni ekantasukhapaṭisaṃvedī viharan¹ 'ti ādi vacanam nissāya cittasamṭati samādhīti laddhi. Seyyathāpi Sabbatthivādānañ c' eva Uttarāpathakānañ ca te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi cittasamṭati samādhī nāma atītā pi atthi anāgatā pi atthi na hi ekaṃ paccuppannacittam eva cittasamṭatīti nāma hoti. Kin te sabbā pi sā samādhīti codetum atītā 'ti ādimāha. Itaro tathā aniechanto paṭikkhipati. Nanu atītāṃ niruddhañ 'ti ādimhi² cittasamṭatīyaṃ paccuppannam eva cittaṃ³ kiccaṃ karato⁴ atītānāgataṃ niruddhattā anuppannattā ca natthi. Atha katham taṃ samādhī nāma hotīti dassetum vuttam. Ekacittak-khaṇiko 'ti pucchā paravādisa. Tato⁵ sakasamaye samādhim bhikkhave bhāvēthā 'ti ādisu paccuppannakusalacittasampayuttā ekaggatā samādhīti vuttā. Taṃ samdhāya paṭiññā sakavādisa. Cakkhuvīññānassa manasā gīti ādi ekacittakkhaṇiko 'ti vacanamattam gahetvā chalena vuttam. Ten' eva sakavālinā paṭikkhittam. Nanu vuttam bhagavatā 'ti purimapaccchimavasena vattamānassa samādhissa abbokhipṇatam sādheti na samṭatīyā samādhībhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀDHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni dhammatṭhitatākathā⁶ nāma hoti. Tattha ṭhitā 'va sā⁷ dhātū 'ti vacanam nissāya paṭiccasamuppādasam-

¹ B. viharitum.

² C. ādini.

³ C. citta.

⁴ B. kiccakaram.

⁵ B. adds: yā.

⁶ C. oṭṭhita°.

⁷ B. sādhu 'ti thanam.

khātā dhammatṭhitatā¹ nāma ekā atthi sā ca parinipphannā² 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi parinipphannānaṃ³ avijjādīnaṃ aññā dhammatṭhitatā³ nāma parinipphannā atthi tāya pi ca te dhāmatṭhitatāya aññā tṭhitatā parinipphannā āpajjatīti codetum tāya tṭhitatāya 'ti ādim āha. Paravādī evarūpāya laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho anantarapaccayatañ c' eva aññamaññapaccayatañ cā saṃdhāya paṭijānāti. Sesāṃ heṭṭhā⁴ vuttanayattā⁵ uttānattham evā 'ti.

DHAMMATṬHITATĀKATHĀ⁶

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni aniccatākathā nāma hoti. Tattha aniccatānaṃ⁷ rūpādīnaṃ aniccatā pi rūpādayo viya parinipphannā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpādayo viya aniccatā parinipphannā tassāpi aññāya parinipphannāya aniccatāya bhavitabban 'ti codetum tāya aniccatāya 'ti āha. Itaro dvinnāṃ aniccatānaṃ ekato abhāvena paṭikkhipitvā puna yasmā sā⁸ aniccatā niccā na hoti ten' eva aniccena saddhiṃ antaradhāyati tasmā paṭijānāti. Ath' assa sakavādī lesokāsaṃ adatvā yā tena dutiyā aniccatā paṭiññātā tāya pi tato parāya⁹ piti paraṃparavasena anupacchedadosaṃ āropento tā yathā yevā 'ti ādim āha.⁵ Jarā parinipphannā 'ti ādi. Yasmā uppannassa jarāmaranato aññā aniccatā nāma natthi. Tasmā aniccatā vibhāgānuyuñjanavasena vuttaṃ. Tatrāpi paravādinō purimanayen' eva paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo. Rūpaṃ parinipphannānaṃ 'ti ādi yesaṃ

¹ C. oṭṭhitā.² C. oṭṭhannā.³ C. oṭṭhitā.⁴ B. omits.⁵ C. vuttā natthā m' evā 'ti.⁶ C. oṭṭhita°.⁷ B. aniccādi.⁸ C. tāya.⁹ C. parādham.

sā aniccataṃ tehi saddhiṃ saṃsandanattham vuttaṃ.
 Tattha yathā parinipphannānaṃ rūpādinaṃ aniccataṃ jarā-
 maraṇāni atthi. Evaṃ parinipphannānaṃ aniccataḍḍinaṃ
 tāni natthi māññaṃāno ekantena paṭikkhipati yevā 'ti.

ANICCATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

VAGGO EKĀDASAMO.

Idāni saṃvaro kamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hotīti suttam nissāya saṃvaro pi asaṃvaro ¹ pi kamman 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yā sakasamaye² cetanā kamman 'ti vuttā. Yathā sā kāyavacīmanodvāresu pavattamānā kāyakammādināmaṃ labhati. Tathā yadi te saṃvaro kamman so³ pi cakkhundriyādisu pavattamāno cakkhukammānaṃ⁴ nāmaṃ labheyyā 'ti codetuṃ. C a k k h u n d r i y a ṃ s a ṃ v a r o c a k k h u k a m m a n 'ti ādim āha. Itaro tādisaṃ suttapadaṃ apassanto ca catūsu dvāresu paṭikkhipitvā pañcame kāyadvāre pasādakāyaṃ saṃdhāya paṭikkhipati viññattikāyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. So hi pasādakāyaṃ pi viññattikāyaṃ pi kāyindriyatte⁵ va icchati. Manodvāre pi kāyadvāraṃ saṃdhāya paṭikkhipati kammadvāraṃ saṃdhāya paṭijānāti. Asaṃvare pi es' eva nayo. Cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti suttam tesu dvāresu saṃvarāsaṃvaram eva dīpeti na tassa kammabhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SAMVARO ⁶ KAMMAN 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha nāhaṃ bhikkhave sacetanikānaṃ kammānaṃ 'ti suttapadaṃ nissāya sabbaṃ kammaṃ savipākaṃ 'ti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Tesāṃ cetanāhaṃ bhikkhave kammaṃ vadāmiti satthārā avisesena cetanā kamman 'ti vuttā. Sā ca kusalākusalā va savipākā avyākata avipākā 'ti imaṃ vibhāgaṃ dassetuṃ s a b b a ṃ k a m m a n 'ti pucchā saka-

¹ B. omits. ² C. sama°. ³ B. kammato.

⁴ C. °kammādi. ⁵ B. °yante. ⁶ C. °ra.

vādissa paṭiññā itarassa. Puna sabbā cetanā 'ti pañhesu avyākatam saṁdhāya paṭikkhepo ¹ kusalākusale saṁdhāya paṭiññā veditabbā. Vipāka-avyākatā 'ti ādisu vipākāvipākacetanam ² sarūpena dassetum vuttam. Sesam ettha uttānattham eva nāham bhikkhave 'ti suttam sati-paccaye diṭṭhadhammādisu pi vipākapaṭisamvedanam saṁdhāya vuttam tasmā asādhakan 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni saddo vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha sotassa kammassa katattā upacitattā ussannattā vipulattā brahmassaro hotiti ādini ayoniso gahetvā saddo vipāko 'ti yesam laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṁghikānam. Tesam kammamutthānā arūpadhammā 'va vipākā 'ti nāmam labhanti. Rūpadhammesu panāyam vohāro va natthiti dassetum pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sukhave danīyo 'ti ādi vipāko nāma evarūpo hotiti dassetum ³ vuttam. Sotassa kammassā 'ti suttam lakkaṇapaṭilābhadassanattham vuttam. Mahāpuriso 'ti kammassa katattā suciparivāro pi na ⁴ hoti na va ⁵ parivāro vipāko. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SADDO VIPĀKO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni saḷāyatanakathā nāma hoti. Tattha yasmā saḷāyatanam kammassa katattā uppannam tasmā vipāko 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānam. Te saṁdhāya cakkhāyatanam vipāko 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam heṭṭhāvuttanayam eva. Saḷāyatanam vipāko 'ti ettha manāyatanam siyā vipāko 'ti. Sesāni kevalam kammamutthānāni na vipāko tasmā asādhakam etan 'ti.

SAḶĀYATANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

¹ B. okhipati.

² B. vipākātivīo.

³ B. dassanattham.

⁴ B. omits.

⁵ B. ca.

Idāni sattakkhattuparamakathā nāma hoti. Tattha yasmā sattakkhattuparamo 'ti vuttaṃ tasmā sattakkhattuparamo puggalo sattakkhattuparamatāya niyato 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesam̐ t̐apetvā ariyamaggaṃ aṇṇo tassa niyāmo natthi yena so sattakkhattuparamatāya niyato bhavēyyā 'ti imaṃ¹ vibhāgaṃ dassetuṃ pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Mā t ā j i v i t ā² 'ti ādisu ayam adhippāyo dve niyāmā sammattaniyāmo ca micchattaniyāmo ca. Sammattaniyāmo ariyamaggo tassa³ avinipātadhammatam̐ c' eva phalappatiñ⁴ ca niyāmeti. Micchattaniyāmo anantariyakammaṃ⁵ tam̐ anantariyuppattim̐⁶ niyāmeti. Tattha sattakkhattuparamo sotāpattimaggena⁷ avinipātadhammatāya ca phalappattiya⁸ ca niyāmito sesamaggaṇiyāmo⁹ paṇ' assa natthi anadhiगतattā¹⁰ anantariyakam̐¹¹ pi kātum so abhabbo 'ti. Tvam̐¹² paṇ' assa niyāmaṃ icchasi.¹³ Tena tam̐ vadāmi. Kin te so iminā micchattaniyāmena niyato¹⁴ 'ti. A b h a b b o a n a n t a r ā¹⁵ 'ti pañhesu anantariyabhāvaṃ¹⁶ saṃdhāya paṭikkhipati. Sattakkhattuparamam̐ saṃdhāya paṭijānāti. Atthi so niyāmo 'ti pañhe sattakkhattuparamatāya niyāmaṃ apassanto paṭikkhipati. Atthi te s a t i p a ṭ ṭ h ā n ā 'ti ādi niyāmasaṃkhāte maggadhamme dassetuṃ vuttaṃ. Tassa pana¹⁷ paṭhamamaggānuppattito te pi natthi tasmā paṭikkhipati. Sesam̐ ettha uttānattham̐ eva. Nanu so¹² sattakkhattuparamo 'ti ettha bhagavā ayam puggalo ettake bhava saṃdhāvitvā parinibbāyissati.¹⁸ Ayam̐ ettake 'ti attano ñānabalena vyākaroṭi. Na bhavanīyāmaṃ nāma kiñci tena¹⁹

¹ B. idam̐. ² C. opitā. ³ B. yo. ⁴ B. phalu°.

⁵ B. āna°. ⁶ B. anantarā nirayūpapatti.

⁷ C. maggena. ⁸ B. phalu°. ⁹ C. niyāmo.

¹⁰ B. anattikā°. ¹¹ B. ānantariyam̐. ¹² C. omits.

¹³ C. °ti. ¹⁴ B. niyāmito. ¹⁵ C. antarā.

¹⁶ C. antari°; B. °yābhāvaṃ.

¹⁷ C. adds: puna. ¹⁸ B. ossāmīti.

¹⁹ B. adds: tena.

sattakkhattuparamo kolaṃkolo¹ ekabijīti vuttaṃ. Tasmā asādhakam etaṃ 'ti.

SATTAKKHATTUPARAMAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Kolaṃkolo-ekabijī ti kathā² pi iminā va upāyena vedittabbā. 6.

Idāni jīvītā voropanakathā³ nāma hoti. Tattha yasmā dosasampayuttacittena pāṇātipāto hoti. Doso ca diṭṭhi-sampannassa⁴ appahīno tasmā diṭṭhisampanno saṃcicca pāṇaṃ jīvītā voropeyyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya diṭṭhisampanno 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Saṃcicca mātaraṇa 'ti ādipañhesu pana aṭṭhānam etaṃ anavakāso 'ti suttabhayena paṭikkhipati. Sattthari agāravo 'ti ādi satthādisu⁵ sagāravassa sikkhāpadavittikkamabhāva-dassanattamaṃ vuttaṃ. Itaro akusalavasena tassa agāravo nāma natthīti paṭikkhipitvā sagāravañ⁶ ca sampañicchitvā puna agāravo 'ti puṭṭho tesu tesu kiccesu pasutatāya vikkhittānaṃ⁷ asatiyā amanasikārena cetiye abhivādanapadakkhiṇakaraṇābhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Puna ova-deyyā⁸ 'ti ādinayena puṭṭho tādisāya kiriyāya saṃcicca akāraṇato⁹ paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham eva 'ti.

JĪVITĀ VOROPANAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni duggatikathā nāma hoti. Tattha ye duggatiñ ca duggatisattānaṃ rūpādi-ārammaṇaṃ tañhañ cā 'ti ubha-

¹ B. kolakolo.

⁴ B. °nnāya.

⁷ C. paṭi°.

² B. kathāyo.

⁵ B. °tthārādisu.

⁸ B. odaheyyā.

³ B. °voropita°.

⁶ C. agā°.

⁹ B. aka°.

yaṃ pi duggatīti gaheṭvā puna tathā avibhajitvā ¹ avisesen' eva diṭṭhisampannassa pahīnā duggatīti vadanti seyya-
thāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Āpāyike rūpe rajjeyyā 'ti ādi
yā paravādinō laddhi yā diṭṭhisampannassa duggati appa-
hīnā tassa vasena codetum vuttam. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti. Nirayā ² uppajjeyyā 'ti duggatipahā-
nam ³ eva ³ duggatigāmīti ⁴ tañhāpahānaṃ vā dīpeti.
Na duggatisattānaṃ rūpādi-ārammaṇāya vā ³ tañhāya
pahānaṃ tasmā ⁵ ca asādhakam eva tan 'ti.

DUGGATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Sattamabhavissa ⁶ kathāya pi es' eva nayo 'ti. 9.

DVĀDASAMO VAGGO.

¹ B. ojjetvā.

² B. oyam.

³ C. omits.

⁴ B. omini.

⁵ C. tassa.

⁶ C. oya.

Idāni kappatṭhakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ saṃ-
ghaṃ samaggaṃ bhetvāna kappam nirayamhi paccatiti
sakalam pi kappam saṃghabhedako niraye tiṭṭhatiti laddhi
seyyathāpi Rājagirikānaṃ.¹ Te saṃdhāya k a p p a ṭ ṭ h i
t i k o ' t i ² pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. B u d d h o
c a l o k e ' t i i d a m v i n ā buddhuppādena saṃghabhedakā-
bhāvadassanattam³ vuttam. K a p p o c a ⁴ s a m ṭ h ā t i
s a m g h o c a b h i j j a t i t i ā d i. Y a d i s o s a k a l a m k a p -
p a m t i ṭ ṭ h a t i s a m ṭ h ā n a t o ⁵ p a ṭ ṭ h ā y a t a m k a m m a m k a t v ā
t a t t h a u p p a j j i t v ā t i ṭ ṭ h e y y ā ' t i d a s s e t u m v u t t a m. A t i t a n
' t i ā d i h e t ṭ h ā v u t t ā d h i p p ā y a m e v a. K a p p a ṭ ṭ h o i d -
d h i m ā ' t i ⁶ p a ñ h e s u b h ā v a n ā m a y a m s a m ṭ h ā y a p a ṭ i k k b i -
p a t i. P a r a s a m a y e ⁷ p a n ' a s s a j ā t i m a y a m i d d h i m i c c h a n t i
t a m s a m ṭ h ā y a p a ṭ i j ā n ā t i. C h a n d i d d h i p ā d o ' t i ā d i
j ā t i m a y ā y a i d d h i y ā ⁸ i d d h i m ā ' t i l a d d h i m a t t a m e t a m. K i n
t e ⁹ y a d i p a n ' a s s a i d d h i a t t h i i m e n e n a i d d h i p ā d ā b h ā v i t ā
b h a v e y y u n ' t i c o d a n a t t a m v u t t a m. Ā p ā y i k o ¹⁰ n e r a y i k o ¹¹
' t i s u t t a m y a m s o c a ¹² e k a m k a p p a m a s i t i b h ā g e k a t v ā t a t o
e k a b h ā g a m a t t a m k ā l a m t i ṭ ṭ h e y y a. T a m ā y u k a p p a k a m ¹²
s a m ṭ h ā y a v u t t a m t a s m ā a s ā d h a k a n ' t i.

KAPPATṬHAKATHĀ ¹³

NĪṬṬHITĀ. 1.

Idāni kusalapāṭilābhakathā nāma hoti. Tattha kap-

¹ B. °kiriyaakānaṃ.² B. vā.³ C. °bhedassanattam.⁴ B. va.⁵ B. °hanato.⁶ C. su.⁷ B. pada°.⁸ C. omits.⁹ C. tena.¹⁰ C. °ke.¹¹ B. omits.¹² B. °ppam.¹³ C. kappakathā.

paṭṭho sakasamaye kāmāvacarakusalam eva paṭilabhati. Yena pana taṃ uppattiṃ¹ paṭibāheyya taṃ mahaggataṃ lokuttaraṃ vā paṭilabhati. Yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ akatvā avisesena eva so kusalacittaṃ na paṭilabhatiti laddhi. Seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesāṃ vibhāgadassanena taṃ laddhiṃ bhinditum pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesaṃ ettha uttānattham evā 'ti.

KUSALAPAṬILĀBHAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anantarāpayuttakathā² nāma hoti. Tattha anantarāpayutto³ nāma yena⁴ khandhabhedato anantarā vipākādayakaṃ mātughātādi⁵ anantariyakammaṃ āpattaṃ. Tattha yassa niyatā ānatti avassan taya ānattiyā āatto taṃ kammaṃ karissati so atthasādhikāya⁶ cetanāya⁷ uppāditattā micchattaniyato hoti. Abhabbo sammattaṃ okkamitum.⁸ Yassa aniyatāya ānattiyā āatto taṃ kammaṃ karissati so atthasādhikāya⁹ cetanāya anuppāditattā na micchattaniyato bhabbo sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti idaṃ sakasamaye samniṭṭhānaṃ. Yesaṃ pana aniyatāya pi ānattiyā abhabbo yeva sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesāṃ taṃ laddhiṃ bhinditum sakavādi¹⁰ pubbapakkhaṃ bhinditvā¹¹ anantarāpayutto¹² 'ti paravādinā attānaṃ pucchāpeti. Ten' ettha paṭhamapucchā paravādissa. Atthasādhakacetanāya abhāvaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato paravādi mātughātādikammasa¹³ āpattattā ca so micchattaniyato 'ti maññati. Tasmā micchattaniyamaññā cā 'ti pañhaṃ pucchati. Sakavādi pana¹⁴

¹ B. upapa°. ² B. °sampa°. ³ B. anantarasampa°.⁴ B. vedanā. ⁵ B. māti°. ⁶ C. attaso°.⁷ C. coda°. ⁸ B. °pitum. ⁹ C. atta°. ¹⁰ B. °di ssa.¹¹ C. datvā. ¹² B. antarā sampa°.¹³ C. mānighātādinaṃ. ¹⁴ B. ssa.

ekassa puggalassa dvinnam niyamānam anokkantimattam eva samdhāya na h' evā 'ti paṭikkhipati. Na nu taṃ kamman 'ti pañhe kamman 'ti mātughātādikaṃ¹ kamman tattha aniyatāpattim samdhāya āmantā 'ti paṭiññā sakavādisa aniyataṃ pi hi ānattim payojetvā tṭhassa ananucchavikaṃ mayā katan 'ti kukkucceṃ uppajjato² va vippatīsāro jāyat' eva. Hañ³ cīti ādi kukkucceṃ uppattimattam⁴ gahetvā paravādinā laddhipatiṭṭhāpanattham vuttam.⁵ Idāni yassa aniyatāpattikassāpi anantarā payuttassa paravādinā sammattaniyāmokkamanam paṭisiddham tam eva puggalam gahetvā anantarā payutto puggalo abhabbo 'ti pucchā sakavādisa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha nam sakavādi.⁶ Abhabbo nāma mātughātādikammānam kārako. Kin te tena tāni kammanāni katāni ti codetum mātā jīvita voropitā⁷ 'ti ādim āha. Itaro tesam vatthūnam arogatāya⁸ tathārūpam kiriyam apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Taṃ kamman paṭisaṃharitvā 'ti aniyatāpattikammam samdhāya vuttam. Taṃ hi mā kho mayā ānattam akāsīti. Ānattam⁹ nivārentena¹⁰ paṭisaṃhaṭam nāma hoti. Paṭisaṃhaṭattā yeva c' ettha kukkucceṃ paṭivinoditam vippatīsāro paṭivineto¹¹ nāma hoti. Evaṃ sante pi pan' ettha purimānattam¹² yeva niyamabhāvam maññamāno paravādi āmantā 'ti paṭijānāti. Atha nam sakavādi tassa kammasa paṭisaṃhaṭabhāvam sampatiṇṇāpetvā attano laddhim patiṭṭhāpento hañ cīti ādim āha. Puna anantarā¹³ payutto 'ti pariyośanapañhe paṭhamapañhe viya pucchā paravādisa paṭiññā sakavādisa. Na nu taṃ kamman 'ti anuyogo paravādisa. Paṭiññasamhaṭakālatō pubbe payuttakālam samdhāya paṭiññā sakavādisa. Payuttapubbatāmattam¹⁴ gahetva aniyatāladhi

¹ C. °dīnam..² C. °jjan' eva.³ B. māhe cīti ; C. ahañ.⁴ C. °ccappattimaggattam.⁵ B. omits.⁶ B. °disa.⁷ C. °petā.⁸ C. āro°.⁹ C. °tte.¹⁰ C. °nto na.¹¹ B. °nito.¹² B. °ttiyā.¹³ C. antarā.¹⁴ B. °ttāmattam.

vasena ¹ hañcīti laddhipatitṭhāpanam paravādisa.²
 ayaṃ³ pana laddhi ayoniso patitṭhitattā apatitṭhitā va
 hotīti.

ANANTARĀPAYUTTAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni niyatassa niyamakathā⁴ nāma hoti. Tattha
 duvidho niyamo micchattaniyamo anantariyakammaṃ sam-
 mattaniyamo ca ariyamaggo. Ime dve niyame ṭhapetvā
 añño niyamo nāma natthi sabbe pi hi sesā te bhūmaka-
 dhammā aniyatā nāma tēhi samannāgato pi aniyato yeva.
 Buddhehi pana attano nānabalena ayaṃ satto anāgate
 bodhim paṇuṇissatīti vyākato bodhisatto puñṇassa datvā⁵
 niyato 'ti⁶ vuccati.⁷ Iti imaṃ volāramattaṃ gahetvā
 pacchimabhaviko bodhisatto tāya jātiyā bhabbo dhammaṃ
 abhisametun⁸ 'ti adhippāyena niyato. Niyamaṃ ok-
 kamatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ Aparā-
 seliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa.
 Micchattaniyato 'ti ādi aññena niyamena⁹ niya-
 tassa.¹⁰ Aññaniyamābhāvadassanattamaṃ¹¹ vuttaṃ. Pubbe
 maggaṃ bhāvetvā 'ti ādi niyamappabhedadassa-
 natthamaṃ vuttaṃ. Satipaṭṭhānaṃ 'ti ādi ekasmiṃ pi
 niyame dhammappabhedadassanattamaṃ vuttaṃ. Bhabbo
 bodhisatto 'ti vacanaṃ kevalaṃ bodhisattassa bhabba-
 taṃ dīpeti. Na niyatassa niyamokkamaṃ tasmā asā-
 dhakan 'ti. So¹² hi pubbe ekena pi niyatadhammena
 aniyato bodhimūle saccadassanena niyamaṃ okkanto¹³ 'ti.

NIYATASSA NIYAMAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. °nantivasena. ² B. saka°. ³ B. yaṃ.
⁴ B. niyā°. ⁵ B. dattā. ⁶ B. vi. ⁷ C. omits.
⁸ C. °mena. ⁹ C. niyā°. ¹⁰ C. yaṃ yaṃ tassa.
¹¹ C. abhiññāniyamā°. ¹² C. yo. ¹³ B. okkamanto.

Idāni nivutakathā nāma hoti. Tattha suddhassa sud-dhikiccābhāvato nīvaraṇehi¹ nivuto ovuto² pariyonad-dho³ ca nīvaraṇaṃ jahatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya nivuto 'ti pucchā saka-vādissa paṭiññā itarassa. Ratto rāgaṇ 'ti ādi nivutassa nīvaraṇajahane⁴ dosadassanattamaṃ vuttaṃ. Pārisuddhe pariyodāte 'ti ādi vikkhambhanavisuddhiyā 'ti⁵ visuddhassa samuechedavisuddhidassanattamaṃ vuttaṃ. Tassa evaṃ jānato 'ti ādi jānato passato āsavakkhayaṃ dipeti. Na⁶ nivutassa⁷ nīvaraṇajahanaṃ⁸ tasmā asādhakaṇ 'ti.

NIVUTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni saṃmukhībhūtakathā nāma hoti. Tattha saṃmukhībhūto 'ti saṃyojanānaṃ saṃmukhībhāvaṃ tehi⁶ samaṅgibhāvaṃ⁶ upagato. Sesam ettha nivutakathā-sadisam eva⁹ hoti.

SAṀMUKHĪBHŪTĀKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni samāpanno assādetīti kathā nāma hoti. Tattha paṭhamamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. So tad assādetīti ādi vacanaṃ nissāya samāpanno assādeti sā ca 'ssa jhānanikanti jhānārammaṇā hotīti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya samāpanno 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tamaṃ jhānaṃ tassa⁵ jhānaṃ⁵ tassa jhānaṃ ārammaṇaṇ 'ti pañhesu tass' eva¹⁰ tad ārammaṇataṃ apassanto suttavirodhabhayena paṭikkhipati. Ta d a s -

¹ B. niva°; C. nivā.

² B. ohuto.

³ B. oṇdo.

⁴ C. nivā°.

⁵ B. omits.

⁶ C. omits.

⁷ C. nimmitassa.

⁸ B. nivā°.

⁹ B. evā 'ti.

¹⁰ B. tam yeva.

sādetitī vacanamattena paṭijānāti. So tad assādetitī suttam jhānalābhino jhānā vuttāya jhānassādanam sādhetitī. Na anto ¹ sammāpattiyam ² yāva ³ jhānanikantiyā jhānārammanataṃ ⁴ tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀPANNO ASSĀDETĪTĪ KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni asātarāgakathā ⁵ nāma hoti. Tattha yaṃ kiñci vedanam vedeti sukham vā dukkham vā adukkham asukham vā so taṃ vedanam abhinandatitī abhivadatitī sutte ditthābhinandanavasena vuttam. Abhinandatitī vacanam nissāya dukkhavedanāya virāgassādasena ⁶ abhinandanā hotitī. Tasmā atthi asātarāgo ⁷ 'ti ⁸ yesam laddhi seyyathā pi Uttarāpathakānam te saṃdhāya atthi asātarāgo 'ti pucchā sakavādisa. Tattha asātarāgo 'ti asāte dukkhavedayite aho vata me etad eva bhaveyyā 'ti rajjanā. Āmantā 'ti laddhivasena paṭiññā paravādisa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. So taṃ vedanam abhinandatitī abhivadatitī ⁹ sutte pana vinivaṭṭetvā dukkhavedanam eva ārabha rāguppati ¹⁰ nāma natthi. Samūhagatena ¹¹ pana vedayitalakkhaṇam dhammam dukkhavedanam eva vā atthato samanupassanto ditthi maññamānā ¹² saṃkhātāya ¹³ ditthābhinandanāya vedanam abhinandatī dukkhāya vedanāya vipariṇāmatam ¹⁴ abhinandatī. Dukkhaṃ vedanāya abhibhūto tassā paṭipakkham kāmasukham patthayanto pi dukkhavedanam abhinandatī nāma evam dukkhavedanāya abhinandanā hotitī adhippāyo tasmā asādhakam etaṃ asātarāgassā ¹⁵ 'ti

ASĀTARĀGAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. ante.

² C. oṭṭi yeva.

³ C. omits.

⁴ C. oṭā.

⁵ B. asāda° or assāda°.

⁶ C. °divasena.

⁷ B. assāda°.

⁸ C. pi.

⁹ B. omits.

¹⁰ C. adds: yā.

¹¹ B. °gaṇane.

¹² C. maññanā.

¹³ C. oṭā.

¹⁴ B. °ṇāmaṃ.

¹⁵ B. assāda°.

Idāni dhammatanḥā avyākataṁ 'ti kathā nāma hoti. Tattha rūpatanḥā —pe¹— dhammatanḥā 'ti imāsu chasu tanḥāsu yasmā sabbapacchimā tanḥā dhammatanḥā 'ti vuttā tasmā sā avyākataṁ 'ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ te saṁdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesaṁ² pañhānaṁ pāliyaṁ attho niyyāti.³ Kāmatanḥā 'ti ādīhi tīhi koṭṭhāsehi cha⁴ pi tanḥā saṁkhipitvā dassitā. Rūpādisu pi chasu ārammaṇesu kāmassā-davasena pavattā tanḥā kāmatanḥā bhavissati. Attā ca⁵ loka cā² 'ti sassatadiṭṭhisahagatā tanḥā bhavatanḥā. Na bhavissatīti ucchedadiṭṭhisahagatā tanḥā vibhavatanḥā 'ti. Nanu sā dhammatanḥā 'ti padaṁ tanḥāya dhammārammaṇaṁ ārabha pavattiṁ dīpeti na avyākatabhāvaṁ tasmā asādhakaṁ 'ti.

DHAMMATANḤĀ AVYĀKATĀ 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni dhammatanḥā na dukkhasamudayo 'ti kathā nāma hoti.⁶ Tatrāpi yasmā sā dhammatanḥā 'ti vuttā tasmā na dukkhasamudayo 'ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ yeva. Te saṁdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa sesaṁ purimakathāsadisam evā 'ti.

DHAMMATANḤĀ NA DUKKHASAMUDAYO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

TERASAMO VAGGO.

¹ B. la.

² C. omits.

³ C. niyyāti.

⁴ B.—C. chasu pi.

⁵ C. va.

⁶ B. adds : tattha.

Idāni kusalākusalapaṭisaṃdhānakathā nāma hoti. Tattha kusalaṃ vā akusalassa akusalaṃ vā kusalassa anantarā uppannakam¹ nāma natthīti tesam aññamaññapaṭisaṃdhānā² na yujjati yena pana yasmā ekavatthusmiṃ yeva rajjati ca virajjati ca tasmā taṃ aññamaññam paṭisaṃdahatīti³ laddhiṃ gahetvā tthitā seyyathāpi Mahāsaṃghikā te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Āvattanā paṇidhiti ubhayaṃ āvajjanass' eva nāmaṃ. Taṃ hi bhavaṅgam āvatteti āvattanā bhavaṅgārammaṇato aññasmim ārammaṇe cittaṃ paṇidahati⁴ yāpetīti⁵ paṇidhi. Kusalaṃ anāvajjati⁶ yaṃ taṃ akusalānantaraṃ paṭisaṃdabantam kusalaṃ uppajjati taṃ anāvattantassa uppajjati pucchati. Itaro pana vinā⁷ āvajjanena kusalassa uppattiṃ apassanto paṭikkhipati. Kusalaṃ ayoniso manasikaronto 'ti idaṃ yadi akusalānantaraṃ kusalaṃ⁷ uppajjeyya. Akusalass' eva āvajjanena ayoniso manasikaroto uppajjeyyā 'ti codanattham vuttam. Sesam yathā pālim eva niyyāti. Nanu yasmiñ ñeva vatthusmiṃ 'ti vacanam ekārammaṇe va⁷ sarāgavirāguppattiṃ dīpeti na kusalākusalānam anantarataṃ. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALĀKUSALAPAṬISAMDHĀNAKATHĀ⁸

NĪTTHITĀ. 1.

Idāni saḷāyatanuppattikathā nāma hoti. Tattha⁹ uppatte¹⁰ siye¹¹ na paṭisaṃdhicittena sah' eva opapātikānam

¹ B. uppañjanakam. ² B. aññamaññam paṭisaṃdhā.

³ B. saṃdhahatīti; C. saṃdhiṇ dahatīti.

⁴ B. paṇitarati.

⁵ C. yape°; B. dhape°.

⁶ B. āvajjantassā ti. ⁷ C. omits. ⁸ B. °saṃdhāhana°.

⁹ C. tathā.

¹⁰ B. upapatte.

¹¹ C. adds: no paṭisaṃdhicitte siye na paṭisaṃdhicitte siye.

saḷāyatanānaṃ uppajjati. Gabbhaseyyakānaṃ ajjhattikāyatanesu manāyatanakāyāyatanān' eva paṭisaṃdhikkhane ca ¹ uppajjanti sesāni cattāri sattasattatirattimhi. Tāni ca kho ² yena kammanā paṭisaṃdhigahitā tass' eva aññassa vā katattā 'ti ayam sakasamaye vādo. Yesam ³ pana ekakammasaṃbhavattā saṃpannasākhāviṭapādinam ⁴ rukkhādinam aṅkuro viya bijamattam saḷāyatanam mātukucchimiṃ paṭisaṃdhikkhane ca uppajjati laddhi seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṃ. Te saṃdhāya saḷāyatanān 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sabbāṅgapaccāṅgīti ⁵ ādi saḷāyatane sati evarūpo hutvā okameyyā 'ti codanattam vuttam. Mātukucchi-gatassā 'ti pucchā paravādissa. ⁶ Parato mātukucchi-gatassa pacchā ⁷ sesāni pucchā sakavādissa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

SAḶĀYATANUPPATTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anantarapaccayakathā nāma hoti. Tattha nac-cagitādisu rūpadassanasaddasavanādinam lahuparivattitam disvā imāni viññānāni aññamaññassa anantarā uppajjis-santīti ⁸ yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya cakkhuviññānassā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sotaviññānaṃ rūpārammaṇam yevā 'ti yadi cakkhuviññānassa anantarā uppajjeyya vipākamano-dhātu viya rūpārammaṇam siyā 'ti codetum vuttam. Cakkhuñ ca paṭicca rūpe ce uppajjati sota-viññānaṃ 'ti pañhe ⁹ suttābhāvena paṭikkhipitvā anantaruppattim sallakkhento laddhivasena paṭijānāti. Tañ ñeva cakkhuviññānaṃ tam sotaviññānaṃ 'ti yathā paṭhamajavanānantaram dutiyajavanam ¹⁰ manoviññāna-bhāvena tañ ñeva hoti. Kin te tathā etaṃ pi dvayam ekam evā ¹¹ 'ti pucchati. Iminā va nayena sabbavāresu

¹ B. va.

² C. kāyena.

³ C. sesam.

⁴ B. °sākhāvidhānaṃ.

⁵ B. °gā 'ti.

⁶ B. saka°.

⁷ B. pucchakesādi.

⁸ B. °jjantīti.

⁹ B. pañhesu.

¹⁰ B. dutiyam.

¹¹ C. ekato m' evā.

attho veditabbo. Naccati gāyatīti ādivacanam ārammaṇasamādānena ¹ lahuparivattatāya vokiṇṇabhāvaṃ dīpeti na antarapaccayatam tasmā asādhakan 'ti.

ANANTARAPACCAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni ariyarūpakathā nāma hoti. Tattha sammāvācā-kammantā ² rūpaṃ tañ ca kho sabbaṃ rūpaṃ cattāri ca mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānaṃ upādāya rūpaṃ 'ti vacanato upādāya rūpaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya ariyarūpaṃ mahābhūtānaṃ upādāya 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ariyānaṃ rūpaṃ ariyaṃ vā rūpaṃ 'ti ariyarūpaṃ. Āmantā 'ti laddhiyaṃ thatvā paṭiññā itarassa. Kusalan 'ti putṭho laddhivasen' eva paṭijānāti. Anāsava-pucchādīsu pi es' eva nayo. Yaṃ kiñci rūpaṃ 'ti suttaṃ ṭhapetvā bhūtāni sesarūpassa upādānabhāvaṃ ³ dīpeti. Na sammāvācākammantānaṃ. Tesam hi rūpattañ űeva asiddhaṃ kuto upādārūpatā. ⁴ Tasmā asādhakan 'ti.

ARIYARŪPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni añño anusayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano kusala-avyākate ⁵ citte vattamāne sānusayo 'ti vattabbo na pana ⁶ pariyutṭhito tasmā añño anusayo aññaṃ pariyutṭhānaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya añño kāmarāgānusayo 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhā anusayakathāya vuttanayen' eva veditabbaṃ. Sānusayo 'ti ādi pana tasmiṃ samaye anusayassa appahīnattā sānusayo 'ti vattabbataṃ. Anuppannattā ⁷ ca pari-

¹ B. samodbhānena.² C. sammākammantā.³ C. upādāo.⁴ C. onā.⁵ B. kusala°.⁶ C. omits.⁷ C. onnañ ca.

yuttḥito 'ti avattabbataṃ dipeti na anusayapariyutṭhānaṃ aññattaṃ tasmā asādhakaṃ 'ti.

AÑÑO ANUSAYO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni pariyutṭhānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā aniccādito manasikaroto pi rāgādayo uppajjanti. Vuttaṃ pi c'etaṃ app' ekadā bho Bhāradvāja asubhato manasikarissāmīti subhato manasikarotīti tasmā pariyutṭhānaṃ cittavippayuttan¹ 'ti yesaṃ laddhi seyya-thāpi Andhakānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetṭhāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

PARIYUṬṬHĀNAṃ CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni pariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā kāmarāgo kāmadhātun² anuseti kāmadhātupariyāpanno 'ti ca vuccati. Tasmā rūparāgarūparāgā pi rūpadhātuarūpadhātuyo anusenti rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannā yeva ca nāma te³ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ c' eva Saṃmītiyānañ ca te saṃdhāya rūparāgo 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tattha anusetīti yathā kāmarāgo kāmavitakkasaṃkhātun⁴ kāmadhātun saha jātavasena anuseti. Kin te eva rūparāgo rūpadhātun 'ti pucchati. Pariyāpanno 'ti yathā ca so tividhāya kāmadhātuyā kilesakāmavasena pariyāpannattā kāmadhātupariyāpanno kin te evaṃ rūparāgo pi⁴ rūpadhātupariyāpanno 'ti pucchati. Itaro pan' assa adhippāyaṃ asalakkhento⁵ kevalaṃ laddhivasena āmantā 'ti paṭijānāti. Atha naṃ tam attham sallakkhāpetun⁶ kusalavipākakiriya-saṃkhātehi⁶ samāpatte siyādīhi saṃsandetvā pucchitun samāpatte siyā 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā

¹ C. cittan 'ti. ² C. nāma dhātun. ³ B. hoti.

⁴ C. ti.

⁵ B. okhanto.

⁶ B. tena bhi.

pālim eva niyyāti ¹ n a n u k ā m a r ā g o 'ti ādivacanam pi kamarāgass' eva kāmādhātu yaṃ anusayanabhāvañ ca pariyāpannañ ² ca dīpeti. Na itaresaṃ itaradhātūsū 'ti.

PARIYĀPANNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha vipākakiriya-rūpanibbānasamkhātāṃ catubbidham avyākataṃ vipākattā ³ avyākatan 'ti vuttaṃ. Diṭṭhigataṃ sassato loko 'ti kho pacchā avyākataṃ etan 'ti sassatādibhāvena akathitattā yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ agahetvā purima-avyākataṃ viya diṭṭhigataṃ pi avyākatan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Uttarāpathakānaṃ ca tesam tam vibhāgaṃ dassetuṃ diṭṭhigataṃ avyākatan 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni apariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano jhānalābhī kāmesu vitarāgo 'ti vattabbo hoti. Na pana vigatadiṭṭhiko 'ti tasmā diṭṭhigataṃ apariyāpannan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesam ⁴ yeva te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

APARIYĀPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

CUDDASAMO VAGGO.

¹ C. °yati.

² B. °nnātañ ca.

³ B. avi°.

⁴ B. Pubbaseliyānaṃ.

Idāni paccayakathā nāma hoti. Tattha yo¹ dhammo hetupaccayena paccayo so yesaṃ² hetupaccayena paccayo tesāṃ ñeva yasmā ārammaṇānantaraṃ samanantara-paccayena paccayo na hoti yo vā ārammaṇapaccayena paccayo so yasmā tesāṃ yeva anantarasamanantarapaccayena³ paccayo na hoti. Tasmā paccayatā⁴ vavatthitā 'ti⁵ yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pālim eva niyyātīti.

PACCAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni aññamaññapaccayakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ⁶ samaye avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti ayam eva tan 'ti. Saṃkhārapaccayā pi avijjā 'ti ayam natthi. Tasmā avijjā va saṃkhārānaṃ paccayo na pana saṃkhārā avijjāyā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya avijjāyā saṃkhārādināṃ aññamaññapaccayatā pi atthiti dassetuṃ pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Avijjā saṃkhārenā 'ti ettha apuññābhisamkhāro va gahito tasmā saṃkhārapaccayā pi avijjā 'ti ettha sahaajāta-aññamañña-atthi-avigatasampayuttavasena paccayatā veditabbā. Upādānapaccayā⁷ pi tanhā ti⁸ ettha ṭhapetvā kāmupādānaṃ⁹ sesāni¹⁰ tiṇi¹⁰ upādānāni¹⁰ avijjā pi¹⁰ yā¹⁰ saṃkhārā viya tanhāpaccayā hontiti veditabbāni. Sesam yathā pālim eva niyyātīti. Jārāmarāṇapaccayā 'ti pucchā paravādisa. Nāmarūpaviññānapaccayā 'ti sakavādisā 'ti.

AÑÑAMAÑÑAPACCAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. so. ² C. sa. ³ B. anantarasabbassena.

⁴ C. oṃyā.

⁵ C. pi.

⁶ B. ro parao.

⁷ C. upādāo.

⁸ C. pi.

⁹ B. oṃnāni.

¹⁰ B. omits.

Idāni addhākathā nāma hoti. Tattha tñimāni bhikkhave kathāvatthūnīti suttaṃ nissāya kālasaṃkhāto addhā nāma parinipphanno atthīti yesaṃ laddhi tesam addhā nāma koci parinipphanno natthi aññatra kālapaññattimattā rūpādayo pana khandhā va parinipphanno 'ti vibhāgaṃ dassetuṃ addhā parinipphanno 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sa ce so parinipphanno rūpādisu tena ¹ aññatareṇa bhavitabban 'ti codetuṃ rūpaṃ 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesam yathā pālim eva niyyātīti.

ADDHĀKATHĀ² NIṬṬHITĀ. 3.

Khaṇalayamuhuttakathāsu pi es' eva nayo. Sabbe pi h' ete khaṇādayo addhāpariyāyā evā 'ti.

KHAṆALAYAMUHUTTAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni āsavakathā nāma hoti. Tattha yasmā catūhi āsavehi uttarim añño āsavo nāma natthi yena cattāro āsavā sāsavā siyuṃ. Tasmā cattāro āsavā anāsavā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te āsavā anāsavā evaṃ te ³ tehi maggādilakkhaṇappattehi ⁴ bhavitabban 'ti codetuṃ magga 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀSAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jarāmarañakathā nāma hoti. Tattha jarāmarāṇaṃ nāma aparinipphannattā ⁵ lokiyaṃ 'ti vā lokuttaraṃ 'ti vā

¹ B. nena. ² C. addhāna°. ³ B. omits.

⁴ C. vaggādīhi.

⁵ B. pari°.

na vattabbaṃ. Lokiyā dhammā lokuttarā dhammā 'ti tihi dukehi jarāmaraññaṃ n' eva lokiyapade ¹ na lokuttarapade niddiṭṭhaṃ. Tattha yesaṃ imaṃ lakkhaṇaṃ anādiyitvā lokuttarānaṃ dhammānaṃ jarāmaraññaṃ lokuttaraṃ 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātiti.

JARĀMARĀṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni saññāvedayitakathā nāma hoti. Tattha saññāvedayitanirodhasamāpatti nāma na koci dhammo catunnaṃ pana khandhānaṃ nirodho iti sā n' eva lokiyā na ² ca lokuttarā yasmā pana lokiyā na hoti tasmā lokuttarā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ ³ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathā-sadisam evā 'ti.

SAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni yasmā ⁴ lokuttarā nāma ⁵ na ⁵ hoti. Tasmā lokiyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ. ⁶ Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathā-sadisam evā 'ti.

DUTIYASAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni yasmā asuko maraṇadhammo asuko ⁷ na ⁷ maraṇadhammo ⁷ 'ti sattānaṃ maraṇadhammatāya niyāmo natthīti saññāvedayitanirodhasamāpanno pi kālaṃ kareyyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ. Tesam samāpannāya ⁸

¹ B. lokiyānaṃ 'ti. ² B. lokiyā; C. lokiyānaṃ ca.

³ B. °dīnaṃ. ⁴ B. adds: sā. ⁵ B. omits.

⁶ B. °dīnaṃ. ⁷ C. omits. ⁸ C. samāpanāya.

pi maraṇadhammatāya maraṇasamayaṇ ca ārammaṇasamayaṇ¹ ca dassetum pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā kālaṃ karontassa nāma maraṇaṃ 'ti tehi² phassādihi bhavitabbaṃ. Tasmā tena kāraṇena codetum atthi³ ti ādim āha. Aphaṣṣakassa⁴ kālakiriya⁵ 'ti ādini puṭṭho⁶ sesasatte saṃdhāya paṭikkhipati. Vi-saṃkāmeya⁷ 'ti ādini puṭṭho samāpatti-ānubhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyavāre sarirapakatim⁸ saṃdhāya paṭijānāti. Evaṃsante pana samāpatti-ānubhāvena⁹ hoti. Ten' eva naṃ nirodhasamāpanno¹⁰ 'ti anu-yuñjati na kālaṃ kareyya¹¹ 'ti pucchā sakavādisa atthi so niyāmo¹² 'ti ca paravādisa pañhe pana¹³ yasmā¹⁴ evarūpo niyāmo natthi tasmā paṭikkhipati. Cak-khuviññāsaṃmaṅgīti¹⁵ ādi sakavādinā niyāme āsante pi maraṇasamayaṇ' eva marati na asamayaṇa¹⁶ 'ti dassetum vuttaṃ. Tatra ayaṃ adhippāyo. Yadi niyāmaabhāvena¹⁷ kālakiriya¹⁸ bhaveyya cakkhuviññāsaṃmaṅgino pi bhaveyya tato pañcahi pi ñānehi na cavati na uppajjati¹⁹ sutta-virodho siyā. Yathā pana cakkhuviññāsaṃmaṅgissa kālakiriya²⁰ na hoti tathā nirodhaṃ samāpannassāpiti.

TATIYASAÑSĀVEDAYITAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni asaṇṇāsattūpikā¹ 'ti kathā nāma hoti. Tattha saṇṇāvirāgavasena pavattā bhāvanā asaṇṇāsamaṇāpatti pi nirodhasamaṇāpatti pi. Saṇṇāvedayitanirodhasamaṇāpatti nāma. Iti dve saṇṇāvedayitanirodhasamaṇāpattiyo lokiyā ca lokuttarā ca. Tattha lokiyā puthujjanaṃ asaṇṇāsattūpikā hoti. Lokuttarā ariyaṇaṃ panāsaṇṇāsattūpikā² hoti. Imaṃ pana vibhāgaṃ akatvā avisesen' eva saṇṇāvedayitanirodhasamaṇāpatti asaṇṇāsattūpikā 'ti yesaṃ

¹ B. maraṇa°. ² B. kehi. ³ B.—C. pha°.⁴ B. pubbe. ⁵ B. viṣaṇṇika°. ⁶ B. sadisa°.⁷ B. adds: nāma na. ⁸ C. omits. ⁹ B. °mābhāve.¹⁰ B. upapa°. ¹¹ C. asaṇṇe sattupakā 'ti.¹² C. sandasaṇṇa°.

laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā asaññā-samāpattisamāpannassa alobhādayo atthi na nirodhasamāpatti tasmā tesam vasena codetum atthi¹ti ādim āha. Idhāpi asaññāti pañhe idha saññāvirāgavasena samāpannattā asaññitā anuññātā tatra asaññasatten'² eva. Tasmā imaṃ paṭiññam gahetvā laddhipaṭiṭṭhāpentena chalena paṭiṭṭhāpitā hoti. Idha vā nirodhasamāpattim saṃdhāya asaññitā anuññātā tatrāpi ito cutassa anāgāmino nirodhasamāpattim eva tasmā pi imāya paṭiññāya paṭiṭṭhāpitā yevā³ 'ti.

ASAÑÑASATTŪPIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni kammupacayakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ kammupacayo nāma kammato añño cittavippayutto avyākato anārammaṇo 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ c'eva Saṃmātiyānaṃ ca. Te saṃdhāya aññānaṃ kammānaṃ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi kammato añño kammupacayo phassādito pi aññena phassupacayādinā bhavitabban 'ti codetum aññophasso⁴ 'ti ādim āha. Itaro laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Kammena sahajāto 'ti pañhesu cittavippayuttaṃ saṃdhāya paṭikkhipati cittasampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Kusalo⁵ 'ti pañhesu pi vippayuttaṃ paṭikkhipati sampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Parato akusalo⁶ 'ti pañhesu pi es' eva nayo. Sārammaṇā⁷ 'ti puṭṭho pana ekantaṃ anārammaṇam eva icchati. Tasmā paṭikkhipati. Cittaṃ bhajjamānaṃ 'ti yadā cittaṃ bhajjamānaṃ hoti tadā kammaṃ bhajjamānaṃ⁸ hoti⁹ attho. Bhummatthe vā paccattaṃ. Citte bhajjamāne 'ti attho. Ayam eva¹⁰ pāṭho. Tattha yasmā sampayutte¹¹ bhajjati vippayutte na bhajjati tasmā paṭijānāti c' eva paṭikkhipati ca. Kammaṃ hi kammupacayo 'ti kamme sati kammupacayo kamme

¹ C. °katten°.

² B. kusalo.

³ B. bhajjatiti.

⁴ B. omits.

⁵ B. adds : vā.

⁶ B. °tto.

vā patitṭhite kammupacayo va kammupacayato ¹ ca vipāko nibbattatīti tasmim̐ pana kamme ² niruddhe yāva ankurup-pādā bijam̐ viya yāva vipākuppādā kammupacayo tiṭṭhatīti 'ssa laddhi tasmā paṭijānāti. Taññeva kammam̐ so kammupacayo so kammavipāko 'ti. Yasmā kammamhi kammupacayo so ³ ca yāva vipākuppādā tiṭṭhatīti laddhi 'ssa ³ tasmā tam̐ ⁴ tesam̐ tiṇṇam̐ pi ekattam̐ ⁵ pucchati vipāko sarammaṇo ⁶ 'ti idam̐ vipāko viya vipākadhamma-dhammo pi ārammaṇapaṭibaddho yevā 'ti codanattam̐ pucchati itaro pana laddhivasena ekam̐ ⁷ paṭijānāti ekam̐ paṭikkhipati. Paṭilome pi es' eva nayo. Sesam̐ ettha yathā pālim eva niyyātīti.

KAMMUPACAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

PAṆṆARASAMO VAGGO.

TATIYO PAṆṆĀSAKO NIṬṬHITO.

¹ C. oyo. ² B. kamma. ³ C. omits. ⁴ B. nam̐.

⁵ C. ottakam̐. ⁶ B. ārao. ⁷ B. tam̐.

Idāni niggahakathā nāma hoti. Tattha ye loke balapattā vasibhūtā te yadi parassa cittaṃ nigganhituṃ na sakkuneyyūṃ kā tesam balapatti ko vasibhāvo balappattiyā pana vasibhāvena ca addhā te parassa cittaṃ nigganhanṭitī yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānaṃ te saṃdhāya paroparassā¹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa tattha nigganhanṭitī sakilesāpattito nivāreti. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

NIGGAHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Paggahakathāya pi es' eva nayo. 2.

Idāni yathā² sukhānuppādānakathā nāma hoti. Tatthā bahunnaṃ vata no bhagavā sukhadhammānaṃ³ upahattattā 'ti suttaṃ nissāya paroparassa sukhaṃ anuppādetitī yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Dukkhānaṃ anuppādetitī puṭṭho pana tādisaṃ suttapadaṃ apassanto paṭikkhipati. Attano sukhaṃ 'ti ādipaṇhe yaṃ attano ca parassa vā taṃ anuppādātuṃ na sakkā. Yaṃ tass' eva kin te tattha anuppādānaṃ nāmā 'ti paṭikkhipati. N' eva attano 'ti ādipaṇhe pana yaṃ evarūpaṃ na taṃ anuppādinnaṃ nāma bhavituṃ arahatīti laddhiyā paṭijānāti. No vata re ti tādisassa sukhasa abhāvā vuttaṃ. Sukhadhammānaṃ upahattā 'ti vacanaṃ bhagavato paresaṃ

¹ B. °padassā.

² B. omits.

³ B. sukhapahattattā.

sukhuppattiyā¹ paccayabhāvaṃ² dīpeti. Na³ annādinam viya sukhassa anuppādānaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SUKHĀNUPPĀDĀNAKATHĀ

NĪTTHITĀ. 3.

Idāni adhigayha manasikāra-kathā nāma hoti. Tattha duvidho manasikāro nayato ca ārammaṇato ca. Tattha ekasaṃkhārassa pi aniccātāya dīṭṭhāya sabbe saṃkhārā aniccā 'ti avasesesu nayato manasikāro hoti. Atīte pana saṃkhāre manasikaronto na⁴ anāgate manasikātum na⁴ sakkotiti. Atitādisu aññataram manasikaronto ārammaṇato manasikāro hoti. Tattha paccuppanne manasikaronto yena cittena te manasikaroti taṃ paccuppannakkhaṇe manasikātum na sakkoti. Tattha yesaṃ sabbe saṃkhārā aniccā 'ti ādi vacanaṃ nissāya manasikaronto nāma adhigayha adhigaṇhitvā sabbe saṃkhāre ekato manasikarotiti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā sabbe ekato manasikaronto⁵ yena⁶ cittena⁴ manasikaroti taṃ pi manasikātabbaṃ hoti. Tasmā taṃ cittatāya codetum tena cittenā 'ti āha. Itaro ārammaṇaṃ katvā na sakkā jānitum 'ti saṃdhāya paṭikkhipati. Evaṃlakkhaṇaṃ cittan 'ti ñātattā⁷ pana taṃ pi cittaṃ ñātam eva hotīti saṃdhāya paṭijānātīti. Atha vā tañ ñeva tassa ārammaṇaṃ na hotīti paṭikkhipati. Sabbe saṃkhārā aniccā 'ti yadā paññāya passatīti ādi⁸ nissāya uppannaladdhivasena paṭijānāti. Sesapañhadvaye pi es' eva nayo. Na³ tena phas-senā 'ti ādisu pana tathārūpaṃ suttaṃ apassanto paṭikkhipat' eva. Atitādisu pañhesu hetthāvuttanayen' eva paṭikkhepapaṭiññā veditabbā. Sesam yathāpālim eva niyyātīti. Sabbe saṃkhārā 'ti ādivacanaṃ nayato dassanaṃ saṃdhāya

¹ B. sukhappa°.² B. bhāvaṃ.³ C. omits.⁴ B. omits.⁵ B. °rontena.⁶ B. te.⁷ C. ñāna°.⁸ B. ādinam.

vuttam. Na ekakkhaṇe ārammaṇato tasmā asādhakan 'ti.

ADHIGAYHA MANASIKĀRAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpaṃ hetū 'ti kathā nāma hoti. Tattha hetū 'ti kusalamūlādino ¹ hetu hetussāpi nāmaṃ yassa kassaci paccayassāpi. Imaṃ ² pana vibhāgaṃ akatvā. Cattāro mahābhūtā hetū 'ti vacanamattaṃ nissāya avisesen' eva rūpaṃ hetū 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Alo-
bha³ hetū 'ti kin te rūpaṃ alobhasaṃkhāto hetū ti pue-
chatī itaro paṭikkhipati. Sesesu pi es' eva nayo. Mahā-
bhūtā upādārūpānaṃ uppādāya hetū 'ti. Ettha paccayaṭ-
ṭhena hetubhāvo vutto na mūlaṭṭhena tasmā asādhakan 'ti.

RŪPAHETŪ 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Sahetukakathāya pi iminā va nayena attho veditabbo 'ti.

RŪPAṃ SAHETUKAṆ 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni rūpaṃ kusalākusalan 'ti kathā nāma hoti. Tattha kāyakammaṃ vacikammaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ pīti vaca-
naṃ nissāya kāyavacikammasaṃkhātāṃ kāyaviññatti
vacīviññatti rūpaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ pīti yesaṃ laddhi
seyyathāpi Mahimsāsakānañ ^c eva Saṃmitiyānañ ^{ca} te
saṃdhāya rūpaṃ kusalan 'ti pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpaṃ kusalaṃ ³
evaṃ ⁴ vidhena eva na ⁵ bhavitabban 'ti codetuṃ s ā r a m-

¹ B. °dihetuyā pi nāmaṃ.

² B. idam.

³ C. omits.

⁴ C. adds : ti.

⁵ C. vidhena nena.

maṇaṇ 'ti ādim āha. Parato akusalapaṇiḥe pi es' eva nayo. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAṆ KUSALĀKUSALAN 'TI KATHĀ
NITṬHITĀ. 7.

Idāni rūpaṇ vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha ¹ kam-massa katattā uppannā cittacetasikā viya kammassa katattā uppannaṇ rūpaṇ pi vipāko 'ti yesaṇ laddhi seyyathāpi Andhakānaṇ c' eva Saṃmītiyānaṇ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṇ yadi te rūpaṇ vipāko evaṇvidhena te na ² bhavitabban 'ti codetum sukhavedanīyaṇ 'ti ādim āha. Sesam pālim eva niyyātīti.

RŪPAṆ VIPĀKO 'TI KATHĀ
NITṬHITĀ. 8.

Idāni rūpaṇ rūpāvacaraṇ arūpaṇ arūpāvacaran 'ti kathā nāma hoti. Tattha yaṇ kāmāvacarassa kammassa katattā rūpaṇ taṇ yasmā kāmāvacaraṇ tasmā rūpāvacarārūpāvacarakammānaṇ pi katattā rūpena rūpāvacarārūpāvacarena ³ bhavitabban 'ti yesaṇ laddhi seyyathāpi Andhakānaṇ te saṃdhāya atthi rūpaṇ rūpāvacarārūpāvacaran 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam ettha hetṭhāvuttanayam evā 'ti.

RŪPĀVACARĀRŪPĀVACARAN 'TI KATHĀ
NITṬHITĀ. 9.

Idāni rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arūpadhātupariyāpanno 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā kāmārāgo kāmādhātupariyāpanno tasmā rūparāgārūparāgehi pi rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannehi bhavitabban

¹ C. tassa.

² B. nena.

³ B. °care.

'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya
pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesaṃ hetthāvutta-
nayaṇ' eva veditabban 'ti. Kevalaṃ hi tattha rūpadhātum
anuseti arūpadhātum anusetīti padaviseso. Sā ca laddhi
seyyathāpi¹ Andhakānaṃ c' eva Saṃmītiyānaṃ c' eva.
Ayaṃ Andhakānaṃ yevā 'ti.

RŪPARĀGO RŪPADHĀTUPARIYĀPANNO ARŪPARĀGO

ARŪPADHĀTUPARIYĀPANNO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

SOḶASAMO VAGGO.

¹ C. omits.

Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ arahato dānaśaṃvibhāgañ cetiyavandanādini kammaṇi disvā atthi arahato puññupacayo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ arahā nāma pahīnapuññapāpo so yadi puññaṃ kareyya pāpaṃ pi¹ kareyyā 'ti codetum a puññupacayo 'ti² āha. Itaro pāṇātipātādikiriyaṃ apassanto paṭikkhipati puññābhisaṃkharān³ 'ti ādisu bhāvagāmikammaṃ arahato natthi paṭikkhipati. Dānaṃ daḍeyyā 'ti ādisu kiriyācittena dānādipavattisaṃbhavato sakavādi paṭijānāti. Itaro cittaṃ anādiyitvā kiriyāpavattimattadassanen' eva laddhiṃ patitthāpeti. Sā pana ayoniso patitthāpitattā appatitthāpitā hotīti.

ATTHI ARAHATO PUÑÑUPACAYO 'TI⁴ KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni natthi arahato akālamaccū 'ti kathā nāma hoti. Tattha nāhaṃ bhikkhave saṃcetanikānaṃ⁵ kammaṇaṃ katānaṃ upacitānaṃ vipākaṃ appaṭisaṃveditvā vyantibhāvaṃ vadāmi suttassa atthaṃ ayoniso gahetvā arahatā⁶ nāma sabbhaṃ kammavipākaṃ paṭisaṃvedayitvā parinibbāyitabbaṃ tasmā natthi arahato akālamaccū 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ c' eva Siddhatthikānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace tassa natthi akālamaccu arahantaḡhātakena nāma na⁷ bhavitabbaṃ 'ti codetum natthi arahantaḡhātako 'ti⁸ āha. Itaro ānantariyakammaṃ sace eva

¹ C. hi. ² C.—B. °tīti. ³ B. °tan. ⁴ C. ca.

⁵ B. pacca°.

⁶ C. °ntā.

⁷ B. omits.

⁸ B. adds: ye.

tādisānaṃ ca puggalānaṃ saṃbhāvato paṭikkhipati. Vi sa ṃ na ka me y y ā 'ti pañhe yāva pubbe kataṃ kammaṃ parikkhayānaṃ na gacchati tāva na kamatiti laddhiyā paṭikkhipati. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātiti. Nāhaṃ bhikkhave 'ti suttaṃ idaṃ saṃdhāya vuttaṃ. Saṃcetanikānaṃ kammānaṃ katānaṃ vipākaṃ appaṭisaṃveditvā avinditva ¹ ananubhavitvā ² vyantibhāvaṃ tesāṃ kammānaṃ parivaṭṭaṃ paricchinnabhāvaṃ ³ na vadāmi. Tañ ca kho diṭṭhadhammavedaniyānaṃ diṭṭhe va dhamme na tato ⁴ paraṃ ⁵ uppajja ⁶ vedaniyānaṃ anantaram uppattim uppajjitvā va na tato paraṃ aparāpariyāyavedaniyānaṃ ⁷ na ⁸ yadā vipākokāsaṃ labhati ⁹ tathārūpe ¹⁰ apare vā pariyāye evaṃ sabbathā pi saṃsārapavatte sati laddhavipākavāre kamma na ¹¹ vijjatiti so jagatippadeso yattha tīto ¹² muñceyya pāpakammā 'ti evaṃ sante yad etaṃ ¹³ aladdhavipākavāraṃ pi kammaṃ avassaṃ arahato paṭisaṃveditabban 'ti kappanāvasena natthi arahato akālamaccū 'ti laddhipatiṭṭhāpanaṃ kataṃ taṃ dukkaṭaṃ evā 'ti.

NATTHI ARAHATO AKĀLAMACCŪ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni sabbam idaṃ kammato' ti kathā nāma hoti. Tattha kammunā vattati loko 'ti suttaṃ nissāya sabbam idaṃ kammaṃ kilesavipākavattaṃ kammato va hotiti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ c' eva Siddhatthikānaṃ ca te saṃdhāya s a b b a m i d a n 'ti pucchā sakavādissa paṭimā itarassa. Atha naṃ evaṃ sante kammaṃ pi kammato āpajjatiti codetum kammaṃ pi kammato ¹² ti ¹³ āha. Itaro yadi kammaṃ pi kammato va nāma taṃ kammaṃ vipāko yeva siyā 'ti paṭikkhipati. Pubbekatahetū 'ti yadi sab-

¹ B. acintitvā.

² B. omits.

³ B. aparī°.

⁴ B. pana.

⁵ B. upa°.

⁶ B. aparāṃ apa°.

⁷ B. °nti.

⁸ C. °pena.

⁹ C. kammena.

¹⁰ B. sa muccheyya.

¹¹ C. edaṃ.

¹² B. kammakato.

¹³ hoti.

bam idaṃ kammato pubbekatahetunānena bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro pubbekatahetuvādabhayena paṭikkhipati. K a m m a v i p ā k a t o ¹ 'ti yadi sabbam idaṃ kammato yaṃ atitabhaye pavattassa hetubhūtaṃ kammaṃ vā pi purimabhaye ² kammato 'ti kammavipāko sampajjati tena te sabbam idaṃ kammavipākato ³ 'ti ⁴ āpajjatīti codetum pucchati. Itaro bijato añkurass' eva paccuppanna-pavattassa kammato nibbattiṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho tassāpi tassāpi kammaṃsa bijassa purimabijato viya purimakammato pavattattā ⁵ paṭijānāti. P ā ṇ a ṃ ⁶ h a n e y y ā 'ti ādi. Yadi sabbam kammaṃ vipākato pāṇātipātādini kammavipāken' eva kareyyā 'ti codetum vuttam. Itaro dussilyacetanā pi purimakammanibbattattā ekena pariyāyena vipāko yevā 'ti laddhiyā paṭijānāti. Atha naṃ yadi te pāṇātipāto vipākato ⁷ nibbattati. Pāṇātipāto viya vipāko pi saphalo āpajjatīti codetum s a p h a l o 'ti āha. Itaro pāṇātipātassa nirayasamvattanikādhāvato saphalataṃ passanto paṭijānāti. Kammavipākassa pana idaṃ nāma phalan ⁸ 'ti vuttatthānaṃ apassanto paṭikkhipati. Adinnādānādisu pi es' eva nayo. G i l ā n a p a c c a y a b h e s a j j a p a r i k k h ā r o s a p h a l o 'ti āha deyya-dhammavasena dānaphalaṃ pucchati. Kammunā vattatīti suttaṃ. Natthi kamman 'ti akammavāditam paṭikkhipitvā atthi kamman 'ti kammavāditam kammaṃsa kataṃ dipeti. Na sabbass' ⁹ eva kammato nibbatti tasmā asādhakan 'ti.

SABBAṃ IDAṃ KAMMATO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni indriyabaddhakathā nāma hoti. Tattha duvidham ¹⁰ dukkham indriyabaddham anindriyabaddham ca indriyabaddham dukkhavattutāya dukkham. Anindriyabaddham

¹ C. 'ko. ² B. °vārebhave. ³ B. vipākato.

+ B. omits. ⁵ C. pavattā 'ti.

⁶ B. paṇi pāna yyā 'ti ādissati. ⁷ B. kamma°.

⁸ B. mahappalan. ⁹ B. sabbamssa.

¹⁰ B. tiividham.

udayabbayapaṭipīlanatṭhena¹ yad aniccam tam dukkhan 'ti saṃgahitattā dukkham imam vibhāgam agahetvā yassa paṭiññāya² bhagavati brahmacariyam vussati tam indriyabaddham eva dukkham na itaran 'ti yesam laddhi seyyathā pi Hetuvādānam tesam³ itarassa pi dukkhabhāvaṃ das-setum indriyabaddhañ ñevā 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yasmā bhagavatā yad⁴ aniccam tam⁵ dukkhan 'ti vuttam. Yasmā indriyabaddhen' eva aniccena bhavitabban 'ti codetum indriyabaddhañ ñeva aniccān 'ti ādim āha. Nanu anindriyabaddham aniccān 'ti nanu paṭhavipabbatapāsānādi anindriyabaddham pi aniccān 'ti attho. Na vattabbaṃ indriyabaddhañ ñeva dukkhan 'ti pañhe āmantā 'ti paṭiññā sakavādisa. Anindriyabaddham hi dukkhadomanassānaṃ ārammaṇaṃ hoti. Uṇhakālasmiṃ hi aggi sitakāle ca vāto dukkhassārammaṇaṃ niccam pi bhogavināsādayo domanassassa tasmā vinā pi aniccattṭhena anindriyabaddham dukkhan 'ti vattabbaṃ. Kammakilesehi pana anibbattattā dukkham ariyasaccān 'ti na vattabbaṃ. Tathā maggena aparīññeyyattā⁶ yasmā pana tiṇakatṭhādinirodho⁷ vā utubijādinirodho vā dukkhanirodha-ariyasaccam nāma na hoti. Tasmā indriyabaddham dukkham c' eva ariyasaccān ca itaram pana dukkham evā 'ti. Idaṃ nānattam dassetum paṭijānāti. Yathā indriyabaddhassā 'ti ādi vacanaṃ⁸ indriyabaddhassa parīññeyyā⁹ brahmacariyavāsaṃ ca parīññātassa¹⁰ puna anuppattiṃ dīpeti. Ten' ev' ettha sakavādinā paṭikkhepo kato yad aniccam tam dukkhan 'ti vacanena pana saṃgahitassa anindriyabaddhassa dukkhabhāvaṃ paṭisedhetum na sakkā 'ti. Tasmā asādhakan 'ti.

INDRIYABADDHAKATHĀ NITṬHITĀ: 4.

¹ B. udayabbayassa. ² B. oññā. ³ B. adds : idaṃ.

⁴ B. yaṃ. ⁵ B. vā. ⁶ C. aparīyeyattā ; B. paṭiññeō.

⁷ C. oḍhā.

⁸ C. oṇassa.

⁹ B. paṭiññāya.

¹⁰ B. paṭiō.

vaṃ¹ parisuddhe pana khandhe upādāya paññattā attha puggalā saṃgho tasmā asādhakam etan 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO DAKKHIṆAṀ PATIGAṆHĀTĪTĪ
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ visodhetīti kathā nāma hoti. Tattha maggaphalān' eva saṃgho nāma na ca tāni dakkhiṇaṃ visodhetuṃ sakkonti tasmā na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ visodhetīti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesaṃ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi. Yadi saṃgho dakkhiṇaṃ visodhetuṃ na sakkuṇeyya² na naṃ satthā evaṃ thomeyyā³ 'ti dassanattamaṃ vuttaṃ. Visodhetīti mahapphalaṃ karoti. Saṃghasmim hi appaṃ dinnam bahuṃ hoti bahuṃ dinnam bahutaram. Dakkhiṇeyyā 'ti dakkhiṇārahā dakkhiṇāya anucchavikā dakkhiṇaṃ visodhetuṃ samatthā 'ti attho. Dakkhiṇaṃ ārādhentīti sampādentī appamattikāya pi dakkhiṇāya mahantaṃ phalaṃ pāpuṇantīti attho. Sesaṃ hetthāvuttanayam eva 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO DAKKHIṆAṀ VISODHETĪTĪ
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho bhuñjatīti kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva saṃgho nāma na ca⁴ kiñci bhuñjanti. Tasmā na vattabbaṃ saṃgho bhuñjati pivati khādati sāyatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesaṃ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa.⁵ Atha naṃ yadi saṃgho na bhuñjeyya saṃghabhaddikaraṇaṃ niratthakaṃ bhaveyyā 'ti codetuṃ nanu atthi⁶ keci saṃghabhaddāni karontīti ādim āha gaṇabhōjanan 'ti ādi. Yadi saṃgho na bhuñjeyya

¹ C. olāpātubhāva. ² B. nisakkā. ³ B. byādheyyā.

⁴ C. va.

⁵ B. itarassa.

⁶ B.—C. attha.

kassa gaṇabhojanādini siyun 'ti codanattam vuttam.
 A t t h a p ā n ā n ī ti idam pi yadi saṃgho na piveyya kass'
 etāni pānāni satthā anujāneyyā 'ti codanattam vuttam.
 Sesam idhāpi hetthāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO BHUṆJATĪTI KATHĀ
 NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni na vattabbaṀ saṃghassa dinnam mahapphalan 'ti
 kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva saṃgho nāma
 na ca sakkā tesam kiñci dātum na tehi paṭigaṇhitum na
 tesam dānena koci upakāro ijjhati¹ tasmā na vattabbaṀ
 saṃghassa dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyya-
 thāpi tesāñ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
 itarassa. Ā h u n e y y o 'ti ādi yadi saṃghassa dinnam na
 mahapphalam bhaveyya na nam satthā evam thomeyyā
 'ti dassanattam vuttam sesam yathā pālim eva niyyātīti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHASSA DINNAM
 MAHAPPHALAN 'TI KATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni na vattabbaṀ buddhassa dinnam mahapphalan 'ti
 kathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā na kiñci pari-
 bhuñjati lokānuvattanattam² pana³ paribhuñjamānam
 viya attānam⁴ dasseti⁵ tasmā⁶ nirupakārattā na vattabbaṀ
 tassa⁷ dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyyathāpi
 tesāñ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā ita-
 rassa. D i p a d ā n a m a g g o 'ti ādi mānussadussile pi
 dānam saḥassagaṇam hoti kim aṅga⁸ pana evarūpe agga-
 puggale 'ti dassanattam vuttam. Sesam ettha yathā
 pālim eva niyyātīti.

NA VATTABBAṀ BUDDHASSA DINNAM MAHAPPHALAN 'TI
 KATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

¹ B. icchati. ² B. ñekā na vattabbaṀ nattham.
³ B.—C. na. ⁴ B. sattānam. ⁵ B.—C. oṭum.
⁶ B. yasmā. ⁷ B. tasmī. ⁸ C. abam.

Idāni dakkhiṇāvisuddhikathā nāma hoti. Tattha yadi paṭiggāhakato dakkhiṇā visujjheyya ¹ mahaphalā bhaveyya. Dāyakena dānaṃ dinnam paṭiggāhakena ² vipāko nibbattito 'ti. Añño aññassa kārako bhaveyya. Parakatam sukha-dukkham āpajjeyya. Añño kareyya añño paṭisaṃvedeyya. Tasmā dāyakato va dānaṃ visujjhati ³ no paṭiggāhakato dāyakass' eva cittavisuddhi vipākadāyikā hotīti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi. Yadi paṭiggāhakato dānaṃ na visujjheyya kim assa āhuneyyādi-bhāvo kareyyā 'ti dassanattam vuttam. Añño aññassa kārako 'ti yadi dāyakassa dānacetanā paṭiggāhakena katā bhaveyya yuttarūpaṃ siyā ⁴ tassa ⁵ pana dānacetanā parisuddham ⁶ paṭiggāhakasaṃkhātam vatthum paṭicca mahāvipākaṭṭhena visujjhati ⁷ tasmā acodanā esā paṭiggāhakato pi dānaṃ visujjhatīti.

DAKKHIṆĀVISUDDHIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

SATTARASAMO VAGGO.

¹ C. sujjeṃṇa. ² B. oṇena. ³ B. oṭīti. ⁴ B. piyā.
⁵ B. kassa. ⁶ B. paṭisuddhi. ⁷ B. vibhūti.

Idāni manussalokakathā nāma hoti. Tattha bhagavā loke jāto loke saṃvaddho lokam abhikhuyya viharati anupalitto lokenā 'ti suttam ayoṇiso gahetvā bhagavā Tusitabhavane nibbatto tatth' eva vasati manussalokam āgacchati nim-mittarūpamattakam¹ pan' ettha dassetiti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Vetulyakānam yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam vutto-kāsena² c' eva suttasādhanaena ca saññāpetum na nu atthi ādim āha. Loke jāto 'ti paravādi Tusitapuram saṃdhāya vadati. Satthārā pan' etam manussalokañ ñeva saṃdhāya vuttam. Lokam abhikhuyyā 'ti paravādi manussalokam abhikhuyya veditvā³ 'ti diṭṭhiyā⁴ vadati. Satthā pana ārammaṇalokam abhikhavitvā vihāsi anupalitto manussalokenā⁵ 'ti paravādi manussalokena anupalittatam saṃdhāya vadati. Satthā pana lokadhammesu kilesehi anupalitto vihāsi. Tasmā asādhakam etan 'ti.

MANUSSALOKAKATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni dhammadesanākathā nāma hoti. Tattha Tusitapure ṭhito bhagavā dhammadesanattāya abhinimmitam⁶ peseti. Tena c' eva tassa ca desanam sampaticchitvā āyasmata ānandena dhammo desito na buddhena bhagavatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Vetulyakānañ⁷ c' eva te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi tena dhammo desito so yeva⁸ satthā bhavēyyā 'ti codetum abhinimmito jino 'ti ādim āha. Itaro

¹ C. nimitta°.² B. puṭṭho°.³ B. abhikhavitā 'ti.⁴ B. diṭṭhitā.⁵ B. lokenā.⁶ C. animittam.⁷ B. Vethullakānañ.⁸ B. eva.

tathā asampaticchanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DHAMMADESANĀKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni karuṇākathā nāma hoti. Tattha piyāyitānaṃ vatthūnaṃ vipattiya sarāgānaṃ rāgavasena karuṇāpatirūpakaṃ pavattiṃ disvā rāgo va karuṇā nāma so¹ bhagavato natthi. Tasmā natthi buddhassa bhagavato karuṇā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ karuṇā nām' esā nikkilesatāya c' eva sattārammaṇatāya ca cetovimuttiya ca ekādasānisamsatāya² ca mettādihi samānajatikā. Tasmā yadi bhagavato karuṇā natthi mettādayo pi ssa na siyun 'ti codanattham natthi buddhassa bhagavato mettā 'ti ādim āha. Akāruṇiko 'ti pañhe tathārūpaṃ apassanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KARUṆĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni gandhajātakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ buddho bhagavā 'ti ayoniso pemavasena bhagavato uccārapassāvo aññagandhajāte ativiya adhigaṇhāti³ natthi tato sugandhataraṃ gandhajātan 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Andhakānaṃ c' eva Uttarāpathakānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathāpālim eva niyyātīti.

GANDHAJĀTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni ekamaggakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ bhagavati ayoniso pemavasena bhagavā sotāpanno hutvā

¹ B. adds : ca.² B. ekārasā°.³ B. abhi°.

sakadāgāmī sakadāgāmī hutvā anāgāmī¹ anāgāmī hutvā arahattam sacchākāsi.² Eken' eva pana ariyamaggena cattāri phalāni sacchākāsi³ laddhi seyyathāpi tesañ ñeva. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam catūhi⁴ phalehi saddhim uppannam catunnam phassādinam ekato samodhānavasena codetum catunnam phassādinam 'ti ādim āha. Sotāpattimaggenā 'ti ādi kataramaggena sacchikarotīti pucchannattham vuttam. Arahattamaggenā 'ti ca vutte tena sakkāyaditthādinam pahānabhāvasena⁵ codeti. Bhagavā sotāpanno 'ti buddhabhūtaṃ sotāpannabhāvo natthīti paṭikkhipati. Parato pañhadvaye pi es' eva nayo sesam ettha yathā palim eva niyyātīti.

EKAMAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jhānasamkantikathā nāma hoti. Tattha yesam idha bhikkhave bhikkhu vivicc' eva kāmehi —pe— paṭhamajjhānam upasampajja viharati vitakkavicārānam vūpasamā dutiyajjhānam tatiyajjhānam catutthajjhānam upasampajja viharatīti imam paṭipāṭidesanam nissāya tassa jhānassa upacārappavattim⁶ vinā va jhānā jhānam samkamatīti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānañ c' eva ekaccānañ ca Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi te dutiyajjhānupacāram appatvā uppaṭipāṭiyā paṭhamajjhānā⁷ dutiyajjhānañ c' eva samkamatīti paṭhamato tatiyam⁸ dutiyato⁸ catuttham pi samkameyyā 'ti codetum p a ṭ h a m a j j h ā n ā 'ti ādim āha. Y ā p a ṭ h a m a s s ā 'ti ādi. Yadi paṭhamato anantaram⁹ dutiyam¹⁰ dutiyādihi vā tatiyādinī samāpajjati ekāpajjanena¹¹ samāpajjeyyā 'ti codanattam vuttam. K ā m e¹² ā d i n a v a t o 'ti paṭhamam kāme ādinavato manasikaroto

¹ B. adds: vā.

² C. saccikāsi.

³ C. saccikāsi.

⁴ B. adds: catūhi.

⁵ B. pahānā°.

⁶ B. °sampatti.

⁷ C. °nam.

⁸ B. omits.

⁹ C. antaram.

¹⁰ C. omits.

¹¹ C. °vajjanena.

¹² C. ñāne.

pacchā uppajjati¹ jhānakkhaṇe pan' esa nimittam eva manasikarotīti. Tañ ñeva paṭhaman 'ti yadi purimajavanato pacchimajavanam viya anantaram uppa-jjeyya. Thapetvā purimapacchimabhāvam lakkhaṇato tañ ñeva tam bhavēyyā 'ti codetum pucchati. Iminā upā-yena sabbattha attho veditabbo. Vivie c' eva kāmehīti ādihi paṭipāṭiyā jhānānam desitabhāvam dīpeti na ananta-ruppatti. Tasmā asādhakan 'ti.

JHĀNASAMKANTIKATHĀ

NITTITHĪ. 6.

Idāni jhānantarikakathā² nāma hoti. Tattha yesam samaye pañcakanaye pañca jhānāni na vibhattāni kevalam tayo. Samādhi udditthā³ 'ti avitakkavicāramattassa samādhino okāsam ajānantānam paṭhamassa ca dutiyassa jhānassa anantare jhānantarikā nāma esā 'ti laddhi seyyathāpi Sammitiyānañ c' eva ekaccānañ ca Andhakā-nam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭinñā itarassa. Atha nam jhānam pi cetasikā dhammā phassādayo pi tasmā yadi jhānantarikā nāma na⁴ bhavēyya phassantarikādihi pi te bhavitabban 'ti codanattam atthi phassanta-rikā 'ti ādim āha. Dutiyassa ca jhānassā 'ti yadi jhānantarikā nāma bhavēyya dutiyatatiyādini pi jhānān' eva tesam pi antarikāya⁵ bhavitabban 'ti coda-nattam vuttam. So⁶ kevalam laddhiyā abhāvena pa-ṭikkhipati c' eva paṭijānāti ca. Paṭhamassa cā 'ti puttā laddhivasena paṭijānāti. Savitakko savicāro 'ti ādi. Tiṇṇam pi samādhinam samādhibhāve samāne avitakko avicāramatto va samādhijjhānantariko na itaro 'ti koci⁷ ettha visesahetū⁸ 'ti codanattam vuttam dvinnaṃ jhānānam paccuppannānaṃ 'ti paṭhamadutiyaṇi samdhāya pucchati. Itaro tesam paccuppannānam yeva

¹ B. uppajja. ² C. oṃyakathā. ³ C. uddhi°; B. udi°.⁴ B. omits.⁵ C. oṃyā.⁶ C. omits.⁷ B. ko.⁸ C. visesabhū.

anantare¹ avitakko vicāramatto samādhijjhānantarikā nāma hotīti laddhiyā paṭijānāti. Paṭhamajjhānam niruddhan² 'ti puṭṭho. Tinnaṃ ekakkhaṇe pavatti na yuttā 'ti paṭijānāti. Animittavihāramatto³ samādhipaṭhamam jhānan 'ti catukkana-yavasena pucchati.⁴ Sakavādī tasmim naye tassa abhāvā paṭikkhipati. Nanu tayosamādhīti ettha assam-adhippāyena gatesu tisu samādhisu dve samādhijhānan' eva na jhānantarikā. Evaṃ itarena pi jhānen' eva bhavitabbaṃ na jhānantarikāyā 'ti.

JHĀNANTARIKAKATHĀ

NITTHITĀ. 7.

Idāni samāpanno¹ saddaṃ suṇātīti kathā nāma hoti. Tattha yasmā paṭhamajjhānassa⁵ saddo kaṇṭako⁶ vutto bhagavatā. Yadi ca samāpanno taṃ suṇeyya katham kaṇṭako siyā. Tasmā samāpanno saddaṃ suṇātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Cakkhunā rūpaṃ passatīti ādi samāpannassa tāva pañcadvāram⁷ pavat-taṃ natthi. Tasmā⁸ asati yadi so saddaṃ suṇeyya rūpaṃ pi passeyyā 'ti codanattham vuttaṃ. Saddo kaṇṭako 'ti vikkhepakaraṇattā⁹ vuttaṃ.¹ Olārikena hi saddena sote ghaṭṭite¹⁰ paṭhamajjhānato vuṭṭhānaṃ hoti. Tena taṃ¹¹ vuttaṃ tasmā asādhakaṃ. Dutiyajjhānassa⁵ 'ti ādi yathā añño pi kaṇṭako anto¹² samāpattiyam natthi.¹³ Evaṃ saddasavānaṃ pīti codanattham vuttaṃ. Sabbam uttānattham evā 'ti.

SAMĀPANNO¹ SADDAM SUṆĀTĪTI KATHĀ.

NITTHITĀ. 8.

¹ C. omits.² C. nirujjhan.³ B. avitakko vicāramatto.⁴ C. omits till the end of 7.⁵ B. paṭhamassa.⁶ C. khandhake; B. kaṇḍako.⁷ B. pañca.⁸ B. tasmī.⁹ B. okadattā.¹⁰ C. sotena sadhim tena.¹¹ B. netam.¹² C. attano.¹³ B. tattha.

Idāni cakkhunā rūpaṃ passatīti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti vacanaṃ nissāya pasādacakkhum eva rūpaṃ passatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi cakkhunā rūpaṃ passeyya rūpena rūpaṃ passeyyā 'ti codetum¹ rūpena rūpaṃ passatīti ādim āha. Itaro rūpāyatanam saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho cakkhum eva saṃdhāya paṭijānāti.² Paṭijānātīti ettha assa adhippāyo. Passatīti mayam paṭijānanam saṃdhāya pucchāma na cakkhupasambhāramattam³ tasmā vadehi⁴ tāva kin te cakkumā rūpena rūpaṃ paṭijānātīti. Itaro purimanayen' eva paṭikkhipati c' eva paṭijānātīti ca. Atha naṃ evaṃsante rūpaṃ pi manoviññānam āpajjati tam⁵ hi paṭijānāti nāmā⁶ 'ti codetum rūpaṃ manoviññānam 'ti āha. Itaro lesaṃ alabhanto paṭikkhipat' eva. Atthi cakkhussa āvajjanā⁷ 'ti ādi. Yadi cakkhu paṭijānanatṭhena passati cakkhuviññānassa viya⁸ tassāpi āvaṭṭanāya⁹ bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro yasmā na¹⁰ āvajjanapaṭibaddham¹¹ cakkhunā tam āvajjanānantaram uppajjati tasmā na h' evā¹² 'ti paṭikkhipati. Sotena saddam 'ti ādisu pi es' eva nayo. Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṃ passatīti sambhārakathānayena vuttam. Yathāpi usunā vijjhanto pi dhanunā vijjhatīti vuccati. Evaṃ cakkhuviññānena passanto cakkhunā passatīti vutto. Tasmā asādhakam etam. Sesesu pi es' eva nayo.

CAKKHUNĀ RŪPAṀ PASSATĪTI KATHĀ

NĪTTHITĀ. 9.

AṬṬHĀRASAMO VAGGO.

-
- ¹ C. adds : tvam. ² C. omits till saṃdhāya.
³ B. cakkhumasaṃ. ⁴ B. hi tehi. ⁵ B. °tīti hi.
⁶ B. paṭijānāmā 'ti. ⁷ C. ājānā ; B. vajjanā.
⁸ B. omits. ⁹ B. āvajjanāssa. ¹⁰ C. omits.
¹¹ B. °bandham. ¹² B. hetū.

Idāni kilesappahānakathā¹ nāma hoti. Tattha yasmā kilesappahānaṃ nāma atthi. Pahīnakilesassa ca atitā pi kilesā pahīnā ca² honti anāgatā pi paccuppannā pi tasmā³ atīte kilese jahati anāgate na⁴ pi paccuppanne na⁴ piti yesaṃ laddhi seyyathā pi ekaccānaṃ Uttarā-pathakānaṃ te saṃdhāya a t ī t e 'ti ādisu⁵ pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesā yathāpāliṃ eva niyyātiti. Natthi kilesa j a h a n ā 'ti imasmiṃ pana paravādi-paṇhe yasmā kacavaraṃ⁶ jahantassa kacavare⁶ chaddana-vāyāmo viya kilese jahantassa na atitādibhedesu kilesesu vāyāmo atthi nibbānārammaṇe⁷ pana ariyamagge pavattite kilesā anuppannā yeva na⁴ uppajjantīti pahīnā nāma honti. Tasmā n a h ' e v ā 'ti paṭikkhipati. Tena hi a t ī t e k i l e s e⁸ j a h a t ī t i ādi pana yasmā natthi kilesa-jahanā 'ti na vattabbaṃ tasmā⁹ atitādibhede pajahatīti chalena vuttam.

KILESASAJAHANAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 1.

Idāni suññatākathā nāma hoti. Tattha suññatā 'ti dve suññatā khandhānaṃ ca anattalakkhaṇaṃ nibbānaṃ ca tesu anattalakkhaṇaṃ tāva ekaccaṃ ekena pariyāyena siyā saṃkhārakkhandhapariyāpannaṃ nibbānaṃ apariyāpannam eva imaṃ pana vibhāgaṃ agahetvā suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. A n i m i t t a n 'ti sabbanimittarahitaṃ nibbānaṃ a p p a ṇ i h i t o 'ti pi tass' eva nāmaṃ. Kasmā pan' etaṃ ābhatan 'ti

¹ B. °jahana°. ² B. va. ³ B. vā. ⁴ B. omits.⁵ B. ādi. ⁶ B. gajavaraṃ. ⁷ B. nipphanna°.⁸ C. omits.⁹ C. yasmā.

Avibhajjavādivāde dosāropanattham. Yassa hi avibhajitvā¹ ekamsen' eva suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi. Tassa nibbānam pi saṃkhārakkhandhapariyāpannan 'ti āpajjati. Imassa dosassāropanattham animittam appaṇihitan 'ti ābhatan.² Itaro tassa pariyaṇnabhāvaṃ anicchanto paṭikkhipati. Sa m k h ā r a k k h a n d h o n a a n i c c o 'ti ādi nibbānasamkhātāya suññatāya aniccabhāvāpattidosadassanattham vuttam. Saṃkhārakkhandhassa suññatāya³ 'ti yadi aññassa khandhassa suññatā aññakhandhapariyāpannasamkhārakkhandhasuññatāya⁴ pi sesakkhandhapariyāpannāya bhavitabban 'ti codanattham vuttam. Sa m k h ā r a k k h a n d h a s s a s u ñ ñ a t ā n a v a t t a b b ā 'ti ādi.⁵ Yadi saṃkhārakkhandhasuññatā⁶ sesakkhandhapariyāpannā na hoti. Sesakkhandhasuññatā pi saṃkhārakkhandhapariyāpannā nāma ahoṣiti paṭilomadassanattham vuttam. Suññam idaṃ bhikkhave saṃkhārā 'ti suttam parasamayato⁷ ābhatan.⁸ Tattha sa m k h ā r ā 'ti sabbe saṃkhārā aniccā 'ti āga-tatthāne viya pañca khandhā te ca⁹ attaniyasuññatā¹⁰ suññatā¹¹ 'ti sāsanaṇvacaram¹² hoti. Na virujjhati tasmā anuññatam. Yasmā pan' etam suññatāya saṃkhārakkhandhapariyāpannatam¹³ dīpeti tasmā asādhakan 'ti.

SUÑÑATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni sāmāññaphalakathā nāma hoti. Tattha magga-vīthiyam pi phalasamāpattiyam pi ariyamaggassa vipākacittam sāmāññaphalam nāmā 'ti sakasamaye sam-niṭṭhānam yesam pana tathā¹⁴ agahetvā kilesappahānañ c' eva phalapattiñ¹⁵ ca sāmāññaphalam tasmā asaṃkhatan 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te saṃdhāya pucchā

¹ B. avibhajitvā. ² C. āhatan. ³ B. oṭā.

⁴ C. aññe khandhe.^o ⁵ B. ādissati. ⁶ B. °khandhassa.

⁷ B. pasassamassato. ⁸ B. āgatam. ⁹ C. va.

¹⁰ C. attatta^o; B. °niyam. ¹¹ B. suññā. ¹² B. °cavaram.

¹³ B. obhāvam. ¹⁴ C. panatthā. ¹⁵ B. phaluppattiñ.

sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyāti.

SĀMAÑÑAPHALAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni pattikathā nāma hoti. Tattha yaṃ yaṃ paṭilābhati tassa tassa paṭilābho patti nāma sā ca asaṃkhata 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyāti. Na v a t t a b b a n 'ti ādi yāya laddhiyā patti asaṃkhata 'ti maññati. Taṃ pakāsetuṃ vuttaṃ. Tattha sakavādī n a h ' e v a v a t t a b b e 'ti paṭikkhipanto ¹ kevalaṃ pattiya rūpādi bhāvaṃ na saṃpaṭicchati. Na hi patti nāma koci dhammo atthi na ² pana asaṃkhatabhāvaṃ anujānāti. Itaro pana paṭikkhepamatten' eva asaṃkhata 'ti laddhiṃ paṭiṭṭhāpeti. Sā ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhāpitā yevā 'ti.

PATTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni tathatākathā nāma hoti. Tattha yesaṃ rūpādināṃ sabbadhammānaṃ rūpādisabhāvatā saṃkhata tathatā nāma atthi. Sā ca saṃkhatesu rūpādisu apariyāpannattā asaṃkhata 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā pakāṭaṃ evā 'ti.

TATHATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kusalakathā nāma hoti. Tattha anavajjaṃ pi kusalaṃ iṭṭhavipākānaṃ ³ pi anavajjaṃ nāma kilesavippayuttaṃ ayaṃ nayo ṭhapetvā akusalaṃ sabbadhamme ⁴

¹ B. oṇento. ² B. tada. ³ B. idha vipākāṃ.

⁴ B. oḍhammo.

bhajati. Itthavipākaṇ¹ nāma āyatiṃ² āyati-uppattipavattesu itthaphalanipphādakaṃ³ puññaṃ⁴ ayaṃ nayo kusalatike ādipadam eva bhajati yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ agahetvā anavajjabhāvamatten' eva nibbānaṃ kusalan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ tesam itthavipākattthena nibbānassa kusalatābhāvaṃ⁵ dipetum pucchā sakavādissa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi hetthāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

KUSALAKATHĀ NITṬHITĀ. 6.

Idāni accantaniyāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sakim nimuggo va hotiti suttaṃ nissāya. Atthi puthujjanassa accantaniyāmatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. M ā t u g h ā t a k o 'ti ādi niyatamicchādiṭṭhikassa ca mātughātakādīnañ ca samāne micchattaniyāme mātughātakādīhi pi te accantaniyatehi bhavitabban 'ti codanattam vuttam itaro niyatamicchādiṭṭhiko saṃkhārakhānuko⁶ bhavantare niyato va. Ime pana ekasmiñ ñeva attabhāve 'ti laddhiyā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Vicikicchā uppaṇṇe⁷ ayaṃ⁸ niyato vā⁹ no vā 'ti evaṃ uppaṇṇe¹⁰ ayaṃ¹¹ pucchati. Itaro anuppattikāraṇaṃ apassanto paṭijānāti. A n u p p a ṇ ṇ e a y aṃ 'ti puṭṭho pana yaṃ diṭṭhiṃ āsevanto¹² niyāmaṃ okkanto tattha anuppattim saṃdhāya paṭijānāti. Tato p a h i n ā 'ti puṭṭho maggena appahīnattā paṭikkhipati diṭṭhiṃ ārabha asamudācārato¹³ paṭijānāti. Atha naṃ yasmā pahānaṃ nāma vinā ariyamaggena natthi tasmā tassa vasen' eva codetum s o t ā p a t t i m a g g e n ā¹⁴ 'ti ādim āha. So ekamaggenāpi¹⁵ appahīnattā paṭikkhipati. P u n a k a t a m e n ā

¹ B. idha.

² B. omits.

³ B. idha°.

⁴ B. suññaṃ.

⁵ C. oṭṭābhāvaṃ.

⁶ B. saṃsāra°.

⁷ C. āhidi.

⁸ C. omits.

⁹ C. ne.

¹⁰ C. aseva°.

¹¹ B. apa°.

¹² B. °oggenāpattiti.

¹³ B. °ti.

'ti putt¹ho micchāmaggaṃ saṃdhāya akusale nā 'ti āha. Ucc²hedadiṭṭhi up³pajjeyyā 'ti dutiyanīyāmapattim pucchati. Itaro yasmā ye pi te ukalāvassahaññā¹ natthikavādā² ariyavādā ah³etuvādā 'ti vacanato tisso pi niyatamicchādiṭṭhiyo ekassa up⁴pajjanti. Tasmā paṭijānāti Atha naṃ nanu³ nāma so accantaniyato⁴ 'ti codetum hañcīti ādim āha. Accantaniyatassa hi dutiyanīyāmo niratthako. N' up⁵pajjeyyā 'ti pañhe yaṃ sassatadiṭṭhiyā sassatan 'ti gaṇitaṃ tad eva ucchijjissatiti gaṇetvā anuppattim saṃdhāya paṭijānāti. Paḥi⁶nā 'ti putt⁷ho maggena appaḥinattā paṭikkhipati. Vuttanayena anup⁸pajjanato paṭijānāti. Sassa⁹tadiṭṭhi up¹⁰pajjeyyā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sesam vicikicchāvāre vuttanayam eva. Na vatta¹¹baṇ 'ti pucchā sakavādissa tassa sut¹²tassa atthitāya paṭiññā sakavādissa. Na pana so bhavan¹³tare pi nimuggo va. Imasmiññeva hi bh¹⁴ave abhabbo so taṃ diṭṭhiṃ pa¹⁵jahitum 'ti ayam ettha adhippāyo. Tasmā asādhakam etan 'ti. Sabbakālaṃ ummujjitvā⁵ nimujjatitī ādi vacanamatte⁶ abhinivesaṃ akatvā attho pariyesitabbo 'ti dassanatt⁷ham vuttan 'ti.

ACCANTANIYĀMAKATHĀ

NĪTTHITĀ. 7.

Idāni indriyakathā nāma hoti. Tattha lokiya saddhā yeva nāma na saddhindriyaṃ. Tathā lokiyaṃ viriyaṃ sati samādh¹i paññā. Paññā yeva nāma na² paññindriyaṇ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānañ c' eva Mahimsāsakānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Natthi⁷ lokiya saddhā 'ti ādi yasmā⁸ lokiya pi saddhādayo va⁹ dhammā ādhipatiyaṭṭhena¹⁰ indriyaṃ na

¹ B. ukkatthakavassa rāññā.² B. ovāti.³ B. omits.⁴ B. °niyamo.⁵ B. up¹⁰pajjitvā.⁶ B. napajjana°.⁷ C. omits.⁸ C. yasmim.⁹ C. ca.¹⁰ B. adhi°.

saddhādīhi aññaṃ saddhindriyādi¹ nāma atthi. Tasmā lokiyānaṃ pi saddhādīnaṃ nēva saddhindriyādibhāvadassanattamaṃ vuttaṃ. Atthi lokiyo mano 'ti ādi. Yathā te lokiya pi manādayo va dhammā manindriyādīni evaṃ lokiya saddhādayo pi saddhindriyādīni upamāya tass' eva 'tthassa vibhāvanattamaṃ vuttaṃ. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātīti.

INDRIYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKŪNAVĪSATIMO VAGGO.

¹ C. °yāni.

Idāni asaṃcecca kathā nāma hoti. Tattha anantariya-vatthūni nāma garūni bhāriyāni. Tasmā asaṃceccāpi¹ tesu vatthūsu vikopitesu anantariko² hotīti yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya a s a ṃ c i c c ā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā anantarikakammaṃ nāma kamma-pathappattaṃ yaḍi ca asaṃceccakamma-pathabhedo siyā avasesā paṇātipātādayo pi asaṃcecca³ bhaveyyun 'ti codanattamaṃ a s a ṃ c i c c a p ā ṇ a ṃ h a n t v ā 'ti ādim āha. Itaro tathārūpāya laddhiyābhāvena paṭikkhipati. Sesaṃ yathā pāliṃ eva niyyātīti. Na v a t t a b b a ṃ m ā t u g h ā t a k o 'ti pucchā paravādissa.⁴ Roga-paṭikārādikāle asaṃcecca ghātaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. N a n u m ā t ā j i v i t ā v o r o p i t ā 'ti pañhe hi⁵ pi asaṃcecca voropitaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādiss' eva. Adhippāyaṃ pana agahetvā h a ṇ c i t i laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ itarassa. Taṃ ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhitam eva. Pitughātakādisu pi es eva nayo. Saṃghabhe-
dake pana dhammasaṇṇiṃ⁶ saṃdhāya s a ṃ g h a b h e d o ā n a n t a r i k o 'ti pucchā sakavādissa saṃghasamaggaṃ bhedetvāna⁷ kappam nirayamhi paccatīti vacanaṃ ayoniso gahetvā paṭiññā paravādissa. P u n a s a b b o 'ti saka-pakkhe⁸ dhammasaṇṇiṃ⁹ saṃdhāya paṭikkhipati para-pakkhe dhammasaṇṇiṃ⁹ saṃdhāya paṭijānāti. Dhamma-saṇṇipañhadvaye¹⁰ pi es' eva nayo. Nanu vuttaṃ bhagavata 'ti suttaṃ ekanten' eva dhammavādissa ānatarikā-bhāvadassanatthaṃ¹¹ vuttaṃ. Āpāyiko nerayiko 'ti gāthā-
ya¹² pi adhammavādī yeva adhippeto. Itaro pana adhippā-

¹ C. ti. ² C. o. to. ³ C. adds : paṇā. ⁴ C. saka°.

⁵ B. omits. ⁶ B. saṇṇi ; C. saṇṇā. ⁷ B. bhettvāna.

⁸ C. °kha.

⁹ B.—C. °ñi.

¹⁰ C. °naye.

¹¹ B. anantarika°.

¹² B. tatthāya.

yaṃ agahetvā laddhiṃ patitṭhāpeti.¹ Sā ayoniso patitṭhā-pitattā appatitṭhitā yevā 'ti.

ASAṂCICCAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha duvidhaṃ nānaṃ lokiyaṇ ca lokuttaraṇ ca lokuttaralokiyasamāpattiññānaṃ² pi hoti.³ Dānādivasena pavattaṃ⁴ kammaṣṣa kataṃ nānaṃ pi lokuttaraṃ saccaparicchedakaṃ⁵ maggañānaṃ pi phalañānaṃ pi. Imāṃ pana vibhāgaṃ akatvā sacca-paricchedakaṃ eva nānaṃ na itaraṃ tasmā natthi puthuj-janassa nānan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādanāṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Paññā 'ti ādi nānaṃ eva ca na dassanattamaṃ vuttaṃ. Tenedaṃ⁶ dīpeti. Yadi tassa nānaṃ natthi paññādayo pi natthi. Atha paññādayo⁷ atthi nānaṃ pi atthi. Kasmā paññādi-naṃ⁸ nānato anaññattā. Paṭṭhamajjhānaṃ 'ti ādi samāpattiññānadassanattamaṃ vuttaṃ. Dānaṃ dadeyyā 'ti ādi³ kammaṣṣa katañānassa⁹ dukkhaṃ paṭijānātīti lokuttaramaggañānaṃ eva dīpeti na ca lokuttaram eva nānan 'ti.

ŚĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni nirayapālakathā nāma hoti. Tattha niraye nerayi-kakammān'¹⁰ eva nirayapālarūpena¹¹ vaddhenti.¹² Natthi nirayapālā nāma sattā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andha-kānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi tattha nirayapālā na siyumaṃ kammakāraṇa'¹³ pi na bhaveyyumaṃ kāraṇikesu¹⁴ hi satikāraṇā 'ti codetumaṃ

¹ B. °petvā. ² C. lokiyaṃ samāpatti°. ³ C. omits.

⁴ C. pavattitumaṃ. ⁵ B. sattā°; C. saccapaṭi°.

⁶ B. tenevā. ⁷ B. saññā°. ⁸ B. saññā°.

⁹ C. kathaṃ. ¹⁰ B. nerayaka°. ¹¹ B. °rūpavasena.

¹² B. sodhenti. ¹³ B. °rakā. ¹⁴ C. kāraṇiko.

natthi nirayesū 'ti ādim āha. Atthi manus-
sesū 'ti paccakkhena nāpanattham vuttam. Yathā hi
manussesu satikāraṇikesu kāraṇā evaṃ tattha pīti ayam
ettha adhippāyo. Atthi nirayesū 'ti pucchā sakavādisa ¹
paṭiññā itarassa. Na ² Vessabhū no pi ca pettirājā ³ 'ti
paravādinā sakasamayato suttam ābhatam. ⁴ Tam pana
sāsanāvacarikan 'ti sakavādinā anuññātam. Tattha Ves-
sabhū 'ti eko devo pettirājā ² 'ti pettivisaye peto mahiddhiko
Somādayo pākāṭakāyo ⁵ ca. Idam vuttam hoti. Attano
kammehi ito panunnam paralokam pattam ⁶ tam purisam
na ete Vessabhū-ādayo hananti. Yehi pana so kammehi ⁷
tattha panunno tāni sakāni kammāni ss' eva ⁸ nam tattha
hanantīti ⁹ kammassa katam dipeti na nirayapālānam
abhavam. Sakavādinā pana tam enam bhikkhave 'ti
ābhatāni ¹⁰ suttapadāni tattha ¹¹ n' evā 'ti.

NIRAYAPĀLAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni tiracchānakathā nāma hoti. Tattha devesu Erā-
vaṇādayo devaputtā hatthivaṇṇam assavaṇṇam vikubbanti.
Natthi tattha tiracchānagatā. Yesam pana tiracchānavaṇ-
ṇino devaputte disvā atthi devesu tiracchāgatā 'ti laddhi
seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Atha nam yadi devayoniyam tirac-
chānagatā siyun 'ti tiracchānayoniyam pi devā siyun 'ti
codetum atthi tiracchānagatā tesū ¹² 'ti ādim āha.
Kiṭṭhā 'ti ādi yesam so abhavam icchatī te dassetum vut-
tam. Erāvaṇo 'ti pañhe tassa atthitāya paṭiññā sakavā-
disa. Na tiracchānagatāya. Hatthikkhandhā ¹³ 'ti
ādi. Yadi ¹⁴ tattha hatthiādayo siyū hatthikkhandhādayo
pi siyun 'ti codanattham vuttam. Tattha yāvasikā 'ti

¹ B. para°.² B. omits.³ B. °vācā.⁴ C. āharatam.⁵ B. pākāṭo eva.⁶ C. vuttam.⁷ C. adds: ye.⁸ C. seva.⁹ B. mahanantīti.¹⁰ B. āga°.¹¹ B. nibhattān' evā.¹² B. °gatesū.¹³ B. °bandhā.¹⁴ C. omits.

yāvasadāya¹ k ā r a ṇ i k ā 'ti hatthācariyādayo.² Ye hi te nānāvidhaṃ kārāṇaṃ kareyyuṃ. B h a t t a k ā r a k ā³ 'ti hatthiādināṃ bhattarandhakā. Na h' evā 'ti tathā aniechanto paṭikkhipati.

TIRACCHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni maggakathā nāma hoti. Yesaṃ pubbe va⁴ kho panassa kāyassa kammaṃ ājivo parisuddho⁵ hotiti idaṇ c' eva suttaṃ sammāvācākammanā⁶ jāvivānaṃ ca cittavip-payuttaṃ⁶ nissāya nippariyāyena pañcaṅgiko 'va maggo 'ti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānaṃ te saṃdhāya pañcaṅgiko 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sammāvācā maggaṅgaṇ⁷ ca na maggo 'ti ādi parasamayavasena vuttaṃ. Parasamayasmaṃ hi sammāvācādayo maggaṅgan⁸ 'ti āgatā. Rūpattā pana maggo na hotiti vaṇṇitā. Sammādiṭṭhi maggaṅgan 'ti ādi maggassa amaggatā nāma natthīti dassanattam vuttaṃ. Pubbe va kho pan'assā 'ti sutte parisuddhasilassa maggabhāvanā hoti na itarassā 'ti āgamanīyapaṭipadāya visuddhabhāvadassanattam⁹ kāyakammaṃ vacikammaṃ ājivo superisuddho hotiti vuttaṃ. Na imehi vinā pañcaṅgikabhāvadassanattam.¹⁰ Ten' evāha. Evam assāyaṃ¹¹ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvanāpāripurim¹² gacchatīti. Sakavādinā āgatasuttaṃ nītattham evā 'ti.

MAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha dhammacakkapavattane dvādasākāraṃ nānaṃ saṃdhāya dvādasavatthukaṃ nānaṃ lokuttaraṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi

¹ B. yava°. ² C. hatthi°. ³ B. °ṇā. ⁴ B. omits.

⁵ B. suvi°. ⁶ B. adds : tam. ⁷ B. adds : sā.

⁸ C. maggahan 'ti ; B. maggan. ⁹ B. visuddhi°.

¹⁰ B. °bhāvana°. ¹¹ B. °yatam. ¹² B. °suddhi.

Pubbaseliyāparaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace taṃ dvādasavattukaṃ dvādasahi maggañānehi bhavitabban 'ti codetuṃ dvādasā 'ti ādim āha. Itaro maggassa ekattaṃ saṃdhāya paṭikhīpati. Ekasmim¹ sacce saccañāna-kiccañānakatañānaṃ naṃ vasena ñānanānattaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Dvādasasotāpattimaggā² 'ti ādisu pi es' eva nayo. Nanu vuttaṃ bhagavatā 'ti suttaṃ saddhiṃ pubbabhāga-parabhāgehi ñānanānattaṃ dīpeti. Na ariyapuggalassa³ dvādasañānaṃ taṃ tasmā asādhakan 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

VĪSATIMO VAGGO.

CATUTTHO 4 PAṆṆĀSAKO 4 NIṬṬHITO.⁴

¹ B. ekeka°.

² B. °gan.

³ B. °maggassa.

⁴ B. omits.

Idāni sāsana-kathā nāma hoti. Tattha tisso saṃgītiyo saṃdhāya sāsanaṃ navaṃ katan 'ti ca atthi koci tathāgata-ssa sāsanaṃ navaṃ karotīti ca labbhā tathāgatasāsanaṃ¹ navaṃ kātun 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya tīsu pi kathāsu pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sa-ti-pa-tṭhā-nā 'ti ādi sāsanaṃ nāma satipaṭṭhānādayo c' eva ariyadhammā kusalādīnaṃ ca desitā.² Tattha yena³ bhagavatā desitā satipaṭṭhānādayo tṭhapetvā te aññesaṃ vā satipaṭṭhānā-dīnaṃ kārāṇena⁴ akusalādīnaṃ vā kusalādibhāvakaṇṇa sāsanaṃ navakatam⁵ nāma bhavēyya. Kin tam⁶ evaṃ katam kenaci atthi koci vā evaṃ karoti. Labbhā vā evaṃ kātun⁷ 'ti tīsu pi pucchāsu codanattam vuttam. Sesaṃ sabbattha yathā pālim eva niyyātīti.

SĀSANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni avivittakathā nāma hoti. Tattha yassa puggalassa yo dhammo paccuppanno so tena avivitto nāmā 'ti idaṃ sakasamaye saṃniṭṭhānaṃ yasmā pana puthujjana-tedhātukā dhammā aparīññātā tasmā so ekakkhaṇe yeva sabbehi pi tedhātukehi dhammehi avivitto 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesaṃ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Phas-se-hīti ādi sabbesaṃ phassādi-naṃ ekakkhaṇe pavattidosadassanattam vuttam. Sesaṃ sabbattha uttānattham evā 'ti.

AVIVITTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. °gatassa.

² B. desanā.

³ B. ye.

⁴ B. kara°.

⁵ B. navaṃ katam.

⁶ B. ti.

⁷ C. ñātun.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā¹ sabbam buddhavisayaṃ na jānāti. Tasmā tassa tattha avijjāvicikicchā hi appahinā 'ti bhavitabban 'ti saṃ-
 ñāya atthi kiñci saṃyojanam appahāya arahattapattiti
 yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānam te saṃdhāya
 pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atthi kiñci
 s a k k ā y a d i t t h ī t i ādi arahato sabbasaṃyojanappahā-
 nadassanattham vuttam. S a b b a m b u d d h a v i s a y a n
 'ti pañhadvaye arahato sabbaññūtāñānābhāvena paṭisedho
 kato² na avijjāvicikicchānam appahānena. Itaro pana
 tesam appahīnatam saṃdhāya t e n a h ī t i laddhim pati-
 tṭhapeti. Sā ayoniso patitṭhāpitattā appatitṭhitā hotiti.

SAMYOJANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni iddhikathā nāma hoti. Tattha iddhi nām' esā
 katthaci ijjhati katthaci³ na³ ijjhati³ aniccādīnam⁴ niccādi-
 karaṇe ekanten' eva⁵ ijjhati. Sabhāgasamṭati pana pari-
 vattetvā visabhāgasamṭatīkaraṇe vā sabhāgasamṭativasen'
 eva tappavattane⁶ vā yesam atthāya kayirati tesam
 puññādini kārāṇāni nissāya katthaci ijjhati.⁷ Bhikkhūnam
 atthāya pāṇiyassa sappikhīrādīkaraṇe viya⁸ mahādhātu-
 nidhāne dipādīnam cīrasamṭānappavattane⁹ viya cā¹⁰ 'ti
 idaṃ sakasamaye samnitṭhānam. Ayaṃ¹¹ pana āyasmā
 Pilindavaccho¹² rañño pāsādam suvaṇṇan 'ti¹³ va adhi-
 mucce¹⁴ tam nissāya yesam atthi adhippāya-iddhīti¹⁵ laddhi
 seyyathāpi Andhakānam te saṃdhāya atthi adhippā-
 ya-i d d h ī t i pucchā sakavādissa. Tattha adhippāyo iddhīti
 adhippāya-iddhi. Yathādhippāyam ijghanam iddhīti¹⁶ attho.

¹ C. oham. ² B. tato. ³ B. omits. ⁴ B. oḍini.

⁵ B. adds : na. ⁶ B. cidatadavattane.

⁷ B. icchati. ⁸ C. omits. ⁹ C. visa°. ¹⁰ C. vā.

¹¹ C. yaṃ. ¹² C. Pilindi°. ¹³ C. suvaṇṇavaṇṇe va.

¹⁴ C. adhimuccehi; B. suvaṇṇan te va atthi pucchi.

¹⁵ C. laddhī ti. ¹⁶ C. adds : atthi.

Ā m a n t ā 'ti laddhimatte thatvā¹ paṭiññā itarassa.² Atha naṃ aniccānaṃ niccatāya³ anuyuñjituṃ n i c c a p a ṇ ñ ā r u k k h ā h o n t ū 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Laddhipaṭiṭṭhāpane pi s u v a ṇ ñ a ñ c a p a ṇ ā s i t i rañño puññupanissayena āsi na kevalaṃ therassa. Adhippāyen' eva tasmā asādhakan 'ti.

IDDHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni buddhakathā nāma hoti. Tattha ṭhapetvā tasmim tasmiṃ⁴ kāle sariravemattataṃ āyuvemattataṃ pabhāve-mattatañ⁵ ca sesehi buddhadhammehi buddhānaṃ bud-dhehi hīnāṭirekatā nāma natthi. Yesaṃ pana avisesena ca⁶ atthīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi b u d d h ā n a n 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ buddhadhammehi anuyuñjituṃ s a ṭ i p a ṭ ṭ h ā n a t o 'ti ādim āha. Itaro tesam vasena hīnāṭi-rittataṃ apassanto paṭikkhipat' eva.

BUDDHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbadisākathā nāma hoti. Tattha catūsu disāsu heṭṭhā upari⁷ samantato lokadhātusaṃnivesaṃ⁸ sabba-lokadhātūsu ca buddhā atthīti attano vikappaṃ⁹ uppādetvā sabbadisāsu buddhā tiṭṭhantīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Ma-hāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. P u r a ṭ ṭ h i m ā y ā 'ti puṭṭho Sakyamuniṃ saṃ-dhāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho laddhivasena aññaloka-dhātuyaṃ ṭhitam saṃdhāya paṭijānāti. K i n n ā m ' e s o b h a g a v ā 'ti ādi sace naṃ¹⁰ jānāsi nāmā 'ti¹¹ vasena naṃ kathehīti codanattham vuttam. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

SABBADISĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. thapetvā. ² B. paravādissa. ³ B. ani°.

⁴ B. omits. ⁵ B. sabhā°. ⁶ B. eva.

⁷ B. uparihi. ⁸ C. omits. ⁹ B. vikabbasippaṃ.

¹⁰ C. ta naṃ. ¹¹ C. di.

Idāni dhammakathā nāma hoti. Tattha yasmā rūpādayo rūpādisabhāvena niyatā na taṃ sabhāvaṃ jahanti¹ tasmā sabbe dhammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva ekaccānañ ca Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya sabbe dhammā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace te niyatā micchattaniyatā vā siyuṃ sammattaniyatā vā ito añño niyamo² atthīti codetuṃ micchattaniyatā ti³ ādim āha. Tattha vikkhepo ca paṭiññā ca paravādissa. Rūpaṃ rūpaṭṭhena⁴ 'ti ādi yen' atṭhena⁴ niyatā 'ti vadati tassa vasena codetuṃ vuttaṃ. Tatrāyaṃ adhippāyo. Rūpaṃ hi rūpaṭṭhena niyatan 'ti rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvaṃ 'ti adhippāyena⁵ vattabbaṃ. Iti⁴ ito aññathā⁶ na vattabbaṃ. Tasmā rūpaṭṭhato aññassa rūpassa abhāvā⁷ rūpasabhāvo hi rūpaṭṭho. Rūpasabhāvo ca⁸ rūpaṃ eva na rūpato añño vedanādihi pan' assa nānattapaññāpanattham eso vohāro hoti. Tasmā rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti vuttaṃ hoti. Niyatāñ ca nāma micchattaniyataṃ vā siyā sammattaniyataṃ vā ito añño niyamo nāma natthīti. Atha kasmā paṭijānātīti atthantaravasena. Rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti ettha hi rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvaṃ 'ti ayam attho tasmā paṭijānāti. Ito aññathā pan' assa niyatattham natthīti. Puna ten' eva nayena codetuṃ micchattaniyatan 'ti ādim āha. Taṃ sabbaṃ uttānattham eva. Tena hi rūpan 'ti laddhi pi ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhitā va hotīti.

DHAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha yasmā diṭṭha-dhammavedanīyādīni diṭṭhadhammavedanīyatṭhādīhi niyatāni. Tasmā sabbe kammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ B. vinti. ² B. nāma natthīti. ³ B. pi.

⁴ B. omits. ⁵ B. adds: na. ⁶ C. aññakathā.

⁷ B. adds: ti.

⁸ C. va.

paṭiññā itarassa. Diṭṭhadhammavedanīyatṭhena niyatan 'ti ettha diṭṭhadhammavedanīyaṃ diṭṭhadhammavedanīyaṃ ¹ eva. Sace diṭṭhadhamme vipākaṃ dātum sakkoti deti no ce ahosi kammaṃ nāma hotīti imam atthaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa micchattasammattaniyatavasena ² pan' ³ etam aniyatam ⁴ evā 'ti. Sabbam heṭṭhāvuttanayena veditabban 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKAṬṬHATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. micchattaniyāma°. ³ B. na.

⁴ B. niya°.

Idāni parinibbānakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sabbaññūvisaye¹ appahīnasamyojano va parinibbāyati.² Tasmā atthi kiñci samyojanam appahāya parinibbānan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādiassa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetṭhāvuttanayam evā 'ti.

PARINIBBĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kusalacittakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sativapullappatto parinibbāyanto pi sato sampajāno va parinibbāti tasmā kusalacitto parinibbātiti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādiassa paṭiññā itarassa. Atha nam yasmā kusalacitto nāma puññābhisamkhārādisamkaraṇādivasena³ hoti. Tasmā⁴ ten' atthena codetum arahā puññābhisamkhārāna⁵ 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā pālim eva⁶ niyyātiti. Sato sampajāno 'ti idam javanakkhaṇe kiriyaśatisampajānavasena asammohamaraṇadīpanattham vuttam na kusalacittadīpanattham. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALACITTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni ānañjakathā⁷ nāma hoti. Tattha bhagavā catutthajjhāne tṭhito parinibbāyīti sallakkhetvā arahā ānañje⁷ tṭhito parinibbāyātīti⁸ yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādiassa paṭiññā itarassa. Pakaticitte 'ti bhavaṅgacitte. Sabbe hi saññino⁹ sattā bhavaṅgacitte tṭhitā. Bhavaṅgapariyosānena

¹ B. °yena. ² B. °bbāti. ³ B. °khārā ti samkhāṇādi°.

⁴ C. tattha yasmā. ⁵ B. °tan. ⁶ C. adds : ttha.

⁷ B. ānañcā°; C. anañja°. ⁸ C. °yīti. ⁹ C. saññā.

cuticittena kālaṃ karonti iti taṃ ¹ iminā atthena codetum
evam āha. Kiñcāpi catuvokārabhave arahato pakaticit-
taṃ pi ānañjaṃ ² hoti. Ayaṃ pana pañho ³ pañcavokāra-
bhavavasena uddhaṭo. Tasmā no va ta re va tta b be ⁴
'ti āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀNAÑJAKATHĀ ⁵ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dhammābhisamayakathā nāma hoti. Tattha
atītabhave sotāpannaṃ mātukucchiyaṃ vasitvā nikkhantaṃ
disvā atthigabbhaseyyāya ⁶ dhammābhisamayo 'ti yesaṃ
laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃ-
dhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ
yadi tattha dhammābhisamayo atthi dhammābhisamayassa
kāraṇehi ettha ⁷ desanādihi bhavitabban 'ti codetum a t t h i
g a b b h a s e y y ā y a d h a m m a d e s a n ā 'ti ādim āha.
P u t t a s s ā 'ti ādi bhavaṅgadvāraṃ ⁸ saṃdhāya vuttaṃ.
Gabbhaseyyāya hi yebhuyyena bhavaṅgam eva pavattati ⁹
ten' eva satto kiriyasamayapavattābhāvā sutto. Bhāvanā-
nuyogassa abhāvā pamatto ¹⁰ kammaṭṭhānaṃ pariggāhaka-
naṃ satisampajaññānaṃ abhāvā muṭṭhassati asampajāno
nāma hoti. Tathārūpassa kuto dhammābhisamayo 'ti.

DHAMMĀBHSAMAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Acirajātānaṃ pana sotāpannānaṃ arahattappattiṃ ¹¹
Suppavāsāya upāsikāya sattavassikaṃ gabbhaṃ disvā
atthi gabbhaseyyāya ¹² arahattappattiti ¹¹ ca supine ākāsa-
gamanādini ¹³ disvā atthi dhammābhisamayo 'ti ca atthi
tattha arahattappattiti ca. Idhā pi yesaṃ laddhi seyya-

¹ B. naṃ. ² C. ārajaṃ ; B. ānañcaṃ. ³ C. pañhe.

⁴ C. obbo. ⁵ C. ana° ; B. āna°. ⁶ C. bhavaṅga°.

⁷ B. dhammaṃ. ⁸ B. °pāraṃ. ⁹ C. pavatti.

¹⁰ B. pava°. ¹¹ B. °ttuppa°. ¹² B. °yyassa.

¹³ B. °manāni.

thāpi tesaṇ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha purimakathāsadisam evā 'ti.

SESĀPI ¹ KATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha atthi sā cetanā sā ca kho ² abbohārikā 'ti vacanato sabbam supinagatassa cittaṃ avyākatan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ yeva ³ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātiti. Supinagatassa cittaṃ abbohārikan 'ti idaṃ āpattiṃ saṃdhāya vuttaṃ. Supinagatassa pi ⁴ pāṇātipātādivasena kiñcāpi akusalacittaṃ pavattati vatthuvikopanaṃ pana natthīti. Na sakkā tattha āpattiṃ saṃñāpetuṃ ⁵ iminā kāraṇena taṃ abbohārikaṃ na avyākatattā 'ti.⁶

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni āsevanapaccayakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe dhammā khaṇikā na koci muhuttaṃ pi ṭhatvā āsevanapaccayaṃ ⁷ āsevati nāma. Tasmā natthi kiñci āsevanapaccayatā. Āsevanapaccayatāya ⁸ uppannaṃ na kiñci atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesaṇ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ suttavasena' eva saṃñāpetuṃ ⁹ nanu vuttaṃ bhagavatā pāṇātipāto 'ti ādi āgataṃ.¹⁰ Taṃ sabbam uttānattham evā 'ti.

ĀSEVANAPACCAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni khaṇikakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe saṃkhatadhammā aniccā tasmā ekacittakkhaṇikā yeva. Samānāya hi aniccatāya eko lahu bhijjati eko cireṇā ¹¹ 'ti.

¹ B. tisso pi.

² C. sā va ko.

³ B. c' eva.

⁴ B. hi.

⁵ B. pa°.

⁶ C. pi.

⁷ C. °yā.

⁸ C. omits.

⁹ B. pa°.

¹⁰ B. ābha°.

¹¹ B. cetanā.

Ko¹ ettha niyamo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubba-seliyāparaseliyānaṃ te saṃdhāya ekacittakkhaṇikā 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Citte² mahāpathavīti ādisu tesāṃ tathā saṃthānaṃ apa-ssanto paṭikkhipati. Cakkhāyatanaṃ 'ti ādi yadi sabbe ekacittakkhaṇikā bhaveyyuṃ cakkhāyatanādini cakkhuvīññānādihi saddhiṃ yeva uppajjitvā nirujjhey-yun 'ti codanatthaṃ vuttaṃ. Itaro paṇe antomātuku-cchiyaṃ gatasmiṃ³ pi ñānuppattiṃ⁴ saṃdhāya paṭikkhi-pati. Pavattaṃ saṃdhāya laddhivasena paṭijānāti. Sesam ettha uttānatthaṃ evā 'ti. Tena hi ekacittakkhaṇikā 'ti yasmā niccā na honti tasmā ekacittakkhaṇikā 'ti attano ruciya kāraṇaṃ vadati. Taṃ avuttasadisam evā 'ti.

KHAṆIKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

DVĀVISATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. adds : citte. ³ B. °kucchigatassa.

⁴ B. viññā°.

Idāni ekādhippāyakathā nāma. Tattha kāruṇṇena vā ekena adhippāyena ¹ ekādhippāyo saṃsāre vā ekato bhavis-sāmā 'ti itthiyā saddhiṃ buddhapūjadini ² katvā paṇidhi-vasena eko adhippāyo assā 'ti ekādhippāyo. Evarūpo dvinnam janānam ³ ekādhippāyo methuno dhammo paṭi-sevitabbo 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva Vetulyānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātiti.

Ekādhippāyakathā Niṭṭhitā. 1.

Idāni arahantavaṇṇakathā nāma hoti. Tattha iriyāpa-thasampanne ākappasampanne pāpabhikkhū disvā arahan-tānam vaṇṇena amanussā methunaṃ dhammaṃ paṭi-sevantīti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttārāpatha-kānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

Arahantavaṇṇakathā

Niṭṭhitā. 2.

Idāni issariyakāmakāritā kathā nāma hoti. Chaddanta-jātakādīni saṃdhāya bodhisatto issariyakāmakāriyahetu-vinipātaṃ gacchati gabbhaseyyaṃ okkamati dukkarakāri-kaṃ ⁴ akāsi. Aparan ⁵ tapam akāsi aññaṃ satthāraṃ uddisīti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam paṭha-makathāya uttānattham eva. Dutiyakathāya i d d h i m ā 'ti yadi issariyakāmakāritāya hetu gaccheyya iddhiyā ⁶ gac-cheyya ⁶ na kammavasenā 'ti codanattham vuttam. Itaro pana paṭhamapañhe bhāvanāmayam saṃdhāya paṭikkhi-pati. Dutiyapañhe puññiddhiṃ saṃdhāya paṭijānāti.

¹ B. omits. ² B. °dīnam. ³ C. rūpānam.

⁴ B. °kāraṇam. ⁵ C. amaran. ⁶ C. omits.

Tatīyakathāya issariyakāmakāritāhetu nāma dukkara-kārikā micchādītṭhiyā kāriyati. Yadi ca so taṃ kareyya 'ssa tādini pi gaṇheyyā 'ti codanattamaṃ sassato loko 'ti ādi vuttaṃ. Catutthakathāya pi es'eva nayo 'ti.

ISSARIYAKĀMAKĀRITĀKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 3.

Idāni rāgapatirūpakādīkathāyo nāma honti. Tattha mettākaruṇāmudītāyo saṃdhāya na rāgo rāgapatirūpako 'ti ca. Issāmacchariyakukkucchāni saṃdhāya na doso dosapatirūpako 'ti ca. Hasituppādaṃ saṃdhāya na moho mohapatirūpako 'ti ca dummaṅkūnaṃ puggalānaṃ niggaḥamaṃ pesalānaṃ bhikkhūnaṃ anuggahaṃ pāpagarahitaṃ kalyāṇapasasamaṃ ¹ āyasmato Pilindavacchassa vasalavādaṃ bhagavato khelāsikavādaṃ ² moghapurisavādaṃ ³ saṃdhāya kilesaṃ kilesapatirūpako 'ti ca yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu ⁴ pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā phassādipatirūpakānaṃ phassādayo nāma natthi. Tasmā rāgādipatirūpakānaṃ rāgādayo pi natthi codetum a t t h i n a p h a s s o 'ti ādim āha. Itaro tesāṃ abbhāvā paṭikkhi-pati. Sesāṃ sabbattha uttānattham evā 'ti.

PATIRŪPAKATHĀ NĪṬṬHITĀ. 4.

Idāni aparinipphannakathā nāma hoti. Tattha dukkham eva hi sambhoti dukkhaṃ tiṭṭhati veti ⁵ ca ⁵ na aññatra dukkhā sambhoti naññaṃ dukkhā nirujjhatīti vacanaṃ nissāya dukkhañ ñeva parinipphannaṃ. Sesā khandhāyatanadhātu-indriyadhammā aparinipphannā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ c'eva Hetuvādānañ ca te saṃdhāya rūpaṃ aparinipphannaṃ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace rūpaṃ aparinipphannaṃ na ⁶ aniccādisabbhāvaṃ

¹ C. oṃyasam. ² B. khelāsāṅka°. ³ B. adds : ca.

⁴ B. sabbadhā. ⁵ C. ceti va canaṃ. ⁶ C. omits.

siyā 'ti. codetum rūpaṃ nāniccaṃ¹ 'ti ādim āha. Itaro tathārūpaṃ rūpaṃ apassanto paṭikkhipati. Sakavādi nanu rūpaṃ aniccaṃ 'ti ādivacanana tassa ekaladdhiṃ paṭisedhetvā dutiyaṃ pucchanto dukkhaṃ ñeva parinipphannaṃ 'ti ādim āha. Ath' assa taṃ pi laddhiṃ paṭisedhetum nanu ya²di³ niccaṃ 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo. Na kevalaṃ hi paṭhamasaccam eva dukkham. Yaṃ pana kiñci aniccaṃ taṃ dukkham evarūpaṃ ca aniccaṃ. Tasmā taṃ pi parinipphannaṃ iti yaṃ tvaṃ vadesi rūpaṃ aparinipphannaṃ dukkhaṃ ñeva parinipphannaṃ 'ti taṃ no vata re vattabbe. Dukkhaṃ ñeva parinipphannaṃ 'ti. Vedanādimūlakādisu³ pi yojanāsu es' eva nayo. Dhammāyatanadhammadhātūsu pana ṭhapetvā nibbānaṃ sesadhammānaṃ vasena aniccata veditabbā. Indriyāni aniccāṇ' evā 'ti.

APARINIPPHANNAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 5.

Ettāvata ca :

Paṇṇāsakehi catūhi tihi vaggehir⁴-eva ca saṃgahetvā kathā sabbā unattiṃsatibhedanā.⁵
Kathāvatthuppakaraṇaṃ kathāmaggesu kovido yaṃ⁶ jino desayī tassa nīṭṭhitā aṭṭhavaṇṇanā.⁷
Imaṃ terasamattehi⁸ bhāṇavārehi tantiyā ciraṭṭhitatthaṃ dhammassa saṃkhārontena taṃ⁹ mayā. Saṃpattaṃ kusalaṃ tena loko yaṃ sanarāmaro¹⁰ dhammarājassa saddhammarasam evādhigacchatū 'ti.¹¹

KATHĀVATTHU-PPAKARAṆA-AṬṬHAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ.

¹ B. ani°. ² C. yada. ³ B. olikā°. ⁴ B. od.
⁵ B. unattiṃvārodanā. ⁶ C. ayam. ⁷ B. omits.
⁸ B. vodasa°. ⁹ B. yaṃ. ¹⁰ B. pana bhamaro.
¹¹ B. C. oti.

Notes and Queries.

BY THE

REV. R. MORRIS, M.A., LL.D.

AGHA.

Childers offers no etymology of the word *agha* in the sense of 'sky,' 'air,' and quotes no texts to establish its usage, but see *Majjhima* p. 500; *Vim.* xvi. 1. *A - g h a*, I think, points to *Sk. k h a*, 'sky,' 'air,' through *a - k h a* with inorganic initial 'a.' The Jain *Prākṛit* has *k h a h a*.

ACCASARA.

"*Atisaro a c c a s a r o* *Mittavinda* *suṇohi me*" (*Jāt.* IV. p. 6).

The Commentary makes *accasara* a synonym of *atisara*, 'regretful,' 'remorseful;' but *accasara* occurs in *Saṃyutta* in the sense of 'mindful of a fault,' 'sorry.'

"*Tena kho pana samayena dve bhikkhū sampayojesum|| tatr' eko bhikkhu a c c a s a r ā*" (xl. 3. 4. p. 239).

There is a variant reading, *a c c a y a s a r ā*, which seems to show that *acca* is here not *ati + a*, but a contraction of *a c c a y a*, 'fault.'

AṆḌAKAVĀCA.

Prof. H. Kern thinks that *aṇḍakavāca* is a false reading for *kaṇḍakavāca* (see Nogle Bemærking om enkelte vanskelige Pāli-Ordi *Jātaka-Bogen* af V. Fausbøll, 1888), but as *aṇḍakā* occurs as an epithet of *vācā* in *Dham-*

masaṅgaṇi, 1343, we cannot treat it as a corruption of Sansk. kaṇṭaka or kaṇṭhaka, but must accept what we find in our Texts.

ANUPAKHAJJA.

In the "Pāli Text Society's Journal" for 1887, I connected anupakhajja with the root khād, 'to eat.' In Majjhima, No. 25, p. 151, we find a good example of the primary meaning of anupakhajja:—

"Imaṃ me nivāpaṃ nivuttaṃ migajātā aupakhajja mucchitā bhojāni bhuñjissanti."

ABBHUM.

A certain woman saw a bhikkhu with a bowl made out of a human skull, and she cried out, "Abbhumaṃ me piṣāco vata man ti" (Cull. V. 10. 2; M. N. p. 448).

Buddhaghosa has the following note on abbhumaṃ—
"abbhumaṃ me te utrāsavacanam etaṃ."

The Prākṛits have in the same sense as abbhumaṃ, the interjections avvo, abbo, ammo.

The Prākṛit ammo seems to stand for an original ambho or ambo.

Does abbhumaṃ represent ābhumaṃ from the interjections ā and bhuk?

The Sansk. adbhuta, Pāli abbhuta, is perhaps an attempt to coin an adjective out of the Prākṛit abbhumaṃ.

AMHĀ.

In Aṅguttara III. 81. 2, a hypocritical follower of the mendicant order is compared to a she-donkey following a herd of kine and crying out, "I am a cow; I am a cow." The word here used for 'cow' is amhā, from a Sansk. ambhā, 'lowing' (root ambh, 'to resound'). It may, however, represent Sansk. mahā, 'a cow.'

ASSAKA.

"... puriso daḷiddo assako anāhiyo" (Majjhima,

No. 66, p. 450). Cf. “. . . ekacco daḷiddo a p p a s s a k o appabhogo” (Aṅguttara III. 99. 7).

A - s s a k a (= Sansk. a s v a k a, ‘not one’s own’) ‘having nothing of one’s own,’ ‘poor,’ ‘destitute.’ A - s a k k a would mean ‘weak,’ ‘powerless.’

ĀLHIYA.

See extract under ASSAKA.

Ālhiya = āḍhya, Sansk. āḍhya, ‘well-born’; cf. Pāli ālha ka = Sansk. āḍha ka.

ĀRABHATI.

“Pāṇam ārabhati,” ‘to destroy life’ (Majjhima, p. 371).

In Sankrit ārabhati (root: rambh or rabh) does not mean ‘to destroy,’ but the noun ārambha signifies ‘killing,’ ‘injuring,’ as in Pāli. There is no reason why Pāli ārabhati should not have the sense of ‘to kill,’ arising out of the meaning of ‘to make an attempt upon,’ ‘to attack.’

UDDIYA, UDDIYĀNA.

In the Pāli Text Society’s Journal for 1887 I called attention to the above words, but was unable to offer any satisfactory explanation of them. They occur in Jāt. IV. p. 352.

“Kāsikāni ca vatthāni u d d i y ā n e ca kambale
‘te tattha bandhitvā yāvat’ icchimsu vāṇijā.”

Uddiyāna is explained in the Commentary by the hitherto unknown term u d d i y a. This does not in any way help us to get at the meaning or etymology of either of these perplexing terms. Sanskrit has no corresponding forms. The only words like them in meaning are u d i c y a (= u d d i y a) and u d i c i n a (= u d d i y ā n a), ‘northern,’ That this is probably the correct explanation will appear more clearly from the particulars:—

1. Kāsikavatttha is, we know, Benares cloth, Benares being the capital of the old Kāsi territory. Its

association with *kambala* would seem to show that this article ('a blanket made of goats' hair') was also a north-country product. "Uddiya (or uddiyāna) kambala" might be rendered 'a Nepalese blanket.'

2. Medhātithi, a native of the Deccan, in a note on *Kuṭapa* (Manu III. 234), says:—"Kutapaḥ . . . uḍicyesu kambala iti prasiddhaḥ" (See Burnell's translation of Manu ed. Hopkins, Int. xli. note 2).

3. We here learn that *kambala* was a Northern term, and Kullūka explicitly renders *kuṭapa* by *Nepālakambala*, 'a Nepaul blanket.'

From the foregoing remarks the meaning of *uddiya* and *uddiyāna* is tolerably clear, but the phonetic process which connects them with Sanskrit *uḍicya* and *uḍicīna* is not easily explicable, though the same may be said with respect to many other Pāli terms, *e.g.*, *Pāli ulloka*, 'a woollen blanket,' which corresponds in meaning, but not in form, to Sansk. *rallaka*.

KETU.

Childers has *ketu* only in the sense of 'sign,' 'banner.' It occurs in *Thera Gāthā*, v. 64, p. 10, in the sense of 'honour,' and with the meaning of 'wisdom.'

"Dumavhayāya uppanno jāto paṇḍara-ketunā
Ketuhā ketunā yeva mahāketum padhaṃsayīti."

He who was born of (the courtesan) *Ambapālī* by King *Bimbisāra*, abandoning (regal) honour, overcame even *Mara* by (his) wisdom.

TĀTĀ.

This term occurs in *Sum.* p. 229, in the phrase "aghasa tātā." The Editor suggests *tāṇā*, but the reading is quite right, for *tātā*, 'remover' = Sk. *trātri*, 'saviour.' Cf. Pāli *tāyati*.

DUBBH, DŪBH.

In *Dhātumañjusa* we find the root *dubh*, 'wishing to injure,' given as belonging to the *bhū* class of verbs, though *dūbhaṭi* never occurs in Pāli texts. What we do find is

dubbhati, which has the meaning here given to it in Jāt. I. p. 267; III. p. 211; Saṃyutta, pp. 85, 225.

Childers has no instances of *dubbhati*, though we find *dūbhī*, 'treacherous,' 'mischievous;' *dūbha*, 'treachery,' 'perfidy' (see Jāt. II. 271; Car. Pit. p. 88, l. 10; Jāt. I. p. 296, and cf. Petavatthu II. 9. 5. 8).

Childers, Fausböll, and Ed. Müller wrongly refer these forms to the root *druh* (= *drug*h), in Pāli *dūh*, cf. *dūhayati*, 'to injure,' given by Childers on the authority of Kaccāyana. As derivatives of *druh*, we have in Pāli *pantha-dūhana* = *pantha-doha*, *Dīgha* v. 11; *Sum.* 296; and *mitta-ddū*, *Saṃyutta*, xl. l. 8, p. 225; *Sutta Nipāta*, v. 244, p. 43.

If *dubbhati* is not from *druh*, where are we to look for the source of it? We must bear in mind that Sanskrit *ā* in contact with a labial often becomes *ū*, as Sk. *bhas* = Pāli *bhus* ('to bark,' *Sum.* p. 317; Jāt. IV. p. 182), Pāli *olubba* comes from *avalambh* or *avalamb*. From the Sansk. *dabh* or *dambh* we get *dabh-noti*, 'to seek to injure,' 'to hurt,' and this would become in Pāli, *dubbhati*.

Dr. Fausböll is perplexed about the length of the vowel in the derivatives *dūbhī*, *dūbha*, &c. It must be long, because it is a compensation for a double consonant; cf. Pāli *kubbara*, 'pole of a carriage' = Sansk. *kūvara*.

In *Sumaṅgala*, p. 171, we find *addubba*, where the Burmese reading is *adrubba*; cf. *adūbhāya* (Jāt. I. p. 180; *Petavatthu* II. 9, l. 8).

In Jāt. I. p. 262, we have *padubbhati*, not in Childers, which seems to stand for *padussati*, 'to sin against' (see Jāt. II. p. 126).

For *dūbhī*, *dūbhī*, see Jāt. I. pp. 320, 412; II. pp. 71, 73; IV. pp. 41, 57; for *dubbhaka*, see *Thera Gāthā*, v. 214, p. 217.

There is an apparent puzzle in Jāt. III. p. 207, where *dūbhaka* is explained by *maṇipasāda*, 'a gem-palace.' Here *dūbhaka* is from Sk. *dambha*—(1) 'India's thunderbolt' or *vajra*; (2) *maṇi* or 'diamond.'

There is also the root *duh*, 'to milk,' giving the derivatives *duhana* (*Sutta Nipāta*, v. 309), *duha* (*Jāt.* IV. p. 20), *dohi* (*Majjhima*, p. 220), not registered by Childers.

NILLACHITA.

"So 'haṃ tato cavitvā govāṇṇjakassa gāvīyā jāto
Vaccho lākhātambo nillacchito dvādase mase"
(*Therī Gāthā*, v. 440).

"Sattāhaṃ jātakammaṃ mahākapi yūthapo nillacchesi" (*Ib.* v. 436).

"Nillacchesiti purisabhavassa lacchana-bhūtāni bijakāni nicchā[re]si nihari" (*Commentary*).

There is a variant reading (v. 440), *nilaccito*, which Dr. Trenckner would refer to *nirasta*, 'torn out,' but there is also the v. l. *nilañchesi*, which points to *nillañchesi*, from Sk. *nir-lacchati* (root *lacch* or *lañch*), 'to deprive of the marks of virility.' *Lacchana* in the Com. answers to Sk. *lañchana*, 'mark,' 'sign.' *Lākhātamba*, 'red and copper-coloured' = 'red and dun.' In Sk. *tambā* = *tāmra*, is a cow = Prakrit, *taṃvā* (*Hala*, p. 196). Compare our English 'black and tan,' as applied to a terrier dog.

NISSANDA.

Childers has *nissanda* only in the sense of 'consequence,' 'result' (see *Jāt.* I. 409; III. 429; IV. 16), but in *Jāt.* I. 425 it has the sense of 'droppings,' 'excrement,' cf. *sarira-nissanda* (*Sum.* p. 202).

PAṄGACĪRA.

This word occurs in the *Brahmajāla Sutta* in reference to some childish and unlawful sports.

The *Commentary* says: "... paṅgacīraṃ vuccati paṇṇa-nālikā. Taṃ dhamanti kilānti" (*Sum.* p. 86).

Paṅgacīra is a small pipe or whistle made of leaves according to *Buddhaghosa*.

Sanskrit gives us no clue to the etymology of *paṅga*;

but Marathi has *paṅgī* (representing an original *paṅgī*), 'a pipe.' I take *paṅga cīra* to stand for *cīra paṅga*, 'a pipe made of bark.' Cf. Pāli *hattha-kacchapaka* for *kacchapahatthaka*. See "The Tortoise Salutation," in "Notes and Queries," "Pāli Text Society's Journal" for 1887.

Vaṅkaka, in the same Sutta, 'a mimic ploughing,' seems to be a nasalized form of *vakaka* from Sanskr. *vṛika*, Pāli, *vakā*, 'a plough.'

PAHAṂSITVĀ.

This word occurs in Jāt. I. p. 278 as the gerund of *prahrīśh* ('to gladden,' 'cheer'). In Jāt. II. 102 it is used in the sense of 'to stroke,' 'rub,' and stands for *paghaṁsitvā*. Childers takes it to be the desiderative of *han* (*jighāṁs*), but cf. *pagharati* = *paharati* (Jāt. III. 26).

PANNALOMA, PALLOMA.

"*Lomam pāteṇti* (v. l. *pādeṇti*)," 'they became subdued or calm;' literally 'they caused their hair to fall.' See Cull. I. 6. 1; Majjhima, p. 443; and cf. *lomāṇi haṁsanti* (Sutta-vibhanga I. p. 8).

The Commentary explains *lomam pāteṇti* by *pannalomā honti*. The term *pannaloma* occurs also in Cull. VII. 1. 6, and is opposed to *haṭṭhaloma* or *lomahaṭṭha*, 'having the hair erect,' in consequence of excitement produced by fear, joy, or wonder; and hence 'troubled, excited.' Here *panna* = 'fallen.'

In Majjhima, p. 17, Digha III. 1. 23, and Sum. p. 266 we find *palloma* as opposed to *lomahaṁsa*. It is a puzzling form, and its etymology is not quite clear.

It is quite possible that by a kind of dissimilation, not uncommon to Pāli, *pannaloma* might become *pallaloma*, and then by contraction *palloma*. Or it may be derived from *prārdraloma* = *pallaloma* = *palloma*. Cf. Pāli *alla*, 'wet, moist, soft;' and Sk. *ārdrahasta*. It might be connected with Sk.

p a r y a v a m a = p a l l a v a m a = palloma, 'hanging down.' Or we may look for a solution of the difficulty in the Sk. pralīnaloma through the Prakrit forms pa-allia-loma = pa-alla-lomā = palla-loma = palloma.

PUMATI.

The verb p u m a t i, 'to blow,' occurs in Jāt. I. p. 171-2, and is also found in the Āyāraṅgasutta, p. 61, under the form p h u m a i. In Marathi we find p h u ṅ k a n e m, 'to blow' (an instrument); cf. Sk. p h u t k r i, 'to blow.' Sanskrit has no such form as p h u m a t i, and we may perhaps be justified in referring it to the onomatopœic root s p u, 'to blow,' as seen in Sk. p h u t, p h ū t, 'interjection imitative of the sound of blowing or puffing.' Cf. Sk. p h u p p h u, 'panting,' 'gasping;' p u p p h u l a, 'flatulency;' p u p p h u s a, p h u p p h u s a, 'the lungs,' which are doubtless connected with Sk. p h u m p h u ā, 'interjection imitative of the sound made by the crackling of fire;' Prakrit p h u p p h u ā, p u p p h u ā, and p h u m p h u m ā (see Hala, p. 122).

BONDI.

B o n d i is explained by Childers as 'body' (Petavatthu IV. 3. 32). It occurs in Jāt. I. p. 503, for 'the body of an elephant;' it is used also for 'the body of a crocodile' in Jāt. III. p. 117. The original meaning was probably 'stock,' 'trunk,' from a root b u n d h (= b h u n d h), 'to bind.' Cf. Marāthī b u n d h ā, 'the stock of a tree;' Sk. b a n d h a, 'the body,' from root b a n d h (= b h a n d h). It is probably cognate with English 'body.'

MARUDVĀ.

"Vijja mānāsu marūdvāsu vijjamānesu kārisu
Aññaṃ jiyāṃ karissāma, alam ñeva purāṇiyā ti."
(Jāt. II. p. 115).

We see plainly that m a r u d v ā must refer to some material out of which *bow-strings* were made. The various Burmese readings are m u d u v ā k e s u, m u d ū s u. The

Commentary has *marucavākesu* for *maruvākesu* and *muduvākesu*, *mudukesu* (Burmese MSS.)

Bow-strings, we know, were made of the fibres of the *mūrvā* creeper. In Pāli the Sanskrit *mūrvā* is usually represented by *mubbā*, but instead of assimilation, we may have the insertion of a vowel (a, i, or u) to separate the conjunct consonants; and so *mūrvā* gives us (1) *mūruvā*, (2) *marūvā*, and (3) *marūdā*. The Burmese *muduvāka* stands for an original *muru-vāka*. The reading in the Jātaka-book should, I think, be *maruvā* for *mūruvā*.

YĀTHĀVATO.

Yāthāvato (not in Childers) signifies 'truly,' 'exactly,' and represents Sk. *yathāvat* with an inorganic *o*: Cf. Pāli *āpadā* and Sk. *āpad*. (See Therī Gāthā, p. 211, l. 10.)

VASSAKAMMA, VOSSAKAMMA.

Vassa-kamma (Dīgha I. 1. 27; Sum. p. 97), 'causing virility.' Here *vassa* = Sk. *varsha* (from root *vr̥sh*). Cf. Sk. *varshadhara*, and Pāli *vassavara*, 'an eunuch.'

In *vossakamma*, 'making a man an eunuch,' *vossa* = *paṇḍaka*, from *vy-avassa* (= *vyassa*), from *arsha*, with *vi-ava* (from the root *r̥sh*).

VICAKKHU.

Vicakkhu (not in Childers) = Sk. *vicakṣu*, 'perplexed.' *Yaṃ nunāhaṃ yena samaṇo Gotamo ten' upasaṅkameyyaṃ vicakkhu-kammāya ti* (Saṃyutta IV. 2. 6, 7, pp. 112-3).

VESSANTARA.

In the long list of epithets applied to Buḍḍha in *Majjhima*, No. 57, p. 386, we find *vessantara*,

which seems to correspond in meaning to Sanskrit *vaicvānara* ('benefiting all men,' an epithet of Agni); and as it is used in connection with *vimāla*, it probably means 'resplendent.'

ON THE TREATMENT OF SOME MIMETIC FORMS

IN PĀLI.

In my Translation of *Jātaka*, 322, III. p. 75 in the "Folk-lore Journal" I have compared *daddabha* in *daddabham karoti*, 'to make an awful noise,' with Marāthi *dhabadhaba*, 'imitative of the falling of water,' &c. Since then I have come across one or two other imitative words of this kind showing that there must have been in Pāli a form *dhabbhadhabha* contracted to (1) *dhabbhdhabha*, (2) *daddhabha*, (3) *daddabha*. We may even get from it a verb (denom.), *daddabhāyati*, and a noun, *daddabhāyana*.

In *Majjhima*, p. 128,* we meet with *sarasaram kātum*, 'to make a noise like *sarasara* in beating a skin.' In the ancient and modern Prakrits we find *sarasara* used 'in imitation of the rustling of a snake in motion and of the sound of slipping, gliding, &c.' In Pāli we have *sara-sara* contracted to *sassara* (= *sarsara*), as in *chinnassara*, 'giving out a broken or irregular sound of *sarasara*.' In the same text we find *bharabharam kātum*, 'to make the sound *bharabharā*,' 'in beating a skin;' and we have in Marāthi *bharabhara*, imitative of certain brisk sounds. This in Pāli becomes *babbhara*, for *bhabhbhara* = *bharbharā*.

* "Api nu so puriso amuṃ bilārabhastam madditam . . . mudukaṃ tūlīniṃ chinnaśassaram chinnaśabbharam kaṭṭhena vā kaṭhalena vā saraśaram kareyya bharaśbharam kareyyāti."

PARALLEL PASSAGES.

I.

“Nāratī sahatī dhīraṃ nāratī dhīraṃ sahatī.”

(Aṅg. IV. 28. 3.)

“Nāratīṃ sahaī vīre (v. l. dhīre) vīre no sahatī ratīṃ.”

(Āyāraṅga-sutta * I. 2. 6, p. 12.)

Compare Majjhima Nikāya VI. p. 33 : “Aratisaho assaṃ na ca maṃ aratī sakeyya, uppannaṃ aratīṃ abhibhuyya abhibhuyya vihareyyaṃ ti.”

II.

“Seyyathāpi . . . aṅgārakāsu sādhipaporisā pūr' aṅgārānaṃ vītaccikānaṃ vītadhūmānaṃ” (Majjhima Nikāya XII. p. 74.) See Saṃyutta Nikāya XII. 63. 16, p. 99, where we have the false Burmese reading *vitacchikānaṃ*.

III.

“Anamatagge saṃsarato mahiṃ Jambudīpaṃ upanītaṃ Kolatṭhimattagūlikā mātāpituvā eva nappahonti.

Sara tiṇakatṭhaṃ sākāpalāsaṃ upanītaṃ anamataggaṃ Pituvā caturaṅgulikā ghaṭikā pitupituvā eva nappahonti.”

(Therī Gāthā, vv. 498-9, p. 172; see Commentary, p. 214-5.)

“Seyyathāpi bhikkhave purisa 'yaṃ imasmiṃ Jambudīpe tiṇakatṭha-sākāpalāsaṃ tacchetvā ekajjhaṃ saṃharitvā caturaṅgulaṃ caturaṅgulaṃ ghaṭikaṃ karitvā nikkhipeyya.

* The following are some Jaina terms that occur in Pāli:—*Khimsai* = Pāli *khumsati*; *Āyāraṅga-sutta*, p. 10); *Va ha m ti* (Ib. p. 73). The v. l. *ba m dha m ti* seems to show that *va m bha m ti* is the true reading, and that it is to be compared with the Pāli *va m bhe ti*, sometimes printed *va m he ti*. *Vinīṭṭhuniya* (Ib. p. 80) = Pāli *viniddhunita*, ‘shaken.’ ‘Ālittena vā piḍhena vā’ (Ib. p. 85) = Pāli “*ārittēna vā piyēna vā*,” ‘with rudder or oar.’

Ayaṃ me mātā tassa me mātu, ayam mātā ti. Apariyā-dinnā ca bhikkhave tassa purisassa mātā mātaro assu atha imasmiṃ Jambudīpe tiṇakatṭhasākāhāpalāsaṃ parikkhayaṃ pariyādanāṃ gaccheyya || || ” (Saṃyutta XV. 1. 4).

“Seyyathāpi bhikkhave puriso imaṃ mahāpathaviṃ kolaṭṭhimattāṃ kolaṭṭhimattāṃ mattikāgūḷikaṃ (v. l. gūḷikaṃ) karitvā nikkhippeyya : Ayaṃ kho me pitā tassa me pitu ayam pitā ti. Apariyā-dinnā . . . tassa purisassa pitu pitaro assu. Athāyaṃ mahāpathavī parikkhayaṃ pariyādanāṃ gaccheyya ” (Ibid. xv. 2. 3).

IV.

“Ayaṃ pajā tantākulajātā . . . muñjapabhajābhutā ” (Saṃyutta XII. 60. 4. See Aṅguttara IV. 199. p. 214; Dīpavaṃsa XII. 32, and note in Preface p. iv. to Aṅguttara pt. II.).

V.

OKILINĪ, OKIRINĪ.

Compare Saṃyutta XIX. 15 with Suttavibhaṅga I. p. 107, and see “Notes and Queries” in “Pāli Text Society’s Journal” for 1887.

VI.

SAÑJHAMBHARI.

“Tathā hi pana maṃ bhante bhikkhū samantā vācāya sannitodakena (? sannitodakena) sañjhambhariṃ akāṃsūti ” (Saṃyutta XXI. 9. 4).

“Atha kho te paribbājaka sarabhaṃ paribbājakaṃ samantato vācāya sannitodakena sañjhambhariṃ akāṃsūti ” (Aṅguttara III. 64. 6).

Is the last word but one in the clauses quoted above connected with the root *j r i m b h* (or *j a m b h*) ? and does vācāya . . . akāṃsūti = ‘they let out upon (abused) him with a (foul) torrent of words ?

VII.

PALIKHAṆATI.

“Atha puriso . . . mūle chetvā palikhaṇeyya . . . pavāheyya” (Aṅguttara III. 69. 11).

This passage occurs also in Saṃyutta XII. 55. 4, where the Editor has wrongly adopted the Burmese reading, palimkhaṇeyya.

[Appendix to Prof. Minayeff's edition of the
Kathāvatthu-Pakarana-Atthakathu.]*

PREFACE.

THE Commentary of the three books of Abhidhommapi-
ṭara contains a history of the Buddhistic sects and a short
exposition of their particular tenets. For the early history
of Buddhism it is full of invaluable information, and may
be read with great interest. Therefore it was thought
possible to publish the commentary before the text. The
present edition is based on two MSS. from the collection of
the editor: C., a paper MS. from Ceylon; and M., a
Burmese MS. from Mandalay.

J. M.

ST. PETERSBURG,
December, 1889.

CONTENTS.

MAHĀVAGGO.

	PAGE
1. Puggalakathā	7
2. Parihānikathā	35
3. Brahmācariyakathā... ..	39
4. Odhisokathā	42
5. Jahatikathā	42
6. Sabbamatthikathā	43
7. Atītaṃ khandhā 'ti ādikathā	50
8. Ekaccaṃ atthīti kathā	50
9. Satipatthānakathā	52
10. H' evatthikathā... ..	53

* Received too late for insertion at the right place.

DUTIGO VAGGO.

PAGE

1. Parupāhārakathā	54
2. Aññānakañkhāparavitaranakathā	55
3. Vacībheda-kathā	55
4. Dukkāhārakathā	56
5. Cittatṭhitikathā	57
6. Kukkulakathā	57
7. Anupubbābhisa-maya-kathā	58
8. Vohārakathā	59
9. Nirodhakathā	60

TATIYO VAGGO.

1. Balakathā	62
2. Ariyan 'ti kathā	63
3. Vimuttikathā	65
4. Vimuccamanakathā	65
5. Atṭhamakakathā	67
6. Atṭhamakassa indriyakathā	67
7. Dibbacakkhukathā	68
8. Dibbasotakathā	69
9. Yathākammupagataññanakathā	70
10. Saṃvarakathā	71
11. Asaññakathā	71
12. N'evasaññānāsaññāyatanakathā	72

CATUTTHO VAGGO.

1. Jihī 'ssa arahā 'ti kathā	73
2. Uppattikathā	73
3. Anāsavakathā	74
4. Samannāgatakathā	74
5. Upekkhāsamannāgatakathā	75
6. Bodhiyā buddho 'ti kathā	76
7. Lakkhanakathā... ..	77
8. Niyāmokkantikathā	78
9. Samannāgatakathā	79
10. Saṃyojanappāhankathā	79

PAÑCAMO VAGGO.

	PAGE
1. Vimuttikathā	80
2. Asekkhañānakathā	80
3. Viparītakathā	81
4. Niyāmakathā	82
5. Paṭisaṃbhidākathā	83
6. Sammutikathā	84
7. Cittārammaṇakathā	81
8. Anāgatakathā	85
9. Pacuppannakathā	86
10. Phalañānakathā	87

CHAṬṬHO VAGGO.

1. Niyāmakathā	89
2. Paṭiccasamuppādakathā	89
3. Saccakathā	90
4. Āruppakathā	91
5. Nirodhasamāpattikathā	91
6. Ākāsakathā	92
7. Ākāso sanidassano 'ti kathā	92
8. Pariyosānakathā	93

SATTAMO VAGGO.

1. Saṃgahakathā	94
2. Saṃpayuttakathā	94
3. Citasikakathā	95
4. Dānakathā	95
5. Paribhogamayapuññakathā	97
6. Itodinnakathā	99
7. Pathavīkammavipākakathā	99
8. Jarāmaranavipāko 'ti kathā	101
9. Ariyadhammavipākakathā	102
10. Vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā	103

AṬṬHAMO VAGGO.

1. Jaticathā	105
2. Antarābhavakathā	106

	PAGE
3. Kāmaguṇakathā	107
4. Kāmakathā	109
5. Rūpadhātukathā	109
6. Arūpadhātukathā	109
7. Rūpadhātu-āyatanakathā	110
8. Āruppe rūpakathā	111
9. Rūpakamman 'ti kathā	111
10. Jīvitindriyakathā	112
11. Kammahetukathā	114

NAVAMO VAGGO.

1. Ānisaṃsakathā	115
2. Amatārammaṇakathā	116
3. Rūpaṃ sārammaṇan 'ti kathā	117
4. Anusayā anārammaṇā 'ti kathā	117
5. Nānaṃ anārammaṇan 'ti kathā	118
6. Atitārammaṇakathā	118
7. Vitakkānupatitakathā	118
8. Vitakkavipphārasaddakathā	119
9. Na yathācittassa vācā 'ti kathā	110
10. Na yathācittassa kāyakamman 'ti kathā	120
11. Atitaanāgatasamannāgatakathā	120

DASAMO VAGGA.

1. Nirodhakathā	122
2. Rūpaṃ maggo 'ti kathā	123
3. Pañcaviññānasamaṅgissa maggakathā	123
4. Pañcaviññānā kusalā pīti kathā	125
5. Sābhogakathā	126
6. Dvīhi silehīti kathā	126
7. Silaṃ acetosikan 'ti	127
8. Na cittānuparivattikathā	127
9. Samādānahetukathā	127
10. Viññatti silan 'ti kathā	127
11. Aviññatti dussīlyan 'ti kathā	128

EKĀDASAMO VAGGO.

1. Tisso pi anusayakathā	129
---------------------------------	-----

	PAGE
2. Nānakathā	129
3. Nānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā	130
4. Idam dukkhan 'ti kathā	130
5. Iddhibalakathā	131
6. Samādhikathā	132
7. Dhammaṭṭhitatākathā	132
8. Aniccataākathā	133

DVĀDASAMO VAGGO.

1. Saṃvaro kamman ti kathā	135
2. Kammakathā	135
3. Saddo vipāko 'ti kathā	136
4. Saḷāyatanakathā	136
5. Sattakkhattuparama kathā	137
6. Kolaṃkola-ekahīgī ti kathā	137
7. Jīvītā voropanakathā	138
8. Duggatikathā	138
9. Sattamabhavikathā	139

TERASMO VAGGO.

1. Kappaṭṭhakathā	140
2. Kusalapaṭilābhakathā	140
3. Anantarāpayuttakathā	141
4. Niyatassa niyamokathā	143
5. Nivutakathā	144
6. Sammukhībhutakathā	144
7. Samāpanno assādetīti kathā	144
8. Asātarāgakathā	145
9. Dhammatanḥā avyākata 'ti kathā	146
10. Dhammatanḥā na dukkhasamudayo 'ti kathā	146

CUDASAMO VAGGO.

1. Kusalākusalapatisaṃdhānakathā	147
2. Saḷāyatanuppattikathā	147
3. Anantarapaccayakathā	148
4. Ariyarūpakathā	149

	PAGE
5. Añño anusayo 'ti kathā	149
6. Pariyuttānam cittavippayuttan 'ti kathā ...	150
7. Pariyāpannakathā	150
8. Avyākatakathā	151
9. Apariyāpannakathā	151

PAÑÑARASAMO VAGGO.

1. Paccayakathā	152
2. Aññamaññapaccayakathā	152
3. Addhākathā	153
4. Khaṇalayamuhuttakathā	153
5. Āsavakathā	153
6. Jarāmaraṇakathā	153
7. Saññāvedayitakathā	154
8. Dutiyasaññāvedayitakathā	154
9. Tatiyasaññāvedayitakathā	154
10. Asaññāsattūpikathā	155
11. Kammupacayakathā	156

SOḶASMO VAGGO.

1. Niggahakathā	158
2. Paggahakathā	158
3. Sukhānuppadānakathā	158
4. Adhigayha manasikārakathā	159
5. Rūpahetū 'ti kathā	160
6. Rūpaṃ sahetukan 'ti kathā	160
7. Rūpaṃ kusalākusalan 'ti kathā	160
8. Rūpaṃ vipāko 'ti kathā	161
9. Rūpāvacarārūpāvacaran 'ti kathā... ..	161
10. Rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arū- padhātupariyāpanno	161

SATTARASAMO VAGGO.

1. Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā ...	163
2. Natthi arahato akālamaccū 'ti kathā ...	163
3. Sabhaṃ idaṃ kammato 'ti kathā... ..	164

					PAGE
3. Nirayapālakathā	...	...	...	...	184
4. Tiracchānakathā	...	...	...	...	185
5. Maggākathā	...	...	...	...	186
6. Ñānakathā...	...	...	...	...	186

EKAṬṬASATIMO VAGGO.

1. Sāsanākathā	...	...	...	...	188
2. Avivittākathā	...	...	...	...	188
3. Saṃyojanākathā	...	...	...	...	189
4. Iddhikāthā	...	...	...	...	189
5. Buddhakathā	...	...	...	...	190
6. Sabbadisākathā	...	...	...	...	190
7. Dhammakathā	...	...	...	...	191
8. Kammakathā	...	...	...	...	191

DVĀṬṬASATIMO VAGGO.

1. Parinibbānakathā	...	...	...	...	193
2. Kusalacittākathā	...	...	...	...	193
3. Ānañjakathā	...	...	...	...	193
4. Dhammābhisamayākathā	...	...	...	...	194
5. Sesāpi kathā	...	...	...	...	194
6. Anyākatakathā	...	...	...	...	195
7. Āsevanapaccayākathā	...	...	...	...	195
8. Khaṇīkakathā	...	...	...	...	195

TEVĪSATIMO VAGGO.

1. Ekādhippāyakathā	...	...	...	...	197
2. Arahantavaṇṇakathā	...	...	...	...	197
3. Issariyakāmakāritākathā	...	...	...	...	197
4. Patirūpakathā	...	...	...	...	198
5. Aparinipphannakathā	...	...	...	...	198

INDEX.

NAMES OF SECTS.

- Attānantikā, 6
 Adhiccasaṃuppannikā, 6
 Andhakā, . I. 9, 10; II. 5, 7, 8, 9; III. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 11, 12; IV. 8, 9, 10; V. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10; VI. 1, 5, 7, 8; VII. 7, 8, 9, 10; VIII. 1, 5, 7, 8; IX. 1, 4, 5, 11; X. 1; XI. 4, 7, 8; XIII. 7; XIV. 5, 6, 7, 8, 9; XV. 11; XVI. 8, 9, 10; XVII. 1; XVIII. 4, 5, 6, 7; XIX. 2; XX. 3, 4; XXI. 4, 5, 7, 8; XXII. 1, 2; XXIII. 1, 3, 4
 Aparaseliyā, 5; I. 9; II. 1; XIII. 4; XIV. 2; XVI. 4; XX. 6; XXII. 8
 Amarāvikkhepikā, 6
 Asaññilāovā, 6
 Uccedavādā, 6
 Uttarāpathakā, IV. 1, 2, 3, 4, 6, 7; V. 2, 4; VI. 5, 6; IX. 3, 4, 6, 7; XI. 6; XII. 5, 8; XIII. 2, 3, 5, 8; XIV. 3, 4, 8, 9; XVI. 5; XVII. 11; XVIII. 3, 4, 5; XIX. 1, 5, 7; XX. 1; XXI. 1, 2, 7, 8; XXII. 3, 4, 5, 6, 7; XXIII. 2, 5
 Ekaccasassatikā, 6
 Ekabbohārikā, 2, 4
 Kassapika, 2, 3, 4; I. 8
 Gokulikā, 2, 4; II. 6
 Cetiyavādā, 2, 4
 Channāgarikā, 2, 4
 Theravādo, 2, 3, 4, 5
 Diṭṭhadhammanibbānavādā, 6
 Dhammaguttikā, 2, 4
 Dhammuttariyā, 2, 4
 Nevasaññināsaññivādā, 6
 Paṇṇattivādā, 2, 4
 Pubbaseliyā, 5; I. 9; II. 1, 2, 3, 4; VI. 2, 3; VIII. 2, 3, 4, 10, 11; IX. 2, 8, 9, 10; XI. 3; XII. 7; XIII. 4, 9, 10; XIV. 2; XVI. 4; XVIII. 8; XIX. 2, 3; XX. 6; XXII. 8
 Bāhulikā, 2
 Bahussutikā, 2, 4
 Bhadrāyānikā, 2, 4; II. 7
 Mahāsaṃgītikā, 3
 Mahāsaṃghikā, 2, 3; I. 2; X. 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11; XI. 1, 2, 5; XII. 1, 2, 3, 4; XIV. 1; XV. 1, 2, 6; XVI. 1; XVIII. 9; XXI. 3, 6
 Mahimsāsakā, 2, 4; II. 9; VI. 2, 6; VIII. 9; X. 2; XVI.

7 ; XVIII. 6 ; XIX. 8 ; XX. 5	Sabbatthivādā, 2, 4 ; I. 2. 6 ; II. 7 ; XI. 6
Rajagirikā, 5 ; I. 9 ; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6 ; XIII. 1 ; XV. 9 ; XVII. 2, 3	Sammitiyā, 2, 4 ; I. 1, 2, 3, 4, 5 ; II. 7 ; III. 5, 7 ; VII. 5 ; VIII. 2, 7, 9, 10, 11 ; X. 2, 10 ; XI. 1 ; XIV. 7 ; XV. 11 ; XVI. 7, 8 ; XVIII. 7
Vajjiputtakā, 2, 3, 4 ; I. 1, 2 Vājiriyā, 5 Vibhajjavādī, 6 Vetulyakā, XVII. 6, 7, 8, 9, 10 ; XVIII. 1, 2 ; XXIII. 1	Sassatavādinc, 6 Siddhatthikā, 5 ; I. 9 ; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6 ; XVII. 2, 3 Suttavādā, 3, 4
Samkantikā, 3, 4 Saññivādā, 6	Hetuvādā, XV. 5, 7, 8, 10 ; XVI. 3 ; XVII. 4, 5 ; XIX. 8 ; XX. 2 ; XXIII. 5 Hemavatakā, 5

SUBSCRIBERS TO THE PĀLI TEXT SOCIETY.

1. FIVE GUINEAS. (FOR SIX YEARS.)

- 1 Thomas Ashton, Esq., Manchester (for Owens College).
- 2 Balliol College, Oxford.
- 3 The Bangkok Royal Museum, Siam.
- 4 Cecil Bendall, Esq., British Museum.
- 5 and 6 The Asiatic Society of Bengal, Calcutta. (2 copies.)
- 7-12 The Chief Commissioner of British Burma.
(6 copies.)
- 13 The Calcutta University (Thacker).
- 14 L. T. Cave, Esq., 13, Lowndes Square, S.W.
- 15 The Ceylon Branch of the Royal Asiatic Society.
- 16 William Emmette Coleman, Esq., Chief Quartermaster's Office of San Francisco, California, U.S.
- 17 R. D. Darbishire, Esq., 26, George Street, Manchester.
- 18 Professor T. W. Rhys Davids, Ph.D., LL.D., 3, Brick Court, Temple, E.C.
- 19 Levi H. Elwell, Esq., Amherst College, Mass., U.S.A.
- 20 Donald Ferguson, Esq., "Ceylon Observer" Office, Colombo.
- 21 H. T. Francis, Esq., Gonville and Caius College, Cambridge.
- 22 Oscar Frankfurter, Esq., Ph.D., Bangkok, Siam.
- 23 Ralph L. Goodrich, Esq., Clerk of the United States Court, Little Rock, Arkansas, U.S.
- 24 Charles E. Grant, Esq., Fellow of King's College, Cambridge.
- 25 Dr. Edmond Hardy, Heppenheim, Hesse-Darmstadt.
- 26 Ralph Heap, Esq., Temple, London, E.C.
- 27 Professor Hillebrandt, Breslau.
- 28 W. W. Hunter, Esq., C.I.E., LL.D., etc., Calcutta.
- 29 The Indian Institute, Oxford.
- 30 Professor Jolly, The University, Würzburg.
- 31 Professor C. R. Lanman, Harvard University, Cambridge, Mass., U.S.
- 32 Dr. Bruno Lindner, The University, Leipzig.
- 33 The Manchester New College, 20, Gordon Square, W.C.

- 34 Professor Max Müller, Oxford.
- 35 The Manchester Literary and Philosophical Society, 36,
George Street, Manchester.
- 36 The Manchester Free Reference Library.
- 37 The Rev. R. Morris, M.A., D.C.L., Wood Green, N.
- 38 Moungh Hpo Mhyin, Esq., Rangoon.
- 39 The Münster University Library (Asher).
- 40 Professor Bunyiu Nanjio, the University, Tokio, Japan.
- 41 R. A. Neil, Esq., Fellow of Pembroke College, Cambridge.
- 42 S. d'Oldenbourg, Wasili Ostroff, 49, Szedni Prospect,
St. Petersburg.
- 43 W. P. Price, Esq., Tibberton Hall, Gloucester, Reform
Club, S.W.
- 44 W. H. Denham Rouse, Esq., Christ's College, Cambridge.
- 45 Professor Sayce, Oxford.
- 46 M. Emile Senart, de l'Institut, 16, Rue Bayard, Paris.
- 47-55 At the Siamese Legation, 23, Ashburn Place, W. :—
H.R.H. Prince Sonapandit, Bangkok, Private Secretary
to H.M. the King of Siam. (3 copies.)
H.R.H. Prince Swasti Prawatti, Bangkok.
Phya Damrong Raja Bolakhan (Secretary to the Lega-
tion).
Luang Vissesali, Esq. (Attaché to the Siamese Legation).
Nai S'Art (Military Attaché at Paris).
Nai Wonge (Civil Assistant at Paris).
Nai Pleng, Esq., c/o H.R.H. Prince Bijilprijakoru,
Bangkok.
- 56 Professor Maurice Straszewski, Krakau.
- 57 The Strasburg University Library (Trübner).
- 58 S. A. Strong, Esq., 1, Priory Grove, South Kensington, S.W.
- 59 Professor C. H. Tawney, Calcutta (H. S. King & Co).
- 60 K. T. Telang, Esq., High Court, Bombay.
- 61 Henry C. Warren, Esq., 67, Mount Vernon Street,
Boston, Mass., U.S.
- 62 T. Watters, Esq., H.M. Consular Service, China (Nutt).
- 63 W. B. Weeden, Esq., Providence, Rhode Island, U.S.
- 64 Professor Dr. Ernst Windisch, The University, Leipzig.
- 65 The City Free Library, Zürich.

2. SUBSCRIBERS OF ONE GUINEA.

(To DEC. 31st, 1887.)

[Now that the stability of the Society is practically assured, the advantage of subscribing five guineas is earnestly commended to subscribers—the advantage, that is, not only to themselves of trouble saved, and of one year's subscription gained, but also to the Society of cash in hand, and of the difficulty and expense of collecting yearly subscriptions avoided.]

- 1 The Amsterdam University Library.
- 2 The Astor Library, New York, U.S.
- 3 M. A. Barth, 5, Rue du Vieux Colombier, Paris.
- 4 The Batavia Society of Arts and Sciences, Batavia, Island of Java.
- 5 Professor Bhandarkar, Dekkan College, Poona.
- 6 The University Library, Berlin (Asher).
- 7 The Royal Library, Berlin (Asher).
- 8 Syed Ali Bilgrāmi, Hyderabad, Dekkan, India.
- 9 Professor M. Bloomfield, Johns-Hopkins University, Baltimore, Maryland, U.S.
- 10 The Bodleian Library, Oxford.
- 11 The Bombay Asiatic Society (Trübner).
- 12–21 The Bombay Government. (10 copies.)
- 22 The Public Library, Boston, Mass., U.S.A. (Trübner).
- 23 E. L. Brandreth, Esq., 32, Elvaston Place, Queen's Gate, S.W.
- 24 The Breslau University Library (Asher).
- 25 The Rev. Stopford Brooke, 1, Manchester Square, W.
- 26 The Brown University Library, Providence, Rhode Island, U.S.
- 27 Professor Bühler, 27, Cottage Gasse, Währing, Vienna.
- 28 The University Library, Cambridge.
- 29 Professor J. E. Carpenter, Leathes House, 19, Fitz-John's Avenue, N.W.
- 30–49 The Ceylon Government. (20 copies.)

- 50 The Copenhagen University Library.
- 51 Professor Cowell, 10, Scrope Terrace, Cambridge.
- 52 The University Library, Edinburgh.
- 53 Professor Fausböll, 46, Smale-gade, Westerbro, Kopenhagen, W.
- 54 M. Léon Feer, Bibliothèque Nationale, Paris.
- 55 The Göttingen University Library (Asher).
- 56 The Harvard College Library, Cambridge, Mass., U.S.
- 57 The Heidelberg University Library.
- 58 J. F. Hewitt, Esq., Devoke Lodge, Walton-on-Thames.
- 59-63 The India Office. (5 copies.)
- 64 The Johns-Hopkins University, Baltimore, Maryland, U.S.
- 65 Professor Jolly, The University, Würzburg.
- 66 K. F. Köhlers Antiquarium, Seeburgstrasse, Leipzig.
- 67 The Königsberg University Library.
- 68 Kanow Sten, Esq., Christiania, Sweden.
- 69 Professor Ernst Kuhn, 32, Hess Strasse, München.
- 70 The Leiden University Library.
- 71 The Liverpool Free Library.
- 72 Professor Ch. Michel, Ghent University, Belgium.
- 73 Professor Minayeff, The University, St. Petersburg.
- 74 The Royal Library, München (Asher).
- 75 The Bibliothèque Nationale, Paris (Sampson Low and Co.).
- 76 Ecole des Hautes Etudes, Paris.
- 77 The Peabody Institute, Baltimore, Maryland, U.S.
- 78 Professor Pischel, The University, Halle.
- 79 Dr. Edward D. Perry, Columbia College, New York City, U.S.
- 80 Robert A. Potts, Esq., 26, South Audley Street, W.
- 81 and 82 His Excellency Prince Prisdang (Siamese Minister to Germany), 23, Ashburn Place, W. (2 copies.)
- 83 Professor Rost, India Office Library, S.W.
- 84 Professor Roth, The University, Tübingen.
- 85 Vincent A. Smith, Esq., Bengal Civil Service, India.
- 86 The University Library, St. Petersburg (Trübner).

- 87 Mdle. Moquin-Tandon, Château de Pauliac, par Saverdun, Ariège.
- 88 Professor Teza, The University, Pisa.
- 89 Professor Tiele, Leiden.
- 90 V. Trencker, Esq., 34, Frederiksborg Gade, Copenhagen.
- 91 Messrs. Trübner, Ludgate Hill, E.C.
- 92 The Tübingen University Library.
- 93 Professor William J. Vaughan, Vanderbilt University, Nashville, Tennessee.
- 94 Professor Sir Monier Monier-Williams, Merton Lea, Oxford.
- 95 Dr. Williams' Library, Grafton Street, W.C.
- 96 Sydney Williams, Esq., 14, Henrietta Street, W.C.
- 97 Dr. H. Wenzel, 8, Upper Woburn Place, W.C.
- 98 The Würzburg University Library.
- 99 Luang nai Tej (Secretary to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.
- 100 Khaon Patibhandhichit (Attaché to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.

ACCOUNTS, 1889.

RECEIPTS, 1889.		EXPENDITURE, 1889.	
	£ s. d.		£ s. d.
Balance in hand January 1, 1889	... 251 5 8	Loss by Exchange...	 1 3 5
75 Subscriptions of One Guinea	... 78 15 0	Purchase of MSS. ...	 42 4 0
14 Subscriptions of Five Guineas	... 73 10 0	Printing ...	 229 2 1
Interest from the Bank	... 4 7 5	Editor ...	 17 0 0
Dividends	... 6 4 4	Postage ...	 1 17 0
		Binding ...	 6 17 6
		Publisher's Charges (two years)	 80 4 9
		Balance in hand	 85 3 8
	<u>£414 2 5</u>		<u>£414 2 5</u>
Balance in hand January 1, 1890	... £85 3 8		

PALI TEXT SOCIETY.

Texts Already Published.

[The first part of the *Anguttara*, published separately in 1882, and the *Sutta Nipāta*, presented to the subscribers for 1885, are already out of print; and only a small number of copies of the other issues for 1882 and 1883 are in hand.]

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
1.* <i>Anāgata Vaṇsa</i> ...	... 1886	Prof. Minayeff.
2. <i>Anguttara</i> , Part I. ...	... 1885	Dr. Morris.
3. ,, Part III. ...	... 1888	Dr. Morris.
4.* <i>Abhidhammattha Saṃgaha</i> ...	1884	Prof. Rhys Davids.
5. <i>Āyāraṅga Sutta</i> ...	... 1882	Prof. Jacobi.
6. <i>Udāna</i> ...	... 1885	Dr. Paul Steinthal.
7. * <i>Kathā Vatthu Pakaraṇa</i> } <i>Aṭṭhakathā</i> ...	1889	Prof. Minayeff.
8.* <i>Khudda- and Mūla-Sikkhā</i> ...	1883	Dr. Ed. Müller.
9.* <i>Gandha Vaṇsa</i> ...	... 1886	Prof. Minayeff.
10. <i>Cariyā Piṭaka</i> ...	... 1882	Dr. Morris.
11.* <i>Chakesa Dhātu Vaṇsa</i> ...	... 1885	Prof. Minayeff.
12.* <i>Tela Kaṭāha Gāthā</i> ...	... 1884	{ Gooneratne, Mudaliyār.
13. <i>Thera Gāthā</i> ...	... 1883	Prof. Oldenberg.
14. <i>Therī Gāthā</i> ...	... 1883	Prof. Pischel.
15.* <i>Dāthā Vaṇsa</i> ...	... 1884	Prof. Rhys Davids.
16. <i>Dhamma Saṃgaṇi</i> ...	... 1885	Dr. Ed. Müller.
17. <i>Dīgha Nikāya</i> , Vol. I. ...	... 1889	{ Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
18.* <i>Pajja Madhu</i> ...	... 1887	{ Gooneratne, Mudaliyār.
19.* <i>Pañca Gati Dīpana</i> ...	... 1884	M. Léon Feer.
20. <i>Puggala Paññatti</i> ...	... 1883	Dr. Morris.
21. <i>Peta Vatthu</i> ...	... 1889	Prof. Minayeff.

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
22. Buddha Vaṇsa ...	1882	Dr. Morris.
23. Majjhima Nikāya, Part I. ...	1887	Mr. V. Trenckner.
24. Saṃyutta Nikāya, Part I. ...	1884	M. Léon Feer.
„ Part II. ...	1888	M. Léon Feer.
25.* Saddhammopāyana ...	1887	Dr. Morris.
26.* Sandesa Kathā ...	1885	Prof. Minayeff.
27.* Sīmā Vivāda Vinicchaya Kathā	1887	Prof. Minayeff.
28. Sutta Nipāta, Part I. ...	1884	Prof. Fausböll.
29. Sumaṅgala Vilāsinī, Part I....	1886	{ Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
30. Vimāna Vatthu ...	1886	{ Gooneratne, Mada- liyar.

* Those texts marked with an asterisk appeared in the Journal.